

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΘΕΝΙΩΤΗΣ

Μυλωνάς

[redacted]

Ἐκπληροῦσα τελευταίαν ἐπιθυμίαν ἅμα καὶ ὑποθήκην τοῦ μόλις ἀποβιώσαντος ἀειμνήστου συζύγου μου Ἀντιστρατήγου ἐ. ἀ. Δημητρίου Καθενιώτη, φέρω εἰς φῶς τὴν παροῦσαν διατριβήν του.

Ἡ συγγραφὴ καὶ ἐκτύπωσις τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγένετο μεταξὺ τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου 1946, καθ᾽ ὃ χρονικὸν διάστημα ὁ ἐκλιπὼν εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν τελευταίαν κρίσιμον φάσιν τῆς ἐξ ἧς κατετρύχετο καρδιακῆς παθήσεως, εἰς ἣν καὶ τελικῶς ὑπέκυψε τὴν 23ην Φεβρουαρίου ἐ.ἔ.

Τὸ ἐπελθὸν μοιραῖον συνέπεσε μὲ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ προτελευταίου φυλλαδίου τῆς παρούσης διατριβῆς.

Λαμβανομένων ὑπ᾽ ὄψει :

α) Τῶν λίαν δυσμενῶν ὑγιεινῶν συνθηκῶν τοῦ συγγραφέως κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα.

β) Τῆς ἐπιμονῆς του ὅπως π ρ ο σ ω π ι κ ῶ ς ἐπιλαμβάνεται τῆς συμπληρώσεως καὶ διορθώσεως τῶν οἰκείων δοκιμίων.

γ) Ὅτι ἡ διατριβὴ αὕτη, ὡς τοῦτο γνωρίζουσι πάντες οἱ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον συζηταί του, ἀποτελεῖ ἐπιτομὴν ἐκ παρεμφεροῦς

πνευματικῆς ἐργασίας ὑπερβαινούσης τὰς 2000 τυπογραφικὰς σελίδας καὶ ἧς ἡ ἔκδοσις δὲν κατέστη ἐφικτὴ διὰ πλείστους ὅσους λόγους, φυσικὸν ἦτο:

Καὶ ἔλλειψις συνδέσμου εἰς χωρία τινὰ τοῦ κειμένου νὰ παρατηρῆται, ἀλλὰ καὶ τυπογραφικαὶ καὶ ὀρθογραφικαὶ ἀβλεψίαι νὰ παρεισφρύσωσι. Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους αἰτεῖται ἡ ἐκ τῶν προτέρων ἐπιεικὴς κρίσις τῶν ἀναγνωστῶν, γνωστοποιεῖται δ᾽ ἅμα ὅτι σκοπὸς τοῦ συγγραφέως, ἐφ᾽ ὅσον δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν πλήρη πνευματικήν του ἐργασίαν ἀφορῶσαν τὴν πολεμικὴν περίοδον 1940—41 τῆς πατρίδος μας, ἦτο νὰ χαράξῃ τὴν ὅδευσιν . . . . . καὶ νὰ κεντρίσῃ τὴν σκέψιν . . . . .

Ἀθῆναι τῇ 30 Ἀπριλίου 1947

[redacted]

ΑΔΡΙΑΝΗ ΔΗΜ. ΚΑΘΕΝΙΩΤΗ

Βοηθήματα

1) Ἀντιστρατήγου ΠΑΠΑΓΟΥ ΑΛΕΞ. «Ὁ Πόλεμος τῆς Ἑλλάδος 1940—1941»
2) » ΤΣΟΛΑΚΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓ. «Πολεμικαὶ Ἐνέργειαι»
3) Ἀντ)τάρχου ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ «Ἑλληνοϊταλικὸς καὶ Ἑλληνογερμανικὸς Πόλεμος 1940—1941»
4) Ταγματάρχου ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ «Τὸ Καλπάκι»
5) Συνταγματάρχου ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ τέως Ἐπιτελάρχου Τ.Σ.Δ.Μ., Συνταγματάρχου, ΣΤΕΡΙΟΠΟΥΛΟΥ τέως Ἐπιτελάρχου Ὀχυρῶν. Ὑπομνήματα ὑποβληθέντα κατὰ τὸν Πόλεμον
6) Συνταγματάρχου ΜΑΧΑ τέως Ἐπιτελάρχου Β΄ Σώμ. Στρατοῦ, Συνταγματάρχου ΠΕΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ τέως Ἐπιτελάρχου Α΄ Σώμ. Στρατοῦ. Ὑπομνήματα ὑποβληθέντα κατὰ τὸν Πόλεμον

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η ΕΙΚΟΣΑΕΤΗΣ ΚΑΤΑΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἡ παροῦσα Μελέτη ἀποτελεῖ μίαν συνεχῆ ἔρευναν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διευθύνσεως τοῦ τελευταίου πολέμου μας, πρὸς πληρεστέραν διαφώτισίν μας, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τοῦτον

Ἡ ἔρευνα αὐτὴ περιστρέφεται περὶ τὰς κυριωτέρας ἀποφάσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου, καὶ δὴ τοῦ Γραφείου τῶν Ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ, ἀντιπροσωπευομένου ἰδία ἀπὸ τοὺς δύο ἀρίστους συν)χας Κιτριλάκην καὶ Δόβα, οἱ ὁποῖοι ὑπέγραψαν ἄλλωστε καὶ τὴν Συνοπτικὴν Ἔκθεσιν αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀξιωματικῶν ὁ μὲν πρῶτος ἦτο Καθηγητὴς τοῦ Σχολείου Πολέμου, ὁ δὲ δεύτερος ὁμοίως ἀλλ᾽ἀφοῦ διῆλθε προηγουμένως καὶ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ Σχολεῖο Πολέμου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ δοθέντος ὅτι πρόκειται περὶ εὐρυμαθῶν ἀξιωματικῶν, ἔρχεται ὅλως φυσικὸν νὰ ἐρευνήσῃ τις ἐὰν τὰ ἐνδεχομένως διαπραχθέντα σφάλματα προέρχονται ἀπὸ προσωπικὴν ἀνεπάρκειαν, ἢ μήπως αὕτη ὀφείλεται ἐν πολλοῖς εἰς ἀτέλειας τῆς τότε παρεχομένης, στρατιωτικῆς διδασκαλίας, πράγμα διὰ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς τουλάχιστον εἴμεθα βέβαιοι, καὶ τὸ φρονοῦμεν ἀδιστάκτως, διότι οἱ στρατιωτικοὶ περισσότερα παντὸς ἄλλου μ᾽ ὅποιον δάσκαλο καθίσουν τέτοια γράμματα κλπ.

Πρὸς τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν ἐν ὀλίγοις μίαν εἰκοσαετῆ (18—38) περίοδον τῆς καταπτώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία ὄχι μόνον διαφωτίζει εὐρύτερον τὸν στενὸν κύκλον τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἀλλὰ καὶ γίνεται οὕτω πολὺ περισσότερον ὠφέλιμος καὶ εἰς τοὺς ὑπολοίπους ἐπιτελεῖς. Τὸ σύντομον κάπως ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κάθε καπετάνιος λοιπόν, ἀπὸ τὸν ἐπιλοχία εἴσαμε τὸν Στρατηγόν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς διαφόρους μάχας τοῦ παρελθόντος πολέμου, λησμονοῦντες ὅτι αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, Ἐπίθεσις μαὶ ἄδυνα, ἔμειναν ἀραλλοίωτοι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ξενοφῶντος μέχρι σήμερον, εἶχε σχηματίσει ἰδίαν ἀτομικὴν πεῖραν, τὴν ὁποίαν φυσικὰ τὴν διηγεῖται καὶ τὴν περιγράφει, καὶ μάλιστα μετὰ τόσης περισσοτέρας πειθοῦς, ὅσης εὐφραδείας τοῦ ἐχάρισεν ὁ θεὸς

εἰς τὴν γλῶσσαν, παρουσιάζων οὕτω κἂν ἴδιον σύστημα στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ ἐνῷ ταῦτα συμβαίνουν διὰ τοὺς κοινοὺς θνητοὺς καὶ τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν μάζαν, ἐκ παραλλήλου οἱ κατέχοντες μίαν στρατιωτικὴν ἕδραν, εἰς οἱανδήποτε ἄλλωστε σχολὴν μὴ δυνάμενοι νὰ ὑστερήσουν εἰς τὸ Γενικὸν Σύνθημα, ἐθεχείρησαν νὰ καυτηριάσουν τὴν προπολεμικὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία χάρις εἰς τὸ τότε ἀνεπτυγμένον ἐπιθετικὸν πνεῦμα τὸ διδασκόμενον ὑπὸ τοῦ Φός, τοῦ Πεταίν, καὶ τοῦ Ντεμνὲ ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμὴ τοῦ νά ὑποστῶμεν ἑκατόμβας ὁλοκλήρους ἀπωλειῶν, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πολέμου.

Ἡ ἐπίθεσις τέλος ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ ἄσσου τῆς ἐπιθετικῆς ἐκπαιδεύσεως, δηλαδὴ τοῦ Στρατάρχου Φός, τὸν ὁποῖον κατέστησαν τρόπον τινὰ ὑπεύθυνον διὰ τὰς ἀπωλείας ταύτας.

Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἐγώ, ἀλλὰ τὰ λέγει ὁ Στρατηγὸς Ντεμπνὲ εἰς τὸ περισπούδαστον βιβλίον του ὁ «Πόλεμος καὶ οἱ Ἄνθρωποι», τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἔχει μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπισύρῃ ἀρκούννως τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων.

Οἱ δάσκαλοι ἄλλως τε τῆς ἐποχῆς, σερβίροντες τὰ συμπεράσματα τοῦ Μεγάλου Πολέμου, ἐπέμενον νὰ μᾶς παρουσιάζουν τὸν πόλεμον χαρακωμάτων, ὄχι ὡς μίαν εἰδικὴν περίπτωσιν, ἀλλ' ὡς γενικὸν ὑπόδειγμα διὰ τὸν μελλοντα τοιοῦτον.

Τοῦτο ὅμως διεπιστώθη τόσον ἀληθές, ὥστε κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔθνη ἐξωλοθρεύοντο ἐντὸς μηνός, νὰ μὴν λάβῃ οὗτος ποσῶς τὸ ὄνομα τοῦ βραδέος πολέμου τῶν χαρακωμάτων ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀστραπιαίου Πολέμου ! !

Ἐκ παραλλήλου πάντως τὸ γενικὸν τοῦτο πνεῦμα τῆς Ἐκπαιδεύσεως μετεδόθη καὶ εἰς τὸ ἰδικόν μας Σχολεῖον Πολέμου, τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀποστολῆς, ὅπου ἐδημιούργησε μίαν τοιαύτην σύγχυσιν ἰδεῶν, ὥστε ὅταν μετὰ τέσσαρα ἔτη λειτουργίας τοῦ Σχολείου τούτου, ἐκλήθην ἐγὼ διὰ νὰ ἑτοιμάσω τὴν διαδοχὴν τῆς διοικήσεως, εὑρέθην κυριολεκτικῶς πρὸ ἀδιεξόδου.

Βεβαίως κανεὶς δὲν ἐπροτιμοῦσι φανερὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ αἱ μέθοδοι ἐπιθέσεως ἦσαν τοιαῦται, ὥστε κατέληγεν τὸ ζήτημα εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς ἐπιθέσεως δηλαδὴ εἰς τὴν Ἄμυναν. Ἐπήρχετο δηλαδὴ τελεία σύγχυσις μεθόδων μάχης τῆς Ἐπιθέσεως ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς Ἀμύνης ἀφ' ἑτέρου.

Καὶ αἱ μὲν λεπτομέρειαι τοῦ τότε παρουσιασθέντος πρὸ ἐμοῦ θεάματος τῆς ἐξελίξεως τῆς διδασκαλίας, ἐμφαίνονται εἰς μίαν πεντηκοντασέλιδον Μελέτην μου ἐπιγραφομένην ἡ «Ἐξέλιξις τῶν Τακτικῶν Θεωριῶν» περιλαμβανομένων εἰς τὴν Σύγχρονον Ὀχύρωσιν, δημοσιευθεῖσαν ἀκριβῶς κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου ἡ ὁποία εἶναι αὐτόχρημα προφητική.

Δοθεντος ὅμως ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦσαν

τελείως ἀνησυχαστικά, ἀπεφάσισα νὰ τὰ θέσω ὑπ' ὄψιν ὅλων τῶν διαδάχικῶν 'Αρχηγῶν τῆς Γαλλικῆς 'Αποστολῆς Ζιράρ, Μπραγιὸν κλπ. οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε ἐκρατοῦσαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ καλὴ ράτσα, ὡς μορφωθέντες εἰς τὴν παλαιὰν προπολεμικὴν ἐκπαίδευσιν.

Τοὺς εἶπα λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι πράγματα αὐτὰ τοῦ νὰ θέτωμεν τὸ πῦρ ἐναντίον τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἑλιγμοῦ, δοθέντος στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχομεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τά γερμανικὰ πυρὰ ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς Γάλλους παρὰ μίαν παληοΒουλγαρία ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ ὅπως καὶ ἡμεῖς λίγα πολυβόλα παραπάνω ἢ παρακάτω, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνεται ἡ μεγάλη αὕτη διαφορὰ καὶ συνεπῶς ἔπρεπε νὰ μείνωμεν σταθερῶς προσκεκολλημένοι εἰς τὴν ἔνοιαν τοῦ ἑλιγμοῦ.

Οἱ Γάλλοι λοιπὸν στρατηγοί, καὶ τοῦτο πρὸς μεγάλην των Τιμήν, ἐπείσθησατ εἰς τὰς προτάσεις μου, τόσον πολὺ ὥστε ὁ πρῶτος Στρατηγὸς Ζιρὰρ συναντῶν ἀντίδρασιν εἰς τοὺς Γάλλους Καθηγητάς του διὰ νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν στροφήν, ἠναγκάσθη αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔρχεται μέσα στὸ καλοκαίρι τὸ ἀπόγευμα 2 με 4, διὰ νὰ διδάσκῃ προσωπικῶς ἀναπτύσσων τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἑλιγμοῦ.

Παρ' ὅλον ὅτι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐλάμβανον τὸν λόγον κάθε τρεῖς καὶ λίγο διὰ νὰ ἀναπτύξω σὲ πασιγνώστους κριτικὰς τὸ πού ἐχώλαινεν ἡ ἐκπαίδευσίς μας, ἐν τούτοις οὔτε οἱ Γάλλοι ἐκπαιδευταὶ πλὴν ἑνός, δὲν ἐνοοῦσαν νὰ συμορφωθοῦν ἐπαναλαμβάνοντες κάθε χρόνο τὰ αὐτὰ συγκεκαλυμμένα θέματα, οὔτε καὶ οἱ Ἕλληνες μαθητευόμενοι, οἱ ὁποῖοι σώνει καὶ καλὰ ἐπέμεναν νὰ ποτισθοῦνε μετὰ νάματα τῆς τελευταίας εὐρωπαϊκῆς σοφίας ἢ τουλάχιστον νὰ μὴν ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰς συμπαθείας τῶν καθηγητῶν των.

Τοιαύτη εἶναι ἡ φυσικὴ συνέπεια ὅταν ἀποσπώμενοι ἀπὸ τὰς δικάς μας παραδόσεις τοῦ ὑπερόχου Βελισσαρίου, παρεδόθημεν ὡς ἕρμαια εἰς τοὺς πατραπαραδότους ἐν τούτοις φίλους μας, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατολισθήσῃ εἰς τὸ νὰ δημιουργήσουν μίαν εἰδικὴν στρατιωτικὴν τεχνοτροπίαν, εὑρισκομένων ἄλλωστε ἐν πλήρῃ ἀντίθεσιν τόσον πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ὅσον πρὸς τοὺς 'Ιταλούς, πολὺ δὲ περισσότερον πρὸς τοὺς Ρώσσους τοῦ Δραγομίρώφ.

Μὲ τέτοιο σαστισμένο κεφάλι ἔφθασαν οἱ καλλίτεροι ἐπιτελεῖς μας εἰς τὸν πόλεμον τῆς 'Αλβανίας, ὅπου λαλοῦντες ὑπὲρ τῆς ἐπιθέσεως οὐσιαστικῶς εἰργαζόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀμύνης, γεγονὸς ἐδηλούμενον διὰ τῶν ἑξῆς χαρακτηριστικῶν ἐνεργειῶν.

α΄) Εἰς τὴν ἔλλειψιν πάσης σπουδῆς εἰς τὸ νὰ δοθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ δέουσα ἔντασις εἰς τὴν ἐπίθεσιν. 'Ως θ' εἴδομεν δὲ παρακάτω εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς 12 Δεκεμβρίου ἡ κυρία ἐπίθεσις γίνεται ἀπὸ τρεῖς Μεραρχίας καθ' ὃν χρόνον τέσσαρες ὁλόκληροι μεραρχίαι κρατοῦνται ὡς ἐφεδρεία.

β) Εἰς τὴν ἐξάρτησιν τῆς χρησιμοποιήσεως ἐφεδρειῶν ἀπὸ ἀπό-

φασιν εὑρισκομένην πάρα πολὺ μακρὰν τοῦ πεδίου μάχης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε κατάργησιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐφεδρείας, μέγα καὶ κολοσσιαῖον σφάλμα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Καὶ ἐνῷ αἱ ἐφεδρεῖαι ἀποτελοῦν τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς δυνάμεως, τὸ ὁποῖον εὑρισκόμενον ἐγγὺς τοῦ πεδίου μάχης καραδοκεῖ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει Διαταγὴν καὶ δὲν ὑπάρχουσιν Ὁδηγίαι αἱ ὁποῖαι νὰ μὴν καθορίζουν τέσσαρας ἢ καὶ περισσοτέρας Μεραρχίας τιθεμένας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου !!! ὁ ὁποῖος ὅμως εὑρίσκετο εἰς Ἀθήνας.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὰ τμήματα τῆς δυνάμεως δὲν καλοῦνται ἐφεδρεῖαι ἀλλ' ἀφαίμαξις ἀπὸ τὴν κυρίαν προσπάθειαν, ἀφαίμαξις παρεχομένη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον σὰν τὸ ὀξυγόνον ποὺ δίδομεν στὸν ἑτοιμοθάνατο, ἀφαίμαξις προοριζομένη εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ θεωρία τῆς κυρίας γραμμῆς τῆς ἀχης.

γ) Τέλος δοθέττος ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἦσαν ἐργατικοὶ ἄνθρωποι, κάθε τοποθεσίαν τὴν ὁποίαν κατελάμβανον τὴν μετέτρεπτον, ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ, εἰς ἐλαφρῶς ὠχυρωμένην τοιαύτην ἢ μετά τινας ἡμέρας εἰς βαρέος κατεχομένην τοποθεσίαν, διά τὰς ὁποίας προεβλέποντο αἱ γνωσταὶ κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεις τοῦ πολέμου χαρακωμάτων, μὲ χρησιμοποίησιν πολλοῦ πυροβολικοῦ καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ ἐλαχίστη προσπάθεια ἐλιγμοῦ ἐπήγαινε περίπατο. Οὕτω εὑρέθημεν μοιραίως προσανατολισμένοι εἰς τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν ὅπως συναίβει εἰς τὴν Κακαβίαν καὶ θὰ συνέβαινεν καὶ εἰς τὴν Κορυτσᾶ, ἐὰν μὴ ὁ Στρανηγὸς Τσολάκογλου υἱοθετοῦσε ἕναν ὑπεροχον ἐλιγμόν, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὡμιλήσωμεν βραδύτερον.

δ) Περιωρισμένοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί, καὶ ἔλλειψις ἐνδεχομένες κατευθύνσεως περαιτέρω ἐκμεταλλεύσεως.

Αὐτὸ πλέον ἀποτελεῖ τὴ στάμπα τοῦ πολέμου τῶν χαρακωμάτων, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὁποίας ξεκινήσαμε γιὰ νὰ νὰ κάνωμε πόλεμο εἰς τὴν πλέον ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Εὐρώπης.

Καὶ τὸ μὲν ἐλάττωμα τῆς ἐλλείψεως περαιτέρω κατευθύνσεως τὸ ἐπληρώσαμεν ἤδη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ, ὅπου μετὰ ἓν δίωρο μακελιό, αἱ ἐπιθετικαὶ μονάδες κάθονταν καὶ ἔβλεπαν ἡ μία τὴν ἄλλην, καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐνδεχομένης κατευθύνσεως περαιτέρω ἐκμεταλλεύσεως.

Διὰ τὸν παρόντα ὅμως πόλεμον θὰ ἤθελα νὰ ἔβλεπά μίαν διαταγήν, μίαν καὶ μόνην περιλαμβάνουσαν τὴν περαιτέρω αὐτὴν κατεύθυνσιν, διότι θὰ τὴν ἔβαζα σὲ κάδρο, λέγοντας νὰ ἕνας ποὺ δὲν ἐπαγιδεύθη ἀπὸ τὸ Γαλλλικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, διότι τόσον οἱ Γερμανοὶ ὅσον καὶ οἱ Ἰταλοὶ παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιθέσεως.

Ἐξαίρεσιν τούτων ἔκαμεν ὁ γενναῖος Συν)χης Γερακίνης, ὁ

ὁποῖος παρ' ὅτι συνήντησε εἰς τὰ ἀκραία φυλάκιά του τοὺς ἡρωϊκούς του Μακεδόνας κοκκαλωμένους ὡς ἀγάλματα ἀπὸ τὸ κρύο ἀλλὰ μὲ τὸ ὅπλο πάντοτε στὸ χέρι, ἐξηκολούθησε φερόμενος ἀπὸ τὸ ὑπέροχον ἐπιθετικόν του πνεῦμα, καὶ παρακολουθῶν ὡς ἀποτέρω κατεύθυνσιν, μίαν χαρακτηριστικὴ κορυφογραμμὴν μέσα στὸ σκοτάδι καὶ στὰ χιόνια, ἡ ὁποία τὸν ἔφερε πολὺ ποιὸ πέρα ἀπὸ τὸν καθορισθέντα ἀντικειμενικὸν σκοπόν, διότι οὕτω κατάλαβεν τὸ παρὰ τὸν Ἄψον ὑψόμ ετρον ΜΠΡΕΓΚΟΥ Μέμολαθ.

Τέλος καταδίωξις ὑπῆρχεν, διότι ὅλαι αἱ ὀνομασίαι ἐτηρήθησαν ἀλλ' αὕτη ἦτο μία συνεχὴς παρωδία τῆς καταδιώξεως. Καταδίωξις Κορυτσᾶς, Καταδίωξις Πίνδου, Καταδίωξις Κακαβιᾶς κλπ.

Ποὺ τὸ φαινόμενον τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς, καὶ δίδοντας ἐντολὴν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ «Καταδιώξατε δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν ἀνδρῶν σας καὶ τῶν ἵππων σας».

Τὸ εἰκοσαετὲς (18—38 ὅμως τοῦτο παραστράτημα τῆς Γαλλικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπέσειρε ἐπὶ τέλους τὴν προσοχὴν τῶν ἐκεῖ διοικούντων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τότε Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Στρατηγὸς Γκαμελὲν διεταξεν τὴν σύνταξιν σαφῶν καὶ ἐμπεριστατωμένων κανονισμῶν, οἱ ὁαοῖοι προσπαθοῦσαν νὰ ξεχωρίσουν τὸ πότε καὶ πῶς πρεπει νὰ γίνεται ἡ Ἄμυνα καὶ πότε Ἐπίθεσις.

Καταλήγων δὲ διὰ τὴν ἐπίθεσιν λέγει «Οἱ κανόνες οὗτοι ἐπιθέσεως δὲν ἀποκλείουσι ποσῶς τὰς τολμηρὰς λύσεις αἱ ὁποῖαι μάλιστα εἶναι καὶ σοφώτεραι, εἴτε ἀποτελοῦν τὴν μόνην ἐπιμένουσαν διέξοδο, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ ἐκτελεσθοῦν αὗται μεθοδικῶς». Αἱ τολμηραὶ λύσεις εἶναι καὶ αἱ σοφότεραι, αὐτὰ θὰ μᾶς ἔλεγεν καὶ ὁ ἐθνικός μας ἥρως Βελισσαρίου.

Πάντως τὰ ἄνω ἐπιτελικὰ λάθη τῆς Γαλλίας, ἔθιξαν καὶ τὴν ἰδικήν μας ἐκπαίδευσιν ἀλλ' ἐξ ἐμβολιασμοῦ ὅμως καὶ μόνον. καὶ χωρὶς ἡ ἀσθένεια νὰ εἶναι αὐτοφυής. Καὶ τοῦτο καθ' ὃν χρόνον τὰ ὑπέροχα Συντάγματά μας, ὑπερήφανα διὰ τὰς πολεμικάς των θυσίας ἐξηκολούθουν τὴν ἰδίαν ἀνδροπρεπῆ στάσιν, μὴ ὑποψιαζόμενο κἂν περὶ τοῦ τί ἐμαγειρεύετο εἰς τὴν Ἀνωτεραν Σχολὴν Πολέμου.

Καὶ ἐνῶ διὰ τὴν ἐπιτελικὴν γενναιότητα χρειάζεται πολὺ μεγαλυτέρα ἀνδρεία, ἐν τούτοις τὰ μὲν Συντάγματά μας μὴ λησμονοῦντα τὴν πεῖραν των ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν ἀσυγκράτητον ἐπίθεσιν καὶ δὴ διὰ τῆς λόγχης καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐπιτελικοί μας ἐδημιουργοῦντο πολὺ σώφρονες καὶπολὺ ἐπιφυλακτικοί, ἀπιστεύτως ἐπιφυλακτικοί.

Βεβαίως τὰ λάθη ταῦτα ἐπιβαρύνον καὶ τὸν γράφοντα. Τὸ δέχομαι μετὰ πικρίας ! ! Διότι χρηματίσας ὁ πρῶτος διοικητὴς Σχολείου Πολέμου ἐπὶ τεσσαρα ἔτη, δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ κάμω ν' ἀλλάξῃ δρόμο, καὶ ἐχωρήσαμεν πηγαίνοντας ὁ μὲν δεξιὰ οἱ δ' ὑπόλοιποι παρακολουθοῦντες τὴν βαθμολογία τῶν ξενων ἐκπαιδευτῶν.

'Αλλὰ μήπως τὸ πτωχόν μου σαρκίον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἀντισταθμίσῃ τὰς κολοσιαίας ταύτας ἐπιτελικὰς πλάνας. Μήπως ὁ Στρατηγὸς Ντεπνὲ πρῶτος διοικητὴς τοῦ Γαλλικοῦ Σχολείου Πολεμου, δὲν εἶδε νά τοῦ στρίβουν τῆς πλάτες, ἕως ὅτου ἐπείσθη τὸ ἀκροατήριόν του ὅτι ἦτο ὁ ὀλιγώτερον ὑπεύθυνοςδιὰ τὰς πολεμικὰς θυσίας.

Μήπως ἄραγε ὅταν διεσταυρώθημεν κατὰ τὸ 26 εἰς τὴν Γαλλίαν ὅπου ὁ παληός μου ὁ δάσκαλος μὲ ἐδέχθη ἐπανειλημμένως μὲ θερμοτάτην ἀγάπην δὲν ἐκούνησε τὸ κεφάλι του λέγοντας ἔτσι θὰ πᾶμε Στρατηγέ, καὶ μάλιστα νὰ μὴ σταματοῦμε τὰ σφάλματα, ἕως ὅτου ἐπὶ τέλους γεννηθῇ ἡ ἀντίδρασις.

Σταματάει κανεὶς τὴν μπόρα ! !

Καὶ ἡ ἀντίδρασις ἐγεννήθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατηγοῦ Γκαμελὲν ὅπως εἴπωμεν εὐθὺς ἀνωτέρω, ἀλλὰ ἦτο πλέον ἀργά. Διότι τὰ βεθέως ἐμπεποτισμενα πνεύματα, δὲν ξεκαθαρίζουν μὲ τὴν ἔκδοσιν μιᾶς διαταγῆς ἢ ἑνὸς νεωτέρου Κανονισμοῦ, ἀλλὰ παραμένουσιν μονίμως ἐμβολιασθέντα, καταλήξαντα διὰ μὲν τοὺς Γάλλους εἰς τὸν γνωστὸν Πουρκουά, δι' ἡμᾶς δὲ εἰς τὴν τελικὴν ἀπώλειαν τῆς Αὐλῶνος.

Κατόπιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω ὅποιος περιπένει ἀπὸ τὸ παρὸν ἔργοντὴν ξηρὰν ἀφήγησιν τοῦ τὶ ἔκαμεν ὁ ἕνας καὶ τὶ ὁ ἄλλος καλὰ θὰ κάνῃ νὰ μὴν τὸ συνεχίσῃ καὶ νὰ τὸ κλείσῃ. Τουναντίον πρόκειται νὰ μεταχειρισθῶμεν τούς δύο χαρακτηριστικοὺς ἐκπροσώπους τῶν παρελθουσῶν πλανῶν, πρὸς ὑπόδειξιν τῶν διαδοχικῶν των σφαλμάτων, διὰ τοῦ ὁποίου ἴσως νὰ καταστοῦν ἐπιθετικώτεροι οἱ μέλλοντες τοὐλάχιστον ἐπιτελεῖς.

Κατόπιν λοιπὸν τῶν τόσων προαναφερθέντων σφαλμάτων δὲν εἶναιποσῶς περίεργον ἐὰν θὰ προειδοποιήσωμεν ὅτι εἰς κάθε σχεδὸν σελίδα ἐκ τῶν 300 τοῦ βιβλίου τούτου θὰ μᾶς ἀναμένῃ καὶ ἀπὸ ἕνα ἐπιτελικὸν σφάλμα, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν θὰ προέρχεται ποσῶς ἀπὸ καμμιὰ προσωπικὴν ἐμπάθειαν ὡς θὰ ἐνόμιζεν κανείς, ἀλλ'ἁπλούστατα ἀπὸ ἀπρόσωπον προσκόλλησιν εἰς ἕνα εὐγενέστερον ἰδανικὸν σκοπόν, δηλ. τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν ἐπιτελῶν μας.

Δι' αὐτὸ ἄλλωστε παρ' ὅλον ὅτι οἱ περὶ ἐμὲ γνωρίζουν πολὺ καλὰ ὅτι ἡ Μελέτη αὔτη εἶναι ἕτοιμος πρὸ τριετίας ἐν τούτοις δὲν ἔσπευσα θριαμβευτικῶς νὰ τὴν δημοσιεύσω καὶ ἐτήρησα σιγὴν ἐπ' αὐτῆς. Τοῦτο δὲ παρ' ὅλον ὅτι εἰς τὴν λαϊκὴν κοινὴν γνώμην ἐκαλλιεργεῖτο ἀντίθετος διαστροφὴ τῶν γεγονότων, καὶ τοῦτο ἀναλόγως τῶν συμπαθειῶν τοῦ ἑκάστοτε γράφοντος.

Τελικῶς ὅμως ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἐπικρατῇ. 'Εφ' ᾧ θὰ ἐξακολουθήσωμεν νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ διάφορα ἐπιτελικὰ σφάλματα, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ ἐξυπακούεται ὅτι στρεφόμεθα ἐναντίον οὐδενός.

ΤΕΥΧΟΣ Α'.

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ
ΚΑΙ ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΠΡΩΤΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΓΕΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Ὁ Στρατὸς Ἐκστρατείας συγκροτεῖται διὰ τῆς εἰς οἱονδήποτε στιγμὴν ἐφαρμορῆς ἑνὸς προϋπάρχοντος Σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως συναρμολογοῦντος τοὺς ἐμψύχους καὶ ἀψύχους πόρους τῆς Χώρας κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὸ ταὐτόχρονον καὶ τὸ μέγιστον τῆς δυνατῆς ἀποδόσεως αὐτῶν.

Κατὰ ταῦτα οἱ δύο κύριοι καὶ ἀπόρρητοι παράγοντες ἑνὸς ἀρτίου Σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως, εἶναι τὸ ταὐτόχρονον ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ μέγιστον ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἐπιτυγχανομένου ἀποτελέσματος. Τοῦτο δὲ διότι ὁ βαθμιαῖος καὶ διαδοχικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας, εἶναι μὲν εὐκολώτατος, ἀλλὰ δὲν παρέχει τὰ θετικὰ καὶ ἑδραῖα δεδομένα, ἐφ' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ βασισθῶσιν καὶ νὰ παρασκευασθῶσι τὰ ἀρχικὰ Σχέδια Ἐπιχειρήσεων.

Δοθέντος ὅτι ὁ Στρατὸς ἐκστρατείας θὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ ἐν εἰρήνῃ τοιούτου, εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγκεκροτημένος καὶ κατανεμημένος εἰς τὰς διαχόρους περιοχὰς τῆς Χώρας, ὥστε νὰ διευκολύνεται ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτοῦ καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἐν εἰρήνῃ εἰς τὴν ἐμπόλεμον κατάστασιν,

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ἡμεῖς εἴχομεν καταλήξει εἰς ἕνα στραεἰρήνης παραφουσκωμένο ὀλίγον, 15 περίπου Μεραρχιῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διάταξις εἶναι πασίγνωστος σὲ ὅλο τὸν κόσμο.

Μὲ τέτοια βάσι ἔπρεπε νὰ περιμένωμεν εἰς Στράτευμα ἐκστρατείας πολὺ μεγαλείτερον τῶν 15 αὐτῶν Μεραρχιῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὅλα τὰ Σχέδια ἐπιστρατεύσεως τῶν τελευταίων ἐτῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον ἐκάμαμεν τὸν τελευταῖον πόλεμον (Σχέδιον ἐπιστρατεύσεως 39) κατέληγον εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν 15 ἢ 16 Μεραρχιῶν.

Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπιστράτευσις παρ' ἡμῖν δὲν ἔκαμεν τίποτε ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ ἐφοδιάζῃ τὰς ἐν εἰρήνῃ ταυτας Μεραρχίας, μὲ τὰς χρησίμους καὶ πολυπληθεῖς βοηθητικὰς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητοι, καθὼς καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν Μονίμων καὶ ἐφέ-

δρων στελεχῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπλαισίωναν τὸν ἐν ἐπιστρατεύσει Στρατόν.

15 ὅμως Μεραρχίαι εἰρήνης καὶ 15 ἐν ἐπιστρατεύσει αὐτὸ λέγεται παρανόησις τελεία τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιστρατεύσεως, πράγμα τὸ ὁποῖον οἱ τότε ἁρμόδιοι κατέληγον νὰ τὸ ἀποδίδουν εἰς ἔλλειψιν ὁπλισμοῦ, ἀποδιδομένης ἄλλως τε εἰς τὸν μακαρίτην Βενιζέλον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Δὲν ἔχομε ὅπλα, δὲν ἔχομεν ὅπλα αὐτὸ ἦτο τὸ γενικώτερον σύνθημα.

Καὶ εἶναι μὲν ἀκριβὲς ὅτι πλεῖστα ὅπλα ἰδίως τὰ νεώτερα ἀντιαρματικα, Τάγκσ κλπ., μᾶς ἔλλειπαν, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπίσης ἀκριβὲς ὅτι δὲν ξέραμε καὶ πόσα ὅπλα πεζικοῦ εἴχαμεν.

Ὅταν παρέλαβα 'Αρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου Στρατοῦ τὸ 33, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξακριβώσω τὸ πόσος ἦτο ὁ πραγματικὸς ὁπλισμὸς τοῦ Πεζικοῦ μας, ἐφ' ᾧ καὶ συνεκρότησα μίαν μικτὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ 'Αξιωματικοὺς 'Υπουργείου καὶ 'Επιτελείου, οἱ ὁποῖοι ἐργασθέντες ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον μῆνα, κατέστρωσαν ἐπὶ τέλους τὴν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τοῦ 'Οπλισμοῦ μας.

'Εξ αὐτῆς παρετήρησα ὅτι εἶχεν ἐκδοθῇ μία ἀπόφασις τῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Ταμείου 'Εθνικῆς 'Αμύνης δι' ἐκποίησιν 30.000 ὅπλων Μάουζερ, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἑνοποιήσεως ὅλου τοῦ ὁπλισμοῦ εἰς Μάλινγχερ, ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν ἀνέτρεψα ἀμέσως. Καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐκτεταμένα σύνορά μας εἶναι τελείως ἐπιδεκτικὰ χρησιμοποιήσεως περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς διαμετρήματος, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον διότι καὶ αὐτὰ τὰ πολὺ πλουσιώτερα ἀπὸ ἡμᾶς Κράτη εἶχαν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ τὰ Σασεπὼ ἀκόμη, καὶ ὄχι τὰ Μάουζερ τὰ ὁποῖα ἦσαν τότε νεώτατος ὁπλισμός.

Κατόπιν προκειμένου νὰ θέσω τὰς βάσεις τοῦ νεωτέρου σχεδίου ἐπιστρατεύσεως, ἐπεχείρησα νὰ συνδυάσω τὰς ἁπανταχοῦ διεσπαρμένας ἐν εἰρήνῃ μονάδας μὲ τὴν στρατολογικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀντιστοίχων πεπιφερειῶν, ἀλλοῦ μὲν διπλασιάζων τὰς ἐν εἰρήνῃ Μεραρχίας, ἀλλοῦ δὲ δημιουργῶν τὴν Μονάδα τῆς Ταξιαρχίας τὴν ὁποίαν εἰσήγαγον, ἐφ' ὅσον ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς πυροβολικοῦ δὲν μᾶς ἐπέτρεπε νὰ συγκροτήσωμεε, καὶ νέας πλήρεις Μεραρχίας.

'Εν παρόδῳ εἰρήσθω ὅτι καίτοι ἡ ἐργασία αὕτη ἐθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ἀνήκουσα εἰς τὸ Γενικὸν 'Επιτελεῖον, τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο ἀκριβές, διότι Σχέδιον 'Επιστρατεύσεως πρέπει νὰ διέπεται ἀπὸ ἀποκέντρωσιν, τῆς ἀνωτέρω προσαρμογῆς γενομένης ἀπὸ τὰ κατὰ τόπους 'Επιτελεῖα Σωμ Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γνωρίζουν καλῶς τὴν κατάστασίν των, ἐργασίαν ἄλλωστε τὴν ὁποίαν ἔρχεται καὶ ἐπιθεωρεῖ κατόπιν τὸ Γενικὸν 'Επιτελεῖον Στρατοῦ.

Παρ' ὅλον ὅτι τὰ εὐθὺς κατωτέρω λεγόμενα φαίνονται ἄσχετα, ἐν τούτοις θὰ ἐπιμείνωμεν ὀλίγον εἰς αὐτὰ διότι ἀποδεικνύουν τὸ τί

εἴχαμεν καὶ τὸ τί ἔχασε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν ποὺ ἐχρειάζοντο τὰ πάντα.

Τὰ ἀποτελέσματα λοιπὸν τῆς τελευταίας ταύτης προσαρμογῆς ἦσαν ὑπέροχα, διότι μᾶς ἔδωσε τὸ Σχέδιον Ἐπιστρατεύσεως τοῦ 34 τὸ ὁποῖον συνεποσώθη εἰς 17 Μεραρχίας Πεζικοῦ, 7 Ταξιαρχίας καὶ δύο Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ,

Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι παρ' ὅλην τὴν διαφημιζομένην ἔλλειψιν ὁπλισμοῦ, πρόσθεσε ἀπὸ δῶ κόψε ἀπὸ ἐκεῖ, κατέληξα εἰς τὸ νὰ ἔχω ὁπλισμένον ὅλον τὸ στράτευμα.

Κατόπιν τοῦ νεοφανοῦς τούτου γεγονότος δηλ. τοῦ ἀπιστεύτου πολλαπλασιασμοῦ ἐμπολέμου Στρατοῦ, εἰς περίοδον διατυμπανιζομένης ἀνεπαρκείας ὁπλισμοῦ καὶ τῆς δυσπιστίας καὶ ἀντιδράσεως τὴν ὁποίαν θὰ προεκάλει τοῦτο, ἠξίωσα ἀπὸ τὸν τότε Ὑπουργὸν Κονδύλην τοῦ νὰ θέσωμεν τὸ Σχέδιον Ἐπιστρατεύσεως τοῦ 34 ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου, παρὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ ἰδίου, ἀδιαφοροῦντος τελείως διὰ τὰς γνώμας τοῦ Συμβουλίου·

Ἡ Ἔγκρισις τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουκίου τὴν ὁποίαν κατέχω, ὑπῆρξεν χαρακτηριστική, συνεπάγουσα τὰ ἑξῆς:

Α΄. Ἡ κλῆσις ὁλοκλήρου τῆς Α΄ σειρᾶς ἐφεδρείας ἐπαρκεῖ εἰς εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν διὰ τοῦ Σχεδίου τούτου προβλεπομένων Μονάδων, παραμενει δὲ ἀπόθεμα εἰς ὁπλίτας περὶ τὰς 60.000 ἀνδρῶν, κριθέντος τοῦ ποσοῦ τούτου ὡς ἐλάχιστα ἀπαραιτήτου ἀποθέματος κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δημιουργηθησομένων κενῶν.

Ἐν τούτοις καίτοι τὸ ἀπόθεμα τοῦτο ὑπολογίζεται ὅτι θέλει αὐξηθῇ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ Συμβούλιον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ἵνα κληθῶσιν πρὸς ἐκγύμνασιν διαδοχικῶς καὶ κατὰ περιόδους οἱ ἀπαλλαγέντες, οἵτινες ὑπερβαίνουσιν σήμερον τοὺς 100.000 ἄνδρας, ἐλαττωθῶσιν δὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον αἱ ἀπαλλαγαί.

Β΄. Τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβούλιον ἀποδέχεται τὸν Σχηματισμὸν Μεγάλων Μονάδων ἐφωδιασμένων μὲ ὑλικὰ παλαιοῦ τύπου ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι σκοπὸς καὶ τάσις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, θὰ εἶναι ἡ ἀναπλήρωσις τὸ ταχύτερον ὅλου τοῦ ὑλικοῦ παλαιοῦ τύπου, κυρίως τοῦ Πυροβολικοῦ διὰ νέου τοιούτου, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁμοιογενείας τῶν Μεγάλων Μονάδων καὶ ἄρσιν τῶν σχετικῶν ἀτόπων.

Τὸν ἐφοδιασμὸν τμημάτων μὴ μαχίμων, καὶ βοηθητικῶν σχηματισμῶν δι' ὅπλων παλαιοῦ τύπου, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν χρησιμοποίησιν σχετικῶς μεγάλου ἀριθμοῦ περιστρόφων ἀντὶ ὅπλων, εἰς δευτερευούσης σημασίας καὶ σχηματισμούς, χειρουργεῖα, συζυγαρχίας, Μεταγωγικὰ Σώματος, κλπ. εὑρίσκει τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβούλιον ἀπολύτως ὀρθῶς γενόμενον (Πρακτικὸν 157 Α΄. Σ. Σ.)

Πρὸς ἐκ πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω βεβαίως μᾶς ἔλλειπαν ἔφεδροι ἀξιωματικοί, διότι εἴχαμεν τὴν ἀσυλλόγιστον συνήθειαν νὰ

ἀρκούμεθα σὲ 100 ἐφέδρους ἀξιωματικοὺς τὸ χρόνο. Ἔπῆρα λοιπὸν τὸ ἕνα Σχολεῖον ἐφέδρων **καὶ τὸ ἔκαμα 7 τοιαῦτα,** ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξήρχοντο 1200 ἀξιωματικοὶ τὸν χρόνο.

Τοιοῦτον ἦτο εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὸ Σχέδιον Ἐπιστρατεύσεως τοῦ 34, τὸ ὁποῖον τεθὲν εἰς ἐνέργειαν ἴσχυσεν περὶ τὰ δύο ἔτη περίπου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὠνομάσθην Πρόεδρος τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐν πλήρει ἀδρανείᾳ. Οἱ ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ ὅμως διάδοχοι μου, δρᾶσται ἢ καὶ συνεργᾶται τοῦ καταργηθέντος παλαιοῦ Σχεδίου ἐπιστρατεύσεως, ἐπιδιώκοντες νὰ κυριαρχοῦν ἔνπαντι ἔστω καὶ ὡς Ἡρόστρατοι, βγάζουν μίαν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ οὕτω ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ, ἐπανέρχονται εἰς τὸ Παλαιὸν Σχέδιον τῶν 15 Μεραρχιῶν, καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ ἐρωτήσουν ποσῶς τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβουλιον.

Μένεα πνέων διὰ τὴν μὴ παραπομπὴν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ἀκόμη ἤμουν Πρόεδρος, ἐκάλεσα τὸν τότε Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ἔκαμα δριμυτάτας παρατηρήσεις διὰ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον ἔκαμε εἰς τὸ Στράτευμα, τὸ ὁποῖον πάλι ξαναγύριζε εἰς τὸ παλαιὸν τροπάρι τῶν 15 Μεραρχιῶν, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τὸν Ὑπουργόν, ξένον πάσης ἐπιστρατευτικῆς κινήσεως.

Μετ' ὀλίγους μῆνας ἀνέλαβεν τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Ἐπιτελείου ὁ ἐπὶ τὴν πενταετίαν τῆς δικτατορίας διοικῶν αὐτό, ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθησε τὸ Σχέδιον τῶν 15 Μεραρχιῶν, καίτοι ἔχων ἐνώπιόν του τὸν μῆνα ποὺ ἔτρεφε τοὺς ἕνδεκα, δηλαδὴ τὰ διὰ τὸ Στράτευμα διατεθέντα 12 δισεκατομμύρια τοῦ Μεταξᾶ, μὲ τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ προβῇ ἔκτοτε εἰς πᾶσαν συμπληρωματικὴν ἀγοράν, ἰδίως ὅπλων Πεζικοῦ, ὥστε νὰ παύσουν νὰ ὑφίστανται καὶ οἱ ὀλίγοι ἄοπλοι τῶν βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν.

Οὕτω προχωροῦντες ἐφθάσαμεν εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου 1939, Σχέδιον τοῦ ὁποοίυ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 16 Μεραρχίας, 4 Ταξιαρχίας ἀφίνοντες οὕτω οὐσιαστικῶς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ἀνεπιστράτευτον, διότι ἐνῷ εἰς τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ Ἀνατολ. Μακεδονίας ἐκαλοῦντο **23 ἐν ὅλῳ ἡλικίαι,** εἰς ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ἐκαλοῦντο **μόνον 14 ἡλικίαι** (1925-1939).

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ποσοτικῆς ταύτης καθυστερήσεως ἐξ ἧς πέραν τῶν 150.000 ἀνδρῶν παρέμειναν ἀχρησιμοποίητοι, εἴτε παρέμενον εἰς ὀγκώδης μάζας εἰς τὰ ἔμπεδα, καὶ ἡ ποιοτικὴ προπαρασκευὴ τῆς ἐπιστρατεύσεως εὑρίσκετο κυριολεκτικῶς εἰς ἀπερίγραπτα χάλια, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδέποτε ἔφθαναν εἰς τὸ αὐτὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ.

Ἀφύπνισιν ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου ἔδωσεν ἡ κατὰ τὸ 1939 διαταχθεῖσα ἐπιστράτευσις τῆς Μεραρχίας Ἠπείρου γενομένη εἰς περίοδον ἐντάσεως τῆς μετὰ τῶν Ἰταλῶν Σχέσεών μας, διὰ τὴν ἀποτυ-

χίαν τῆς ὁποίας τί δὲν ἐγράφη καὶ δὲν ἐλέχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Κατόπιν τούτου διετάχθησαν ἀνακρίσεις ἀπὸ τὸν 'Αντιστράτηγον Πολίτην σταλέντα ἐπίτηδες. κατὰ τὰς ὁποίας ἀπεδείχθη ὅτι 10.000 ἄνδρες δηλαδὴ μία Ταξιαρχία ὁλόκληρος, ἐσήποντο καὶ ἀτακτοῦσαν εἰς τὰ ἔμπεδα, καὶ τοῦτο εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετωπίσῃ ὡς προπομπὸς τοὺς 'Ιταλούς ! !

Γενομένου τέλος ἀντιληπτοῦ ὅτι ἡ ἐπιστρατευτικὴ σαπίλα ἦτο γενικωτέρας μορφῆς, διετάχθη ὡρισμένος 'Ανώτατος 'Αξιωματικός. ὁ Στρατηγὸς Καράσσος, νὰ περιέλθῃ ὅλας τὰς 'Ελληνικὰς Μεραρχίας διορθώνων ἢ δίδων συμβουλάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διήρκεσεν μέχρι τῶν παραμονῶν πολέμου.

Οὕτω πὼς ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 28 'Οκτωβρίου τοῦ 1940 ὁπότε ἡ 'Ελλὰς ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν 'Ιταλὸν εἰσβολέα καὶ τὰ θρυλλούμενα 8 ἑκατομμύρια λόγχας του, μὲ τὸ Σχέδιο 'Επιστρατεύσεως τοῦ 39 δηλαδὴ τὰς 16 Μεραρχίας καὶ 4 Ταξιαρχίας, μὲ τὰ ἔμπεδα γεμάτα ἀνδρῶν, καὶ μὲ τὸ 1)3 τοῦ πολυπληθοῦς ἐσωτερικοῦ τῆς 'Ελλάδος δηλαδὴ ὑπὲρ τοὺς 150.060 ἄνδραθ μὴ κληθέντα πρὸς κατάταξιν.

'Η 'Ελλὰς δηλαδὴ ἦτο κατὰ μέγα μέρος ἀνεπιστράτευτος ! ! (*)

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ. — Κατὰ τὸ Σχέδιον 'Επιχειρήσεων ΙΒ, τὸ πρῶτον δηλαδὴ Σχέδιον τὸ ὁποῖον συνετάξαμεν ἐναντίον τῶν 'Ιταλῶν, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἴδωμεν εὐθὺς περαιτέρω, ἡ συγκέντρωσις τῶν 'Ελληνικῶν δυνάμεων ἦτο ἡ ἑξῆς : 'Αλβανικὸν μέτωπον 5 Μεραρχίαι Πεζικοῦ καὶ 2 Ταξιαρχίαι, Βουλναρικὸν Μέτωπον 7 Μαραρχίαι, 2 Ταξιαρχίαι καὶ 1 Μεραρχία 'Ιππικοῦ, Γενικαὶ 'Εφεδρεῖαι τρεῖς Μεραρχίαι τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον αἰσθανόμενον τὴν ἀνάγκην νὰ δικαιο-

(*) Εἰς τὸ μέλλον τὸ Γραφεῖον ἐπιστρατεύσεως τοῦ Γ. Ε. Σ. πρέπει νὰ ἀλλάξῃ τελείως τὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ ἐνεργεῖν. Δὲν μπορεῖ δηλαδὴ νὰ περιμένωμεν ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπον τὸν Διεθθυντήν του νὰ συναρμολργήσῃ 8 ἑκατομμύρια ἑλλήνων μὲ τοὺς ἀραμπάδες των καὶ τῆς Βοϊδάμαξές των κ,τ.λ.π.

Τὸ ἔργον τῆς ἐπιστρατεύσεως εἶναι ἀποκεντρωτικόν, καὶ ἴσως εἰς αὐτὸ νὰ τὸν βοηθήσουν εἰδικαὶ ὁδηγίαι τὰς ὁποίας ἔχω βγάλει ἐγὼ ὁ ἴδιος,

'Η ἀποκέντρωσις λοιπὸν αὐτὴ θὰ γίνεται κατὰ Σώματα Στρατοῦ καταvέμοντες τὸ ἔργον του εἰς τὰς Μεραρχίας των, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἁπλὸ ἀντιγραφεῖς τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κέντρου, θὰ μεταβληθοῦν εἰς σκεπτομένους νοῦς. Θὰ μετροῦν λοιπὸν τοὺς στρατευσίμους των γιὰ νὰ δοῦν τί μποροῦν νὰ βγάλουν περισσότερον διὰ τὴν προκάλυψιν, ἀναλόγως τοῦ ἐδάφους των θὰ κανονίσαυν ἐὰν πρέπει νὰ ἔχουν Βοϊδάμαξες ἢ ἐλαφρὰ αὐτοκίνητα, ὅπως τὰ ὑπέροχα 'Ιταλικά, καὶ ἰδίως ἐν πάσῃ ἐπιγνώσει τῶν φρονημάτων τῶν ἀνδρῶν των, θὰ ὁρίζουν αὐτοὶ τοὺς μέλλοντας ἐφέδρους ἀξιωματικούς, διότι δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύσῃ σήμερον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλέγαμεν προοολεμικῶς, ὅτι οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον γυμνασίορ θὰ εἰσέρχωντα- εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν 'Εφέδων. 'Εν συνεχείᾳ τὸ Γ.Ε.Σ. θ ὰ ἔρχεται διά νὰ ἐπιθεωρήσῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ.

λογήση τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἀπόφασιν διὰ τῆς ὁποίας παραμελεῖτο τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ἐνῷ ἀκριβῶς τὸ Σχέδιον αὐτὸ ἐπιχειρήσεων κατεστρώθη ἐσπευσμένως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ Ἰταλοῦ εἰσβολέως, λέγει εἰς τὴν παράγραφον 8 τῆς Ἐκθέσεώς του.

«Ἡ διάθεσις διὰ τὸ Βουλγαραικὸν μέτωπον τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ὑπηγορεύθη, ἐλλείψει εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συνεννοήσεων μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐξασφαλίσωμεν τὸ μέτωπον τοῦτο ἀπὸ παντὸς κινδύνου διαρρήξεως, ὥστε νὰ ἐλπίζωμεν ἐπὶ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Τουρκίας.

Εἰδικώτερον μάλιστα προκειμένου περὶ τῆς Δυτ. Θράκης, αἱ ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Συμφωνίας τοῦ Βαλκανικοῦ συμφώνου προβλεπόμεναι δύο Μεραρχίαι (ἐνδιαφέρουσαι ἀμέσως τοὺς Τούρκους) δὲν ἐθίγησαν νῦν, ἵνα μὴ τοῦτο ἀποτελέσῃ αἰτίαν διστακτικότητος τῆς Τουρκίας. Προεβλέπετο ὅμως (ὁδηγίαι ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 70082))9-8-39) ἡ περίπτωσις ἀναλήψεως δυνάμεων ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου (Ἀνατολικὴ Μακεδονία—Δυτικὴ Θράκη) ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἰταλικοῦ τοιούτου».

Καὶ οὕτω πως πρὸς δικαιολογίαν ἀστηρίκτων ἀποφάσεων εἰσερχόμεθα εἰς διπλωματικὰ αἴτια, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἴδωμεν περαιτέρω πόση κατάχρησις ἐγένετο εἰς ὅλην τὴν διαδρομὴν τοῦ βιβλίου τούτου.

Θέσας ὅμως τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἰς ὡρισμένον Ἀνώτερον Ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος παράκαιρα ἀπεμακρύνθη δυστυχῶς ἀπὸ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον, ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι οἱ ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ εἶναι περίεργοι ἄνθρωποι, ὅλα τὰ τροποποιοῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κρασὶ τοῦ μεθύσου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἕως τώρα πᾶσα προπαρασκευὴ μας ἐστρέφετο κατὰ τῆς Βουλγαρίας, καὶ σήμερα ἀκόμη ποὺ ὁ ἐχθρός μας εἶναι οἱ Ἰταλοί, ἐπιμένουν εἰς τὴν παλαιὰν ἀπόφασιν, σὰν τὸν μέθυσον ὁ ὁποῖος ὅλα τὰ ἐλιγοστεύει ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κρασί. Τὸ γουδὶ τὸ γουδοχέρι Βουλγαρία, Βουλγαρία ! ! Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀστεῖον ἐν τούτοις εἶναι σοβαρώτατον.

Μήπως ἄραγε παρομοία ἀπόφασις δὲν ἐλήφθη καὶ κατὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ὁπότε ἐνῷ οἱ Γερμανοὶ εἶχαν φθάσει σχεδὸν εἰς τὸ Μοναστῆρι, ἡμεῖς ἐπιμέναμεν εἰς τὴν διείσδυσιν καὶ ἐπίθεσιν ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ! ! !

Ἐν τούτοις ὅμως τὸ γουδὶ τὸ γουδοχέρι. Ἡμεῖς θέλομεν νὰ εἴμεθα νικηταὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ καὶ ἂς βγάλῃ τὰ μάτια της ἡ Γερμανία.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ ἀναπροσάρμοστον τῶν Ἐπιτελικῶν ἀποφάσεων. Καὶ τὰ μὲν ἀνωτέρω ἀφορῶντα τὸ πρῶτον σχέδιον Ἐπιχειρήσεων ΙΒ, ἐτροποποιήθησαν μετὰ τὴν ἀρχικὴν ταύτην διάταξιν, καὶ συνεπῶς οἱ χῶροι συγκεντρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει

τῶν ὁποίων, ἔγινεν καὶ ἡ ἐπιστράτευσις ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι.

Ἀλβανικὸν Μέτωπον 8 Μεραρχίαι, καὶ δύο Ταξιαρχίαι, Βουλγαρικὸν μέτωπον 6 Μεραρχίαι καὶ 1 Ταξιαρχία. Γενικαὶ ἐφεδρεῖαι 1 Μεραρχία, 1 Ταξιαρχία καὶ ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ. Καὶ τὸ μὲν Κύριον Ἱστορικὸν τῶν Πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων δίδει εὐρυτάτην συνέχειαν διὰ τοὺς χώρους συγκεντρώσεως, ἐδῶ ὅμως μᾶς ἀρκοῦν αὐτὰ διὰ τὰ περαιτέρω.

ΧΩΡΟΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ.—Κατόπιν τέλος τῆς ὡς ἀνωτέρω καλῆς ἢ κακῆς κατανομῆς τῶν ἐξ ἐπιστρατεύσεως Μεραρχιῶν μας, ὁ καθορισμὸς τῶν χώρων συγκεντρώσεως τῶν Μεραρχιῶν αὐτῶν ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κάτωθι σκέψεων κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ὁμιλοῦμεν περὶ σκέψεων διότι δυστυχῶς δὲν περιεσώθησαν αἱ καθ' ἑαυτὸ διαταγαὶ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ὡς κατασχεθεῖσαι λέγει ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, χωρὶς νὰ διαφυλαχθῇ οὔτε ἕνα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ χαρτιά, τὰ ὁποῖα κρατοῦμεν ἐμεῖς οἱ στρατιωτικοὶ μέχρι τάφου πρὸς ἀπόδειξιν τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσιῶν μας.

«Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας καὶ προϋποθέσεις, ὁ ἑλιγμὸς ἡμῶν καθωρίσθη ἀμυντικός, ὡς τοποθεσία δὲ ἀντιστάσεως (ἡ ἀποκληθεῖσα ΙΒ) καθωρίσθη ἡ τοιαύτη Ἄραχθος ποταμὸς — Ζυγὸς Μετσόβου — Ὀρλιακὸς Ὀρ. — Βενετικὸς ποτ. — καμπὴ Ἀλιάκμονος — Στενὰ Πόρτας — διάβασις Χάδοβας — Βέρμιον ὄρος Καϊμακτσαλάν.

»Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ ἀντιμετωπίζετο καὶ ἡ περίπτωσις καθ' ἣν (εἴτε λόγῳ βραδύτητος ἐνάρξεως τῶν ἐπιστρατευτικῶν μας μέτρων, εἴτε λόγῳ δράσεως τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν μας καὶ τῶν ἐπιστρατευτικῶν μας Κέντρων) δὲν θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἡ πραγματοποίησις τῆς συγκεντρώσεώς μας εἰς τὰς ἄνω μάχας.

»Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀντιμετωπίζετο ὡς ἀμυντικὴ γραμμὴ ἡ τοιαύτη τοῦ Πηνειοῦ ἢ καὶ ἔτι νοτιώτερον. Τῆς Θεσσαλονίκης καλυπτομένης ἐκ Δυσμῶν ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ. Εἰς τὴν δυσμενῆ ταύτην περίπτωσιν δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον χερσαῖος σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεάτρων, Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας».

Αὐτὰ τὰ ἀπίστευτα φθέγγεται ἡ Ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου σχετικῶς μὲ τὸ Σχέδιον ἐπιχειρήσεων ΙΒ κατὰ τὸ ὁποῖον ἄνευ πολλῶν περιφράσεων, ἡ μὲν γραμμὴ μάχης μετεφέρετο εἴς τινα σημεῖα 200 χιλ. ἐντεῦθεν τῶν συνόρων, παρεδίδετο δὲ εἰς τὸν ἐχθρὸν σχεδὸν ἀμαχητεὶ ὁλόκληρος ἡ Ἤπειρος καὶ Βορειοδυτικὴ Μακεδονία, καὶ ἔτι περαιτέρω προεβλέπετο ἡ σύμπτυξις μέχρι τῆς Ὄρθρυος.

Μὲ τὴν ἀνωτέρω τέλος λύσιν τὸ Ἐπιτελεῖον ἀναζητοῦν τὴν εὐνοϊκωτέραν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐγκαταλείπει τὰς ὑπερόχους ὀρεινὰς γραμμὰς τῆς Ἠπείρου, τῆς Πίνδου καὶ τῆς Καστορίας καὶ

σκοπεύει νὰ καλυφθῇ ὄπισθεν τῶν ποταμίσκων τοῦ 'Αράχθου καὶ τοῦ 'Αλιάκμονος, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ καλυφθῇ ὄπισθεν τοῦ Βόλγα.

'Αλλ' ὡς εἶναι πασίγνωστον τακτικῶς οἱ ὀλιγάριθμοι καὶ οἱ ἀσθενεῖς μαχηταὶ ἐνεργοῦν εἰς τὰ βουνά, εἰς τὰ δάση, εἰς νυκτερινὰς ἐπιχειρήσεις, ἐνῷ τὰ ρεῖθρα εὑρισκόμενα εἰς πεδινοὺς χώρους ἢ εἰς τὰ βάθη τῶν κοιλάδων δὲν χρησιμεύουν παρὰ ὡς ἀμυντικὰ κωλύματα καὶ μόνον, ἔχοντα πολὺ ὀλίγην ἀξίαν ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν μέγα πλάτος.

'Εὰν δὲ μάλιστα ἀντὶ νὰ κάνωμε μπετοναρισμένα πολυβολεῖα εἰς τὸ Σόροβιτσ, τὰ ἀνεγείραμε εἰς τούς παρὰ τὰ σύνορα συγκοινωνιακοὺς κόμβους ὅπως π.χ. περὶ τὸ Βούζιον—Σαμαρίναν, ὅπου ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ τὰ περνοῦσε τόσο εὔκολα τραβῶντας γιὰ τὸ Μέτσοβο, εἶναι βεβαιότατον ὅτι ἡ συγκέντρωση θὰ ἐπρόφθανε νὰ γίνῃ εἰς τὰ σύνορα. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε ὀχύρωσις εἰς τὰ καθ' ἑαυτὸ σύνορα ἔγινεν, οὔτε καὶ ἡ ἀπὸ Δυσμὰς ἀπόφραξις τῆς Θεσσαλονίκης ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, τῆς κυρίας ταύτης πρωτευούσης τῆς 'Ελλάδος παραμενούσης ἀνοχυρώτου.

Συνεπῶς ἡ ἄμυνα ἡ ὁποία θὰ ἐγκατέλειπε τὰς ὀρεινὰς γραμμὰς διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὰ βάθη τῶν κοιλάδων καὶ εἰς τὸν κάμπον εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι θὰ ἐζημιοῦτο τακτικῶς, ὅπως ἔπρεπε νὰ τὸ γνωρίζουν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ἐπιτελείου.

Μήπως ἄραγε συμπτυσσόμενοι πρὸς 'Αλιάκμονα—"Αραχθον, εἴχομεν τὴν δικαιολογίαν ὅτι θὰ συναντούσαμεν ἐκεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δυνάμεών μας, κατὰ κακέκτυπον ἀπομίμησιν καὶ ἀντιγραφὴν διαφόρων Γαλλικῶν Σχεδίων, καθ' ἅ, ἡ ἐκ 3 Σ. Στρατοῦ προκάλυψίς των, ἠδύνατο ἐν ἀνάγκῃ νὰ συμπτυχθῇ κατὰ ὀλίγα τινα χιλιόμετρα, εἰδικῶς 50 ἀπὸ τὸ Ναυνσὺ εἰς τὸν Μεύση, καὶ τοῦτο πρὸς συνάντησιν 20 ἄλλων Σωμάτων Στρατοῦ τὰ ὁποῖα μετεφέροντο ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Γαλλίας..

Οὔτε ὅμως αὐτὸ τὸ ἐλαφρυντικὸν ὑπῆρχε διὰ τὴν ἰδικήν μας περίπτωσιν, διότι ἀπὸ τὰς ὀκτὼ Μεραρχίας αἱ ὁποῖαι θὰ συνεκρότουν τὸ 'Αλβανικὸν μέτωπον, σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιον συγκεντρώσεως τὸ ὁποῖον ἐξητάσαμεν ἀνωτέρω, αἱ μὲν πέντε ἐπεστρατεύοντο ἐπιτοπίως, καὶ μόνον αἱ δύο Μεραρχίαι τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, δοθέντος ὅτι ἡ τρίτη θὰ ἠκολούθη τὴν πρὸς Ἀμφιλοχίαν ὁδόν, θὰ μᾶς ἤρχοντο ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ μάλιστα μετὰ τὴν 20ὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστρατεύσεως.

'Επὶ τῇ βάσει ποίας λοιπὸν λογικῆς θὰ ἐγκαταλείποντο ἰσχυρόταται ὀρειναὶ τοποθεσίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατηθῶσιν ἀμυντικῶς ἀπὸ 5 Μεραρχίας, καὶ θὰ ἐπανεκτῶντο ἀπὸ τὸν Πηνειὸν ἢ τὴν "Ορθρυν δι' ἐπιθετικῆς ἐπιστροφῆς ἑπτὰ τοιούτων Μεραρχιῶν;

Δοθέντος ὅμως τὸ τοιοῦτον ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον, τότε εἶναι

προφανὲς ὅτι ἡ στοιχειώδης τακτικὴ ἐπέτασσε τὴν ἐπὶ τόπου ἀντίστασιν, ὁσονδήποτε ἄνισος καὶ ἂν ἦτο αὕτη.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ Σχέδιον ΙΒ ἀπετέλεσεν ἕνα χονδροειδέστατον ἐπιτελικὸν σφάλμα, καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν συμπτύξεων ἡ ὀρθοτέρα καὶ μόνη ἐνδεδειγμένη λύσις θὰ ἦτο, τὸ νὰ διαταχθῇ ἡ διὰ διαφόρων ἀποστολῶν συνεχῶς ἐνισχυομένη διαρκῶς ἡ Προκάλυψις, νὰ προσκολληθῇ εἰς τὰς ὀρεινὰς περὶ τὰ σύνορα τοποθεσίας διαμφισβητοῦσα βῆμα πρὸς βῆμα τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὸν πείσμονα Προκαλυπτικὸν ἀγῶνα τὸν ὁποῖον θὰ διεξήγαγε.

Τὰ ἐπιτελικὰ ὅμως λάθη δὲν ἔχουν οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, κοινολογούμενα ἄλλωστε θὰ ἔγιναν ἀφορμὴ τοῦ νὰ προκαλέση καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐπίσπευσιν τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, δοθέντος ὅτι ἡ ὑποχώρησίς μας θὰ ἐθεωρεῖτο βεβαία, κατόπιν τῆς ἀνεγέρσεως ὀχυρῶν τόσον μακρὰν τῶν συνόρων, καὶ δὴ κατόπιν τῆς τόσης Ἑλληνικῆς πολυλογίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς σατανικῆς κατασκοπείας τοῦ ἐχθροῦ ἀφ' ἑτέρου.

ΑΙ ΜΕΤΑΒΛΗΤΑΙ ΙΒα ΙΒβ

Κατόπιν, Γενικῆς δυσφορίας τὴν ὁποίαν προὐκάλεσε τὸ ΙΒ',τῆς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἐξέπεμψε τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1939, ἀφ'ἑνὸς μὲ τὴν μεταβλητὴν ΙΒα' διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ.70990)1-9-39, ἀφ'ἑτέρου δὲ ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον τὰς Ἀνακεφαλαιωτικὰς ὁδηγίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 375064)14-9)39 διαταγῆς.

Θὰ ἐξετάσαμεν λοιπὸν ἀμφοτέρας τὰς στρατηγικὰς ταύτας ἐργασίας ἐν ὀλίγοις, διὰ τὴν πρώτην ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου λέγει τὰ ἑξῆς :

Αἱ διὰ τῆς μεταβλητῆς ΙΒα' ἐσαγόμεναι μεταβολαὶ ἐν σχέσει μὲ τὸ ΙΒ, ἀπέρρεον μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἀπεκλείετο ἡ παραβίασις τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ ἐδάφους, καὶ ἡ συνεπῶς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ ὑπερκέρασις τῆς Ὠχθρωμένης Τοποθεσίας.

Ἑπομένως αἱ διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον, προβλεπόμεναι ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει δυνάμεις (Μεραρχία Ἱππικοῦ, Υ Μεραρχία, ΙΙ Ταξιαρχία), ἐλάμβανον ἤδη σαφέστερον προσανατολισμὸν πρὸς τὸ Ἰταλικὸν θέατρον, τοῦ χώρου τῆς ἀρχικῆς συγκεντρώσεώς των ὁρισθέντος ἤδη δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ.

Αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον μεταβολαὶ τοῦ ΙΒα ἀφεώρων τὴν προώθησιν τῆς συγκεντρώσεως τῆς ὅλης διατάξεως, α', κλιμάκιον καὶ ἐφεδρεῖαι πρὸς τὴν μεθόριον, οὕτω : α) Τοποθεσία ἀντιστάσεως ὡρίσθη (ἐκ Δυσμῶν) Καλαμᾶς ποταμός—Ἐλαία—Γκαμῆλα—Ὄρος Σμόλικα—Ὄρος Σταυρὸ—Ὄρος Ψωριάρικα—Ὄρος ΦΛΑ-

ΤΣΑΤΑ—"Ορος Βάμπα—Λαιμός. Ἡ τοποθεσία αὕτη ἀπεκλήθη τοποθεσία ΙΒα λαβοῦσα εἰδικώτερον ἐν Ἠπείρῳ τὸ ὄνομα Ἐλαία Καλαμᾶ.

Δοθέντος ὅτι τὸ Ἐπιτελεῖον δὲν ἔχει τακτικὰ ἐπιχειρήματα διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀποφάσεις του, προτιμᾷ νὰ ἐξαρτᾷ ταύτας ἀπὸ διπλωματικοὺς λόγους ὡς ἀνωτέρω. Τώρα τὸ πῶς ἀποκλείεται ἢ δὲν ἀποκλείεται ἡ ἀλλαγὴ τῶν σκέψεων τῆς Γιουγκοσλαυΐας, αὐτὸ ἀφορᾷ τὴν διπλωματικὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ ἐπιτελείου περὶ τῆς ὁποίας θὰ κάμωμεν πλειστάκις λόγον.

Ἐξετάζοντες τελος τῆς ὡς ἄνω μεταβλητῆς ΙΒα, θὰ ἐνόμιζε καὶ νεὶς ὅτι τὸ Γεν. Ἐπιτελ. Στρατοῦ ἀποπτῦσσον τὰς ἀρχικάς του ἀπαισιοδοξίας ἐξ ὧν προῆλθεν τὸ Σχέδιον ΙΒ, κατέληξεν εἰς τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν μιᾶς πείσμονος ἀμύνης, διεξαχθησομένης ἐπὶ τῆς παρὰ τὰ σύνορα τοποθεσίας Ἐλαίας, ἀνεξαρτήτως τῶν ἑκατέρωθεν διατιθεμένων δυνάμεων.

Ἐν τούτοις αἱ ἐσπευμένως ἐπακολουθήσασαι Ἀνακεφαλαιωτικαὶ Ὁδηγίαι, δὲν ἄφιναν οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ὅτι τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, οὐσιαστικῶς δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν τακτικὴν λύσιν του. Καίτοι λοιπὸν δὲν κατέχομεν τὸ πρωτότυπον καὶ αὐτῶν τῶν Ἀνακεφαλαιωτικῶν Ὁδηγιῶν, ἐν τούτοις τὸ πνεῦμα αὐτῶν διαφαίνεται ἀρκούντως διὰ μέσου τῆς περιγραφῆς τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰς ἐκθέσεις τῶν ὑφισταμένων Μεγάλων Μονάδων.

Τοιουτοτρόπως βλέπομεν εἰς τὴν παράγραφον 25 τῆς ἐκθεσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὰ ἀκόλουθα.

«Εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸ χερσαῖο ἔναντι τῆς Ἰταλίας μετωπον τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, αἱ δύο λύσεις ΙΒα καὶ ΙΒ τοῦ ὅλου ἀμυντικοῦ ἑλιγμοῦ, ἀποτελοῦν τὰς δύο ἄκρας λύσεις τοῦ προβλήματος, τῆς γραμμῆς ΙΒ οὔσης τῆς τοιαύτης τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου, τῆς δὲ ΙΒα οὔσης τῆς τοιαύτης τοῦ μεγίστου ὁρίου, ἐφ' ὧν κατὰ τὰς περιστάσεις θὰ ἐδεχόμεθα τὴν μάχην».

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τῶν δύο τούτων ἀκραίων λύσεων ὑπῆρχον πέντε ἄλλαι Τοποθεσίαι ἀριθμούμεναι ἀπὸ Τ1 μέχρι Τ5, καὶ συνεπῶς δὲν ἐπρόκειτο περὶ συνήθους ἀμύνης διεξαχθησομένης παρὰ τὰ σύνορα, ὁπότε μία καὶ μόνη τοποθεσία ἀντιστάσεως καθορίζεται ὡς δευτέρα γραμμὴ ἀμύνης, ἀλλὰ περὶ σαφοῦς Ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ πεῖσμον Ἐπιτελεῖον, ἐπρόκειτο νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ταχύτερον ἢ βραδύτερον πρὸς τὴν παλαιὰν συμπάθειαν τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπηκολούθησεν ἡ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1940 κοινοποιηθεῖσα δευτέρα μεταβλητὴ ἡ ΙΒβ. ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου προὐκλήθη ἀπὸ διπλωματικὰς καὶ πάλιν αἰτίας, δηλαδὴ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Γαλλίας καὶ συνεπείᾳ ταύτης, τὴν

ἐλάττωσιν τῆς ναυτικῆς ἐν Μεσογείῳ δυνάμεως καὶ τὸν κίνδυνον ἐνδεχομένων ἀποβάσεων.

«Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ νέου τούτου ἐνδεχομένου κατηρτίσθη ἡ δευτέρα μεταβλητὴ τοῦ Σχεδίου ΙΒ, λαβοῦσα τὴν ἔνδειξιν ΙΒβ, κοινοποιηθεῖσα εἰς τὰς ἐνδεχομένας Μονάδας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 'Απορ. 99707)20-4-44 Διαταγῆς.

»Καθ' ὅτι ἀφορᾷ τὰς ἀκτὰς Θεσσαλίας καὶ 'Ηπείρου τὸ ΙΒβ προέβλεπε τὴν λῆψιν μέτρων παρατηρήσεως καὶ ἀμύνης αὐτῶν, διὰ δυνάμεων λαμβανομένων ὡς α' κλιμάκιον, διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Χερσαίου μετώπου.

»'Ως τοποθεσία δὲ ἀντιστάσεως τοῦ χερσαίου μετώπου προεβλέπετο ἀναλόγως τῶν παρουσιασθησομένων εἰδικῶν συνθηκῶν προσβολῆς τοῦ μετώπου τούτου, εἴτε ἡ τοποθεσία ΙΒα, εἴτε ἡ τοιαύτη ΙΒ, εἴτε ἄλλη ἐνδιάμεσος.

'Εκ τῆς τελευταίας λοιπὸν ταύτης παραγράφου τῆς 'Εκθέσεως τοῦ Γεν. Στρατηγείου δὲν ἀπομένει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ δευτερα αὕτη μεταβλητὴ ΙΒβ ἡ κοινοποιηθεῖσα κατὰ τὸν 'Απρίλιον τοῦ 1940 δὲν προέβλεπε τὴν διεξαγωγὴν συνήθους ἀμύνης ἐπὶ τῆς παρὰ τὰ σύνορα γραμμῆς ΙΒα.

ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ.—Τέλος περαιτέρω αἱ ἀνακεφαλαιωτικαὶ ὁδηγίαι ὡμιλοῦσαν φαίνεται καὶ περὶ ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον τελείως ἀόριστον καὶ νεφελώδη, ὡς εἰκάζεται εἰς τὴν κάτωθι περικοπὴν παράγρ. 28.

»Αἱ 'Οδηγίαι αὗται ὡς περιλαμβάνουσαι τὸ πλῆρες τοῦ ὅλου προβλήματος, διὰ πρώτην φορὰν κάμνουσι μνείαν περὶ ἐνδεχομένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων χωρὶς ὅμως ν' δίδωσι καμμίαν ἔνδειξιν ἐπ' αὐτῶν.

»'Η μνεία αὕτη περὶ ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐτέθη διὰ λόγους ἀφ' ἑνὸς μὲν πληρότητος τοῦ ἐγγράφου τούτου, περιλαμβάνοντος τὸ πρόβλημα ἐν τῷ συνόλῳ, ὥστε κάποτε νὰ ἐρευνηθῶσι περισσότερον καὶ αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ λόγους ἠθικοῦ τῶν διοικήσεων, ἵνα ὑφίσταται πάντοτε ἡ τάσις τῆς ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅταν θὰ ἐξασφαλίζοντο αἱ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις.

Πράγματι ἡ ἀνωτέρω παράγραφος, προσπαθεῖ νὰ παρουσιάσῃ μίαν ἀντίδρασιν, ἐν σχέσει μὲ τὰς διαρκεῖς ὑποχωρητικὰς διαθέσεις τοῦ 'Επιτελείου μας.

Δοθέντος ὅμως ὅτι ἡ ἔκθεσις δὲν ἐπιλαμβάνεται οὔτε ἐκ τοῦ μακρόθεν εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν προϋποθέσεων αὐτῶν, ὑφ' ἃς θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀναληφθῇ ἡ ἐπίθεσις, ἕπεται ὅτι τὸ ὅλον ζήτημα, τῆς ἐπιθέσεως, δὲν κατέληξε εἰς τίποτε οὐσιαστικόν.

'Εν τούτοις ἐὰν πράγματι αἱ 'Ανακεφαλαιωτικαὶ 'Οδηγίαι εἶχον ἔστω καὶ τὴν παραμικρὰν πρόθεσιν νὰ χειρισθῶσι τὸ ζήτημα τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ὡς διατείνεται ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ τῆς μεταπολε-

μικῆς ἐκθέσεως, τὸ τοιοῦτον ἠδύνατο νὰ γίνῃ εὐχερέστατα καὶ χωρὶς τὸν ἐξασφαλισμόν, οὐδεμιᾶς προσχηματικῆς προϋποθέσεως, διότι τῷ ὄντι ἡ μελέτη τῶν ἐδαφικῶν συνθηκῶν τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων ηὐνόει σκανδαλωδῶς τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως.

Πράγματι ἓν ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὴν γενικὴν διαμόρφωσιν τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων ὁδηγεῖ εἰς τὰς πλέον ἐπιθετικὰς διαθέσεις τῶν σκέψεων καὶ συλλογισμῶν.

Μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῷ ὄντι τῆς Β. Ἠπείρου, ἡ ὁποία ὁλοκλήρωνε τὴν ὅλην Ἤπειρον, παρέμεινεν ὡς συνοριακὴ γραμμὴ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας μία τεχνιτὴ χάραξις, ἡ ὁποία ἦτο τελείως λοξὴ ἀνερχομένη σχεδὸν καθέτως πρὸς Β., ἀπὸ τοῦ κόλπου τῶν Φιλιατῶν μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας.

Τοιουτοτρόπως πᾶσα ἐπίθεσις ἐκπεμπομένη ἀπὸ τοὺς Βορειοτέρους τομεῖς τῶν συνόρων μας, δὲν ἦτο εἰς ἁπλοῦς ἀντιπερισπασμὸς καὶ μόνον, διὰ τοὺς νοτιωτέρους γειτονικοὺς τομεῖς, τοὺς ὑφισταμένους ἐνδεχομενως ἐχθρικὴν ἐπιδρομήν, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ μία ἀπειλὴ κατ' αὐτῶν-τούτων τῶν νώτων καὶ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτόλμα νὰ εἰσδύσῃ ἐντὸς τῶν νοτίων τούτων Τομέων.

Συνεπῶς ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἠπείρου ἐξηρτᾶτο ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν μετωπικήν της ἄμυναν, καὶ πολὺ περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐκπεμπομένην ἀπὸ τοῦ Τομέως τῆς Πίνδου πρὸς Μέρτζανην, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν προχώρησιν τοῦ ἀντιπάλου πρὸς Ἰωάννινα, ὁσονδήποτε εὔκολος καὶ ἂν παρουσιάζετο αὕτη εἰς τὸν εἰσβολέα, διότι αἱ συγκοινωνίαι τοῦ τελευταίου τούτου θὰ ἠπειλοῦντο ν' ἀποκοπῶσι.

Διὰ τοῦτο ἄλλως τε τακτικῶς οἱ δύο Τομεῖς αὐτοὶ Πίνδου καὶ Ἠπείρου ἦσαν ἀρρήκτως συνδεδεμένοι ἀναμεταξύ των, παρ' ὅλον ὅτι τοῦτο ἠγνοήθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν παραμεθορίων Διοικήσεων καὶ τὴν κατανομὴν τῶν δυνάμεων ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω.

Καθ' ὅμοιον πάλιν τρόπον ἡ ἀσφάλεια τοῦ Τομέως τῆς Πίνδου ἐξηρτᾶτο κατὰ πολὺ ἀπὸ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἐκπεμπομένας ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἀπὸ Νεστορίου πρὸς Ἐρσέκα ἢ πρὸς Λεσκοβίκι.

Καὶ τέλος ἡ ὅλη ἄμυνα τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου θὰ ἐνισχύετο τὰ μέγιστα ἐὰν ἐξεπέμπετο ταχύτερα ἡ ἀπὸ Κορυτσᾶς ἐπίθεσις, καὶ ἐὰν προεβλέπετο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπίθεσις διὰ Κιαφὲ—Κιαρὶτ καὶ πρὸς Ἐρσέκαν καὶ Λεσκοβίκι ἡ ὁποία θὰ ἀπέκοπτε τὰς συγκοινωνίας οἱασδήποτε ἐχθρικῆς Στρατιᾶς ἡ ὁποία θὰ ἐνήργει πρὸς Ἤπειρον.

Τοιουτοτρόπως ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ διέθετε συντριπτικὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν εἰς δυνάμεις ὁ κυρίαρχος παράγων ἔδαφος ἐπέτασσεν, ἵνα ἡ ἄμυνα τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου μὴ στηριχθῇ ἐπὶ

διαρκῶν καὶ διαδοχικῶν συμπτύξεων ἀπὸ ἀμυντικῆς τοποθεσίας Ἐλαίας εἰς τὴν Ἀμυντικὴν τοποθεσίαν Ἀράχθου, **ἀλλ' εἰς ἕνα λελογισμένον συνδυασμὸν ἀμυντικῶν μετώπων καὶ παραπλεύρων ὑπερκερωτικῶν ἐπιθέσεων.** Δηλαδὴ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἐσχημάτιζεν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν λοξὴν φάλαγγα τοῦ Ἐπαμεινώνδα, μὲ τὴν ἀραιὰν πτέρυγα εὑρισκομένην πάντοτε πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ ἡ ὁποία πάντοτε θὰ ἐκαλύπτετο, ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν αὐτῆς εὑρισκομένην πλευρὰν δεξίαν πτέρυγα ἡ ὁποία θὰ ἦτο καὶ ἡ ἰσχυροτέρα.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Πίνδου, ἦτο τελείως ἀνόητος ἡ γενικῶς διδομένη ἐντολὴ «κρατήσατε τὴν γραμμὴν ΙΒα» διότι δύο τάγματα ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ κρατήσωσι 55 χιλιομ. Τοὐναντίον τὰ τάγματα ταῦτα ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐντολὴν βαθμιαίας συμπτύξεως πρὸς Σμόλικαν, μὲ ὑπερκερωτικὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῆς δεξιὰ εὑρισκομένης ΙΧ Μεραρχίας, ἡ ὁποία ὡς ἐπιστρατευομένη ἀπὸ μηνὸς θὰ παρεῖχε θετικὴν βοήθειαν καὶ ὄχι τὴν βοήθειαν Ταγμάτων ἄνευ μεταγωγικῶν, ὡς ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐνεπλάκησαν.

Τοιαύτη τις ἦτο ἡ στρατιωτικὴ λύσις τοῦ τακτικοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ προβλήματος, ἡ ὁποία δὲν εἶχε οὐδεμίαν ἀνάγκην εἰδικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τὴν ὁποίαν δυστυχῶς τὸ Γ.Ε.Σ. μετὰ πολυχρόνιον ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ τὴν συλλάβῃ, οὐδὲ καὶ σήμερον ἀκόμη μεταπολεμικῶς.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Μόλις ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος ἤρχισαν αἱ συζητήσεις ἀπὸ πόσους ἀπετελεῖτο ἡ μία πλευρὰ καὶ ἀπὸ πόσους ἡ ἄλλη, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἔξαρσιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν μέν, ἢ τὴν δικαιολογίαν τῆς ἀποτυχίας τῶν ἄλλων.

Οἱ λογαριασμοὶ ὅμως αὐτοί, προερχόμενοι ἀπὸ συρραφὰς διαφόρων Δελτίων Πληροφοριῶν, εἶναι εἰρηνικοὶ λογαριασμοὶ καὶ μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν σχέσιν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις. Εἶναι λογαριασμοὶ διὰ τὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄλλωστε τὰ μαθαίνουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι Ἡγήτορες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν νὰ κερδίσουν τίποτε πλέον ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἔχουν νὰ χάσουν τὰ πάντα ἀπὸ κακὴν διάθεσιν τῶν ἰδίων των δυνάμεων.

Τὸ καθῆκον λοιπὸν τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ὅτι ἅμα στρίψουν πίσω καὶ δοῦν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ τοὺς ἔλθῃ καμμία ἄλλη ἐνίσχυσις λένε Ἐμπρὸς Μάρς, στηριζόμενοι καὶ ἐκμεταλλευόμενοι τὸν κυρίαρχον παράγοντα ἔδαφος, διότι τὸ αὐτὸ ἔδαφος καταλλήλως ἐκμεταλλευόμενον δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν δόξαν τους, ἀλλὰ τὸ ἴδιον καὶ τὴν καταστροφήν των.

Ὥστε ἡ ἀνάληψις τῆς ἐπιθέσεως δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἀμφι-

βόλους πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὰς θετικὰς καὶ ἐξακριβωμένας πληροφορίας τὰς εὑρισκομένας περὶ τῶν ὀμμάτων μας πρᾶγμα τὸ ὁποῖον αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ βάλουν καλὰ στὸ μυαλό τους οἱ ἀξιωματικοί μας.

Βεβαίως τὰ δεύτερα γραφεῖα εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἐργάζωνται διὰ νὰ μὴν ἐπιτιθέμεθα ἡμεῖς ἐναντίον τῆς Λαρίσσης ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται εἰς Ἰωάννινα, πάντως ὅμως τὸ ζήτημα τῶν ἑκατέρωθεν δυνάμεων δὲν ἔχει τὴν βαρύτητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀποδίδει τὸ πολὺ κοινόν, διότι αἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις εὑρίσκονται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ ὄχι εἰς ἀριθμητικὰ δεδομένα.

Εἰς μίαν τοιαύτην περίοδον εὑρισκόμεθα σήμερον, ὁπότε οἱ μὲν νικηταί, δηλ. ἡμεῖς, ὑπομιμνήσκομεν διαρκῶς τὸ μέγα καὶ ἀληθινὸν γεγονὸς ὅτι εἴμεθα κατώτεροι εἰς πυρ)κόν, κατώτεροι εἰς ἀντιαρματικὰ ὅπλα καὶ ὅτι εἴχαμεν τελείαν ἔλλειψιν ἁρμάτων ἐφόδου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡττημένοι οἱ ὁποῖοι λησμονοῦντες ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος ἦσαν τριπλάσιοι εἰς πεζικὸν ἀπὸ ἡμᾶς διαμαρτύρονται ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος ἦσαν κατώτεροι ἀριθμητικῶς εἰς πεζικόν.

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβὲς ἐν τούτοις αὐτοὶ ἤρχισαν χειρῶν ἀδίκων, στηριζόμενοι ἴσως εἰς πληροφορίας ὅτι ἡμεῖς πτοηθέντες ἴσως ἀπὸ τοὺς Ἰταλικοὺς παλητενεκέδες δηλ. τὰ Ἅρματά των ἐπρόκειτο νὰ τραβήξωμε διὰ τὸν Ἄραχθον καὶ Ἀλιάκμονα, πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν μένουν ποτὲ μυστικὰ εἰς τὸ ρωμέϊκο. Πάντως τὸ λάθος εἶναι δικόν τους.

Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ὁ Ντοῦτσε π. χ. ἐγνώριζεν ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου εἶχεν ἀποβιβάσει εἰς τὴν Ἀλβανίαν 160.000 ἄνδρας, ἔναντι τῆς ἀραιᾶς προκαλύψεώς μας.

Τί ἔκαμνον ὅμως αὐτοὶ οἱ 160.000 ἄνδρες. Ἰδοὺ τί γράφει εἰς τὸ Τέμπο τῆς Ρώμης, ἕνας νεαρὸς Ἰταλὸς ἀξιωματικός, δίδων διέξοδον εἰς τὴν πατριωτικὴν ὁρμήν του, καὶ ὅταν οἱ Ἰταλοὶ ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ τὴν κρύβουν.

«Περισσότεροι τῶν ἀξ)κῶν τῶν διοικήσεων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένων ὑπηρεσιῶν, ἀπέβλεπον εἰς τὴν παραμονήν των ἐν Ἀλβανίᾳ μόνον ὡς μέσον πλουτισμοῦ».

«Ἡ διαφθορὰ ἥτις ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ὑπῆρχεν εἰς τὰ στελέχη τοῦ Στρατοῦ, εὕρισκεν τότε ἐλεύθερον καὶ εὐρύτατον πεδίον δράσεως. Κλοπαὶ τοφίμων καὶ στρατιωτικῶν εἰδῶν. Συνεννοήσεις μετὰ μεγάκων καὶ μικρῶν ἐμπορικῶν οἴκων, ἐργαζομένων διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Πολυδάπανη ζωὴ πολλῶν ἀξιωματικῶν. Σπατάλη ποσοτήτων καὶ μέσων τῆς ἰδίας Στρατιωτικῆς διοικήσεως». (Ὑπολ.Μπόφαλο).

Αὐτὰ ὅμως ὁ Ντοῦτσε δὲν τὰ ἐγνώριζεν, ἤξερεν ὅμως ὅτι εἶχεν ἀποστείλῃ 160.000 ἄνδρας εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ συνεπῶς ἐδικαιοῦτο νὰ πιστεύῃ ὅτι εἶχεν ἀκλόνητον ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν, ἐφ' ᾧ καὶ ἤνοιξεν τὸ πῦρ.

'Από απόψεως 'Ελληνικής διοικήσεως ήτο υπέροχος ή απόφασις τής 'Ελληνικής Κυβερνήσεως, τοῦ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν τῶν παραμεθορίων Μεραρχιῶν, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἀποκρούσασα πᾶσαν προγενεστέραν αἴτησιν τοῦ μέλλοντος 'Αρχιστρατήγου.

'Η 'Επιστράτευσις αὕτη λήξασα τὴν 5ην 'Οκτωβρίου ἀπετέλεσε ἕνα Στρατηγικὸν Αἰφνιδιασμὸν διὰ τοὺς 'Ιταλοὺς καὶ ἐδημιούργησε μίαν νέαν κατάστασιν τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ οὔτε ἡ 'Ιταλικὴ Διοίκησις, ἀλ' οὔτε καὶ ἡ 'Ελληνικὴ τοιαύτη, καὶ τοῦτο διότι δὲν ἔσπευσε αὕτη ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς πανικοβλήτους 'Οδηγίας διὰ νέων ἐπιθετικωτέρων τοιούτων.

'Οπωσδήποτε κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς 'Επιστρατεύσεως αἱ ἑκατέρωθεν δυνάμεις ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι:

»'Η ἡμετέρα διάταξις δὲν περιελάμβανε μόνον τρεῖς Μεραρχίας ὡς διατείνεται ἡ ἔκθεσις Γεωργούλη, ἀλλ' ἔναντι συνολικῶν (ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου) 'Ιταλικῶν δυνάμεων εἰς τὴν παραμεθόριον περιοχὴν συνυπολογιζομένης καὶ τῆς Μεραρχίας 'Ελβασὰν — Τύραννα ἐκτιμωμένων κατὰ προσέγγισιν εἰς 56 Τάγματα Πεζικοῦ, πολυβόλων μελανοχιτώνων, Βερσαλιέρων, 114 Πυροβολαρχίας διαφόρων διαμετρημάτων. 200 ἅρματα, διετίθεντο 'Ελληνικαὶ δυνάμεις 43 Ταγμάτων (καὶ ἐπὶ πλέον ἕτερα 13 Τάγματα τῆς Υ Ταξιαρχίας ἐν προωθήσει, τοῦ 39ου Συντάγματος Εὐζώνων ἐν προωθήσει καὶ ἐν περιοχῇ Μετσόβου Καλαμπάκας) 43 Πυροβολαρχιῶν διαφόρων διαμετρημάτων (καὶ ἐπὶ πλέον ἕτεραι τρεῖς εἰς περιοχὴν Μετσόβου Καλαμπάκας»»). "Ορα παράγραφος 261 καὶ 269 τῆς ἐκθέσεως τοῦ ΙΙΙου Γραφείου τοῦ Γεν. 'Επιτελείου Στρατοῦ).

Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότης, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι παραμύθια.

'Εκ τῶν ἀνωτέρω ὅμως ἀναφερομένων 59 'Ελληνικῶν Ταγμάτων τὰ 10 ἦσαν περιωρισμένης συνθέσεως καὶ ἄνευ μεταγωγικῶν, τὰ ὁποῖα εἶχαν αὐτοβούλως συμπτίξει ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν πρόνοιαν ταύτην ἐν τῇ ἐκθέσει του. Πόσα ὅμως τοιαῦτα τάγματα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμπτύξουν οἱ 'Ιταλοὶ ἀπὸ τοὺς 160.000 ἄνδρας;

Συνεπῶς αἱ 'Ελληνικαὶ δυνάμεις ἦσαν εἰς πεζικὸ ἀρκετὰ κατώτεραι τῶν 'Ιταλικῶν, τῶν ὅλων δυνάμεων κατανεμομένων ὡς ἑξῆς:

ΚΟΡΥΤΣΑ — ΜΟΡΟΒΑ.— Μεραρχία Πιεμόντε (8 Τάγματα), Μερ)χία Πάρμο (8 Τάγματα Μελανοχιτώνων, ἓν Τάγμα Πολυβόλων, ἓν Σύν)μα 'Ιππικοῦ 7 Βαρεῖαι Πυρ)χίαι.

ΠΙΝΔΟΣ. — Μεραρχία 'Αλπινιστῶν ΤΖΟΥΛΙΑ (5 τάγματα) Τάγμα Μελανοχιτώνων—Τάγμα Βερσαλιέρων.

ΗΠΕΙΡΟΣ.—Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων(150περίπου ἅρματα παλαιοῦ τύπου), Μεραρχία Φερράρα (8 Τάγματα) δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων, 26 Βαρεῖαι Πυρ)χίαι.

ΕΚΒΟΛΑΙ ΚΑΛΑΜΑ. —Μεραρχία Σιέννα (6 Τάγματα) 1ον Σύν)μα Γρεναδιέρων, ἓν Σύν)μα Ἱππικοῦ, δύο Τάγματα ἀτάκτων Ἀλβανῶν. —Ἐφεδρεῖαι εἰς περιοχὴν Ἐλβασάν, Τυράνων, Σκόδρας. —Μεραρχία Ἀρέτσο (8 Τάγματα), Μεραρχία Βενέτσια (6 Τάγματα), ἓν Σύν)μα ἱππικοῦ, Τάγμα πολ)λων, Τάγμα Ἁρμάτων Μάχης, 3-4 Βαρεῖαι πυρ)χίαι.

Παραλείποντες λοιπὸν τὰ διάφορα παρατσουπώματα Μελανοχίτωνας, Βερσαλιέρους κλπ.) καλὸν εἶναι νὰ ὑπολογίζωμεν Ἰταλικὰς Μεραρχίας εἰς 9 Τάγματα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡ Βασική των συγκρότησις ἀπετελεῖτο κατὰ βάσιν ἀπὸ 6 Τάγματα καὶ μόνον.

Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἡ δύναμις τῶν Ταγμάτων ἦτο σχεδὸν ἑκατέρωθεν ἡ ἰδία. Διότι τὸ μὲν ἑλληνικὸν Τάγμα εἶχεν 36 ὁπλοπολυβόλα καὶ 12 πολ)λα, ἐνῶ τὰ Ἰταλικὰ εἶχον 36 ὁπλοπολυβόλα, καὶ 8 πολυβόλα, ἀλλὰ καὶ 18 ὁλμίσκους τῶν 45. Εἰς τὴν ἀνωτέρω βασικὴν συγκρότησιν προσθέτοντες ἑκάστοτε τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐμφανιζομένας νέας Μεραρχίας, ἀνευρίσκομεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς πραγματικῆς δυνάμεως τῶν Ἰταλῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ οὕτω λαμβανόμενα ἀποτελέσματα δὲν ἔχουν σχεδὸν οὐδεμίαν ἀξίαν!!!

Οὕτω κατὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου μετὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τὰ πανταχόθεν συρρεύσαντα Ἑλληνικὰ Τάγματα μᾶς ἔδωσαν μίαν ἀρκετὰ σοβαρὰν ἀριθμητικὴν ὑπεροχήν. Διότι ἀπέναντι τῶν 8 Ταγμάτων, τὰ ὁποῖα διῆλθον τὴν μεθόριόν μας, εἴχαμεν συγκεντρώσει περὶ τὰ 25 ἰδικά μας Τάγματα καὶ 5 Ὁμάδας Ἀναγνωρίσεως.

Τί τὸ ὄφελος ὅμως!!

Κατόπιν μιᾶς πρωτοτύπου τακτικῆς ἀντιλήψεως τοῦ νὰ συμπληρώσωμεν ἀρχικῶς ἓν περιφερειακὸν φράγμα καὶ κατόπιν νὰ ἐπιτεθοῦμεν, κατήντησεν ὥστε τὰ διάφορα Τάγματά μας νὰ παραμένουν θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ διάφορα θεωρεῖα.

Καὶ οὕτω ἐνῷ ἐχαροπάλευεν ὁ Δημάρατος εἰς τὸ βάθος τοῦ Διστράτου μὲ δύο Τάγματα, ἐναντίον τριπλασίου ἐχθροῦ, καὶ χωρὶς ἴχνος πυρ)κοῦ, οἱ ἀγωνιῶντες θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος του, παρηκολούθουν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Γομάρας (2.000 μ.). Ἀλλ' ἔχω γράψῃ τόσα πολλὰ δι' αὐτὸ τὸ περιφερειακὸν φράγμα εἰς τὴν μάχην τῆς Πίνδου.

Ὁμοίως κατὰ τὴν μάχην τῆς Μόροβας γιά λίγο καὶ θὰ εἴχαμε τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν μὲ τὸ μέρος μας, ἐκεῖ ὅμως ἀνεκαλύφθη ὅτι ἐνῷ τὰ Τάγματά μας θὰ ἐπετίθεντο, ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν συνεχῶς πλαισιωμένην τὴν βάσιν ἐξορμήσεως, τὸ περίφημον ΙΒα, σᾶν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κτυπηθοῦν δύο μεμονωμένα Τάγματα.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν τῆς δυνάμεως δὲν ἀποτελεῖ κριτήριον τοῦ μαχομένου Στρατεύματος, ἀλλὰ **κριτήριον τῆς ἱκανότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ** διότι ἔτσι βγαίνουν οἱ Ναπολέοντες, ὁ ὁποῖος κατώτερος ἀριθμη-

τικῆς παντοῦ, ἦτο ὅμως πάντοτε ἀνώτερος ἐπὶ τοῦ τακτικοῦ πεδίου.

Γιὰ μᾶς ἕνα πρᾶγμα εἶναι βέβαιον καὶ γνωστόν. Ὅτι εἰς ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ τακτικὰ πεδία ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς χάρις εἰς συνεχῆ λάθη τῶν διοικούντων, ἦτο ἀσθενέστερος μέν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην ψυχήν, δοθέντος ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Μηχανοκινήτων μέσων αὐτοὶ ἔκαμον χρῆσιν τῆς λόγχης.

ΕΓΚΑΙΡΟΣ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΝ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Τὴν 1ην Ἰουνίου τὸ Γεν. Ἐπιτελ. συγκεντρώνει τὸ Β΄. καὶ Γ΄. Σώματα Στρατοῦ ὑπὸ μίαν διοίκησιν τῆς τοῦ τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας, καὶ δίδει συγχρόνως ἐντολὴν πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο νὰ προβῇ εἰς ἐπιτοπίους ἀναγνωρίσεις, καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὰς προτάσεις του περὶ τοῦ πῶς τοῦτο ἀντιμετωπίζει τὴν γενικὴν κατάστασιν, ὡς αὐτὴ εἶχε διαμορφωθῆ ἐν τῷ μεταξύ.

Αἱ προτάσεις ὑπεβλήθησαν τὸ ταχύτερον δηλ. τὴν 28 Ἰουνίου.

Αἱ διαφωτιστικαὶ αὗται προτάσεις περιστρέφονται ἀρχικῶς εἰς τὸ νὰ ἐξετάσουν τὰς πέντε διαδοχικὰς τοποθεσίας, τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ ΙΒα καὶ τῶν Ἀνακεφαλαιωτικῶν Ὁδηγιῶν καὶ τὰς ὁποίας τὸ Β΄. Σ. Στρατοῦ ἐβάπτισε διὰ τῶν συνθηματικῶν χαρακτηρισμῶν Τ1 ἕως Τ5.

Πάντως τὸ περισσότερον ἐνδιαφέρον τμῆμα τῶν προτάσεων τούτων, εἶναι τὸ ἀφορὸν τὴν στήριξιν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ πεδίου μάχης ἔχον οὕτω,

»Εἰς οἱανδήποτε τῶν ἀνωτέρω Τ1—Τ4 τοποθεσιῶν καὶ ἂν ἤθελε προσαρμοσθῆ ἡ διάταξις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ., ἡ στήριξις τοῦ ἀριστεροῦ του προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Σχεδίου ἐνεργείας καὶ τῶν ὁδηγιῶν ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς Γράμμος—Πίνδος.

Ἡ ὀρεινὴ αὐτὴ περιοχὴ παρουσιάζει διὰ τὸν ἐχθρὸν τὰς ἑπομένας κατευθύνσεις διεισδύσεως.

Τὰς τοῦ Δυτικοῦ ἄνω Ἀλιάκμονος διὰ Μυροβλήτη πρὸς Ἑπταχῶρι καὶ Νεστόριον.

Τὰς διὰ τοῦ ρεύματος Σαρανταπόρου ἀπὸ Βούρμπιανης καὶ ἀπὸ Πυρσογιάννης πρὸς Ἑπταχῶρι.

Τὰς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου, διὰ ρεύματος τοῦ Σαρανταπόρου καὶ Κερασόβου πρὸς περιοχὴν Ἑπταχῶρι—Πεντάλοφος».

«Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἡ περιοχὴ Ἑπταχωρίου ἀποτελεῖ κόμβον ἡμιονικῶν ὁδεύσεων, οὗτινος ἡ ἔγκαιρος κατοχὴ ἐνδείκνυται πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς διατάξεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.».

Ἀλλὰ ἡ περιοχὴ αὐτὴ κεῖται εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν πορείας ἀπὸ τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἐνῷ ἡ ἐν ταύτῃ συγκέντρωσις τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου. ὅπερ θὰ ἔχῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ

Συνδέσμου μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Τ. Σ. Α. Μ. καὶ τῆς VIIIης Μεραρχίας προβλέπεται ὅτι θὰ συντελεσθῇ **τὴν 15ην ἡμέραν ἐπιστρατεύσεως** (ὅρα σχετικοὺς Πίνακας κινήσεως τοῦ Β΄. Σ. Σ.) καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι, αἱ ἐργασίαι ἐπιστρατεύσεως καὶ αἱ μεταφοραὶ συγκεντρώσεως θὰ πραγματοποιηθοῦν ἄνευ διαταραχῆς λόγῳ ἐχθρικῆς δράσεως.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν 15 τούτων ἡμερῶν, ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τὸ ἀπόσπασμα Βούρμιανης **δύο λόχοι Πεζικοῦ καὶ (1 Οὐλαμὸς Ἱππικοῦ).**

Κρίνω ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ὑποχρεωμένου νὰ δράσῃ ἐντὸς ζώνης 55 χιλμέτρων εἶναι ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ καλύψῃ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου. Ὡς ἐκ τούτου θὰ παραμείνῃ ἀποκεκαλυμμένον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ., θὰ καταστῇ προβληματικὴ ἡ ἐπὶ τῆς περιοχῆς Γράμμος—Πίνδος στήριξίς του, καὶ θ' ἀνατραπῇ ἡ πρόβλεψις περὶ ἐγκαταστάσεώς του εἰς οἱανδήποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω Τ1—Τ4 τοποθεσιῶν.

Πρὸς θεραπείαν τοῦ μειονεκτήματος τούτου προτείνω τὰ κάτωθι :

1) Ὀργάνωσιν τῆς ἐπὶ τόπου ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου.

2) Ἵδρυσιν ἀπὸ τοῦδε τῶν σχετικῶν ἀποθηκῶν ἐπιστρατεύσεως εἰς Πεντάλοφον, μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ ὁποίου ἐξικνεῖται ἡ ἐν ἀρίστῃ καταστάσει ἀρτηρία Νεάπολις—Τσοτύλιον—Ὁμαλή.

3) Προώθησιν ἀπὸ τοῦδε ἰσχυρῶν ἐπιστρατευτικῶν πυρήνων καὶ στοιχείων ἀσφαλείας εἰς Πεντάλοφον.

4) Τροποποίησιν τῆς συνθέσεως τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιλάβῃ σημαντικὴν ἀναλογίαν τμημάτων ἐφίππου πεζικοῦ. Ἡ περιοχὴ διαθέτει μεγάλην ἀναλογίαν μικροσώμων κτηνῶν, προσφερομένων ἄριστα διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Εἶναι σκόπιμον ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ τμήματα τοῦ ἐφίππου πεζικοῦ, θὰ ἐκπληρώσουν εἰς τὸ ὀρεινὸν τοῦτο ἔδαφος μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας τὰς ἀποστολάς, αἵτινες ἐπὶ πεδινοῦ ἐδάφους ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τῶν μηχανοκινήτων μέσων.

Ἡ ἀνωτέρω ἀριστοτεχνικὴ περιγραφὴ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς εὑρίσκεται ὁ ἀναμενόμενος ἀγὼν εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, εἶναι ἐπὶ τοσοῦτῳ περισσότερον ἐνδιαφέρουσα καθ' ὅσον ὄχι μόνον τὰ ἐπὶ ἑνάμισυ ἔτος ἀνταμοιβόμενα διάφορα Σχέδια ἐνεργείας καὶ Ἀνακεφαλαιωτικαὶ Ὁδηγίαι δὲν ἔκαμον οὐδεμίαν μνείαν περὶ τοῦ Τομέως τῆς Πίνδου, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ περιόδους λαμβανόμενα μέτρα ἐνισχύσεώς τῆς προκαλύψεως, ἠγνόησαν τὴν ἀξίαν τοῦ τομέως τούτου, τὸν ὁποῖον ἄφισαν ὡς ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰρήνης δηλ. μὲ ἕνα σχεδὸν Λόχον Προκαλύψεως ἐπὶ μετώπου 50 χιλιομέτρων.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πλειστάκις ἀναφέρει ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἠρνήθη ἐπανειλημμένως νὰ υἱοθετήσῃ διάφορα μέτρα ἐνισχύσεως τῶν παρὰ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα Μεραρχιῶν, ἵνα μὴ τοῦτο χαρακτηρισθῇ παρὰ τῶν Ἰταλῶν ὡς πρόκλησις. Ἐν τούτοις ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ παρεδέχετο τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὑπολοίπων συνοριακῶν Τομέων Παραμυθίας—Δελβενακίου -Καστοριᾶς καὶ θὰ ἠρνεῖτο εἰδικῶς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Τομέως Πίνδου, τὴν γυμνότητα τοῦ ὁποίου, μόνον ὁ παρὰ τοῦ Ἐπιτελείου χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς νεκροῦ τακτικῶς Τομέως δύναται νὰ τὴν δικαιολογήσῃ.

Παρ'ὅλα ταῦτα ἡ ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου δὲν δυσκολεύεται διόλου εἰς Δεύτερον εἰδικὸν Παράρτημά της, συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ Δ)τοῦ Γραφ. Ἐπιχειρ. πρὸς διάψευσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ἐπιτελάρχου Τ. Σ. Δ. Μ. Γεωργούλη, νὰ συμπεράνῃ ὡς ἑξῆς :

«Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐν κατακλεῖδι τονίζεται ἐνταῦθα εἶναι ὅτι οὐδεμία τῶν ἁρμοδίων ὑφισταμένων Διοικήσεων ἀνέφερέ τι ἢ ἐξέφρασέ ποτε ἀμφιβολίαν πρὸς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ τότε, πρὸ τοῦ πολέμου, περὶ τυχὸν ἀδυναμίας τοῦ Τομέως Πίνδου, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ζώνης του :

Τοιοῦτος ἦτο ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σεβασμὸς τοῦ Διευθυντοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων δοθέντος ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐκδοχαὶ θὰ ἐγίνοντο πιστευταί, ἐὰν δὲν κατωρθώνετο νὰ περισωθῇ τὸ ἄνω ἔγγραφον.

Ἀλλὰ τί παραπάνω ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς διὰ νὰ ἐπισημάνῃ τὸν κίνδυνον Πίνδου εἰς τὸ Γεν. Ἐωιτελεῖον, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναφέρῃ.

«Κρίνω ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Ἀποσπάσματος τούτου εἶναι ἀνεπαρκὴς κλπ.».

Πάντως ὅσον ἀφορᾷ τὴν τύχην τὴν ὁποίαν ἔλαβον αἱ ἀνωτέρω προτάσεις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. αὕτη καταφαίνεται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Ἐπιτελάρχου του ἡ ὁποία λέγει τὰ ἑξῆς :

«Ἐπὶ ἕνα περίπου μῆνα αἱ ὑποβληθεῖσαι προτάσεις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. παρέμειναν ἄνευ ἀπαντήσεως τὴν 27)7)40 ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀρ. 100577 Ε. Π. Δ)γὴ Υ. Σ. δι' ἧς διετάσσετο ἡ ἐκτέλεσις συμπληρωματικῶν ἀναγνωρίσεων. Εἰδικῶς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς περιοχῆς Ἑπταχωρίου ἐξετέλεσεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. Συν)χης Γεωργούλης μετὰ τοῦ Δ)τοῦ τοῦ ΙΙΙου Γραφείου Συν)χου Τσακαλώτου.

Κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ἐγένετο προσαρμογὴ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς τακτικῆς ἀποστολῆς τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου καὶ ἡ ἐκτίμησις ἐπὶ τόπου ὑπαρχουσῶν δυνατοτήτων πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ ἀποσπάσματος τούτου.

Ὑπεβλήθη πρότασις ἀντὶ νὰ ἀναμένεται ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀπο-

σπάσματος τούτου ὑπὸ τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ Τρικκάλων, νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐκ τῶν στρατευσίμων τῆς περιοχῆς Ἐπταχωρίου, διότι δὲν ἦτο λογικὸν τὸ ἥμισυ τῆς περιοχῆς ταύτης νὰ ἐπιστρατεύεται εἰς Νεάπολιν διὰ λογαριασμὸν τῆς ΙΧ Μεραρχίας, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ εἰς Κόνιτσαν διὰ λογαριασμὸν τῆς VIII Μεραρχίας, ἐνῷ ἡ περιοχὴ Πίνδου εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην δυνάμεως διὰ τὴν εἰδικήν της ἀσφάλειαν.

Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε τῆς προτάσεως ταύτης ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Γ. Ε. Σ. ἡ ἐκτέλεσις.

Ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πίνδου διὰ τῶν ὑπαρχόντων μέσων, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ, διέταξε τὴν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην προώθησιν δύο Ταγμάτων καὶ Ι Πυροβολαρχίας τοῦ Β΄. Σ. Σ. καὶ ἐζήτησεν τὴν ἀνάθεσιν τῆς Διοικήσεως τοῦ ἀποσπάσματος τούτου εἰς τὸν Συν)χην Δαβάκην, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη».

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος, τόσον τὰς ἀνωτέρω διαμαρτυρίας τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Πίνδου, καθὼς καὶ τοῦ ἐγκατασταθέντος πλέον Διοικητοῦ τῆς περιοχῆς Συν)χου Δαβάκη, ἐὰν δὲν ἐδόθη ἀπ᾽ εὐθείας ἀπάντησις, αὕτη περιελαμβάνετο εἰς τὰς Ὁδηγίας τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ τῆς 16 Σεπτεμβρίου, αἱ ὁποῖαι ἀντιμετώπισαν τὴν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν διαμορφωθεῖσαν στρατιωτικὴν κατάστασιν :

«Περίοδον καθ᾽ ἣν ἐπανελήφθη ἡ ἔντασις τῶν σχέσεων τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ προοδευτικὴ λῆψις ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν στρατιωτικῶν μέτρων ἐν Ἀλβανίᾳ ἐναντίον μας, προκαλεσάντων τὴν ἐκ μέρους ἡμῶν λῆψιν ἀντιστοίχων μέτρων ἀσφαλείας.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἔτεινε εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τοποθεσίας ΙΒα, διότι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε πιθανότητα ἐπιτυχίας ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀναγκαιούσης ὑπ᾽ αὐτῆς συγκεντρώσεως δυνάμεών μας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ τοποθεσία αὕτη ἐκάλυπτε σχεδὸν τὴν ὁλότητα τοῦ ἐθνικοῦ μας ἐδάφους. Εἰδικώτερον δὲ καθ᾽ὅσον ἀφορᾷ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, ἦτο οἰκονομικωτέρα πάσης ἄλλης ἐντεῦθεν κειμένης». (Συνοπτικὴ Ἔκθεσις). Αἱ ὁδηγίαι αὗται δι᾽ ὧν διεξήχθησαν καὶ ἡ μάχη τῆς Πίνδου καὶ ἐν γένει ἡ ἔναρξις τῶν Ἐπιχειρήσεων εἶναι :

Α) Ὁδηγίαι 16 Σεπτεμβρίου διὰ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Β) Ὁδηγίαι 28 Σεπτεμβρίου διὰ τὸν ἀγῶνα Ἠπείρου.

Πράγματι διὰ τῶν ὁδηγιῶν τῆς 16ης Σεπτεμβρίου προεβλέποντο ἐπιθετικαὶ τινὲς κινήσεις, ἐναντίον τοῦ προχωροῦντος ἀπὸ Πρεμετῆς πρὸς Ἰωάννινα, Φιλιππιάδα ἐχθροῦ, καὶ τοῦτο διὰ τῆς Ι Μεραρχίας, ἡ ὁποία θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Πίνδον, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἔγινε ποτέ.

'Εάν όμως τό Γενικόν 'Επιτελεΐον άποκρΰπτον τάς ύποχωρητικάς του διαθέσεις, παρουσίαζε άνεφαρμόστους έπιθετικάς προθέσεις, έν τούτοις δέν συνέβαινε αυτό μέ τάς ύποδεεστέρας Μεγάλας Μονάδας, τά έπιτελεΐα τών όποιων έξελάμβανον τάς όδηγίας ταύτας κατά τόν πλέον σοβαρότερον τρόπον.

Τοιουτοτρόπως τό μέν 'Επιτελεΐον τοΰ Τ.Σ.Δ.Μ. είς έκτέλεσιν τών ώς άνω έπιθετικών ένδείξεων, τών διδομένων ύπό τών όδηγιών τής 16ης Σεπτεμβρίου άναφέρει άμέσως τήν 27 Σεπ)βρίου τά κάτωθι :

'Επιθυμητόν θά ήτο ή άνάληψις έπιθετικών ένεργειών νά συνέπιπτε χρονικώς μέ τήν έναρξιν τών έχθροπραξιών, δεδομένης όμως τής είς τόν έχθρόν άφιεμένης πρωτοβουλίας, θά ύποχρεωθώμεν νά άναμείνωμεν τήν ήμετέραν έπιστράτευσιν καί συγκέντρωσιν. 'Ο χρόνος ούτος θά ποικίλλει μεταξύ ένός έλαχίστου 7 ήμερών, καί ένός μεγίστου 15 ήμερών, όσαι άντιστοίχως άπαιτοΰνται διά τήν ήμετέραν έπιστράτευσιν καί συγκέντρωσιν.

Πρός έξουδετέρωσιν τών μειονεκτημάτων τούτων θά ήτο έπιθυμητόν, ίδίως διά τάς έπιθετικάς ένεργείας τάς σκοπούσας τήν άνακούφισιν τής VIII Μεραρχίας, ή άπό τοΰδε συγκρότησις τριών άποσπασμάτων ειδικής συνθέσεως (Τάγμα Πεζικοΰ, όρειβατική Πυροβολαρχία, Ούλαμός 'Ιππικοΰ είς τάς πέριοχάς α) Κερασόβου, β) Λαΐστας—'Επτατοχωρίου καί γ) Μετσόβου.

Διά τών άποσπασμάτων τούτων θά ήτο δυνατή ή άκαριαία έξαπόλυσις έπιθετικών ένεργειών κατά τοΰ πλευροΰ τοΰ έχθροΰ, καί ή προπαρασκευή έπί τών κατευθύνσεων τούτων ίσχυράς έπιθετικής δράσεως, ήτις δυνατόν νά έχη άποφασιστικόν άποτέλεσμα έπί τής έκβάσεως τών έπιχειρήσεων είς τό θέατρον τής 'Ηπείρου» ("Εκθεσις Τ. Σ. Δ. Μ.).

'Εκ τής ώς άνω λοιπόν περικοπής τής έκθέσεως τοΰ Τμήματος Στρατιάς, καταφαίνεται πόσον μετριοπαθεΐς ήσαν αί άπαιτήσεις του, διά τών όποιων ύπελόγιζεν ότι θά ήτο δυνατόν νά καταστοΰν πραγματοποιήσιμοι αί έκ Πίνδου 'Επιθετικαί ένέργειαι, έάν τό Γεν. Στρατηγεΐον είχεν τήν έλαχίστην όρεξιν διά τήν έκτέλεσιν αύτών.

Κατόπιν όμως τής κατά τήν περίοδον έκείνην άρνήσεως τοΰ Γεν. 'Επιτελείου νά παραχωρήση έστω καί τάς όλίγας ταύτας δυνάμεις, ή μεταπολεμική έκθεσις τοΰ Γενικοΰ Στρατηγείου άντελήφθη τό άστήρικτον τής άρνήσεως έκείνης, έφ' ώ καί είς τήν συμπληρωματικήν της έκθεσιν τοΰ Γραφείου 'Επιχειρήσεων, τήν άποσκοποΰσαν τήν διάψευσιν τών άναφερομένων ύπό τής έκθέσεως τοΰ Συνταγματάρχου Γεωργούλη 'Επιτελάρχου Σ.Σ.Λ. Λέγει :

Είναι άληθές ότι δέν έστείλαμεν τήν ύποδειχθεΐσαν ένίσχυσιν, άλλ' άκριβώς διότι αύτη ήτο πενιχρά. ένώ ήμεΐς είχομεν μεγαλειωδέστερα σχέδια, τοΰ νά πλαισιώσωμεν τήν Πίνδον μέ όλόκληρον

τὴν Ιην Μεραρχίαν, ἀλλ' ἂς ὄψεται ἡ Κυβέρνησις ἡ ὁποία δὲν ἐνέκρινε τὴν προεπιστράτευσιν τῆς Μεραρχίας ταύτης κλπ.,

Τὴν αὐτὴν λοιπὸν ἐκδοχὴν τῆς ἐπιρρίψεως τῆς εὐθύνης εἰς τὴν Κυβέρνησιν παραδέχεται καὶ ἡ βασικὴ ἔκθεσις εἰς τὴν παράγραφον 33 λέγουσα.

Ἡ Μεραρχία αὕτη εἰς τὴν χειροτέραν περίπτωσιν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀμυντικὸν μέτωπον τὸ συνδέον τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. (πρὸς τοῦτο ἐζητήθη τότε ἐπιστράτευσις τῆς Ι Μεραρχίας ἀλλὰ δὲν ἐνεκρίθη) :

Καὶ οὕτω πως βλεπομεν ὅτι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέρριψε τὴν εὐθύνην τῆς περιπετείας τῆς Πίνδου εἰς τὸ πτωχὸν ἀπόσπασμα Πίνδου, καὶ δὴ διότι δὲν ἐτήρησε τοῦτο σταθερὰν ἄμυναν ἐπὶ τῆς ΙΒα, ἀλλ' ἐλαστικὴν τοιαύτην, ἤδη ἐπιρρίπτει τὴν αὐτὴν περιπέτειαν καὶ τὴν γυμνότηνα τῆς Πίνδου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καὶ οὕτω παραμένει τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ὁ μόνος ἀνεύθυνος ἐργάτης.

Ἐκ παραλλήλου καὶ τὸ Β'. Σ. Στρατοῦ ὑπέβαλε σαφεστάτας ἐπιθετικὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας ὑπέβαλλε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγγράφως ἀφ' ἑτέρου δὲ προφορικῶς διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του Συν)χου Μαχᾶ.

«Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του προφορικῶς ἀνέφερε εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, τὰς ἀντιλήψεις του περὶ ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, εἴτε εἰς τὴν περίπτωσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον ἄλλων Τομέων εἴτε μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

Τὴν ἑσπέραν δὲ τῆς 27—28 Ὀκτωβρίου ἐζητήθη ἀπὸ τὸ Γ.Ε.Σ. ὅπως αἱ δύο ἕτοιμοι ἐν Σιδηροδρομικῷ Σταθμῷ Λαρίσης νὰ ἐκκινήσωσι ἁμαξοστοιχίαι μὲ τμήματα τῆς Υ Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, ἀντὶ νὰ κινηθῶσι πρὸς Ἀμύνταιον νὰ κατευθυνθοῦν πρὸς Καλαμπάκαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Πίνδον. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐνεκρίθη (Ἔκθεσις Β.Σ.Σ.).

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἐπιτελάρχης Μαχᾶς προσπαθήσας κατὰ τελευταίαν ἀκόμη στιγμὴν, νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπιθετικῶς πρὸς δημιουργίαν τοῦ περιφήμου ἀντιπερισπασμοῦ, τὰ ἐπιστρατευμένα Τάγματα τῆς Περιοχῆς του, συνήντησε τὴν παγερὰν ἄρνησιν τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου, ἀπομακρύνοντος ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰ διαθέσιμα Τάγματα ἀπὸ τὴν Πίνδον, καὶ Γενικῶς μὴ ἐννοοῦντος νὰ λάβῃ οὐδὲν μέτρον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν δῆθεν ἐπιθετικῶν ἐκ Πίνδου προθέσεών του.

Ἐκ παραλλήλου ἄλλως τε καὶ σχεδὸν ταυτοχρόνως πρὸς τὴν ἄνω ἐνέργειαν τοῦ Συν)χου Μαχᾶ, τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς εἶχεν καταβάλλει καὶ αὐτὸ μίαν ὑστάτην προσπάθειαν διὰ νὰ μεταπείσῃ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ, τὸν τοσάκις ὀνομασθέντα ἀντιπερισπασμὸν ἐκ Πίνδου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ μετώπου τῆς Ἠπείρου.

Ὁ ἑλιγμὸς ἄλλωστε οὗτος ἀνέκαθεν ὀρθός, ἦτο ἤδη ἀπολύ-

τως ἐπιβεβλημένος μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν παραμεθορίων Μεραρχιῶν, ὁπότε ἀπὸ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου ἀπεκτήσαμεν ὄχι μόνον ἐπάρκειαν δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ σχετικὴν ὑπεροχὴν ὡς θὰ εἴδωμεν περαιτέρω. Δοθέντος ὅμως ὅτι παρ' ὅλα ταῦτα τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον δὲν ἐννοοῦσε νά λάβῃ οὐδὲν ἐνισχυτικὸν μέτρον, τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς ἀναφέρει ἐν τῃ Ἐκθέσει του τὰ ἑξῆς :

«Ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ οὐδὲν διατάσσετο πρὸς θεραπείαν τῆς μειονεκτικῆς καταστάσεως τῆς διατάξεως τοῦ Τ.Σ., τοῦτο ὑπέβαλλε τὴν ὑπ' ἀριθ. Λ.ΙΙ. 5282)26)10)40 ἀναφοράν του, διὰ τῆς ὁποίας ἀναπτύσσον τὴν ἑκατέρωθεν τακτικὴν κατάστασιν, καταλήγει ὅτι θὰ προκύψῃ περίπτωσις ἀδυναμίας διὰ τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. πρὸς ἐπίκαιρον ἐνέργειαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις θὰ ἐπεχείρει ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς VIII Μεραρχίας».

«Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀδυναμίας, κρίνω ἐπιβεβλημένον τὴν ἐκ τῶν ἤδη διατεθειμένων δυνάμεων τῆς Ιης Μεραρχίας συγκρότησιν ἑνὸς ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος ἐκ τριῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Μοίρας Ὀρ. Πυρ)κοῦ, ὅπερ προωθούμενον ἀπὸ τοῦδε εἰς περιοχὴν Μετσόβου, θὰ εἶναι ἕτοιμον πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κερασόβου—Λεσκοβίκι.»

«Δέον ὡσαύτως ὅπως ἀποσταλῇ εἰς τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου μία Ὀρειβ. Πυρ)χία, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς διὰ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο προβλεπομένης Μοίρας Πυρ)κοῦ.»

«Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἀφ' ἑνὸς μὲν θ' ἀποκτηθῇ ἡ δυνατότης ἐνεργείας κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ αὐξηθοῦν αἱ δυνατότητες τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου, πρὸς ἀνάληψιν τῶν ἀνατεθεισῶν αὐτῷ ἀποστολῶν, κατὰ τῆς ἐγκαρσίας Μελισσόπετρας—Κορυτσᾶς.»

«Ἡ Διοίκησις ἀμφοτέρων τούτων τῶν συγκροτημάτων θὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ Ι Μεραρχίας συν)χην Σπηλιωτόπουλον.

«Προτείνομεν ἐπίσης ὅπως τὸ ἀπόσπασμα Κερασόβου εἶναι τὸ ἐν Καλαμπάκᾳ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ὠθούμενον ἀπὸ τοῦδε εἰς Δούτσικον ὅπου φθάνει αὐτοκίνητον.»

Καὶ αἱ μὲν προτάσεις αὗται ἐὰν ἐπραγματοποιοῦντο, θὰ ἤλλαζεν ἐκ βάθρων τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης τῆς Πίνδου, πάντως ὅμως ἡ μετὰ δύο ἡμέρας ἐκδηλωθεῖσα ἐπίθεσις τῶν Ἰταλῶν, ἐσταμάτησε τὰς περαιτέρω συζητήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἱστορικὸν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον συνέλαβε ἐπὶ τῷ σκοπῷ δημιουργίας ἀντιπερισπασμοῦ ἀμέσου ἢ ἐμμέσου, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἐν Ἠπείρῳ ἀμύνης μας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν καταφαίνεται ὅτι τὰ παραμεθόρια Ἐπιτελεῖα δὲν ἀπέκρυψαν ποσῶς τὴν δεινὴν θέσιν εἰς ἣν εὑρίσκετο

ἡ Πίνδος ὡς διατείνεται ἀνακριβέστατα τὸ Γεν. Στραγ. Ἀντιθέτως τὰ Ἐπιτελεῖα ταῦτα καθικέτευσαν καὶ ἐξελιπάρησαν τὸ Κεντρικον τοιοῦτον, διὰ νὰ ἀναβιβάσουν ἐγκαίρως δυνάμεις ἐπὶ τῆς Πίνδου, εἴτε δι' ἐλάφρυνσιν τῆς Μεραρχίας Ἠπείρου εἴτε δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἄμυναν τῆς Πίνδου, ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι ἡ ὅλη περιπέτεια τῆς Πίνδου ὑπῆρξεν ἐγκληματικὸν κατασκεύασμα αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Προκειμένου ἤδη δι' αὐτὴν ταύτην τὴν μάχην τῆς Πίνδου, παραθέτομεν ἤδη κατωτέρω μίαν γενικωτάτην περιγραφήν, παραπέμποντες διὰ τὰς ἐπιδοθεῖσας διαταγὰς εἰς ὅτι ἐδημοσιεύσαμεν πρὸ τριετίας.

ΠΙΝΔΟΣ

Ὅτε τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου αἱ διὰ τριῶν σημείων προχωροῦσαι Ἰταλικαὶ φάλαγγες ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν τοιούτων, αἱ τελευταῖαι αὗται (6 Λόχοι) εὑρέθησαν περικυκλωμέναι ἀπὸ τετραπλασίας ἢ πενταπλασίας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἄφιναν ἄλλην φροντίδα, παρὰ περὶ τοῦ πῶς αὗται δὲν θὰ ἠχμαλωτίζοντο.

Καὶ τὸ μὲν θρασύτατον Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐνώπιον ἑνὸς σφάλματος προελθόντος ἐξ ἀνικανότητός του δὲν σιωπᾶ, ἀλλὰ διατείνεται ὅτι ἡ ὑποχώρησις ἦτο ταχεῖα, ὁμοιάζουσα πρὸς φυγήν. Καὶ τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ὑποχώρησις παρὰ μία φυγή, ὅταν 6 Λόχοι ἔχουν ἕνα μέτωπον προκαλύψεως 50 χιλιομέτρων !!

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως παρ' ὅλον ὅτι, τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἀπολύτου ἀδυναμίας τηρήσεως μιᾶς συνήθους ἀμύνης ἦτο τελείως ἀναμενόμενον, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον εἶχεν ἀποφύγει νὰ κανονίσῃ ἀντὶ τῆς συνήθουςἀμύνης ἕνα ὑποχωρητικὸν ἑλιγμόν, διότι ἁπλούστατα δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ρυθμίσῃ τὸ ποὺ θὰ κατηυθύνετο αὐτὸς ὁ ὑποχωρητικὸς ἑλιγμός. Πρὸς τὸν ὄπισθεν εὑριρκόμενον Σμόλικα ἢ πρὸς τὸ πλαγίως τοποθετημένον Ἐπταχῶρι. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐτήρει πάντοτε σιγὴν ἰχθύος ἀποφεῦγον νὰ δώσῃ οἱανδήποτε τακτικὴν λύσιν, καὶ ἕτοιμον πάντοτε νὰ ἐλέγξῃ τοὺς ὑπ' αὐτό, ἐὰν δὲν ἐπήγαιναν καλά.

Κατόπιν τούτου ὁ εἰς Ἐπταχῶρι εὑρισκόμενος Δαβάκης καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας 29, 30, 31 περισυλλέγει πρὸς ἑαυτόν, ὅλας τὰς τακτικῶς ἢ ἀτάκτως ὑποχωρούσας μονάδας, χρησιμοποιῶν γραφεῖς καὶμαγείρους καὶ ἀγγελιοφόρους. Καὶ φρονιματίζει ὅλους τοὺς ὑποχωροῦντας διὰ τὴν ἀτεπίθεσιν τὴν ὁποίαν εἶχεν βαθύτατα ἐντοπισμένην τὸν νοῦν του.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως ὅλαι αἱ προϊστάμεναι ἀρχαὶ δηλ. τὸ Γεν.

Στρατηγεῖον, Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ Β΄ Σ. Στρατοῦ προσανατολίζουν πρὸς τὴν Πίνδον πᾶσαν διαθέσιμον δύναμιν, αἱ ὁποῖαι ὅμως δοθέντος ὅτι εἶχον παρελθῆ μόνον δύο ἡμέραι ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, προσερχονται ἀνέτοιμοι διὰ πᾶσαν σοβαρὰν ἐνέργειαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὅμως αἱ δυνάμεις αὗται ἔφθανον εἰς τὴν Πίνδον ἡμιτελεῖς καὶ κολοβωμέναι, ἐν τούτοις παραπλεύρως τῆς Πίνδου ὑπαρχει ἡ ΙΧ Μεραρχία πλήρως ἐπιστρατευμένη καὶ δὴ ἀπὸ εἰκοσαημέρου. ὁπότε τὸ ὀρθότερον θὰ ἦτο ἵνα ἡ μὲν πλήρης αὕτη Μεραρχία νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ, αἱ δὲ ἀσυμπλήρωτοι μονάδες νὰ καταλάβουν προσωρινῶς τὴν ἐπὶ τῆς ΙΒα θέσιν της, ἀναμένουσαι ἐκεῖ τὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας συμπλήρωσίν των.

Σημειωτέον ὅτι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον βλέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὀρθότητα τοῦ πράγματος, καὶ διὰ δύο διαταγῶν ἐκλυπαρεῖ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. λέγοντος, βρὲ δὲν χρησιμοποιεῖτε καὶ τὴν ΙΧ Μεραρχίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τολμήσῃ νὰ προσθέσῃ, ὅτι αὕτη περιστρεφομένη περὶ τὸ Ἐπταχῶρι θὰ ἐπέπιπτε ἐναντίον τῶν νώτων τοῦ προχωροῦντος ἐχθροῦ, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἠχμαλώτιζε ὁλόκληρον. Καὶ τοῦτο διότι τέτοιες καθερὲς καὶ ὑπεύθυνες κουβέντες τὰς ἠγνόησε πάντοτε τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας.

Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρεται πρωτίστως διὰ τὴν ἀσφάλειάν του, καὶ φρονοῦν ἴσως ὅτι αἱ ἤδη ἀποσταλεῖσαι εἰς Πίνδον δυνάμεις ἦσαν ὑπεραρκεταί, στέλλει μόνον τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἀντωνοπούλου πρὸς τὸ Σταυρό, ὅπου ἐπρόφθασε νὰ γλυτώσῃ τὸν δυστυχισμενον τὸν Καφαντάρη μὲ τὴν διμοιρίαν του, μισοπαγωμένους τελείως καὶ μεταφερθέντας διὰ φορείων πρὸς Λυκόβρυσι, μεθ' ὃ διατάσσεται νὰ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὰς ἀρχικάς του θεσεις.

Καὶ οὕτω ἡ πανέτοιμος ΙΧ Μεραρχία παρέμεινεν ἐπὶ 18 ὁλοκλήρους ἡμέρας ἀχρησιμοποίητος, καθ' ὃν χρόνον τὰ ράκη τῶν Μονάδων προσπαθοῦσαν νὰ συγκρατήσουν τὸν προχωροῦντα ἐχθρόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ ὁποῖον ὡς εἴδομεν καὶ προηγουμένως ἔβλεπε ἀρκετὰ σαφῶς τὴν ἐν Πίνδῳ κατάστασιν, ἐκδίδει τὴν πρώτην αὐτοῦ διαταγὴν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐν Πίνδῳ καταστάσεως, ἔχουσαν περίπου ὡς ἑξῆς :

Διὰ τὸ Β΄. Σ. Στρατοῦ.

Συντονισμὸς καὶ ἐπιτάχυνσις τῶν ἐργασιῶν ὀργανώσεως καὶ ἐπιστρατεύσεως τῆς Vης Ταξιαρχίας καὶ τῆς Ι.Μ.Π.

—Μελέτη καὶ προπαρασκευὴ μιᾶς εὐρείας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς περιοχῆς τοῦ Γράμμου.

Ἡ ἐπιθετικὴ αὕτη ἐνέργεια νὰ ἐκδηλωθῇ ἐπὶ δύο ἀξόνων ἐπιθέσεως.

1) Σούφλικα—Μαύρη—Πέτρα—Σταυρός.

2) Βούζιον—Ταμπούρι—Γύφτιτσα.

Σκοπὸς τῆς ἐπιθετικῆς ταύτης ἐνεργείας θὰ εἶναι:

α) Ἡ ἀποκατάστασις τῆς τοποθεσίας Σταυρὸς—Γύφτισσα—Τσομπάνι.

β) Ἡ συντριβὴ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εἰσδυουσῶν δυνάμεων.

γ) Προπαρασκευὴ τῶν μελλοντικῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων εὐρυτέρας κλίμακος.

«Νὰ μελετηθῇ ὡσαύτως ἡ δυνατότης τῆς προωθήσεως δυτικώτερον τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως Β'. Σ. Στρατοῦ.»

Ἡ διαταγὴ αὕτη εἶναι σαφής, ἐπιθετική, διαταγὴ ἀνταποκρινομένη πλήρως πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς Πίνδου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἤρεσε ποσῶς εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἐφ' ᾧ τοῦτο ἀπομακρῦνον τελειωτικῶς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Πίνδου, ἀναθέτει ταύτας εἰς τὸ Β'. Σ.Σ. εἰς τὸ ὁποῖον ὑπαγορεύει τὰς θελήσεις του, περιστρεφομένας εἰς τὰ κάτωθι.

«Αἱ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐν τῷ Τομεῖ Πίνδου Προθέσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἦσαν: Ἡ σταθεροποίησις τῶν χειλέων τοῦ ρήγματος, ἅτινα εἶχον ἐντοπισθῇ πρὸς Βορρᾶν εἰς περιοχὴν Κιάφα, πρὸς Νότον δὲ εἰς περιοχὴν Βρυσοχῶρι.

Ἡ προοδευτικὴ μείωσις καὶ τελικῶς ἀπόφραξις τοῦ ρήγματος μὲ στήριγμα πάντοτε **τὰ σταθεροποιημένα χείλη αὐτοῦ, διὰ τῆς δημιουργίας σταθεροῦ μετώπου** περιλαμβάνοντος τὸν σχηματιζόμενον θύλακα.

«Ἡ ἐξάλειψις τοῦ θύλακος δι' ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἐκτελεσθησομένων τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Β'. Σ. Στρατοῦ, **ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων μέσων».**

Τοιοῦτον ἦτο τὸ διέπον τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς διετυπώθη ὑπ' ἐπ' αὐτοῦτοῦ ἰδίου. Πάντως, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐξομολόγησις αὕτη τοῦ Γεν. Στρατηγείου περὶ τῶν ἐνδομύχων του σκέψεων, καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐσκόπευε νὰ ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ, θὰ ἦτο δυσχερέστατον πρᾶγμα νὰ ἐξηγήσῃ τις τὰς διαφόρους φάσεις τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Πίνδου, καὶ θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἐπιρρίψῃ ἀδίκους εὐθύνας δι' ἀδράνειαν εἰς ὑποδεεστέρους ἡγήτορας, ἐνῷ οὗτοι δὲν ἔκαμον τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐκτελοῦν ρητὰς διαταγὰς τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως.

Πράγματι τόσον ὁ χαρακτηρισμός του ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων ὡς θύλακος, καθὼς καὶ τὰ προτεινόμενα μέσα θεραπείας, δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι πρόκειται περὶ συγχύσεως τῆς εἰς τὴν Πίνδου δημιουργηθείσης τακτικῆς καταστάσεως, πρὸς τοὺς ἐπιπέδους θύλακας τοὺς σχηματιζομένους συχνότατα εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν χαρακωμάτων τοῦ Μεγάλου Πολέμου, τῶν ὁποίων ἡ ἐξάλειψις ἐπετυγχάνετο μὲ μίαν σειρὰν μέτρων γνωστῶν εἰς τὴν τακτικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Κολματάζ.

Οἱ θύλακες ὅμως ἐκεῖνοι ἐσχηματίζοντο εἰς τελείως ἐπίπεδα ἐδάφη διαχωριζόμενα μόνον ἀπὸ τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν ὀρυγμάτων.

Συνεπῶς παρόμοια ρήγματα τῆς παρατάξεως ἐλάμβανον μίαν μορφὴν ἀκαθορίστου καὶ διαχύτου πλημμύρας, ἡ ἀποστράγκισις τῆς ὁποίας τῆς ὁποίας ἐπέβαλλεν τὴν δημιουργίαν πρῶτον μὲν ἑνὸς περιφερειακοῦ φράγματος περιορίζοντος τὴν ἐπελθοῦσαν θεομηνίαν, καὶ εἰς δευτέραν φάσιν τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλληλοτέρων κατευθύνσεων ἀντεπιθέσεως, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπεζητεῖτο ἡ ἐκ νέου ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ θύλακος. Τὸ ρῆγμα ὅμως τὸ σχηματισθὲν εἰς τὴν λίαν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, δὲν εἶχεν καμμίαν ἀνάγκην περιφερειακοῦ φράγματος, διότι τὸ τοιοῦτον διεμορφώνετο ἀπὸ τὰς ὑψηλοτάτας ὀροσειρᾶς, καὶ συνεπῶς δὲν ἀπέμενον παρὰ νὰ δοθοῦν ὡρισμέναι κατευθύνσεις ἐπιθέσεως.

Αὐτὰ ὅμως δὲν τὰ ἀκούῃ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ **στερεὸν μέτωπον καὶ τοῦτο περὶ ὁλόκληρον τὴν Πίνδον.** Καὶ οὕτω διὰ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης λύσεως καλοῦνται οἱ Ἕλληνες μαχηταὶ νὰ πιάστοῦν χέρι μὲ χέρι γύρω ἀπὸ τὴν Πίνδο.

Οὐχ' ἧττον ὅμως ὁ ὑπέροχος Δαβάκης πιστεύων μετὰ φανατισμοῦ, ὅτι ἡ ὀρθὴ λύσις τοῦ Τακτικοῦ προβλήματος τῆς Πίνδου δὲν ἦτο ἡ παθητικὴ στάσις, ἀλλ' ἡ δραστηρία ἐνέργεια εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰς σύγκοινωνίας τοῦ ἀνοήτως προχωροῦντος ἐχθροῦ, κατώρθωσε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν τακτικῶν του ἰδεῶν αὐτὸς ὁ ἴδιος προσωπικῶς, κατόπιν συγκαταθέσεως τοῦ Στρατηγοῦ Βραχνοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἀποστέλει ἕνα μὲν λόχον ὑπὸ τὸν γενναῖον ὑπολοχαγὸν Διάκον ἐναντίον τῆςΦοόρκας, κατὰ τὴν ὁποίαν πίπτει ὁ γενναῖος αὐτὸς ἀξιωματικός, ἀποτελέσας ἕνα ἀρραβῶνα τῆς ἰδιαιτέρας του Πατρίδος Δωδεκανήσου πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ὁ Δαββάκης, Ταξίαρχος αὐτός, ἀναλαμβάνει τὴν Διοίκησιν μιᾶς Διλοχίας καὶ μόνον καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον τοῦ Ταμποῦρι, ὁπότε καὶ ἐπληγώθη θανασίμως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μὲν Μέραρχος Βραχνὸς προχωρεῖ πρὸς Βούζιον, ὁ δὲ ταξίαρχος Δημάρατος διατάσσεται νὰ προχωρήσῃ πρὸς Δίστρατον, εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου.

Εἰς Δίστρατον εὑρεθεὶς ὁ Δημάρατος, ἀντιμετώπισε τὴν πλέον δύσκολον στιγμὴν τοῦ ὅλου στρατιωτικοῦ του βίου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ ἐχθρὸς παρακολουθῶν τὴν κάθετον κορυφογραμμὴν τοῦ Σμόλικα, κατηυθύνετο πρὸς Σαμαρίναν, προτιθέμενος ν' ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Δημάρατου καὶ τὴν μετὰ τούτου ἐπικοινωνίαν.

Τὸ τοτοῦτον ἄλλωστε ἔδωσε ἀφορμὴν εἰς τὸ Β'. Σ. Στρατοῦ διὰ νὰ διατάξῃ καὶ τὴν σύμπτυξιν τοῦ ἀποσπάσματος Δημάρατου.

Ἐν τούτοις ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ ὑπέροχος μαχητής, ὁ διαπρέψας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐξεκολούθησε νὰ παραμένει καὶ ἐνταῦθα ἀμέτοχος πάσης πολιτικῆς κινήσεως, ἀγνοηθεὶς ἐπὶ τέλους εἰς τὰς προαγωγάς.—Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ ἀνδρεῖος

αὐτὸς ἀξ)κὸς ἐπέδειξε τὰ αὐτὰ προσόντα, καὶ ἀντιμετωπίσας τὴν παραπλεύρως κίνησιν τῆς κατὰ μῆκος τῆς τοῦ Σμόλικα κορυφογραμμῆς ὁδοῦ, διὰ μιᾶς ψευδοεπιθέσεως, παρέμεινεν ἀκλόνητος εἰς τὴν θέσιν του ἐνσπείρων τὸν τρόμον εἰς τὸν ἐχθρον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐφοδιασμένος μὲ πυροβολικὸν ἐνῷ αὐτὸς δὲν εἶχε παρὰ μόνον τὰ ὀλίγα ὅπλα τοῦ Πε)κοῦ του.

Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν θὰ ἦτο ἐπάναγκες πρὸς διαμόρφωσιν ὀρθῆς γνώμης, νὰ γνωρίζωμεν πόση ἦτο ἡ δύναμις τοῦ Δημάρατου, καὶ πόσοι ἦσαν οἱ κατὰ διαταγὴν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐγκατασταθέντες εἰς τὸ περιφερειακὸν φράγμα τῆς Βασιλίτσας, ἀνεύθυνοι ἔκτοτε θεαταὶ τῆς Μάχης.

Καὶ περὶ μὲν τὸ Δίστρατον εἶχον συγκεντρωθῆ δύο Τάματά μας καὶ ἕνα Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ἐνῷ ἀπέναντι αὐτῶν ὑπῆρχον 4 Τάγματα ἐχθρικὰ μετὰ Μοῖρας Πυρ)κοῦ, καὶ τῶν ὑπολοίπων Ἰταλικῶν δυνάμεων εὑρισκομένων ἐντὸς στενωποῦ Βουβούσης.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως περίφημον περιφερειακὸν φράγμα εἶχεν ἀπορροφήσει καὶ ἀκινητοποιήσει τὰς ἑξῆς ἀπιστεύτους δυνάμεις.

1ον Τὸ ἀπόσπασμα Κοκκίνου συγκείμενον ἐξ ἑνὸς Τάγματος Πεζικοῦ, τῆς Β΄. Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, τῆς Ἐπιλαρχίας Μέξα, τῆς ἡμιλαρχίας τοῦ οὐλαμοῦ Πυλορώφ, καὶ τῆς Μιχανοκινήτου Ἴλης.

2ον) Ἀπόσπασμα ὑπὸ Ταγ)χην Τριανταφυλλόπουλον καὶ εἶτε Συν)χην Γιαννακόπουλον ἐξ ἑνὸς Τάγματος Πεζικοῦ μιᾶς Ἴλης καὶ Πυρ)χίας εἰς περιοχὴν Πανόραμα Ἀβδέλλα.

3ον) Τὸ Τάγμα ἐκ Σαμαρίνης εἰς Γομάραν διατεθὲν διὰ τῆς 22302)6)11)40 διαταγῆς τοῦ Β΄. Σ. Στρατοῦ.

4ον) Ἡ ΧΙ Ο. Ἀναγνωρίσεως πρῶτον εἰς χωρίον Φιλιππαῖοι καὶ εἶτα εἰς διάβασιν Γομάρας.

Τοιουτοτρόπως οἱ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν θεωρείων ἀκούσιοι θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος ἦσαν τριπλάσιοι τῶν ἀπεγνωσμένως μαχομένων· εἰς Δίστρατον. Τοιαῦται ἦσαν τὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐπὶ τῆς Μάχης τῆς Πίνδου.

Ὥστε ἡ στοιχειώδης δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ἵνα οἱ ἀγνοοῦντες τὰς λεπτομερείας, μὴ ἀπονέμωσιν εὐθύνας εἰς βαθμοφόρους ἐπιδείξαντας βραδύτερον ἀρίστας ἐπιθετικάς ἀρετάς, καθ᾽ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας. Ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ μελετήσωσιν κατὰ βάθος τὴν ἐν Πίνδῳ δημιουργηθεῖσαν τακτικὴν κατάστασιν, καὶ ν᾽ ἀντιληφθῶσιν καλῶς, τὸ ἔγκλημα τὸ ὁποῖον διέπραξαν αἱ περίεργοι καὶ πρωτάκουστοι τακτικαὶ ἀντιλήψεις περὶ ἐγκαταστάσεως περιφερειακοῦ φράγματος εἰς χώραν ὀρεινήν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον σαφεῖς ἐπιθετικαὶ ἐντολαὶ δύνανται ν᾽ ἀποδώσωσιν καὶ νὰ εὐδοκιμήσωσιν, ἔστω καὶ ἄν πρόκειται περὶ συγκρατήσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

Τελικῶς τὸ πέρας τῆς νίκης τοῦ Διστράτου θὰ κατέληγεν εἰς μίαν πλήρη διαφυγὴν τοῦ ἐχθροῦ διὰ μέσου τοῦ αὐχένος τῆς Μεσορράχης τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησεν νὰ διανοίξῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν πρωΐαν τῆς

9ης Νοεμβρίου δι' ειδικού αποσπάσματος έκ δύο Ταγμάτων και Μοίρας Πυροβολικού. Ό τελευταίος όμως αύχήν εφύλασσεν άπό τήν διλοχίαν Βασιλοπούλου, τού λόχου Δροσοπούλου, είς τά όποια είχε προστεθή εθελουσίως και ή ομάς 'Αναγνωρίσεως Νικολοπούλου.

Καί ναί μέν ό όρυμαγδός ό συνοδεύων τά ανερχόμενα στρατεύματα, συνεκλόνισεν ολίγον τούς νεαρούς μαχητάς, άλλ' οι αξιωματικοί χειριζόμενοι μόνοι τά πολυβόλα των, και τή βοηθεία υπαξιωματικών οί όποιοι οί Διαμαντής, Τζουραμένης, Κωνσταντίνου, εσταμάτησαν τόν έχθρόν, 300 πτώματα τού όποιου εκάλυπτνν πλέον τήν κάτωθι κατωφέρειαν.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΑΜΠΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

'Ανακεφαλαιούντες έν τέλει τάς όλας έν Πίνδω επιχειρήσεις δυνάμεθα νά είπωμεν ότι.

Ή εχθρική Μεραρχία Τζούλια διά τής υπερφιάλου και άφρονος κινήσεώς της Νοτίως Σμόλικα εδημιούργησεν ασφαλείς τάς συνθήκας τής πλήρους και ολοσχερούς εξοντώσεως και αιχμαλωσίας της, ή όποία εάν δέν επετεύχθη εξ ολοκλήρου, πάντως συνετέλεσεν έν τή πραγματικότητι κατά τό μέγα μέρος αυτής.

Τό λαμπρόν τούτο αποτέλεσμα κατορθώθη διά τής πανταχόθεν σπουδής, τών κατωτερων Ελληνικών στελεχών τών έγκατεσπαρμενων επί τής Πίνδου διά πρόχειρα έργα, πρός αντιμετώπισιντού κινδύνου.

'Από τόν "Ιλαρχον Γεωργιάδην ό όποιος ειδοποιηθείς τήν 12 νυκτερινήν ανεχώρησεν μετά μίαν ώραν σπεύδων πρός Δαβάκην, όλοι οί υπόλοιποι διοικηταί λόχων και ταγμάτων, έσπευσαν ευθύς ώς τούς εκοινοποιήθη ό κίνδυνος μετά τόσης ορμής, ώστε νά δικαιολογήται πλήρως ή γνώμη τού Συν)χου Πεντζοπούλου ευρεθέντος κατά τάς πρώτας ήμερας τής Γερμανικής επιθέσεως είς Σερβίαν και λεγοντος.

«Οι Στρατιωτικοί μεθ' ών ήλθον είς προσωπικήν επαφήν έφερον καταφανή τά ίχνη τής απογοητεύσεως τής απελπισίας και τού φόβου.

«Ή ψυχολογική αύτη κατάστασις μοί επροξένησεν τοιαύτην κατάπληξιν και αλγεινήν εντύπωσιν, ώστε αναπολών τήν στάσιν τής πατρίδος μου, άπό εξαμήνου διενεργούσης νικηφόρον πόλεμον και δεχομένης νέαν σφοδροτάτην επίθεσιν έκ τών νώτων χωρίς νά απολέση τήν αυτοπεποίθησίν της, νά αναφωνήσω κατ' επανάληψιν άπό τηλεφώνου έκ Περλεπέ και Μοναστηρίου πρός τούς μεθ' ών συνομίλουν έν 'Αθήναις ζήτω ή 'Ελλάς».

'Εκ παραλλήλου όλαι αί υποβληθείσαι 'Εκθέσεις τών Μεγ. Μονάδων, είναι ομόφωνοι είς τό νά εξάρουν τήν συμβολήν τού 'Ιππικού, παραδεχόμενοι ότι ή χρησιμοποίησις αυτού, ώς ταχέως μετα-

φερομένου Πεζικοῦ ἐπέτυχε τὰ μέγιστα, ἀντικαταστήσασα ἐν πολλοῖς τὰ εἰς ἄλλα στρατεύματα εἰσαχθέντα ταχέως μηχανοκινήτους Μονάδας.

Ἡ ἡρωϊκὴ τῷ ὄντι νεολαία τοῦ Ἱππικοῦ μεταδίδουσα τὴν γενικὴν ἀναζωοπύρωσιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος, ὥρμησεν ἀκάθεκτα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀνατρέπουσα τοὺς ὁρμητικοὺς χιονοδρόμους τῆς Τζούλια, ἐμπνεόμένοι μόνον ἀπὸ τὰς ἐπιθετικάς παραδόσεις τοῦ ὅπλου των, αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν ποτὲ κατὰ τὸ παρελθόν, νὰ ἐπισύρουν τοὺς προπολεμικοὺς σαρκασμοὺς τῶν ἀπαισιοδόξων.

Πάντως λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς τὰ διάφορα τακτικὰ πεδία τῆς Πίνδου, αἱ Ἑλληνικαὶ Μονάδες εὑρέθησαν ὀλιγοριθμώτεραι καὶ ἐστερημέναι ὄχι μόνον παντὸς συγχρόνου πολεμικοῦ μέσου (κάθε Τάγμα Ἰταλικὸν εἶχε ἀσύρματον ἀπαραίτητον διὰ τὰ εἰς ὀρεινὰ ἐδάφη συνεννοήσεις, ἐνῷ τὰ ἰδικάμας δὲν ἦσαν οὔτε ἁπλοῦν σύρμα) ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ στοιχειώδους Πυροβολικοῦ, οἱ ἀγῶνες τῆς Πίνδου ἀπετέλεσαν τὴν περίλαμπρον νίκην τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων τὸ γέρας τῆς ὁποίας διεφιλονίκησαν πλεῖστοι ὅσοι ἡγήτορες καὶ ἐπιτελεῖα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Ἐπιτελεῖον Β'.Σ. Στρατοῦ.

Ἐπιχειρήσεις ὅμως διεξαγόμεναι ἄνευ συνδρομῆς Πυρ)κοῦ καὶ πλειστάκις ἄνευ πυρομαχικῶν καὶ στρατεύματα ἐνεργοῦντα ἄνευ μεταγωγικῶν καὶ ἀνεφοδιαζόμενα τῇ βοηθείᾳ ἀτερμόνων θεωριῶν γυναικοπαίδων καὶ γερόντων, ἀπὸ κατοίκους τῆς Πίνδου, αὐθορμήτως προσφερθέντας διὰ νὰ μεταφέρουν τοὺς ὤμους των τὰ βόλια καὶ τὸ ψωμὶ εἰς τὰ μαχόμενα παιδιά των, διαφεύγουν τοῦ πλαισίου τῶν συντεταγμένων ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ προβιβασθοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων παρεμφερῶν καὶ παρομοίων πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἀγῶνας τοῦ εἰκοσιένα.

Εἰς τὴν ἀπόδοσιν λοιπὸν ἑνὸς τοιούτου θρυλλικοῦ ἀγῶνος ἔρχονται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν μεταξὺ τῶν μαχητῶν, οἱ ἡρωϊκοὶ καὶ παρεξηγημένοι πλειστάκις ἀκρῖται τῆς μεμακρυσμένης Ἐθνικῆς Ἑστίας τῆς Πίνδου καὶ τῆς Καστοριᾶς εἴτε Ἑλληνόφωνοι εἴτε ξενόφωνοι, οἱ ὁποῖοι μὴ δυνάμενοι πλειστάκις νὰ ἀρθρώσουν διὰ λόγων τὰ αἰσθήματά των, ἀπέδειξαν ἐν τούτοις δι' Ἔργων τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην.

Κατόπιν λοιπὸν τοιούτων ἀδιοφιλονικήτων ἀποδείξεων, φρονοῦμεν ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον ἵνα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐτησίαν ἐαρινὴν λιτανεῖαν τοῦ Μεσολογγίου, νὰ ὠργανώνετο ἕνα φθινοπωρινὸν προσκήνυμα, τὸ ὁποῖον νὰ διέτρεχεν τὰ ἔνδοξα ἐκεῖνα ἐδάφη, ἀπὸ Μέτσόβου πρὸς Σαμαρίναν καὶ ἀπὸ Φλωρίνης πρὸς Καστοριάν, πρὸς διατράνωσιν τῆς διαρκοῦς ἀναμνήσεως καὶ στοργῆς τοῦ Κέντρου, διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς καὶ μεμακρυσμένους ἀκρίτας του.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΟΧΥΡΩΣΕΩΣ

Τὸ Γεν. Στρατηγ. ἀπέστειλε πρὸς τὴν Μεραρχία Ἠπείρου πλῆθος ἐντολῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐν περιλήψει αἱ ἑξῆς:

α) Ἀποστολὴ καθοριζομένη ὑπὸ τοῦ ΙΒ (4)5)39).

Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ Θεάτρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγός.

Ἀπόφραξις (κυρία προσπάθεια) τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ Ἠπείρου ἀγουσῶν ὁδεύσεων.

Πρὸς τοῦτο εἴτε θὰ διαθέση εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄγκον της ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἀράχθου (κυρία προσπάθεια), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγός ἐπιτηροῦσα τὰς ἐν διαμέσους ὁδεύσεις (ἐλάχιστον ὅριον).

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ ΕΛΑΙΑΣ μέχρι κάτω ροῦ Ἀράχθου νὰ μὴν ἐμπλακῇ εἰς ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα, καὶ φθείρῃ τὰς δυνάμεις της καθιστῶσα προβληματικὴν **τὴν ἄμυναν τοῦ κάτω ροῦ Ἀράχθου.**

β) Ἀποστολὴ καθοριζομένη ὑπὸ τῆς μεταβλητῆς ΙΒα.

Εὐρεία κατάλυψις Ἰωαννίνων. Ἀπαγόρευσις ὁλοκληρώσεως Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν στενῶν Κερκύρας.

Πρὸς τοῦτο. Ἐξασφάλισις τῆς Γραμμῆς ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ—ΚΑΛΑΜΑΣ. Πρὸς τὸν κάτω ροῦν Καλαμᾶ κάλυψις τῶν πρὸς ΠΡΕΒΕΖΑΝ ὁδεύσεων.

γ) Μεταβλητὴ ΙΒβ.

Διὰ τὴν περίπτωσιν ἀποπείρας ἀποβάσεως εἰς τὴν ζώνην τῆς VII Μεραρχίας, αὕτη κατ' ἀρχὰς νὰ καλύψῃ τὴν ἐπιστράτευσίν της, μετὰ τοῦτο δὲ ἀναλόγως τῆς ὅλης καταστάσεως ἡ Μεραρχία θὰ ἐξασφαλίσῃ εἴτε τὸ ΙΒ εἴτε τὸ ΙΒα. Μέχρι ὅμως νεωτέρας διαταγῆς θὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ΙΒ, δηλαδὴ **ξαναπηγαίνομε πάλι στὸν Ἄραχθο.**

δ) Ὁδηγίαι 100699)9-8-40.

Λῆψις διατάξεως ἡ ὁποία νὰ ἐξασφαλίσῃ τόσον εἰς τὸ Βόρειον μέτωπον, ὅσον καὶ εἰς τὸ Νότιον τοιοῦτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰσχυρὰς ἐφεδρείας κλιμακωμένας κατὰ μῆκος τῆς ἀρτηρίας Ἐλαία—Ἰωάννινα—Φιλιππιας.

Ἡ βασικὴ ἐντολὴ τῆς Μεραρχίας εἶναι ἡ κάλυψις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ διαφιλονίκησιν τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸν ἀντίπαλον, αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀγάγῃ εἰς διασπορὰν ἢ σημαντικὴν φθορὰν τῶν δυνάμεών μας, καὶ πρὸ παντὸς χωρὶς τοῦτο νὰ ἀγάγῃ εἰς διακύβευσιν τῆς ἀποστολῆς σας.

ε) Ὁδηγίαι διαβιβασθεῖσαι τὴν 23-9-40 διὰ συν)χου Γρίβα.

Ἀναγνωρίζεται ἡ δυσχερὴς θέσις εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ Μεραρ-

χία· Ἡ Κυβερνησις δὲν ἀναμένει νίκας δεδομένης τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀντιπάλου, ἀναμένει ὅμως νὰ δώσετε τὴν τιμὴν τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, διαθέτοντες τὰς δυνάμεις σας ὅπως νομίζετε καλλίτερον.

στ) Αἱ λεπτομερεῖς Ὁδηγίαι τῆς 27 Σεπτεμβρίου.

Ἐν ἀρχῇ εἶσθε ἐλεύθεροι νὰ ἐκλέξητε τὴν ἐπιβαλλομένην τοποθεσίαν ἀπὸ τῆς Ἐλαίας καὶ νοτίως ἀποστέλλοντες πρὸς Μέτσοβον ἕν πλῆρες Σύνταγμα μὲ δύο Μοῖρας Πυρ)κοῦ. Πάντως δὲν πρέπει νὰ παρασυρθῆτε ὅλοι πρὸς Μέτσοβον, ἀλλὰ νὰ διαθέσητε πρὸς Ἄραχθον 3-4 Πυρ)χίας, ἵνα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ 39ον Συν)μα Εὐζώνων θὰ ἀναλάβωσιν κάλυψιν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας.

ζ) Τὴν 1ην Νοεμβρίου δηλ. μετὰ **πενθήμερον σκληρὸν ἀμυντικὸν** ἀγῶνα ἐστάλη ἡ ὑπ' ἀριθ. 13168)11)10)40 δι' ἧς ἐδίδετο ἡ κάτωθι ἀποστολὴ εἰς τὴν Μεραρχίαν.

«Κάλυψιν τῶν πρὸς Μέτσοβον ὁδεύσεων (κυρ. Προσπάθεια).

Κάλυψις τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων (δευτερεύουσα προσπάθεια.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὡς ἀνωτέρω ἀποστολῆς νὰ μὴ φθείρῃ τὰς δυνάμεις της ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ καθισταμένης προβληματικῆς τῆς ἐκπληρώσεως τῆς κυρίας ἀποστολῆς (κάλυψις τῶν πρὸς Μέτσοβον ὁδεύσεων!!!)

Δηλαδὴ **τί σκοτώνεσθε ἐπάνω στὸ Καλπάκι γυρίσετε πίσω στὸ Μέτσοβο.**

Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρὸς τὴν Μεραρχία πανικόβλητοι κυριολεκτικῶς διαταγαὶ τοῦ Γεν. Στρατηγείου, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦσαν συνεχῶς πρὸς τὰ ὀπίσω πρὸς τὸν Ἄραχθον δηλαδὴ καὶ τὸ Μέτσοβον, καὶ εἰς τὴν μὴ φθορὰν τῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τούτων ἡ Ἠπειρωτικὴ Μεραρχία ἔκαμεν ἕνα δικό της Σχέδιον.

Ἔλεγεν μὲν συνεχῶς ναὶ εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ ὑπέβαλλε φαινομενικῶς τὰς διαφόρους θεωρητικὰς τροποποιήσεις εἰς τὸ Σχέδιόν της τὰς ὁποίας ἀπαιτοῦσαν αἱ ἄνω διαδοχικαὶ διαταγαί, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ τὸ κουνήσῃ ἀπὸ τὸ Καλπάκι, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐστρέφοντο ὅλαι αἱ προσπάθειαι καὶ αἱ φροντίδες της.

Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1939, παρ' ὅλον ὅτι κατὰ τὸ ἰσχῦον τότε σχέδιον ΙΒ προεβλέπετο ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοποθέτησις τοῦ ὄγκου τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἀράχθου, ἡ Μ)χία Ἠπείρου τοὐναντίον συνεκρότησεν ἐπιτροπὴν ὀχυρώσεως ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυρ)κοῦ τῆς Μεραρχίας Συν)χου Μαυρογιάννη Παν. τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Μεραρχίας Δρίβα Χρ. καὶ τοῦ Δ)τοῦ ΙΙΙου Γραφείου Ταγ)ρχου Πέτρουτσοπούλου Παν., εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωσε ἐντολὴν νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ καθορίσῃ ἐπὶ τόπου, ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς τοποθεσίας, ὄχι τοῦ Ἀράχθου ὡς ἦτο ἡ Διαταγὴ ἀλλὰ τῆς

'Ελαίας, καθὼς καὶ τὰ ἐκτελεστὰ ἔργα. Καὶ οὕτω ἐγένετο ἡ χάραξις αὐτῶν, τῆς τεχνητῆς διευθύνσεως τῶν ἐργασιῶν ἀνατεθείσης εἰς τὸν δραστήριονΛοχ)γὸν Μηχανικοῦ Σούλην Μιχ.

'Η Μεραρχία ἐπωφελήθη κατόπιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Αὐγούστου 1939 καὶ ἐχρησιμοποίησε ἐντατικῶς τοὺς ἐφέδρδυς διὰ τὰς ἐργασίας ὀργανώσεως, αἵτινες ἐσυνεχίσθησαν καὶ μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν. Καὶ αἱ μὲν διατεθεῖσαι εἰς τὴν Μεραρχίαν πιστώσεις, παρ' ὅλας τὰς αὐτοπροσώπους αἰτήσεις τοῦ Προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς ὀχυρώσεως πρὸς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ἦσαν ἐλάχισται δηλαδὴ 500.000 δραχ. περὶ τὸ τέλος 1939 καὶ 1.000.000 κατὰ τὸν Αὔγουστον 1940, ἐξ οὗ μόνον περὶ τὰς 300.000 ἐδαπανήθησαν ὡς ἐπελθούσης κατόπιν τῆς συρράξεως.

Τὰ ποσὰ ταῦτα ἦσαν τόσον ἀσήμαντα, τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου Στρατοῦ μὴ ἐννοοῦντος προφανῶς νὰ θυσιάσῃ χρήματα δι' ἐδάφη ἐγκαταλειφθησόμενα, ὥστε ὁ Πρόεδρος τῆς 'Επιτροπῆς Συνταγματάρχης Μαυρογιάννης ἐλθὼν εἰς 'Αθήνας πρὸς ἀνεύρεσιν μερικῶν λαξευτῶν, καὶ βλέπων τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο πρὸς κάλυψιν τοῦ ρεύματος τοῦ 'Ιλισσοῦ, ἐτόνισεν δὲν μᾶς δίδετε μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια διὰ νὰ κάνωμεν τὴν Ἤπειρον ἀπόρθητον. Τοῦ ἔδωσαν ἕνα ἑκατομμύριο καὶ τὸν ἔδιωξαν.

Χάρις ὅμως εἰς τὰς ἀκάμπτους προσπαθείας πάντων καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν γενναίων παιδιῶν τῆς 'Ηπείρου, ἡ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας εἰς τὴν ζώνην 'Ελαίας, πρὸς ἣν συνεκεντρώθησαν αἱ κυριώτεραι προσπάθειαι, προήχθη μέχρι τῆς ἡμερας τῆς συρράξεως εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἡ τοποθεσία νὰ καταστῇ ἀπρόσβλητος σχεδὸν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων κάὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ δι' ἰσχυρῶν σκεπάστρων.(Κάλυψις τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὀργάνων πυρὸς ἐντὸς ἀπροσβλήτων φυσικῶν καὶ τεχνικῶν σπηλαίων).

Καὶ τὸ μὲν ἐπιτελεσθὲν ἔργον (παραμένον εἰσέτι καὶ σήμερον πρὸς μελέτην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους) ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀξία μιᾶς ὀχυρώσεως καὶ ἰδίᾳ ἐν 'Ορεινῇ Χώρᾳ, δὲν ἐξαρτᾶται ποσῶς ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν δαπανηθέντων ποσῶν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πλήρη ἐγκατάστασιν τοῦ Σχεδίου πυρός, καὶ τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν τῶν σκεπάστρων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τῆς ἐκτελεσθείσης ἐργασίας, αὐτὴ καταφαίνεται ἀπὸ συλληφθὲν ἐξ ὑπακοῆς ραδιοτηλεγράφημα ἀναφέρον τὰ ἑξῆς:

«Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐν ἀναμονῇ ἐνισχύσεων ν' ἀναστείλωμεν προσωρινῶς τὴν ἐπίθεσίν μας.

»Οἱ Ἕλληνες οἵτινες εἶναι γνωστοὶ διὰ τὸ πεῖσμα καὶ τὴν ἐπιμονήν των ἀπὸ καιροῦ τῆς εἰρήνης, τὸ φύσει τραχὺ καὶ ἀνώμαλον ἔδαφος τῆς 'Ηπείρου τὸ ὀργάνωσαν μετὰ τοσαύτης μεθοδικότητος, καὶ ἐπιμελείας, ὥστε κάθε βράχος ἀποτελεῖ μίαν φωλεὰν πολυβόλων, κάθε σπήλαιον μίαν θέσιν ἀμύνης καὶ παρουσιάζουσαν τόσην λύσσαν

εἰς τὸν ἀγῶνα, ὥστε χρειάζεται νὰ συγκεντρώσωμεν περισσότερα καὶ ἰσχυρότερα μέσα διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξωμεν».

Ἡ αὐτὴ βασικὴ ἑδραία ἀπόφασις τῆς ἀμύνης τοῦ Ἠπειρωτικοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας καὶ μὴ διατηρήσεως ἐνδοτικῆς στάσεως ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ, διεῖπε τὴν διοίκησιν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς κατανομῆς τῶν δυνάμεων τῆς Μεραρχίας.

Τὸ τοιοῦτον προκύπτει ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν καταρτισθέντων Σχεδίων ἐνεργείας τῆς Μεραρχίας, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι εἰς ἁπάσας τὰς περιπτώσεις (ΙΒ, ΙΒα, ΙΒβ) προεβλέφθη ἡ διάθεσις τοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ δυνάμεων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας, καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις ἐφεδρειῶν μὲ τὰς αὐτὰς περίπου ἀρχικὰς θέσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξησφάλιζαν πρὸ παντὸς τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασιν τῶν ἐφεδρειῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς κυρίας τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ.

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ.—Διαταχθείσης τέλος τῆς ὁλικῆς προεπιστρατεύσεως τῆς Μεραρχίας τὴν 30)9)40, αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας ἅμα τῇ συγκροτήσει των, ὠθοῦνται εἰς τὰς ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα προβλεφθείσας θέσεις ἀμύνης, καὶ οὕτως ἡ τελικὴ ἐγκατάστασις τῆς Μερ)χίας συνετελέσθηπλήρως ἐντὸς τοῦ 2ου 5θημέρου τοῦ Ὀ)βρίου. Διὰ τῆς τελικῆς ταύτης ἐγκαταστάσεως καὶ πρὸς ἀπόφραξιν ἑνὸς μετώπου ὑπερβαίνοντος τὰ 80 χιλμ. ἡ Μερ)χία, συνεκέντρωσε τὰ 2)3 τῶν δυνάμεών της διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς κυρίας ζώνης ἀναπτύγματος 30 περίπου χιλμ., τὸ δὲ 1)23 δι' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον μέτωπον ἀναπτύγματος περισσοτέρου τῶν 50 χιλιομέτρων.

Ἡ τοιαύτη ἄνισος κατανομὴ τῶν δυνάμεων, κατὰ τὴν κάλυψιν ἑνὸς τόσον ἐκτεταμένου μετώπου εἶναι ὅλως ἐπιβεβλημένη, ἡ δ' ὅλη ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς Τακτικὸν ὑπόδειγμα, ἐφ' ᾧ καὶ χρήζει μιᾶς γενικωτέρας ἀναπτύξεως.

Πράγματι προκειμένου διὰ τὸν Δυτικῶς τοῦ Ἀώου χῶρον οἱαδήποτε ἀμυντικὴ διάταξις, θὰ εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν νὰ ἀποφράξῃ πρωτίστως τὰς σπουδαιοτέρας ἁμαξιτὰς ὁδεύσεις, καὶ δὴ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ὡδήγουν συντομώτερον πρὸς τὴν ἐν Ἠπείρῳ βάσιν Ἐπιχειρήσεων, δηλαδὴ τὰ Ἰωάννινα.

Αἱ τελευταῖαι λοιπὸν αὐταὶ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ διέτρεχον τὴν ἄκραν δεξιὰν ζώνην τῆς Μεραρχίας καὶ ἦσαν αἱ ὁδοὶ Κακαβιᾶς—Ἐλαίας ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ τῆς Μερτζάνης—Βασιλικὸ—Ἐλαίας, καθὼς καὶ ἡ ἐνδιάμεσος καρροποίητος Δρυμάδες—Βύσανι—Ἐλαία, αἱ ὁποῖαι συγκλίνουσαι ὅλαι πρὸς Καλπάκι (Ἐλαία) ἐσχημάτιζον τὴν ὁδὸν Καλπακίου—Ἰωαννίνων.

Κατόπιν τούτου ὁ ἑκατέρωθεν τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν χῶρος, ἀπετέλει τὴν κυριωτέραν ἀμυντικὴν ζώνην τῆς Μεραρχίας, δηλαδὴ τὸν Τομέα Νεγράδων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρων ὅμως ὁδῶν ὑπῆρχεν καὶ ἡ παραλιακὴ ἁμα-

ξιτὴ ὁδὸς 'Αγ.-Σαράντα, Κονίσπολις - Φιλιάτες - 'Ηγουμενίτσα - Ζίτσα-'Ιωάννινα, διακοπτομένη ἐπὶ χιλιόμετρά τινα ἑκατέρωθεν τῶν συνόρων, καὶ ἡ ὁποία ἐκαλύπτετο περὶ τὰς διαβάσεις τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Καλαμᾶ διὰ τοῦ 'Αποσπάσματος Θεσορωπίας, ἐκ τριῶν Ταγμάτων καὶ δύο Πυρ)χιῶν, εὑρισκομένων ἐν μεγάλῃ δυσαναλογίᾳ πρὸς τὰς ἔναντι αὐτῶν 'Ιταλικὰς Δυνάμεις, ἀποτελουμενας ἀπὸ 4 Συν)τα καὶ δύο Τάγματα 'Αλβανῶν.

Μεταξὺ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας καὶ τοῦ Τομέως Νεγράδων ἐμεσολάβει ὁ Τομεὺς Καλαμᾶ, ὁ ὁποῖος ἐνῷ εἰς τὸν δεξιόν του 'Υποτομέα Γρύμπιανης ἐπὶ μετώπου 10 περίπου χιλιομ. εἶχε μίαν σχετικὴν πυκνότητα, ἐπὶ τοῦ ἐπιλοίπου ὅμως μετώπου 20 καὶ πλέον χιλ., εἶχε μίαν ἀραχνοΰφαντον προκάλυψιν, σχηματίζουσαν δύο ὑποτομεῖς τῆς Γρανιτσοπούλας καὶ Βροσίνας, ταχθέντας εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἀγῶνος ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συν)χου Τσακαλώτου.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ πνεῦμα τῆς κατανομῆς τῶν δυνάμεων τῆς 'Ηπειρωτικῆς Μεραρχίας τὸ ὁποῖον συνοψίζεται εἰς ἁπλῆν ἐπιτήρησιν ἐπὶ τῶν δευτερευούσης σημασίας Τομέων, μὲ ἰσχυροτέραν κατάληψιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀσφαλῶς θὰ ἐδέχοντο τὴν κρούσιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐνισχύθησαν μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὀχυρώσεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους.

Τὸ ἐπικίνδυνον ὅμως ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δὲν ἦτο μόνον ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν ἑκατέρωθεν δυνάμεων, ἀλλ' ἰδίως ἡ κατεύθυνσις τὴν ὁποίαν ἠκολούθη **ἡ παραλιακὴ ἁμαξιτὴ ὁδός.**

Πράγματι αὕτη μετὰ τὴν ὑπερπήδησιν τοῦ Κάτω ροῦ τοῦ Καλαμᾶ περί τοὺς Φιλιάτες—Παραπόταμον, ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν παραλιακὴν ζώνην, ἐκάμπτετο τελείως πρὸς 'Ανατολὰς καὶ Βορειοανατολικὰ, ἀκολουθοῦσα τὴν 'Ανατολικὴν ὄχθην τοῦ Καλαμᾶ, καὶ κατευθυνομένη διὰ Σουλόπουλο πρὸς Ζίτσαν καὶ 'Ιωάννινα.

'Εὰν λοιπὸν ἡ 'Ιταλικὴ Μεραρχία Σιέννας μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ, διὰ τὴν ὁποίαν ἄλλως τε ἐχρονοτρίβησεν ἀπιστεύτως, ἀντὶ νὰ βαδίσῃ πρὸς Παραμυθιὰ ἠκολούθη τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἁμαξιτῆς ταύτης ὁδοῦ καλυπτομένη διὰ μικροῦ 'Αποσπάσματος ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης καὶ ἔναντι τοῦ ἡμιδιαλυθέντος πλέον πτωχοῦ ἀποσπάσματος τῆς Θεσπρωτίας, θὰ ὡδηγεῖτο διὰ μέσου τοῦ ἀραιοτάτου ἀποσπάσματος Τσακαλώτου εἰς Σουλόπουλον—Ζίταν, δηλαδὴ εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ νῶτα τῆς 'Ωχυρωμένης κυρίας τοποθεσίας τοῦ Καλπακίου, ἡ ὁποία οὕτω θὰ ἠχριστοῦτο καὶ θὰ ἔπιπτε.

Τὸ νευρολογικὸν λοιπὸν σημεῖον τῆς ἐν 'Ηπείρῳ ἀμυντικῆς διατάξεως εὑρίσκετο περὶ τὸ Σουλόπουλο, ἐξακριβωθὲν ἄλλως τε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἤδη ἀπὸ τῆς πρωταρχικῆς μελέτης τῆς ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως δηλ. ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 39, ὁπότε τὸ σχέδιον ἀμύνης τῆς 'Ηπειρωτικῆς Μεραρχίας ἔγραφε, ὡς εἴδομεν εὐθὺς ἀνωτέρω,

'Ιδιάζουσα σημασία κατά πρῶτον λόγον εἰς τὴν περιοχὴν «Σουλόπουλο».

Πρὸς ἀντιμετώπισιν λοιπὸν τοῦ τελευταίου τούτου κινδύνου ἡ 'Ηπειρωτικὴ Μεραρχία εἶχεν προβλέψῃ νὰ ἐγκαταστήσῃ περὶ τὸ Σουλόπουλο, ἕνα πυρῆνα ἀμυντικῆς ἐπικαμπῆς ἐκ δύο Ταγμάτων τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν συγχρόνως καὶ τὰς ἐφεδρείας τῶν δύο γειτονικῶν 'Υποτομέων Γρανιτσοπούλας καὶ Γρύμπιανης, τοποθετηθέντων ὄπισθεν τοῦ ὑψ. 'Οξυιᾶ (570), τὰ ὁποῖα εἶχον ἐντολὴ νὰ μὴν μετακινηθῶσιν ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς Μεραρχίας, καὶ τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)χου Τσακαλώτου ἔχοντος Σταθμὸν Διοικήσεως παρὰ τὰ Τάγματα ταῦτα εἰς Δρακούμη.

'Ισχυρὰ ἢ ἀνίσχυρος ἡ ἀμυντικὴ αὔτη ἐπικαμπή, τοιαύτη ἦτο ἡ μόνη δύναμις ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ ἐξοικονομηθῇ ἀπὸ τὰς πενιχρὰς ἐν 'Ηπείρῳ δυνάμεις μας. Δύναμις ἡ ὁποία καλυπτομένη πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὑπὸ τῆς VIII Ο. Α. θὰ ἔσπευδε νὰ ἐξακριβώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρύτερα πρὸς τὴν θάλασσαν τὰς κινήσεις τοῦ εἰσβολεως, διὰ νὰ λάβῃ τὰς τελευταίας διατάξεις της.

Καὶ ἡ μὲν δοθεῖσα τακτικὴ λύσις ἦτο ὀρθοτάτη, τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἠμπόδισεν τὴν Διοίκησιν τοῦ 'Αποσπάσματος νὰ ἔχῃ πλήρης συναίσθησιν τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Συν)χης Τσακαλῶτος περιγράφει ὡς ἑξῆς ἐν τῇ ἐκθέσει του.

«Οὕτω τὸ μέτωπον τοῦ Συν)τος ἐπεξετείνετο πλέον ἐντεῦθεν τοῦ Καλαμᾶ καὶ ἀπὸ 'Αγίου Γεωργίου 2 χιλμ. Ν. Δ. Ζίτσας μέχρι 'Αμπέλια μὲ τὴν δύναμιν μόνον δύο Ταγμάτων του, διότι ἡ Ο. Α. εἶχεν ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ III)40 ἤτοι ἀνάπτυξιν πλέον τῶν 22 χιλμ. μὲ ἐντολὴν τὴν πάσῃ θυσίᾳ κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἀποπεῖρας.

Οὕτω ὁ ἀμυντικὸς 'Αγὼν διεξήγετο εἰς ἀτμόσφαιραν ἀγωνίας. 'Αεροπορία ἐχθρικὴ ἐντατική. Σφυροκοπήματα Πυρ)κοῦ διαρκῆ. "Ελλειψις τηλ)κοῦ ὑλικοῦ χαρακτηριστική, "Ελλειψις πληροφοριῶν. Διαρκὴς πανικόβλησις τῶν χωρικῶν, καὶ συρροὴ κατοίκων ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ.

'Ηναγκάσθην νὰ μετακινῷ διαρκῶς τὰ τμήματα ἵνα ἀντεπεξέλθω εἰς τὴν ἀπειλὴν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, καὶ νὰ δημιουργήσω δίκτυον ἐθελοντῶν ἰδιωτῶν διὰ τὴν ἔγκαιρον μετάδοσιν πληροφοριῶν περὶ τῆς προόδου τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν Τομέα Φιλατῶν. Παρ' ὅλα ταῦτα χάρις εἰς τὰς ἐντόνους προσπαθείας τῶν Διοικητῶν λόχων καὶ Ταγμάτων οἱ στρατιῶται ἐπειθάρχησαν εἰς ὅλας τὰς μετακινήσεις, καὶ παρουσίασαν ὑποδειγματικὴν ἀντοχὴν παρευρεθέντες ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας συνεχῶς.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον κατὰ τὸν ὁποῖον διεφαίνετο ἡ ἀναγκαστικὴ περαιτέρω σύμπτυξις, ἐν περιπτώσει ἀπειλητικῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ κατάστασις ἐσώθη ἐλλείψει πρωτοβουλίας σθεναρᾶς τοῦ ἐχθροῦ,

καὶ λόγῳ τῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων διὰ τὴν διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν (ἔκθεσις Συν)χου Τσακαλώτου).

Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ κατάστασις ἐσώθη χάρις τὸ μέγα ἐπιτελικὸν σφάλμα τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν κατεύθυνσιν τῆς παραλιακῆς ζώνης, ἡ ὁποία ἐκφράσσετο ἀπὸ ἀνυπέρβλητα ὀρεινὰ κωλύματα καὶ ποταμοὺς ὡς ὁ Ἀχέρων, ἀντὶ τοῦ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ὁμαλὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Ἡγουμενίτσης—Ζίτσης, ἡ ὁποία θὰ τὸν ὡδηγήσῃ εἰς τὰ νῶτα τῆς Ὠχυρωμένης τοποθεσίας Ἐλαίας.

Ὁ Στρατηγὸς Τζελόζο ὁ ὁποῖος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τετραετοῦς ἐν Ἀθήναις κατοχῆς, δὲν ἔπαυε μηκτυρίζων τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον διὰ τὴν βραδύτητα τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀργυροκάστρου. πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἐστοίχισε τὴν ἀπώλειαν τῆς Αὐλῶνος, ὡς ἄλλως τε δὲ θὰ τὸ ἀρνηθῶμεν ἐκ καιρῷ, καλὰ θὰ ἔκαμνε νὰ μὴν ξεχνάει τὰ χονδροειδέστατα σφάλματα τοῦ ἰδικοῦ του Ἐπιτελείου, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσε τὸ Ἰταλικὸν Σχέδιον.

Διότι τὰ 15 Τάγματα τοῦ ἄκρου δεξιοῦ τῶν Ἰταλῶν τὰ ὁποῖα ἦσαν τετραπλάσια τοῦ -Ἀποσμάσματος τῆς Θεσπρωτίας. θὰ ἠδύναντο ἀφίνοντες τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ παρακολουθοῦν τὸ Ἀπόσπασμα τοῦτο γιὰ πλιάτσικο, νὰ ἀκολουθήσωσι διὰ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεών των τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Σουλόπουλο—Ἰωάννινα, ὁπότε ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος θὰ καθίστατο προβληματική. Πάντως κατὰ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ Σρατηγοῦ Πράσκα ἡ ἀπόφασις ἐπιθέσεως κατὰ μῆκος τῆς παραλιακῆς ζώνης, ἀνήκει εἰς τὸν Μουσσολίνι, ἐπιθυμοῦντα νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσ,ν ὅτι βαδίζει πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Τσαμουγιᾶς.

Συμπληρωματικῶς καὶ ἡ ἠθικὴ προπαρασκευὴ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἠπείρου τὰ ὁποῖα ἔβλεπον ὅτι εἶχαν ἀπέναντί τους, μίαν ὁλόκληρον τεθωρακισμένην Μεραρχίαν, ἦτο ἀνάλογος τῶν περιστάσεων.

Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ φόβου καὶ τρόμου τὸν ὁποῖονδιέσπειρε τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον, διὰ τὸν ἀστραπιαῖον πόλεμον ὁ ὁποῖος μᾶς ἐτήρει διαρκῶς ἐπιφυλακτικούς, εὑρέθη ὁ καλὸς ἐκτιμητὴς τῆς καταστάσεως ἐντῷ ἀτόμῳ τοῦ Συν)χου Ἀσημακοπούλου, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὰς πραγματικὰς εὐρωπαϊκὰς ἀντιλήψεις καὶ ὄχι τὰς τῶν ἐφημερίδων:

«Εἰς Ἰωάννινα ἀφίχθην τὸν Μάρτιον τοῦ 1940, ἀντελήφθην τὴν ὕπαρξιν, εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, κι' ἐπομένως καὶ εἰς τὸν Στρατόν, ὑπερβολικοῦ τινος φόβου ἐκ τῆς ἀεροπορίας καὶ μηχανοκινήτων μέσων».

«Ἐν πεποιθήσει κατεπολεμησα τοὺς φόβους τούτους διὰ συζητήσεων· ἐθεώρησα ἐπάναγκες ἐπὶ πλεον νὰ ἐκτελέσω εἰδικὴν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο διάλεξιν εἰς ἀξ)κοὺς φρουρᾶς ἐκ στοιχείων τὰ ὁποῖα

εἶχον προσκομίσει ἐξ 'Ιταλίας ἠλημμένων ἐκ τοῦ 'Ισπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου, καὶ τῆς Πολωνικῆς ἐκστρατείας. 'Εκ τῆς διαλέξεως ταύτης στηριζομένης εἰς σαφῆ πολεμικὰ δεδομένα ἐκ τῶν ἄνω ἐκστρατειῶν καὶ εἰς ἐξέτασιν λεπτομερῆ τῶν τεχνικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀεροπλάνων καὶ μηχανοκινήτων μέσων, λαμβάνω μόνον τὸ συμπέρασμα, (ἐπίλογον τῆς διαλέξεως).»

«Εἰς τὰ 'Αλβανικὰ ὀρεινά ἐδάφη, ὅπου ἐλάχισται δημόσιαι ὁδοὶ ὑπάρχουν καὶ ἡ κίνησις ἐκτὸς τούτων εἶναι λίαν περιορισμένη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἅρματα μάχης, ὁ κίνδυνος τῶν μηχανοκινήτων μέσων δὲν εἶναι σοβαρός. Θὰ τὰ σταματήσωμε ἐντὸς τῶν στενῶν κοιλάδων διὰ κωλυμάτων καὶ δι' ἀμέσου βολῆς τοῦ κατὰ βάθους τεταγμένου ἐλαφροῦ συνήθους πυροβολικοῦ μας.

'Η ἀεροπορία εἶναι ὅπλον μᾶλλον κυρίως κατά τοῦ ἠθικοῦ, τῶν πολεων καὶ τῶν μετόπισθεν τοῦ Στρατοῦ. 'Η ἀκρίβεια τῆς βολῆς του εἶναι τὸ 1)3 περίπου τῆς ἀκριβείας τοῦ πυροβολικοῦ. Δὲν εἶναι ὅπλον φονικὸν κατὰ διεσπαρμένης γραμμῆς μάχης τῶν Μεραρχιῶν.

«'Επὶ πλέον ἐξετέλεσα ἄσκησιν φρουρᾶς μετὰ στρατεύματος ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπεικόνισα τὰ ἅρματα μάχης δι' ἐφίππων, καὶ προσεπάθησα νὰ καταδείξω εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ σταματήσωμεν τὰ ἅρματα ἐλλείψει πυρὸς, νὰ μὴν αἰφνιδιαζόμεθα ἀλλὰ νὰ παραμερῶμεν εἰς πλαγίας περιοχάς, μὴ προσιτὰς εἰς ἅρματα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ μὴν ἀφίνωσιν διὰ τῶν πυρῶν μας νὰ παρακολουθῇ τὰ ἅρματα τὸ ἐχθρικὸν Πεζικόν, ὅτε ταῦτα, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ ἐξουδετερωθοῦν διὰ συγκεντρώσεως ὑπὸ φιλίας διοικήσεως, κάπου πρὸς τὰ ὀπίσω δηλ. ἐπὶ τῆς πορείας τῶν μέσῳ πυρὸς καὶ τῶν κωλυμάτων.» (Συν)χης 'Ασημακόπουλος).

Τοιαύτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐκτίμησις τῆς ἀξίας νεων ὅπλων. 'Αντὶ λοιπὸν νὰ κάθεται νὰ γράφῃ τόσον ἡ ἐπίσημος ἔκθεσις ὅσον καὶ τὸ Βιβλίον τοῦ κ. Παπάγου διὰ τὰς τρομοκρατικὰς συνεπείας τῶν νέων ὅπλων, καὶ τὸν ἀστραπιαῖον πόλεμον, τὰ ὁποῖα ἐφόβιζον τὰ ὑφιστάμενα ἐπιτελεῖα,καλὰ θὰ ἔκαμνον νὰ πάρουν τὸν Συν)χην 'Ασημακόπουλον,γιὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διαλέξεις του σὲ ὅλας τὰς Κεντρικὰς Φρουράς. Καὶ ψέμματα ἂν ἦσαν αὐτά, πάντως θὰ ἦσαν χρήσιμα ἐφ' ὅσον δὲν εἴχαμε ἡμεῖς "Αρματα Μάχης.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ

Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐπιδόσει τοῦ 'Ιταλικοῦ τηλεσιγράφου τὸ Γεν Στρατηγεῖον ἐξέπεμψε τὴν πρωΐαν τῆς 28ης 'Οκτωβρίου τὴν πρώτην αὐτοῦ διαταγὴν 101797 πρὸς τὸ Τ. Σ. Δ. Μ., Β'. καὶ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἔχουσα οὕτω. «'Εφαρμόσατε βάσει ὁδηγιῶν 101257)16)9)40 ἀμυντικὰς ἀποστολάς σας ΙΒα, καὶ δυνατὸν μέρος τῶν ἐπιθετικῶν τοιούτων.

Δοθέντος ὅμως ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς διαταγῆς ταύτης δὲν ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς VIII Μεραρχίας, ἕπεται ὅτι διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην θὰ παρέμενον ἐν ἰσχύει αἱ προγενέστεραι διαταγαί, ἢ τοὐλάχιστον ἡ τελευταία ἀπὸ τὰς 6 προηγηθείσας κατὰ τὸ 18μηνον τῆς Ἰταλικῆς κρίσεως, καὶ ὡς τοιαύτην ἡ ἔκθεσις τῆς VIIIης Μεραρχίας ἐκ λαμβάνει τὰς διεξοδικωτάτας ὁδηγίας ὑπ' ἀριθ. 101428)27)9)40.

Κατὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας ἀναπτυχθείσας προηγουμένως κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν σχεδίων ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἀφίνετο εἰς τὴν Μεραρχίαν ἐλευθερία ἀποφάσεως, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἐπιβαλλομένης ἀμυντικῆς Τοποθεσίας ἀπὸ τῆς τοιαύτης Ἐλαία—Καλαμᾶ **καὶ Νοτίως**, ὑπὸ τὸν κυρίαρχον ὅρον τῆς μὴ φθορᾶς τῶν δυνάμεων εἰς ἀσκόπους ἀντιστάσεις.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γεν. Στρατηγ. ἡ τελευταία ἰσχύουσα διαταγὴ δὲν ἦτο ἡ ἀνωτέρω, ἀλλὰ μία ἄλλη μὴ ἀναφερομένη ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς VIII Μερ)χία, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ Γραφ. Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγ. **κατ' ἐντολὴν τοῦ τέως Ἀρχιστρατήγου,** ἐνόμισε ἐπάναγκες νὰ ὑποβάλῃ εἰδικὸν συμπληρωματικὸν Παράρτημα τῆς 29ην Ὀκτωβρίου 1941, εἰς τὸ ὁποῖον παρεπονεῖτο ὅτι δὲν κατετέθησαν ὅλαι αἱ ἐντολαὶ αἱ ὁποῖαι εἶχον δοθεῖ εἰς τὴν VIIIην Μεραρχίαν, παρέλειψις διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιχείρει νὰ ἀνασκευάσῃ ἐν πολλοῖς τὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς VIIIης Μεραρχίας.

Δοθέντος λοιπὸν ὅτι ἡ σπουδαιοτέρα διαμαρτυρία τοῦ Συμπληρωματικοῦ τούτου Παραρτήματος, εἶναι ὅτι ἡ τελευταία ἰσχύουσα διὰ τὴν VIII Μεραρχίαν διαταγή, δὲν εἶναι αἱ Ὁδηγίαι τῆς 7Σεπτεμβρίου, ἀλλ' ἡ ὑπ' ἀριθ. 101422)5)10)40 διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγείου δὲν ἔχομεν οὐδένα λόγον νὰ μὴν ἐξετάσωμεν καὶ αὐτὴν τὴν διαταγήν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν αὕτη ἀναφέρεται ἢ ὄχι εἰς τὴν Ἔκθεσιν τῆς VIII Μεραρχίας.

Ἡ διαταγὴ ἄλλως τε αὕτη ἔχει ὁμολογουμένως μίαν ἰδιαιτέραν βαρύτητα. Διότι ἐξεδόθη τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς VIII Μερ)χίας δηλ. τὴν 5ην Ὀκτωβρίου, συνεπῶς πραγματεύεται τὰ τοῦ χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων, ὡς θὰ ἦσαν αὗται παρατεταγμέναι ἐν τῇ πραγματικότητι. Ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν κατατίθεται μὲν αὐτουσία, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι αἱ προηγηθεῖσαι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, δίδεται ὅμως ἐκτενὴς περίληψις αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἔχουσα οὕτω.

α) Ἀγὼν Προκαλύψεως. Ἡ πραγματοποιουμένη ἤδη ἐπιστράτευσις καὶ συγκέντρωσις τῶν μαχίμων στοιχείων τῆς Μεραρχίας, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀπαλλάσσει τὴν Προκάλυψιν οὐσιώδους ἀποστολῆς, τουτέστι τῆς καλύψεως τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς παροχῆς τοῦ ἀναγκαιοῦντος πρὸς τοῦτο χρόνου. Ἡ ἀποστολὴ συνεπῶς τῆς Προκαλύψεως περιορίζεται εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὸν ἀπαιτούμε-

νον χρόνον συναγερμοῦ καὶ προκαλύψεως τῆς Τοποθεσίας ἀντιστάσεως, εἰς τὸ νὰ κερδίσῃ τὸν δυνατὸν χρόνον διὰ τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ ἀντιπάλου, ἄνευ ὅμως φθορᾶς τῶν μέσων της.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο (μὴ φθορὰ τῶν μέσων της) εἶναι οὐσιῶδες, διότι αἱ νῦν διατιθέμεναι διὰ τὸν προκαλυπτικὸν ἀγῶνα δυνάμεις τῆς Μεραρχίας ἀποτελοῦσιν σημαντικώτατον μέρος τῶν ἐφεδρειῶν της διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος».

Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα τῆς περικοπῆς ταύτης εἶναι ἀξιοθρήνητον **διότι αὕτη ἀποκλείουσα τὸν ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα,** συνιστᾷ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον σύμπτυξιν ἀπὸ τὰ σύνορα, καίτοι ἐν τῷ μεταξὺ ἡ δύναμις τῆς Μεραρχίας ηὐξήθη κατόπιν τῆς ἀποπερατώσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ὅ,τι ὅμως τὸ τοιοῦτον ἦτο ἀσύμφορον ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Συμπληρωματικῆς Ἐκθέσεως, ἡ ὁποία ὀλίγας σελίδας περαιτέρω μέμφεται τὸ 11)4 Τάγμα προκαλύψεως, διότι κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἐγκατέλειψε προώρως τὴν στενωπὸν Χάνι Δερβινάκι, ἐνῷ καὶ ἐὰν ἔπραξε τοῦτο, δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ συμορφωθῇ πρὸς τὴν ἀνωτέρω σαφεστάτην διαταγὴν τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ Ἠπειρωτικὴ Μεραρχία δὲν συνεμορφώθη, οὔτε πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀλλ' ἐπέμενε εἰς τὸν ἐπιβραδυντικὸν ἀγῶνα κατορθώσασα νὰ κερδίσῃ δύο ἡμέρας, μέχρις ὅτου ἡ Προκάλυψις εἰσέλθη εἰς τὴν κυριωτέραν γραμμὴν ἀντιστάσεως.

Ἐξακολουθοῦντες τέλος τὴν περιγραφὴν τῆς ἄνω διαταγῆς, βλέπομεν ὅτι αὕτη ἐντέλλεται τὴν ταχεῖαν σύμπτυξιν παντὸς τμήματος τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν μείνῃ Δυτικῶς Καλαμᾶ, ὡς μὴ εὑρισκομένου ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ συνεχίζει ὡς ἑξῆς:

β) Ἀγὼν ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας Ἐλαίας. «Δέον νὰ καταβληθῇ ἐξαιρετικὴ προσοχὴ διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, βάσει τῆς ὁποίας θὰ διαταχθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας πρὸς Κεφαλοβουλγάρα καὶ πρὸς Χάνι Δερβινάκι ὑπὸ τῆς Μεραρχίας προβλεπομένων γενικῶν ἀντεπιθέσεων. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τῆς Μεραρχίας εἰς μέσα, φαίνονται ἀμφότεραι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἰδιαιτέρως δὲ ἡ τοῦ ἀριστεροῦ λίαν ἀμφιβόλου ἀποτελέσματος. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς δύο ἄλλας τὰς ἀντιμετωπιζωμένας ἀπὸ Σούτιστα καὶ ἀπὸ Σούγπανη—Ἐλευθεροχῶρι».

Δηλαδὴ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον κατὰ πρωτάκουστον τακτικὴν ἀντίληψιν, **διατάσσει νὰ σταματήσουν ὅλαι αἱ ἀντεπιθέσεις** τὰς ὁποίας εἶχεν ὀργανώσει ἡ Μεραρχία τῇ πρωτοβουλίᾳ της, καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν ὁποίων παρέμεινε οὕτω εἰς τὸ νὰ τιμᾷ αὐτὴν καὶ μόνον.

Τέλος ἔτι περαιτέρω ἡ διαταγὴ αὕτη συνεπάγεται.

γ) Ἀγὼν Νοτίως τῆς Τοποθεσίας Ἐλαίας. Δὲν πρέπει ἡ Με-

ραρχία νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ μεγάλων δυνατοτήτων ταχειῶν μεταφορῶν διὰ ταχυκινήτων μέσων. Ἡ ἀπρόσκοπτος χρησιμοποίησις τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ φαίνεται λίαν ἀμφίβολος λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας, ἡ δὲ ταχεῖα ἐπισκευὴ τῶν βλαβῶν της φαίνεται ἐπίσης δυσχερεστάτη. Τὸ σημαντικὸν τοῦτο στοιχεῖον δέον ἡ Μεραρχία νὰ τὸ ἔχῃ σταθερῶς ὑπ' ὄψιν, ὥστε νὰ λαμβάνῃ ὅσον ἀπαιτεῖται ἐγκαιρότερον τὰς ἀποφάσεις της».

Δηλαδὴ πάρετε τὴν ἀπόφασιν **τοῦ νὰ φύγετε τὸ ταχύτερον**, διὰ νὰ μὴ σᾶς κοποῦν τὰ γεφύρια, τὰ ὁποῖα ἑνώνουν τὴν τοποθεσίαν Ἐλαίας πρὸς τὰ Ἰωάννινα.

Τοιαύτη εἶναι ἡ διαταγὴ τὴν ὁποίαν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἐνταφιάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτή, ὅπως καὶ πράγματι εἶχε συμβῆ. Μὲ τὸ νὰ τὴν ἐκθέσῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἴδιον, τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρ' ὅτι ἡ ἀνίατος τακτικὴ καὶ Ἐπιτελικὴ ἀνεπάρκεια αὐτοῦ, δὲν τοῦ ἐπέτρεψε ν' ἀντιληφθῇ τὸ σφάλμα του, οὔτε καὶ σήμερον ἀκόμη μεταπολεμικῶς.

Διότι δι' ὅποιον γνωρίζει ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἡ διαταγὴ αὕτη μεταφράζεται ὅτι ἅμα τῇ ἐπιθέσει τοῦ ἐχθροῦ, φορτῶστε τὰ μεταγωγικά σας καὶ ὑποχωρῆστε τὸ ταχύτερον ἐγκαταλείποντες τὴν Ἤπειρον.

Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία ἀμφιβολία περὶ τούτου, δοθέντος ὅτι ἄλλως τε ὅτι ἀργοῦσε αὐτὴ ἡ χονδροκέφαλη Ἠπειρωτικὴ Μεραρχία νὰ ὑποχωρήσῃ τρεῖς μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως, ἀποστέλλεται ἡ ἑξῆς ὑπ' ἀριθ. 13018)30)10)40 διαταγὴ πρὸς τὸν Διοικητὴν αὐτῆς.

«Παρακαλῶ ἔχετε πάντοτε ὑπ' ὄψει σας, ὅτι ἡ ἀποστολή σας εἶναι κάλυψις τοῦ θεάτρου Δυτ. Μακεδονίας ἀπὸ γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγός, καὶ ἀπόφραξις τῶν ἐξ Ἠπείρου πρὸς Αἰτολοακαρνανίαν ὁδεύσεων. Στόπ. ἐπὶ τῆς ταύτης ἐντολῆς προέχουσαν σημασίαν ἐνέχει ἀπόφραξις κατευθύνσεως Ζυγοῦ.

«Ἀπόφραξις αὕτη ἐκτελεσθήσεται ὑπὸ VIIIης Μεραρχίας Στόπ. **Προσπάθειαί σας διὰ διεκδίκησιν Ἐθνικοῦ ἐδάφους Ἠπείρου** δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἀγάγωσιν εἰς φθορὰν μέσων καθιστῶσαν προβληματικὴν ἐκπλήρωσιν ἀνωτέρω ἀποστολῶν.»

Κατόπιν λοιπὸν τῶν σαφῶν τούτων διαταγῶν περὶ ἐγκαταλείψεως τοῦ Ἐθνικοῦ ἐδάφους Ἠπείρου, δὲν πρέπει νὰ δυσαναχετῇ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ἐὰν τὴν τιμὴν τῆς διασώσεως τῆς Ἠπείρου, τὴν διεκδικεῖ ἄλλος ἡγήτωρ προασπιζόμενος ἄλλως τε τοῦ ἔργου τῆς Μονάδος του. Τουναντίον ἐὰν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον εἶχεν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην εὐστροφίαν, πρῶτον αὐτὸ τὸ ἴδιο θὰ ἔσπευδε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἔργον τοῦ ὑφισταμένου του, ἀντὶ νὰ ἐνασμενίεται εἰς τὸ νὰ ἐκθέτῃ **καὶ δὴ κατ' ἐντολὴν τοῦ τέως Ἀρχιστρατήγου**, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος

προυτίθετο ἵνα ἀντικαταστήση τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας ἐκείνης ὡς ἀποτυχόντα.

Πάντως τοιαῦται ἀόριστοι ὑπαινυγμοὶ ἀντὶ νὰ μειώνουν τὸ γόητρον τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου δὲν ἐπιτυγχάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἦσαν ὄχι μόνον τακτικῶς σφαλεραί, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐστεροῦντο καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἠθικῆς ὑποστάσεως,

ΑΙ ΟΔΗΓΕΙΑΙ ΤΗΣ 12ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Κατόπιν τῆς τελευταίας προπολεμικῆς διατάξεως τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ καθ' ἣν ἡ ὁλότης σχεδὸν αὐτοῦ ἐστράφη ἐναντίον τῆς Ἠπείρου, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον μας ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἐδικαιολογεῖτο ἡ ἀμυντικὴ στάσις, τόσον εἰς τὴν Ἤπειρον ὅσον καὶ εἰς τὴν Δυτ. Μακεδονίαν, ἐφ' ᾧ ἐξέδωκε τὰς ὁδηγίας τῆς 16ης Σεπτεμβρίου, αἱ ὁποῖαι περιελάμβανον τὰ ἑξῆς:

α) Θὰ ἐπιδιώξῃ ἀρχικῶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του, κάλυψις τῆς Δυτ. Μακεδονίας **ἐξασφαλίζουσα τὴν τοποθεσίαν ΙΒα** ἐφ' ἧς θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συγκέντρωσίν του...

β) Θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν πάσης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων **πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου** ἢ μέρους τῆς ἐν τῇ ζώνῃ του μεθοριακῆς περιοχῆς) προωθουμένης, ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως...

Διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιθετικων ἐνεργειῶν, νοουμένων βεβαίως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἔναρξιν πολεμικῶν ἐνεργειῶν καὶ πάντοτε κατόπιν διαταγῆς ἡμῶν, Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν θὰ πρέπει ν' ἀναμείνῃ τὴν πλήρη συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεών του...

γ) Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐδαφίου β, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δυνατὸν **ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀνάληψιν** ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ σκοπῷ ὁλοκληρώσεως τοῦ ὄγκου Μόροβας καὶ τοῦ κόμβου Κορυτσᾶς.

Συνεπῶς κατὰ τὴν 16ην Σεπτεμβρίου μὴ προβλεπομένης φυσικὰ τῆς περιπετείας τῆς Πίνδου, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον δίδει ἐντολὴν εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. πρῶτον τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ΙΒα, καὶ δεύτερον τὴν κατάληψιν διαφόρων ἐπικαίρων σημείων μεταξὺ τῆς ΙΒα καὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ἐξετέλεσε μετὰ πάσης ἐπιτυχίας τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ, μετὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐπηκολούθη ἡ ἐπίθεσις τῆς Μόραβας.

Ἐν τῷ μεταξὺ γίνεται ἡ Μάχη τῆς Πίνδου, ἡ ὁποία κατέληξε εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἀποτελέσασα εὐτυχὲς γε-

γονὸς παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἐχθρικὴ αὕτη Μεραρχία ἀντὶ νὰ ἀποκρουσθῇ εἰς τὰ σύνορα κατεστράφη εἰς τὸ Δίστρατο.

Καὶ ὅμως τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον δὲν λαμβάνει οὐδὲν μέτρον διὰ τὴν σύντομον ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, καὶ ἀφίνουσα τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην ἐκκρεμῆ, ἐπανέρχεται εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς 16ης Σεπτεμβρίου διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μόραβας.

Μένει δηλαδὴ ἀχρησιμοποίητος αἱ ἐπὶ τῆς Πίνδου ἐσπευσμένως συγκεντρωθεῖσαι δυνάμεις, ἀνερχόμεναι εἰς 25 περίπου Τάγματα καὶ 5 'Ομάδας 'Αναγνωρίσεως, καὶ ἀχρηστοῦταικαὶ αὐτὴ ἡ XI Μεραρχία, τὴν ὁποίαν τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β'. Σ. Στρατοῦ, προετοιμάζον διὰ τὴν πρὸς Δυσμὰς κατεύθυνσιν εἶχεν κατορθώση νὰ ἐφοδιάση διὰ πρωτοβουλίας του, μὲ λόχον ἡμιονηγῶν καταρτισθέντα εἰς τὰ Γρεβενά, δοθέντος ἄλλως τε ὅτι ὅλη ἡ Πίνδος ἔβριθεν εἰς μεταγωγικά.

'Εν τῷ μεταξὺ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐκδίδει τὰς κάτωτι ὁδηγίας τῆς 12ης Νοεμβρίου, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνέχουν οὐδεμίαν ἔννοιαν ταχύτητος καὶ σπουδῆς πρὸς καταδίωξιν, ἀλλὰ τοὐναντίον τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν διαχειμάσεως!!!

'Αριθ. Α.Π. 1318.

1) Βῆτα Σῶμα
2) Ἄλφα Σῶμα
3) Τ. Σ. Δ. Μ.

Παρὰ καταβαλλομένας προσπαθείας μας ἐπιτεινόμεναι δυσχέρειαι ἀνεφοδιασμοῦ τμημάτων ἐνεργούντων περιοχὴν ΣΜΟΛΙΚΑ, δὲν δύνανται νὰ διατραφῶσι διὰ διαθέσεως ἀεροπλάνων εἰμὴ ἀνεπαρκέστατα, λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ καὶ καταλλήλων ἀεροπλάνων καὶ ἀτμοσφαιρικῶν κωλυμμάτων Στόπ. Κατ' ἀνάγκην τμήματα ἐνεργοῦντα ἀνωτέρω περιοχὴν **περιορισθῶσιν βάσει δυνατοτήτων** ἀνεφοδιασμοῦ εἰς ἀπαραίτητον **δύναμιν δι' ἀμυντικὰς ἀποστολὰς** καὶ τοιαύτας ἐπιθετικὰς περὶ ὧν Α. Π. 13145)10 — XI — 40 διαταγὴ Στόπ. Λοιπαὶ δυνάμεις ἰδιαιτέρως Ἱππικοῦ ὡς ἐπιβαρύνουσαι πολὺ μεταφορὰς ἀνεφοδιασμοῦ νὰ ἀχθῶσιν ἀνατολικώτερον εἰς εὐνοϊκοὺς χώρους ἀνεφοδιασμοῦ, ὥστε ἀνασυγκροτηθῶσιν ἀνεφοδιασθῶσιν ἀνακτήσωσιν πλήρως μαχητικὴν ἀξίαν Στόπ.

Λόγῳ σοβαρότητος ἀνωτέρω προβλήματος Σώματα Στρατοῦ ἐξαντλήσωσι πάσας δυνατότητας ἀνεφοδιασμοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν μειώσεώς δυνάμεων πρώτου κλιμακίου ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον. Τὴν διαταγὴν ταύτην ἐπακολουθοῦν αἱ 'Οδηγίαι τῆς 12ης Ν)βρίου. ἔχουσαι οὕτω:

14174 'Οδηγίαι 12 Νοεμβρίου:

. . . .

ΙΙ. Ἡ εὐνοϊκὴ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εἰς τὴν περιοχὴν Σμόλικα, αἱ ἐνδείξεις περὶ ἐξασθενήσεως τῆς πρὸ τοῦ κυρίου μετώπου τῆς VIII Μεραρχίας ἐχθρικῆς πιέσεως, ὁ κλονισμὸς ὃν ἀναμφι-

σβητήτως ὑπέστη ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἀρχικοῦ του σχεδίου καὶ ἡ ἀνάγκη ὅπως ἐπιτύχωμεν διὰ τὸν χειμῶνα **ἀσφαλεῖς καὶ μὴ διακοπτομένας ὑπὸ τῶν χιόνων συγκοινωνίας,** ἅπαντες οἱ παράγοντες οὗτοι ἐδεικνύουσιν ὅπως ἡ συνέχεια τῶν διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων ἀποβλέψει εἰς τὰ ἑξῆς:

1ον) Κατὰ μέγιστον ὅριον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς παρ' ἡμῶν, τῆς μεγάλης ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ—ΕΡΣΕΚΑ—ΜΕΡΤΖΑΝΗ.

2ον) Κατ' ἐλάχιστον ὅριον εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἀρτηρίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν παρ' ὑμῶν τῆς ἀπὸ Μοραζάνη Χάνι πρὸς Κόνιτσαν ἐγκαρσίας,

3ον) Ἐκ τῶν προθέσεών μου τούτων ἀπορρέουσιν κατὰ συνέπειαν αἱ κάτωθι γενικαὶ ἐντολαὶ τῶν δύο στρατηγικῶν συγκροτημάτων, τουτέστιν τῶν Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ.

α) Τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου Μόροβας καὶ μόνον ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. αἱ δημιουργηθεῖσαι συνθῆκαι ἤθελον κριθῆ εὐνοϊκαὶ (δηλαδὴ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἁπλῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ προχωρήσεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων **ἄνευ σοβαρᾶς ἀντιδράσεως τοῦ ἐχθροῦ)** καὶ κατόπιν διαταγῆς μου νὰ ἐπιδιωχθῆ βαθυτέρα προχώρησις μὲ σκοπὸν τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Δυσμῶν πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς ὁδεύσεων ὅσον τὸ δυνατὸν βαθυτέραν, τοὐλάχιστον εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐκ τῶν ὀρέων ἐξόδων του.

Νοτιώτερον τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. θὰ ἐπιδιώξη νὰ φθάση τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν παρὰ τὴν Ἐρσέκαν ἢ τοὐλάχιστον νὰ θέση αὐτὴν ὑπὸ τὰ πυρά του.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἐν τῇ ὀρεινῇ ταύτῃ ζώνῃ μελλόντων νὰ ἐνεργήσωσι τμημάτων, ἡ δύναμις τούτων θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς τοιαύτας δυνατότητας.

Ἡ ἰσχὺς ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς τοιαύτης ἐνεργείας θὰ ἐπιδιωχθῇ οὐχὶ διὰ μεγάλης ἀριθμητικῆς δυνάμεως ἀτελῶς ἀνεφοδιαζομένης καὶ ἑπομένως μειωμένης μαχητικῆς ἀξίας. Βαθυτέρα ὤθησις δυνάμεων πρὸς Δ. θὰ διαταχθῆ μόνον ἐφ' ὅσον αἱ δημιουργηθησόμεναι συνθῆκαι κριθῶσιν εὐνοϊκαί.

Εἰδικώτερον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β'. Στρατοῦ ἐπιβοηθοῦν τὴν ἐνέργειαν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ θὰ ἐνεργήση πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Λεσκοβίκι, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ὁρισθῆ ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπός του, ἐὰν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ δυνηθῶσιν νὰ ἀποβλέψωσι **εἰς τὴν εὐθεῖαν ἀπὸ Β. Δ. κάλυψιν** τῆς περιοχῆς Μέρτζανη. Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην σύνδεσμος μὲ τὸ Α'. Σ. Στρατοῦ θὰ ἐξασφαλίζεται μερίμνη τοῦ Β'. Σ. Στρατοῦ, Συγχρονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν Α'. Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστεροῦ Β'. Σ. Στρατοῦ, κατόπιν

ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τῶν δύο Σωμάτων στρατοῦ συνεννοήσεων.»

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ δὲν ἀναφέρει οὐδὲν περὶ καταδιώξεως τῶν ἐχθρικῶν ὑπολειμμάτων τῆς μάχης Πίνδου οὔτε καὶ περὶ ἐσπευμένης χρησιμοποιήσεως τῶν ἐν Πίνδῳ συγκεντωθεισῶν δυνάμεων (διὰ τὰς ὁποίας προβλέπει νὰ περιορισθῶσιν εἰς ἀπαραίτητον δύναμιν δι' ἀμυντικοὺς σκοποὺς) ἐν τούτοις αὕτη παρουσιάζεται ὡς πρώτη διεύρυνσις τῶν βλέψεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ κατωτέρω παράρτημα τῆς ἐκθέσεως.

ΠΡΩΤΗ ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΣ ΒΛΕΨΕΩΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΑΤΗΓΕΙΟΥ

«Αἱ ἐπιτυχίαι τῆς πρώτης περιόδου τῶν ἐπιχειρήσεων τόσον ἐν Ἠπείρῳ ἔνθα οὐδὲν οὐσιαστικὸν ἐπέτυχεν ὁ ἀντίπαλος, ὅσον ἐν τῇ Πίνδῳ ἔνθα οὐ μόνον ἀνεχαιτίσθη ἡ εἰσβολὴ τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ καὶ συνετρίβησαν αἱ δυνάμεις του, ὅσον τέλος ἐν τῇ Β. Δ. Μακεδονίᾳ ἔνθα αἱ ἀναληφθεῖσαι τοπικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, τὸ ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἀναπτερωμένον ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας, ἡ κατ' οὐσίαν μηδαμινὴ ἐπίδρασις τῆς ἀεροπορικῆς δράσεως ἐπὶ τῶν μεταφορῶν μας καὶ συγκεντρώσεώς μας, ἡ περιορισμένη ἐπίδρασις τῶν ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ ἡ μὴ κάμψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὁπλιτῶν τοῦ μετώπου ἐκ τῶν Βομβαρδισμῶν τούτων, τὰ μηδαμινὰ τέλος ἀποτελέσματα τῶν μηχανοκινήτων μέσων τοῦ ἐχθροῦ, **διηύρυναν τὰς βλέψεις** τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐξετάζονται πλέον αἱ κάτωθι λύσεις.

α) Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς Γραμμῆς ΙΒα **ἐγκατάστασις περιωρισμένου μέρους δυνάμεως ἐπ' αὐτῆς, ἀπόσυρσις δὲ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν δυνάμεων ἀνατολικῶς τοῦ ὅλου** ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς ΠΙΝΔΟΥ **διὰ τὴν διαχείμασιν.**

β) Ἀκοκατάστασις τῆς παλαιᾶς γραμμῆς ΙΒα, ἐξασφάλισις ταύτης διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων εἰς τὰς δυτικῶς ταύτης χωρία τῆς κοιλάδος τοῦ ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΡΟΥ (ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΙΤΙΚΟΝ) **ἐφοδιασμὸς τούτων κατὰ τὸν χειμῶνα** ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' ἀποθεμάτων συγκροτουμένων ἐγκαίρως ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐὰν καθίστατο τοῦτο ἐφικτόν, διὰ τῆς ὁδοῦ ΜΟΥΡΑΖΑΝΙ-ΚΟΝΙΤΣΑ. **Ἀπόσυρσις τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἀνατολικῶς τοῦ ὅλου ὄγκου διὰ τὴν διαχείμασιν.**

Ἡ λύσις αὐτὴ προϋπόθετεν ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν ΗΠΕΙΡΩ, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθέρα χρησιμοποίησις τῆς ὁδοῦ ΜΟΥΡΑΖΑΗ-ΚΟΝΙΤΣΗΣ, αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἦσαν εἰς τὰς προθέσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

γ) Προώθησις τῆς διατάξεώς μας ἔτι δυτικώτερον. Ὑπέρβασις πρὸς δυσμὰς τοῦ ὅλου ὀρεινοῦ ὄγκου καὶ ἐξασφάλισις τοῦ ἀνεφεδια-

σμοῦ τῶν δυνάμεών μας διὰ τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἁμαξιτῆς ΚΟΡΥΤΣΑ—ΕΡΣΕΚΑ—ΜΕΡΤΖΑΝΗ.

Ἡ λύσις αὕτη παρουσίαζε τὰς μεγαλυτέρας εὐκολίας ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεφοδιασμοῦ τῶν δυνάμεων τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν, ἐξ ἄλλου ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἐγκαρσίας ταύτης, ἐξετιμᾶτο ὡς σημαντικὸν πλεονέκτημα διὰ τὴν μετακίνησιν τῶν δυνάμεών μας ἐκ τοῦ ἑνὸς τμήματος τοῦ μετώπου εἰς τὸ ἄλλο, μέχρι τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὁποίου θὰ διεθέταμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν μακρὰν ὁδὸν ΚΟΡΥΤΣΑ—ΚΑΣΤΟΡΙΑ—ΓΡΕΒΕΝΑ—ΖΥΓΟΣ—ΙΩΑΝΝΙΝΑ—ΕΛΑΙΑ.

Οἱ λόγοι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πρῶτον ἐδάφιον τῆς παρούσης παραγράφου 54 προὐκάλεσαν τὴν προτίμησιν τῆς τελευταίας ταύτης λύσεως, **ὡς ἐπιδιωκτέου μεγίστου ὁρίου.**

Αἱ ὑπ' ἀριθ. 13174)12)11)40 ὁδηγίαι πρὸς τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ τὸ Α'. Σ. Στρατοῦ καθώριζον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὅτι αἱ ἀναληφθησόμεναι ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις δέον νὰ ἔτεινον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως **(ὡς μέγιστον ὅριον)** παρ' ἡμῶν τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑ—ΕΡΣΕΚΑ—ΜΕΡΤΖΑΝΗ ἢ τοὐλάχιστον τῆς ἀπαγορεύσεως (ἐλάχιστον ὅριον) τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως ταύτης ἐν συνδυασμῷ εἰς τὴν ἐλευθέραν ὑφ' ἡμῶν χρησιμοποίησιν τῆς ὁδοῦ ΜΟΡΑΖΑΝΗ—ΚΟΝΙΤΣΑ (Ἔκθεσις Γενικοῦ Στρατηγείου).

Ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἦτο ὅλως ἀπαραίτητος νὰ μεταφερθῇ διότι διασαφηνίζει ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, ὅτι ἀπὸ τῆς 12 Νοεμβρίου δὲν ἐσκεπτόμεθα τίποτε ἄλλο, παρὰ περὶ τοῦ πῶς θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τὸν χειμῶνα ἀσφαλεῖς καὶ μὴ διακοπτομένας συγκοινωνίας, καὶ τοῦτο Ἀνατολικῶς τῆς Πίνδου δηλ. τὴν ὑποχώρησιν.

Συνεπῶς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀφοῦ ἀμφεταλαντεύθη εἰς τὸ νὰ διατάξῃ τὴν τελικὴν διαχείμασιν εἰς τὰ ἀνατολικὰ κράσπεδα τῆς Πίνδου, κατέληξεν ἵνα ὡς μέγιστον τῆς ἐπιτυχίας του ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν ἢ τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶ—Ἐρσέκα.

Συγχρόνως δὲ ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τῆς Πίνδου τόσον τὴν Ταξιαρχίαν Δημαράτου, ἡ ὁποία ἦτο ἕτοιμος νὰ βαδίσῃ πρὸς Κόνιτσαν, καθὼς καὶ τὴν ΧΙ Μεραρχίαν ἡ ὁποία εἶχεν συγκροτήσῃ καὶ λόχον ἡμιονηγῶν, καὶ εἶχεν ἕνα ἀπόσπασμα Δρούγκα ἐπὶ τῆς Σαμαρίνας ἕτοιμον νὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, ἀφίνουσα ἐπὶ τῆς Πίνδου μόνον τὰς ἀπαραιτήτους δυνάμεις δι' ἀμυντικὰς ἀποστολάς».

Βεβαίως ὁ ἀνεφοδιασμὸς ἐπὶ τῆς Πίνδου ἦτο δυσχερὴς παρ' ὅλον ὅτι ἡ χώρα ἦτο Ἱπποπαραγωγὸς καὶ συνεπῶς ὑπῆρχον χίλια μέσα πρωτοβουλίας πρὸς ἀναπλήρωσιν αὐτοῦ.

Τούτου ὅμως τεθέντος παρέμενον δύο λύσεις.

Εἴτε φυγὴ πρὸς τὰ ἐμπρός, εἴτε φυγὴ πρὸς τὰ ὀπίσω.

Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ὅμως ἀφοῦ ἔδωσε τὴν δευτέραν λύσιν διὰ τὰ ἕτοιμα πρὸς προχώρησιν στρατεύματα, καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τόσης στοργῆς προετοίμαζεν τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β'. Σ. Σ., διέταξε τὰ ἄλλα νὰ παραμείνουν ἀκίνητοι φρουροὶ ἐπὶ τῆς ΙΒα καὶ τῶν ἀντιρείδων Σταυρὸς Κιάφα κλπ. χωρὶς ν' κάμουν οὔτε βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, **παρ' ὅλας τὰς ἐπικειμένας δυσχερείας διατροφῆς.** Δηλαδὴ μέχρι τῆς 12 Νοεμβρίου δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν ἴχνος ἐπιθετικοῦ Σχεδίου, ὡς ἄλλωστε ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν μακροσκελεστάτην εἰσήγησιν τοῦ Κεφαλαίου του (Σελ. 45).

Ὑπάρχουν βεβαίως οἱ διατεινόμενοι ὅτι ὅλην τὴν μετέπειτα ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τὴν εἶχον ἐν τῷ νῷ, καὶ δὲν τὴν εἶχον ἐκδηλώση ἀκόμη, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι βέβαιον, εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν διαταγῶν τῆς 12 Νοεμβρίου δὲν εἴχαμεν οὐδὲν ἐπιθετικὸν σχέδιον, καὶ δὲν ἐγνωρίζαμεν τίποτε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας, καὶ ὅτι τὸ μέγιστον τῶν ἐπιδιώξεων μας ἦτο ἡ κατάληψις καὶ ἐξουδετέρωσις τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς—Ἐρσέκας καὶ τοῦτο πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαχειμάσεώς μας ! !!!

Τὸ 15θήμερον ὅμως τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς 12 Νοεμβρίου εἶχεν τροποποιήσει κατά πολὺ τὰς ἑκατέρωθεν δυνάμεις, ἡ συγκριτικὴ κατάστασις τῶν ὁποίων ἐκφραζομένη εἰς Μεραρχίας καὶ ὄχι εἰς τὰ 60 Τάγματα τὰ ὁποῖα παρεδέχθημεν κατ' ἀρχὰς εἶναι ἡ ἀκόλουθος :

ΠΙΝΔΟΣ. Μεραρχία Τζούλια (5 Τάγματα ἡμιδιαλυθέντα), Τάγμα Μελανοχιτώνων, Τάγμα Βερσαλιέρων, εἰς ταῦτα προσετέθη Μεραρχία Μπάρι (6 Τάγματα) καὶ τὸ δεύτερον Σύν)μα Βερσαλιέρων, (3 Τάγματα) δηλαδὴ 13—14 Τάγματα ἐν οἷς καὶ ἡ Τζούλια ΜΟΡΟΒΑ Μεραρχία Πιεμόντε (8 Τάγματα), Μεραρχία Πάρμα (8 Τάγματα), δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων, ἓν Τάγμα Πολυβόλων, ἓν Σύν)μα Ἱππικοῦ δηλαδὴ 20 Τάγματα Πεζικοῦ, Πολυβόλων, Σύν)μα Ἱππικοῦ εἰς τὰ ὁποῖα προσετέθη καὶ ἡ Μεραρχία Βενέτσια (6 Τάγματα) τὸ ὅλον 26 εἰς τὰ ὁποῖα προστιθέμενα καὶ τὰ 14 τῆς Πίνδου, ἀναβιβάζουν τὸν ἀντιμέτωπον στρατὸν εἰς 40 Τάγματα.

Ἐν τῷ Μεταξὺ εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας δηλ. Ἀνατολ. Ἀώου προϋπῆρχον ἢ εἶχον συγκεντρωθῆ αἱ ἀκόλουθοι δυνάμεις.

ΧΙ Μεραχία 7 Τάγματα καὶ 1 Ὁμὰς ἀναγνωρήσεως.

ΙΧ Μεραρχία 7 Τάγματα

Χ Μεραρχία 12 Τάγματα ἕνα Τάγμα Πολ)λων κινήσεων καὶ 1 Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως.

ΧΙΙΙ Μεραρχία ΙΙ Τάγματα καὶ 2 Τάγμ. Πολ. Κινήσεων.

XIII Μεραρχία 9 Τάγματα καὶ μία 'Ομ. 'Αναγνωρίσεως δηλαδὴ τὸ ὅλον 60 Τάγματα Πεζικοῦ καὶ πολ. κινήσεως, καὶ 6 'Ομάδες ἀναγνωρίσεως καὶ ἡ Ταξιαρ. 'Ιππικοῦ ἰσοδυναμοῦντα μὲ ἄλλα 10 Τάγματα.

Δηλ. 70 'Ελληνικὰ Τάγματα μὲ 40 'Ιταλικά, αὐταὶ ἦσαν αἱ ἑτατέρωθεν ἀριθμητικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦν διὰ τὸ ἀδιαφιλονίκητον κριτήριον τῆς ἱκανότητος τοῦ 'Αρχηγοῦ ὡς εἴδομεν προηγουμένως εἰς τὰ περὶ ἑκατέρωθεν δυνάμεων ! !

'Εν τῷ μεταξὺ ἡ παρὰ τὴν Σκόδραν βορειοτάτη Μεραρχία 'Αρέτο (9 Ταγμ.) διηυθύνετο πρὸς Κορυτσᾶν, ὅπου ἤρχισε καταφθάφθάνουσα περὶ τὴν 16ην τοῦ μηνός. 'Εκ παραλλήλου ὅμως πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς Μεραρχίας αὐτῆς ἢ καὶ πάσης ἄλλης ἐνισχύσεως διαθέτομεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ σχετικὸν σχεδιάγραμμα τὴν XVII Μεραρχίαν κινουμένην καὶ εὑρισκομένην ἤδη περὶ τὴν ΒΕΡΡΟΙΑΝ, τὴν Μεραρχίαν ΚΡΗΤΗΣ ἡ ὁίποία ἀπεβιβάζετο εἰς ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ, τὴν VI Ταξιαρχίαν ἡ ὁποα εἶχεν ἀποβιβασθῇ ἤδη εἰς ΒΟΛΟΝ ἢ καὶ οἱασδήποτε ἄλλας δυνάμεις ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὰ τροφοδοτούμενον Βουλγαρικὸν Θέατρον, ὡς εἴδομεν εἰς τὴν ἀρχικὴν κριτικὴν ἐπὶ τοῦ Σχεδίου συγκεντρώσεως, καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν πλέον χρησιμοποιήσιμοι, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς .ὑπ' ἀριθ. 13129)8—11—40 διαταγῆς ἐχούσης οὕτω :

«'Η δήλωσις τῶν Τούρκων ὅτι ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὶ πλήρως τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἡ πρωτοβουλία τῶν Τούρκων ἀπαλλάσσει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως νὰ διαθέσωμεν ὡρισμένας δυνάμεις ἔναντι τῆς Βουλγαρίας ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀποσύρωμεν δυνάμεις ἐκ τοῦ πρὸς Βουλγαρίαν θεάτρου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ πρὸς 'Αλβανίαν μετώπου.

Μὲ τοιαῦτα λοιπὸν ἀριθμητικὰ δεδομένα καὶ μὲ τὸ ὑπέροχον φρόνημα τῶν στρατευμάτων μας, τὸ ὁποῖον παραδέχεται πλέον καὶ ἀναγνωρίζει ἡ πρώτη παράγραφος τῆς ἀνωτέρω μεταφερθείσης περικοπῆς τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ καθῆκον οἱουδήποτε ἡγήτορος θὰ ἦτο ἡ ἄμεσος καὶ ἀκράτητος ἐπίθεσις τῶν Μεραρχιῶν μας, πρὸς τὴν θάλασσαν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπεζητεῖτο νὰ δοθῇ ἓν αἴσιον πέρας ἐφ' ὅσον αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἦσαν εὐνοϊκαὶ καὶ ἀνεκταί.

Μία ταχεῖα λοιπὸν καὶ ἀπεινὴς καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν θάλασσαν δὲν θὰ ἦτο ἀποκύημα εὐεξάπτου φαντασίας, ἀλλὰ θὰ ἐπεβάλλετο ὡς ἔργον ὀρθοφροσύνης καὶ συνέσεως καὶ τὸ καταστάλαγμα τῆς πλέον ψυχρᾶς λογικῆς,

Τὸ σύνθημα λοιπὸν τὸ ποῖον ἦτο ἐπιβεβλημένον νὰ ἐκπεμφθῇ ἀπὸ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄχι ἀναπαυτικὴ διαχείμασις, ἀλλ' ἐμπρὸς πρὸς τὴν θάλασσαν ὁλοταχῶς, διότι οὕτω καὶ μόνον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπωφεληθῶμεν τῆς φευγαλέας ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς μας ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς μικρᾶς πιστώσεως χρόνου τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδιδε ἐπικειμένη εἴσοδος τοῦ 'Αλβανικοῦ χειμῶνος.

Καὶ τὸ σάλπισμα αὐτὸ τὸ ἀντελήφθη τόσον τὸ μαχόμενον στράτευμα, ὅσον καὶ ἡ ἐναγωνίως παρακολουθοῦσα αὐτὸ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ ἑτέρου ἐβόα «στὴ θάλασσα στὴ θάλασσα» καὶ μόνον τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἦτο ἀνίκανον νὰ τὸ ἐνωτισθῇ καὶ νὰ τὸ κατανοήσῃ.

Τὰς περὶ διατροφῆς ἄλλωστε δυσχερείας τὰς ὁποίας ἀναφέρει ἡ Ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἰδοὺ εἰδικῶς πῶς τὰ χαρακτηρίζει τὸ κυρίως ἐνδιαφερόμενον Β΄. Σῶμα Στρατοῦ.

«Εὑρίσκετο ἤδη τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατέχον διὰ τοῦ ὄγκου του τὴν περιοχὴν τῆς ΠΙΝΔΟΥ.

»Ἡ στιγμὴ ἦτο κατάλληλος ὅπως παρὰ τὰς δυσχερείας τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ἢ μᾶλλον **πρὸς διευκόλυνσιν** τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του νὰ χρησιμοποιηθῇ τοῦτο ἐπιτυχῶς εἴτε κατὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἐνεργοῦντος κατὰ τῆς VIII Μεραρχίας, εἴτε κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ἐχθροῦ τῆς περιοχῆς ΚΟΡΥΤΤΑΣ—ΜΟΡΟΒΑΣ.

»Ἐξεδόθησαν λοιπὸν ἁπλῶς διαταγαί τινες ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀναστέλλονται διὰ τῆς διαταγῆς νὰ μὴν ἐγκαταλείψωμεν **τὴν τοποθεσίαν Σταυρός.** Καὶ ὅταν τὸ δεξιὸν τῆς διατάξεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὑπερβαίνει τὴν μεθόριον καὶ φθάνει μέχρι ΕΡΣΕΚΑΣ καὶ τὴν καταλαμβάνει, διατάσσεται νὰ ἐγκαταλείψῃ ταύτην, καὶ νὰ καύσῃ τὰς πλήρεις παντοίων ὑλικῶν μεγάλας ἀποθήκας τῆς ΕΡΣΕΚΑΣ πρᾶγμα ὅπερ ἔπραξε, διὰ νὰ ἀνακαταλάβῃ πάλιν τὴν πόλιν μετά τινας ἡμέρας.» (Ἔκθεσις Διοικητοῦ Β΄. Σ. Στρατοῦ).

Τοιουτοτρόπως ἀντὶ τῆς ἀκαθέκτου ἐπιθέσεως πρὸς τὴν θάλασσαν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἔθετεν εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἀποφάσεις του περὶ συμπτύξεως πρὸς διαχείμασιν, αἱ ὁποῖαι ὡς εἴδομεν εἰς τὰς μεταφερθείσας περικοπὰς τῆς ἐκθέσεως ἐπρυτάννευον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως, καὶ αἱ ὁποῖαι προφανῶς θὰ εἶχον διοχετηθῆ πρὸς τὰς ὑφισταμένας διοικήσεις, ὄχι μόνον διὰ τῶν ὡς ἄνω διαταγῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλων τῶν τηλεφωνικῶν μέσων τὰ ὁποῖα διέθετεν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον.

Ἀποφάσεις ὅμως τοιαύτης φύσεως καὶ τοιαύτης μορφῆς, λαμβανόμεναι εἰς τὴν πλέον ἀνθηρὰν περίοδον ἀπὸ ἀπόψεως ὑπεροχῆς δυνάμεών μας, εἶναι ἱκαναὶ νὰ προκαλέσουν δάκρυα ἀπογνώσεως καὶ ἀπαιτοῦν ἐξαιρετικὴν δόσιν θρασύτητος, νὰ ἀποτολμᾶται σήμερον μεταπολεμικῶς νὰ παρουσιάζωνται **ὡς διεύρυνσις τῶν βλέψεων τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως.**

Πάντως κατόπιν τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης νοοτροπίας ἦτο προφανὲς πλέον ὅτι ἡ βραχυπρόθεσμος πίστωσις τῆς καλοκαιρίας θὰ ἐξητμίζετο ἀνεπιστρεπτεί, ἡ δὲ φευγαλέα ἀριθμητικὴ ὑπεροχή μας θὰ ἐξεμηδενίζετο καὶ θὰ ἀνετρέπετο τελικῶς, πρὸς ἀνεπανόρθωτον ζημίαν τοῦ ὅλου ἀγῶνος, καὶ τοῦτο διότι οὐδέποτε ἄλλοτε αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος εἶχον παραδοθῆ εἰς περισσότερον ἀδέξια ἐπιτελικῶς χέρια.

ΔΥΟ ΕΠΙΤΕΛΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΟΡΟΒΑΝ

Κατόπιν τῶν ὁδηγιῶν τῆς 16 Σ)βρίου διὰ τῶν ὁποίων προεβλέπετο ἡ κατάληψις τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ τοῦ Κόμβου Κορυτσᾶς, τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. διέταξε κατὰ τὴν ἔκθεσίν του τὰς δεούσας ἀναγνωρίσεις, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων συνετάχθη ὑπ' αὐτοῦ τὸ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9)10)40 Προσχέδιον 'Επιχειρήσεων.

Τὸ Προσχέδιον τοῦτο ἀνεπτύχθη εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους Διοικητὰς Σωμ. Στρατοῦ, Μεράρχους καὶ 'Επιτελάρχας εἰς εἰδικὴν συγκέντρωσιν ἐν ΚΑΣΤΟΡΙΑ τὴν 11 'Οκτωβρίου ὁρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Δ)τοῦ τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ διετάχθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτουμένων προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν.

Διὰ τοῦ Προσχεδίου τούτου τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. Διέγραφε τὸν κάτωθι ἑλιγμόν του.

ΙΙΙ) 'Ιδέα ἐνεργείας, α) εἰς μίαν πρώτην φάσιν περίσχεσις τῆς Μόροβας ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ διακοπὴ τῶν περιβαλλουσῶν ταύτην συγκοινωνιῶν, διὰ δύο ταυτοχρόνων ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ὁρμωμένων ἐκ τῆς Χερσονήσου Πυξὸς καὶ τοῦ Γράμμου.

β) Κατὰ τὴν Δευτέραν φάσιν ἐκμετάλλευσις δι' ἐξακολουθούσης ἐξορμήσεως, ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐπιθέσεων ζώνης, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς κατοχῆς Μόροβας, μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως Μπαμπάν—Κορυτσά».

'Εν συνεχείᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀρχικῶν τοπικῶν 'Επιχειρήσεων τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ αἱ ὁποῖαι ἔληξαν τὴν 1ην Νοεμβρίου, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διὰ τῶν 13065)2)11)40 ὁδηγιῶν του πρὸς τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ Β'. καὶ Γ'. Σ. Στρατοῦ, εὐχαριστηθὲν φαίνεται διὰ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἐνήργησεν τὸ ἀνωτέρῳ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἀπογοητευθὲν διὰ τὴν ταχεῖαν πτῶσιν τοῦ 'Ιβάν, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας 'Αλέξανδρος εἶχεν παρακάμψῃ καὶ ἔδωσε ἐντολὴν νὰ παρακολουθηθῇ ἡ 'Εγνατία ὁδὸς διὰ τῆς Νοτίως τοῦ 'Ιβὰν κοιλάδος, καὶ ἔδωσε τὰς ἑξῆς κατευθύνσεις διὰ τὴν συνέχειαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν Τομέα Κορυτσᾶς.

«Διὰ τοῦ Γ'.Σ. Στρατοῦ ἐνεργοῦντος κατὰ μῆκος 'Εγνατίας καὶ λαμβάνοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὴν ζώνην τῆς ΙΧ Μεραρχίας, θὰ ἐπιζητηθῇ ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τὸν ἀντίπαλον τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν ΚΟΡΥΤΣΑΣ, διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὄγκου Μόροβας.

«'Ο σκοπὸς οὗτος δέον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ ταχεῖς ἀναπτύξεως τῶν ἀρξαμένων ἤδη τοπικῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ ἰσχὺν καὶ ἔκτασιν ἀνάλλογον ἑκάστοτε τῶν διατιθεμένων μέσων. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἡ ΥΥ Μεραρχία (τέως ΙΥ Ταξιαρχία) ΙΧ καὶ Χ Μεραρ-

χίαι Β'. καὶ Γ'. Συν)ματα Βαρέως Πυρ)κοῦ (μεῖον Μοίρας Γ'. Σ. Πεδινοῦ Πυρ)κοῦ (μεῖον Μοίρας) Γ'. Ὁμὰς ἀναγνωρίσεως.

«Τὸ Β'. Σ. Στρατοῦ διὰ τοῦ δέξιοῦ του νὰ καλύπτῃ τὰς πρὸς Μόροβαν Ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ».

Ὡραιοτέρα διαταγὴ καὶ πλέον σύμφωνος μὲ τὴν ἀνάγκην, τοῦ νὰ παρεμποδίζεται ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Μόροβαν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκδοθῇ παρ' ὅλον ὅτι ἡ κατὰ τῆς Μόροβα — Κορυτσᾶς ἐπίθεσις διεξέφευγε πλέον τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ ἀνετίθετο εἰς τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ.

Δυστυχῶς καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶχε δίκαιον τὸ Γεν. Στρατηγ. εἴτε λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεώς του εἴτε χάρις εἰς τὴν παρέμβασιν ἄλλων παραγόντων αἱ διαταγαί του μὴ ἐλεγχόμεναι παρέμενον σχεδὸν γράμμα νεκρόν.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὡς ἄνω ἐντολῆς τοῦ Γεν. Στρατηγείου, τῆς ὁποίας ἔλαβε γνῶσιν τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ τὴν 4ην Νοεμβρίου, ἡ ἔκθεσις τοῦ τελευταίου τονίζει ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἔσχε τὴν σκέψιν συνεχίσεως κατὰ πρῶτον τῶν ἀρξαμένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ γράφει ἐπὶ λέξει ὅτι.

Αἱ περὶ ἐχθροῦ πληροφορίαι ἔφερον τοῦτον διαθέτοντα εἰς τὴν περιοχὴν ΚΟΡΥΤΣΑΣ δύο μόνον Μεραρχίας, ἐνισχυμένας μὲ Τάγματα Βερσαλιέρων, Μελανοχιτώνων καὶ Τελωνοφυλακῆς.

Ἐκ τῶν Μονάδων τούτων ἡ 49 Ἰταλικὴ Μερ)χία Πάρμα ἦτο διατεθειμένη ἐκεῖθε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, κατὰ δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις περιωρισμένης ἐκτάσεως 1—5 Νοεμβρίου ἀνεγνωρίσθη ἡ παρουσία ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Β. στενωποῦ ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΣ τμημάτων τῆς 19 Μεραρχίας Πεζικοῦ Βενέτσια, ἥτις ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν αἰχμαλώτων καθωρίζετο ὡς πλήρως ἀναπτυχθεῖσα ἐν τῷ μετώπῳ.

»Ἀναγνωριζομένης ὅμως τῆς δυνατότητος τοῦ ἐχθροῦ πρὸς μεταφορὰν ἐνισχύσεων ἐξ Ἰταλίας, λόγῳ πλήθους τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτοῦ μέσων, ἡ ἐπίσπευσις τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἡμῶν ἐπεβάλλετο, καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης προλήψεως ἐνισχύσεως τοῦ ἐχθροῦ.

»Τὰς ἀντιλήψεις μου ταύτας ἀνεκοίνωσα εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ μεθ' οὗ εὑρισκόμην εἰς καθημερινὴν τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν, εὗρε δὲ τοῦτο σύμφωνον καὶ πλειοδοτοῦν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ταχείας ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως ἡμῶν.

»Κατόπιν τούτων, συνεχίζει ἡ ἔκθεσις τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ, τοῦτο ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἵνα διὰ τῶν διατεθιμένων ἐπὶ τόπου δυνάμεων ἐπιχειρήσῃ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ σκοπῷ καταλήψεως τοῦ ΙΒΑΝ καὶ τῶν ὑψωμάτων ΛΕΣΚΑ.

»Μὲ βάσιν λοιπὸν τὴν ἀπόφασιν ταύτην, τὴν 4ην Νοεμβρίου ἔθεσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΥης Μεραρχίας τὸ ἀφιχθὲν 2ον Τάγμα.

Πολ)λων θέσεως, καὶ τὸ ἀναμενόμενον νὰ ἀφιχθῇ 4ον Τάγμα Πολυβόλων θέσεως, ἵνα διὰ τούτων ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν καὶ ἀπελευθερώσῃ τὰ Συν)τα Πεζικοῦ.

»Διὰ τῆς τοιαύτης κατανομῆς τῶν δυνάμεων τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔκρινεν ὅτι διέθετεν ἰσχὺν ἐπαρκῆ ἵνα φερῃ εἰς πέρας τὸ ἀναληφθησόμενον ἐγχείρημα.»

Ἐπίσης εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ΧΥης Μερ)χίας τέως ΙΥ Ταξιαρχίας, ἀναγράφεται ὅτι τὴν 6ην Νοεμβρίου ἐκοινοποιήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν προφορικῶς εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας αἱ Ὁδηγίαι καὶ προθέσεις τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ, διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ ΙΒΑΝ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος, ἐπισκεφθέντος τὴν ἡμέραν ταύτην διάφορα σημεῖα τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας.

Διὰ τῆς τελικῆς του ταύτης διαταγῆς τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ κατὰ τὴν ἔκθεσίν του, προέβλεπε διὰ τὴν ἑνδεκάτην Νοεμβρίου τὴν ταυτόχρονον ἐπίθεσιν κατὰ ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ ΙΒΑΝ, μὲ κυρίαν προσπάθεια εἰς τὸ ἀριστερόν του κατὰ τῆς κορυφογραμμῆς ΜΟΡΟΒΑΣ ἀποφασίσαν ν' ἀναβάλῃ διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ τὴν προαποφασισμένην διὰ τὴν 9ην Νοεμβρ. ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἰβάν.

Διὰ τὴν μὴ πραγματοποιήσιν τέλος τῆς διαταγῆς ταύτης ἐπιχειρήσεων ἡ ἔκθεσις τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἀναφέρει ἐπὶ λέξει τὰ κάτωθι :

Τὸ Σ. Σ, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου τὴν πρόθεσίν του ἀναλήψεως τῆς ἐπιθέσεως τὴν ἑνδεκάτην Νοεμβρίου, καὶ ἐνῷ αὕτη ὑπὸ τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐγένετο ἀποδεκτὴ δὲν εὗρε τὴν αὐτὴν ἀπήχησιν παρὰ τῷ Τ. Σ. Δ. Μ.

Ἐν τῷ Μεταξὺ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον αἶρον τὴν ὡραίαν ἀρχικήν του ἀπόφασιν διὰ τὴν ταχείαν ἐνέργειαν, ἐπαφίετο πλέον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. διὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. ὅμως ἔκρινεν παρακεκινδυνευμένην τὴν ὑπὸ τοῦ Σ. Σ. ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐπεμβὰς διέταξεν νὰ μὴν ἐκδοθῶσιν διαταγαὶ διὰ ταύτην ἐν ἀναμονῇ διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Πράγματι ἐπιτελὴς τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. ἀφιχθεὶς εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Γ'. Σώματος Στρατοῦ, ἔθεσεν ὑπὸ μελέτην τὸ ζήτημα τῆς δυνατότητος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως, ὑπέμνησε τὴν εὐθύνην ἐκπληρώσεως τῆς ΚΥΡΙΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ **τοῦ Σώματος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκαιρεότητος τῆς Τοποθεσίας ΙΒα,** καὶ τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως πρὸς κατοχὴν αὐτῆς ἀθίκτων δυνάμεων, ἐπαρκῶν διὰ τὴν ἄμυνάν της, καὶ ἐγκατεστημένων ἐπὶ ταύτης, μὲ προσηρμοσμένον πλῆρες σχέδιον τοὐλάχιστον πυρῶν Πεζικοῦ.

Τελικῶς προέβλεπε καὶ τὴν ἀνετιμότητα λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν εἶχε μεταφερθῇ εἰς τὰς προωθημένας ἀποθήκας καὶ Ὄρχους, τὸ σύνολον τῶν τριῶν Μονάδων πυρὸς πυρομαχικῶν ἃς τὸ Σ. Στρατοῦ ἐζήτησεν

διὰ τὰς ἐπιθέσεις του. Ἐφ' ᾧ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. προέβλεπε ἵνα ἡ ἐπίθεσις ἀναβληθῇ μέχρι τῆς 18ης τοῦ μηνός.

Ἡ ἀπάντησις τέλος τοῦ Γ'. Σώμ. Στρατοῦ ἐμφαίνεται εἰς τὴν κάτωθι περικοπὴν τῆς ἐκθέσεώς του.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέπτυξε τὰς ἀντιλήψεις του ἐτόνισε ὅτι ἡ κατοχὴ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἐξασφαλίζεται εἰς μὲν τὸν Τομέα τῆς ΧΥς Μεραρχίας διὰ τῶν δύο Ταγμάτων Πολ)λων Θέσεως, εἰς δὲ τὸν Τομέα τῆς ΙΧ Μερ)χίας διὰ τῆς ἐπὶ τόπου παραμονῆς μεγάλου μέρους τῆς δυνάμεως ταύτης.

Τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐπίθεσις ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ προεβλέπετο νὰ γίνῃ, διὰ συμμετοχῆς μέρους μόνον τῶν δυνάμεων πεζικοῦ τῆς ΙΧης Μεραρχίας.

Ὑπέμνησε δὲ τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως ἵνα προληφθῇ ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐν τέλει διεδήλωσε τὴν πίστιν του πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, μὴ θεωροῦν σοβαρὰν ἔλλειψιν τὴν μὴ συγκέντρωσιν τοῦ συνόλου τῶν προϋπολογισθέντων διὰ τὴν ἐπίθεσιν πυρομαχικῶν, ἀφ' οὗ ταῦτα δὲν ἐπρόκειτο νὰ καταναλωθῶσι εἰς μίαν ἡμέραν ἀλλὰ εἰς διάρκειαν ἡμερῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ δέ, μὲ τὴν ὑπάρχουσαν ὑπερεπάρκειαν, διὰ τὴν περίοδον ταύτην, μεταφορικῶν μέσων θὰ συνετελεῖτο ἐγκαίρως καὶ ἀσφαλῶς ἡ συγκέντρωσις αὐτῶν.

Ἡ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. ἐπελθοῦσα ἀναστολὴ ἐκδηλώσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ ἐκδόσεως τῶν διαταγῶν αὐτοῦ ἐπέφερεν ὡς ἑπόμενον τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐπιθέσεως, καθ' ὅσον, κατόπιν τῆς ἀπαγορευτικῆς διατανῆς, δὲν καθίστατο δυνατή, οὐδ' ἡ ἔκδοσις διαταγῶν διὰ νὰ προπορευθῶσι τὰ στελέχη καὶ νὰ προβῶσιν εἰς ἀναγνωρίσεις.

Ἐν τῇ προόψει ὅμως, ὅτι, θᾶττον ἢ βράδιον θὰ παρείχετο ὑπὸ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν ἡ ἔγκρισις τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης, τὸ Σῶμα Στρατοῦ προέβη εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τῶν διοικήσεων τῶν Χης καὶ ΧΙης Μερ)χιῶν, καὶ τῶν προβλεπομένων διοικήσεων συγκροτημάτων ἐπιθέσεως περὶ τοῦ συλληφθέντος ἑλιγμοῦ αὐτοῦ, καὶ τῶν προκρινομένων ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐνεργειῶν ἑκάστου συγκροτήματος πρὸς ἐπίτευξιν τῶν προθέσεων αὐτοῦ.

«Τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. ἐζήτησεν ἀκολούθως ἔγγραφον πρότασιν τοῦ τοῦ Σώματος τούτου περὶ τῆς δυνατότητος ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ὑποβολὴν ταύτης ἀπεφασίσθη ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐπιθέσεως, ἥτις ὅμως δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ ἀναληφθῇ πρὸ τῆς 14 Νοεμβρίου 1940».

Η ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΣΟΛΑΚΟΓΛΟΥ

Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι κατὰ τὸ Σχέδιον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ ἰδέα ἐνεργείας του ἦτο ἡ ἀκόλουθος:

ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.—Εἰς μίαν πρώτην φάσιν περίσχεσις τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ διακοπὴ τῶν περιβαλλουσῶν τούτων συγκοινωνιῶν διὰ δύο ταυτοχρόνων ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ὁρμωμένων ἐκ τῆς Χερσονήσου ΠΥΞΟΣ καὶ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ.

β) Κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν ἐκμετάλλευσις δι' ἐπακολουθήσης ἐξορμήσεως ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐπιθέσεων ζώνης πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς κατοχῆς τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἐν τῇ κατευθύνσει Μπαμπᾶ Μόροβας.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω Ἰδέας Ἐνεργείας παρατηροῦμεν ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν ἐπιθέσεως ὡς ἐκμεταλλεύσεως, μόνον κατ' εὐφημισμὸν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ παραδεκτός, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχεν ἀνατραπῇ εἰσέτι τὸ μεταξὺ τῶν δύο ἀκραίων ἐπιθέσεων ὠχυρωμένον ἐχθρικὸν μέτωπον, ὁπότε ἡ κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν ἐνέργεια θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς διάσπασις κατὰ μέτωπον καὶ μόνον.

Δοθέντος λοιπὸν ὅτι ἡ κατὰ μέτωπον διάσπασις ἰσχυρῶς ὠργανωμένης τοποθεσίας ἀπαιτεῖ πλῆθος πυρομαχικῶν, εἶχεν δίκαιον τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. ἐπιμένον ν' ἀναβληθῇ ἡ ἐπίθεσις μέχρι συγκεντρώσεως τῶν ἀπαιτουμένων τοιούτων. Καὶ ἡ ἐπιμονὴ αὕτη ἦτο τοσοῦτον ἰσχυροτέρα ἐφ' ὅσον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἐνέργεια εἶχε γίνῃ πασίγνωστος, καὶ εἶχε κοινοποιηθῇ εἰς ὅλα τὰ Ἐπιτελεῖα Μεραρχιῶν συνελθόντα ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν τῆς κατὰ τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ ἐπιθέσεως εἰς τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ τὸ ὁποῖον συνέταξε καὶ ἴδιον σχέδιον ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον φαινομενικῶς καὶ μόνον συνεταυτίζετο μετὰ τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

Πράγματι κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο Σχέδιον διετηροῦντο μὲν αἱ δύο ἀκραῖοι ἐπιθέσεις, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν κατὰ τοῦ Ὠχυρωμένου Κέντρου ἐπίθεσιν, προέβλεπεν μίαν ἐνέργειαν πολὺ εὐρυτέρας πνοῆς καὶ πρωτοτυπίας.

Κατὰ ταῦτα τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ ἐπροσπάθησε νὰ ἀποφύγῃ **τὴν κατὰ μέτωπον** ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ὠχυρωμένης τοποθεσίας τοῦ Κέντρου, ἡ ὁποία συμπληρωματικῶς θὰ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ διέλθῃ τὴν κοιλάδα τοῦ ΔΕΒΟΛΗ εἰς τὴν πλέον εὐρυτέραν περιοχήν της, πρᾶγμα ἐπικίνδυνον διὰ τὸν μὴ διαθέτοντα ἅρματα.

Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τὴν κοιλάδα ταύτην εἰς τὴν περὶ τὸ ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ στενοτέραν περιοχήν της, καὶ νὰ ἀγκιστρώσῃ

αἱφνιδιαστικῶς καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς πυρ)κοῦ, τὰ πρῶτα του τμήματα ἐπὶ τῶν ἀντιπέραν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ὁπόθεν ταῦτα ἐνεργοῦντα παραπλεύρως τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ΝΤΑΡΖΑΣ θὰ ἐπεχείρουν νὰ φθάσουν μέχρι τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Μόροβας.

Κατόπιν τὰ τμήματα ταῦτα τῆς ΙΧ Μεραρχίας καλυπτόμενα ὄπισθεν τῆς κορυφογραμμῆς, θὰ ἐνήργουν μίαν πλευρικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ εἰς χαμηλοτέρας προσβάσεις εὑρισκομένου κεντρικοῦ Ὠχυρωμένου μετώπου, ἐξαναγκαζομένου οὕτω τοῦ ἐχθροῦ νὰ ἐγκαταλείψη τὰ πρὸς ἀνατολὰς βλέποντα Ὀχυρώματά του καὶ νὰ στραφῇ πρὸς Νότον, διὰ νὰ ἀντιμετωπίση τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐπίθεσιν τοῦ Γ΄. Σ. Στρατοῦ. Ἐν τοιαύτη ὅμως περιπτώσει θὰ ἠναγκάζετο οὗτος νὰ δώση μάχην ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου, καὶ ὄχι ὄπισθεν τῶν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐγκατασταθεισῶν Ὀχυρώσεών του.

Τὸ Σχέδιον τοῦ Στρατηγοῦ Τσολάκογλου ἦτο τελείως **Ἀσύνηθες καὶ Μεγαλοφυές.** Διότι ἐνῶ τοῦτο κατὰ τὴν κοινὴν λογικήν, ὤφειλε νὰ καταλήξη εἰς μετωπικὴν διάρρηξιν ἰσχυρῶς ὠργανωμένης τοποθεσίας, κατέληγεν εἰς μίαν ἐξ ὕψους ὑπερκέρασιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ μιᾶς ἀπροσδοκήτου διεισδύσεώς μας διὰ μέσου τῶν δύο παραλλήλων διατάξεων τοῦ ἐχθροῦ. Παρόμοια Σέχδια ἢ ἔγγραφα, διεγείροντα τὴν ἔκπληξιν τῶν πρώτων λαμβανόντων γνῶσιν αὐτῶν, προκαλοῦσι συνήθως τὴν γνωστὴν ἐπαγγελματικὴν κακεντρέχειαν, ἐν ἀναμονῇ τῆς μελλούσης ἀσφαλοῦς ἀποτυχίας των.

Μόνον ὁ Τσολάκογλου εἶχε πλήρη συναίσθησιν τῆς ἀξίας τοῦ Σχεδίου του καὶ τοῦ τί ἔκαμνε, λέγοντας **θὰ τοὺς πετάξωμε ἔξω ἀπὸ τὰ ὀχυρώματά τους,** καὶ θὰ τοὺς ἀναγκάσω νὰ μετρηθοῦν μαζί μου ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις. Πάντως τὰ γεγονότα ἐπικύρωσαν τὰς προβλέψεις του, διότι ἡ μὲν κατὰ μέτωπον διὰ τοῦ Μπαμπὰν ἐπίθεσις κατέληξεν, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, εἰς τὴν διάλυσιν τῆς XIII Μεραρχίας. Ἐνῷ ἡ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Μόροβας προχώρησις ἐπέτυχε πλήρως, ὄχι μόνον διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Μπαμπᾶν ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς στενωποῦ Τσαγκόνι, τὴν ὁποίαν εἰς μάτην ἐπεχείρει νὰ κυριεύση ὁ ἡρωϊκὸς Παπαδόπουλος διὰ τοῦ Ἰβάν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ἐφ᾽ ὅσον ἀπεφεύγετο ἡ κατὰ μέτωπον διάσπασις ἰσχυρῶς ὠργανωμένης τοποθεσίας, θὰ ἀπητοῦντο πολὺ ὀλιγώτερα πυρομαχικὰ καὶ συνεπῶς εἶχε δίκαιον ἐπίσης καὶ τὸ Γ.΄Σ.Στρατοῦ, ἐπιμένον εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐπιθέσεως μὲ τὰ διατιθέμενα ἀρχικῶς ὀλίγα πυρομαχικά.

Συνεπῶς ἀμφότεροι οἱ ἐκτελεσταὶ εἶχον δίκαιον στηριζόμενοι εἰς τὰς χωριστὰς ἀπόψεις των, καὶ μόνον ὁ Διοικῶν ἐπιδιαιτητὴς ἀπουσίαζεν εἰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν τῆς ἐνεργείας του.

Τέλος ὅσον ἀφορᾶ τὰ πυρομαχικά, δοθέντος ὅτι, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν Τσολάκογλου, ἀπεκλείετο ἡ κατὰ μέτωπον διάσπασις τῆς ἐχθρικῆς

τοποθεσίας, ταῦτα προεβλέποντο πολὺ ὀλιγώτερα. Ἀντιθέτως ὅμως τὰ συγκεντρωθέντα παρὰ τὴν Μόροβαν πυρομαχικὰ ὑπῆρξαν τόσον πολυάριθμα, ὥστε ἐπὶ μῆνας κατόπιν νὰ ξεχώνουν τὰ πυρομαχικὰ μέσα ἀπὸ τὶς λάσπες καὶ τὰ χιόνια.

Τοιαύτη ἦτο ἡ **ἐπικίνδυνος ἀσυνεννοησία** ἡ ὁποία ἐβασίλευεν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς Ἀνωτάτης Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἡ ὁποία κεκαλυμμένη καὶ σιωπῶσα, ἀνέμενε τὸ πέρας τῶν διαπραγματεύσεων διὰ τὸ διπλοῦν Σχέδιον πυῦ θὰ ἐφηρμόζετο, ἐνῶ τὸ τοιοῦτον ἀνήκει εἰς τὴν ἀπόλυτον καὶ προσωπικὴν ἀπόφασίν της!!

Η ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Τ.Σ.Δ.Μ. ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΙΝ ΔΙΠΛΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΜΑΧΗΣ

Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. προκειμένου διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἔσχεν ἡ σπουδὴ τοῦ Γ΄. Σώμ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, συμπεραίνει τὰ ἑξῆς:

«Τοιουτοτρόπως, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἔκθεσιν ΤΣΔΜ, ἡ σπουδὴ τοῦ Τσολάκογλου διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος ἐχάρισεν μίαν εὔκολον τακτικὴν νίκην εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνῶ, ἐὰν παρέμενεν ὀλίγον περισσότερον (ἔναρξις τῆς μάχης τὴν 20 Ὀ)βρίου ἢ εἰς τὰς 18 Ὀ)βρίου), τὰ προηγούμενα κέρδη θὰ μετεφράζοντο εἰς τελικὴν στρατηγικὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ».

Ἡ αὐτοκριτικὴ ὅμως αὐτὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθῇ ποσῶς, ἡ δὲ ὑποδιαίρεσις τῆς νίκης εἰς τακτικὴν καὶ εἰς Στρατηγικὴν εἶναι ὅλως αὐθαίρετος, καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ μόνη νίκη τὴν ὁποίαν κερδίσαμεν, ἦτο ἡ μόνη τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμε, καὶ ἀλλοίμονό μας ἐὰν δὲν ἐγένετο ἡ προσπάθεια αὐτή. Πράγματι τὸ τέλος τῆς Μάχης τῆς Μόροβας φαίνεται ὅτι ἐπηκολούθησε μία γενικὴ ἐξαφάνισις τοῦ ἐχθροῦ, διότι εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐσωτερικῶν κοιλάδων τῆς πεδιάδος τῆς Κορυτσᾶς ἀνευρίσκετο οὗτος. Οὔτε εἰς Πόγραδετς, οὔτε εἰς Μοσχούπολιν, οὔτε εἰς Μαλίκην ἀνεφαίνετο οὗτος.

Πράγματι λοιπὸν φαίνεται ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀλλόφρων ἐκτοῦ ὁμαδικοῦ τρόμου, ὑπερεπήδησε τὴν ὑψηλὴν κορυφογραμμὴν τῆς Κάμιας, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν Κοιλάδα τοῦ Σκουμπένη, ὅπου τὸν ἐμάζευαν ὅπως τὰ διάφορα πρόβατα, ἀλλοῦ τὰ ἄσπρα, ἀλλοῦ τὰ μαῦρα, ἀλλοῦ τὰ κόκκινα κτλ. κλπ. καὶ ἐδέησε νὰ περάσουν 10 ὁλόκληροι ἡμέραι, διὰ νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ ἀνεβοῦν πάλιν τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Κάμιας.

Αὐτὰ ὅμως τὰ πράγματα δὲν τὰ ἐγνώριζαν οἱ μὴ ἔχοντες ἀεροπλάνα, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶχαν τοιαῦτα εἴτε Ἕλληνες εἴτε Ἄγγλοι.

Ἐναντίον τίνος λοιπὸν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκπεμφθῇ ἡ στρατηγικὴ

ἐπίθεσις τοῦ Τσολάκογλου, ἐφ' ὅσον ὅλαι αἱ γειτνιάζουσαι πεδιάδες τῆς Κορυτσᾶς δὲν παρουσίαζον οὐδεμίαν ἀπρόοπτον συγκέντρωσιν, ἔστω καὶ ἐὰν ἀνεβάλλετο ἡ ἐπίθεσις ἀπὸ **14 Νοεμβρίου εἰς τὰς 18 τοῦ αὐτοῦ μηνός;**

Βεβαίως ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα ἕνα κενόν, διατὶ δηλ. δὲν ἐξηκολούθησεν ἡ κατὰ πόδας παρακολούθησις τοῦ ἐχθροῦ καὶ πέραν τῆς Κορυφογραμμῆς τῆς Κάμιας. Τοιαύτη ὅμως εὐρυτάτη καταδίωξις διαχωρίζουσα τὴν 'Αλβανίαν εἰς δύο, ὅπως ἡ τοῦ Μυρὰτ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθη ποτὲ ἀπὸ ἡγήτορα τρίτης σειρᾶς ἐπείγοντος, ἀλλ' ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ Γεν. Στρατηγεῖον προσωπικῶς ἢ τὸν ἀντικαταστάτην του.

Τοὐναντίον ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐκείνη ἡ ἐμπνευσμένη δύναμις τοῦ Τσολάκογλου, δηλ. νὰ ὑπολογίζῃ νὰ ἀρχίσῃ τὸν ἀγῶνα πρὸ τῆς 14 Νοεμβρίου, καὶ ἀνέβαλλε τὴν ἔναρξιν αὐτῆς κατὰ τὴν 18ηνΝοεμβρίου τότε ἡ Μεραρχία 'Αρέτσο κατερχομένη ἐν σπουδῇ ἀπὸ τὴν Σκόδραν μὲ 10 Τάγματα,τῆς ὁποίας αἱ πρῶται μονάδες εἰσῆλθον εἰς Κορυτσᾶν στὰς 16 τὸ βράδυ, θὰ εἶχε κατορθώσει νὰ διπλασιάσῃ τὰς ἐν Κορυτσᾷ 'Ιταλικὰς δυνάμεις. 'Εν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει δηλ. τῆς ἐνισχύσεως τῶν 'Ιτατῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, θὰ ἦτο ἄγξωστος ἡ συνέχεια αὐτοῦ, καὶ ἴσως οὗτος μετετρέπετο ἐπὶ τὰ χείρω.

Οὕτω ἐνισχυομένης τῆς Κορυτσᾶς θὰ μᾶς ἐχώριζεν αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς 'Αλβανίας, καὶ εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ ἐπατοῦσε πόδι 'Ελληνικόεἰς αὐτήν, τὴν ὁποίαν οἱ 'Αλβανοὶ μᾶς τὴν ἄφησαν ἐν τούτοις ἐλεύθερη εἰς τὰς 20 πρώτας ἡμέρας τοῦ ἀγῶνος, χωρὶς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον νὰ λάβῃ οὐδεμίαν πρόνοιαν παρ' ὅλον ὅτι ἐκεῖθεν τὸ 'Ελληνικὸν Στρατηγεῖον ἐφοβεῖτο τὴν ἔναρξιν τῆς 'Ιταλικῆς ἐπιθέσεως. 'Η δὲ παραμέλησις αὐτὴ ἐπέφερεν ὥστε νὰ διπλασιασθοῦν αἱ ἐν Κορυτσᾷ 'Ιταλικαὶ δυνάμεις. 'Εν τοιαύτῃ περιπεριπτώσει θὰ ἦτο ἄγνωστη ἡ συνέχεια τοῦ ἀγῶνος, οὔτε ἐὰν θὰ κατελαμβάνομεν τὸ Τσαγκόνι καὶ τὸ 'Ιβάν, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας 'Αλέξανδρος εἶχε παρακάμψῃ.

Αὐτὸ λοιπὸν φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Στρατηγοῦ Τσολάκογλου, καὶ αὐτοῦ ὑπεραμύνεται καὶ οὗτος εἰς τὰς ἀμέσως ἑπομένας γραμμάς, τὰς ὁποίας εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ μὴν τὰς παραλείψωμεν.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑΣ

1. ΕΧΘΡΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.— Ἡ λεπτομερὴς διάταξις τῶν ἑκατέρωθεν δυνάμεων, χρήσιμος διὰ τὴν μελέτην τῶν τακτικῶν ἐνεργειῶν, ἐμφαίνεται εἰς τὰ σχέδια τοῦ Κυρίου Ἱστορικοῦ. Ἀπὸ ἀπόψεως πάντως στρατηγικῆς εἶναι ἀρκετὸν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διέθετε τρεῖς Μεραρχίας τὴν 14ην Νοεμβρίου. Δηλ. τὴν 19ην ΒΕΝΕΤΣΙΑ πρὸς Βορρᾶν, τὴν 40ὴν ΠΑΡΜΑΣ εἰς τὸ κέντρον καὶ τὴν 29ην ΠΙΕΜΟΝΤΕ μεταφερθεῖσαν ἐσχάτως εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ, καὶ μὲ τὰ πρῶτα στοιχεῖα της ἐπὶ ΜΟΡΟΒΑΣ, ἑκατέρωθεν τῆς διαβάσεως ΝΤΑΡΖΑΣ, νοτίως τῆς ὁποίας αἱ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις τοῦ ΤΣΑΜ δὲν ἐσημείουν εἰμὴ ἀσθενῆ τμήματα, δηλ. τὰ ἀπὸ τῆς εἰρήνης φυλάκια καὶ στοιχεῖα τινα Ἱππικοῦ καὶ Πεζικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν ΜΠΑΤΑΡΟΣ.

Αἱ Μεραρχίαι αὗται ἦσαν ἐνισχυμέναι διὰ διαφόρων εἰδικῶν ταγμάτων, Βερσαλιέρων, Μελανοχιτώνων κλπ. ὥστε δέον νὰ θεωρηθῶσι κανονικῆς συνθέσεως, ἤτοι 9 ταγμάτων καὶ 10 -12 πυρ)χιῶν ἑκάστη.

Ἐπὶ πλέον ὁ ἐχθρὸς διέθετε Μονάδα 70 περίπου ἁρμάτων μάχης.

Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε τοποθεσίαν περιλαμβάνουσαν τὰ σημεῖα ΙΒΑΝ, καὶ τὰ ἀπὸ τούτου ἐκσπώμενα ἀντερείσματα πρὸς Βορρᾶν μὲν πρὸς χωρίον ΤΣΕΡΝΟΦΣΚΑ παρὰ τὴν ΠΡΕΣΠΑΝ, πρὸς Νότον δὲ πρὸς χωρίον ΓΚΟΛΟΜΠΕΡΝΤΑ — ὑψ. 9776—ΤΣΑΓΚΟΝΙ—καὶ τῶν χωρίων ΒΡΕΝΕΣΤΙ—ΑΤΣΜΕΝ—ΜΠΑΜΠΑΝ—ΚΡΑΤΣΕ—ΧΟΤΣΙΣΤΕ—ΒΙΡΛΑΝ—ΡΕΣΝΙΤΣΕ—ΣΑΛ εὑρισκομένων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς κλιτεῖς ΜΟΡΟΒΑΣ—ὑψ. 1259—ΕΡΑ ΜΠΑΤΑΡΟΣ ἐξυπηρετούμενα διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ—ΝΤΑΡΖΑ.

Διὰ τὴν τοποθεσίαν ταύτην, κατ' ἀμφοτέρας τὰς προμνησθείσας ἐκθέσεις, ἦτο σαφῶς γνωστὸν ἐξ ἀμέσου παρατηρήσεως καὶ ἐκ πληροφοριῶν πρακτόρων, ὅτι ὁ ἐχθρὸς τὴν εἶχε ὀργανώσει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939 μίαν σειρὰν χαρακωμάτων, καὶ ἡμιμονίμων ἔτι ἔργων, εἰς βάθος μέχρι τοῦ ὕψους τῶν χωρίων ΖΕΜΠΙΛΑΚ—ΜΠΙΤΣΚΑ—ΣΤΡΟΠΑΝ—ΚΡΑΠΤΣΚΗΕΤΣ—ΝΤΑΡΖΑ τῶν ὁποίων εἶχον ὀργανωθῆ αἱ Ἀνατολικαὶ καὶ Δυτικαὶ κορυφαί.

Εἰς τὸ Κέντρον ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ ΔΕΒΟΛΙ, παρέχουσα εὐχέρειαν δράσεως τῶν ἁρμάτων μάχης τοῦ ἐχθροῦ, ἀπέκλειε τὴν ἐκεῖθεν ἐκδήλωσιν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας.

Διὰ τὴν βορείως στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ ζώνην, ἡ ἔκθεσις τοῦ Γ΄.Σ. Στρατοῦ λέγει ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, ὀρεινὸν καὶ λίαν δύσβατον, ἦτο φύσει ὀχυρόν, ἡ δὲ γενομένη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὀργάνωσις αὐτοῦ, προσέδιδεν εἰς τὴν ἄμυνάν του ἐξαιρετικὴν ἰσχύν.

Ἡ τοποθεσία ὅμως ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, καὶ δὴ εἰς τὸ ἀντέρεισμα τὸ ἐκσπώμενον ἀπὸ τὸ ΙΒΑΝ πρὸς Β. Α., δὲν εἶχε τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἄμυναν βάθος. Ἡ ὑφ' ἡμῶν κατοχὴ τοῦ ὑψώματος ΛΟΚΒΑΤ δεσπόζοντος τοῦ βορείως ΙΒΑΝ τμήματος τοῦ ἐδάφους, παρεῖχεν ἡμῖν ἀρίστην βάσιν ἐπιθετικῆς ἐξορμήσεως, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Στρατηγὸς Τσολάκογλου εἶχε διατάξῃ εὐθὺς μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τὴν ταχεῖαν κατάληψιν τοῦ Λόκβατ, ὅπερ καὶ ἐπέτυχε.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς διαταχθείσης διὰ τὴν 14ην Νοεμβρίου ἐπιθέσεως, δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν κυρίαν ἐχθρικὴν τοποθεσίαν εἰς οὐδὲν σημεῖον, καὶ οὕτως ἡ βάσις ἐξορμήσεως τῆς ἐπιθέσεως ἀπεῖχε 2—6 χιλιομ. ἀπὸ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, τῆς ὁποίας κατὰ συνέπειαν τὰ ἐνεργὰ σημεῖα ἦσαν ἄγνωστα, εἰς τὰ τμήματα καὶ τὰ ὄργανα πυρὸς τῆς ἐπιθέσεως.

ΙΙ. ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ : Τούτων τὸ πρῶτον κλιμάκιον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ'.Σ. Στρατοῦ διοικουμένου ὑπὸ τοῦ 'Αντ)γου Τσολάκογλου μὲ ἐπιτελάρχην τὸν Συν)χην Ἱππικοῦ Χρυσοχόου καὶ μὲ Διευθυντὴν Γραφ.Ἐπιχειρήσεων 'Αντ)χην Χατζαρούλαν περιελάμβανε τὰς κάτωθι δυνάμεις.

Πεζικόν. Τὰς XV, IX, X Μεραρχίας, καὶ ἐπὶ πλέον δύο τάγματα πολ)λων θέσεως καὶ ἓν τάγμα πολ)λων κινήσεως, καὶ δύο Συνοριακοὺς τομεῖς τῆς IX Μερ)χίας ἤτοι ἐν συνόλῳ 33 Τάγματα, ἐξ ὧν 5—7 τάγματα θὰ ἐτήρουν μερικὰ ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς ΚΡΥΣΤΑΛΟΠΗΓΗΣ καὶ τοῦ ΓΡΑΜΜΟΥ, καὶ ἑτοιμαζόμενα οὕτω νὰ μεταβληθοῦν εἰς θεωρεῖα τῆς Μάχης.

Ἡ XIII Μεραρχία (πλὴν δύο ταγμάτων) μεταφερθεῖσα σιδ)κῶς ἀπὸ 3—9 Νοεμβρίου ἐξ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ εἰς ΦΛΩΡΙΝΑΝ, μόνον τὴν 13ην ἤρξατο κινουμένη ἐκ Φλωρίνης εἰς ΚΡΥΣΤΑΛΟΠΗΓΗΝ.

Δεδομένου δ' ὅτι ἡ διαδρομὴ αὕτη εἶναι τριῶν τὸ πολὺ ἡμερῶν πορείας, καθίσταται φανερὸν ὅτι ἡ Μεραρχία αὕτη ἦτο δυνατὸν νὰ συμμετάσχῃ τῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας αὐτῆς. Ἢ τουλάχιστον νὰ κρατήσῃ αὐτὴ ἡ ἴδια τὰ ἄνω ἐπίκαιρα σημεῖα ὡς ἐφεδρικὰ τοιαῦτα ἂν τὸ Γεν.Στρατηγεῖον,ἀντὶ τῶν ἀτερμόνων συζητήσεων περὶ τῆς καθοριστέας ἡμέρας ἐπιθέσεως,ἠσχολεῖτο μὲ τὴν οὐσίαν τοῦπράγματος, καὶ ὤθουσεέγκαίρως τὴν Μερ)χίαν ταύτην, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἦρε καὶ τοὺς σχετικοὺς ἐνδοιασμοὺς τῶν ὑφισταμένων διοικήσεων.

Τέλος διὰ τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. ὑπ' ἀριθ. 5484)6)11)40 διαταγῆς του παρεπέμπετο ὑποχρεωτικῶς τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ ὡς πρὸς τὸν ἑλιγμὸν τῆς ἐπιθέσεως εἰς τὴν παλαιὰν «ΙΔΕΑΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ» τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ., κοινοποιηθεῖσαν εἰς τοὺς συντεταγμένους τὴν ἑνδεκάτην Ὀκτωβρίου.

Β'. ΕΛΙΓΜΟΣ ΤΟΥ Γ'. ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ.

Τὸ Γ'.Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1)7)11)40 διαταγῆς ἐπιχειρήσεων καθώρισε ὡς ὑπεύθυνος ἐκτελεστὴς τὸν κάτωθι ἐλιγμόν, μόνον θεωρούμενον ὡς ἱκανὸν διὰ νὰ τὴν φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας.

α) ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Μὲ ἀρχικὴν διάταξιν εὐνοοῦσαν τὸν αἰφνιδιασμὸν καὶ ἐπιτρέπουσαν νὰ θραυσθῇ ἢ ὑπερκερασθῇ πᾶσα ἐχθρικὴ ἀντίστασις, ἐπίθεσις ἄνευ προπαρασκευῆς πυρ)κοῦ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων :

Ι) Νεστόριον—Νταρζᾶ—Κορυτσᾶ—Πῦξος—ΙΒΑΝ—Κορυτσᾶ. Πρὸς περίσχεσιν ἀπὸ **Βορρᾶ καὶ Νότου** τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ κατάληψιν τοῦ κόμβου ΚΟΡΥΤΣΑΣ. Ἰδιαίτεραι Ἀποστολαί :

1) XV Μεραρχία. Καλυπτομένη ἰσχυρῶς ἐκ τῆς κατευθύνσεως ΠΥΞΟΣ—ΤΣΑΓΚΟΝΙ, διὰ τὴν ταχεῖαν κατάληψιν τῆς δυτικῆς ἐξόδου τῆς Στενωποῦ ΤΣΑΓΚΟΝΙ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς.

2) ΙΧ Μερ)χία. Ταύτης ἡ ἀποστολὴ κατὰ τὴν ἔκθεσίν της εἶχεν οὕτως: Ἐπιτιθεμένη ἐν τῇ κατευθύνσει ὑψ. 171—ὑψ. 1700—ΣΒΕΤΙ—ΑΤΑΝΑΣ—ΚΟΡΥΤΣΑ, καὶ προωθοῦσα τὸ ἀριστερόν της καὶ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας, νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς Χ Μεραρχίας πρὸς κατάληψιν τοῦ 1259—ΠΡΟΠΑΣ, κλιμακοῦσα τὸ δεξιόν της κατὰ βάθος, εἰς τρόπον **ὥστε ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἐχθρὸν ν' ἀλλάξῃ μέτωπον πρὸς Ν. Δ.**

Ὁμοίαν περιγραφὴν τῆς ἀποστολῆς τῆς ΙΧ Μεραρχίας δίδει καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ Γ'.Σ. Στρατοῦ, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι «ἡ Μερ)χία θὰ ἐπετίθετο ἀρχικῶς διὰ τριῶν Ταγμάτων καὶ ὅτι ἔδει νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ στενοῦ τῆς κοιλάδος ΔΕΒΟΛΙ παρὰ τὸ ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ διὰ τὴν ταχεῖαν ὑπέρβασίν του, πρὸς περαιτέρω ἐνέργειαν ἐπὶ ὀρεινοῦ ἐδάφους.

Ἐκ τοῦ στενοῦ δὲ τούτου ἔδει νὰ διαπεραιώσῃ ἀκολούθως καὶ τὰς ὑπολοίπους διὰ τὴν ἐπίθεσιν διατεθησομένας δυνάμεις της, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, καὶ τὴν ἀπὸ νώτων ἀκολούθως ἀποκαθήλωσιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἀνατολικῶν προσβάσεων τῆς Μόροβας ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

3) Χ Μεραρχία. Ἐνεργοῦσα αἰφνιδιαστικῶς μετὰ μεγάλης τόλμης καὶ ταχύτητος καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς πυρ)κοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ—ΝΤΑΡΖΑ—ΝΤΡΕΝΟΒΟΥ, νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ταχίστην κατάληψιν τῶν Δυτ. ΝΤΑΡΖΑΣ διαβάσεων τῆς κορυφογραμμῆς, ἐξασφαλιζομένων τῶν κόμβων ΠΡΟΠΑΤΣ—ΛΟΤΟ—ὑψ. 1078 καὶ τῶν Νοτίως τούτου διαβάσεων.

Εἰς τὴν ἀποστολὴν ταύτην τῆς Χ Μεραρχίας προσθέτει ἡ ἔκθεσις τοῦ Γ.' Σ. Στρατοῦ:

«Ἡ ἐπίθεσις τοῦ Σώματος ἔθετεν ὡς πρῶτον καὶ κύριον ἀντι-

κειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῶν Δυτ. ΝΤΑΡΖΑΣ διαβάσεων τῆς κορυφογραμμῆς».

Καὶ ὅτι, «ἡ κυριαρχοῦσα σκέψις ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Χ Μερ)χίας ὑπὸ τοῦ Δ)τοῦ τοῦ Σώματος,Στρατοῦ, ἦτο ν' ἀποφευχθῇ ὁπωσδήποτε ἡ ἐμπλοκὴ εἰς μάχην, πρὸς τὰ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ὀχυρὰ τῆς ΑΡΖΑΣ καὶ ΝΤΑΡΖΑΣ, ἅτινα ἁπλῶς ἔδει νὰ ὑπερκερασθῶσι ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου, διὰ συγκλινουσῶν ἐπιθέσεων».

4) ΤΗΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΙΒα. Διὰ ταύτην, λέγει ἡ ἔκθεσις, οὗ Γ'.Σ. Στρατοῦ, καθωρίσθη εἰς τὴν ΙΧ Μεραρχίαν, ὅπως διὰ τῶν τριῶν ἑτέρων Ταγμάτων αὐτῆς, τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως καὶ τῶν ἐπηνδρωμένων μονίμων Πολυβολείων διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν τοποθεσίαν ΙΒα, προσανατολίζουσα ἅμα διαδοχικῶς δυνάμεις τῶν ὡς ἄνω Ταγμάτων της, διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ της.

Δοθέντος πάντως ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἑκατέρωθεν ὑπερκεράσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ παρέμεινε σεβαστή, εἶναι προφανὲς ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἀλλάζουν καὶ οἱ ἐκτελεσταί, οἱ ὁποῖοι, ὡς εἴδομεν, εἶχον μελετήσει τὸν ρόλον τους εἰς τὴν ἐν ΚΑΣΤΟΡΙΑ συγκέντρωσιν Σωματαρχῶν καὶ Ἐπιτελαρχῶν. Δηλαδὴ ἡ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ περίσχεσις ν' ἀνατεθῇ εἰς τὴν ΙΧ Μεραρχίαν, τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ τὰ στελέχη τῆς ὁποίας καὶ τὸ ἔδαφος ἐγνώριζον ἄριστα, καὶ τὴν ἐπὶ τόπου ἐφαρμογὴν τοῦ ἑλιγμοῦ της εἶχον μελετήσῃ κατὰ βάθος.

Ἀντὶ τούτου, καὶ χωρὶς νὰ παρέχεται οὐδεμία ἐξήγησις ἐν προκειμένῳ, ἡ περίσχεσις ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἀνετέθη εἰς τὴν Χην Μεραρχίαν ἡ ὁποία μόλις τὴν 10ην Ν)βρίου ἐπεράτωσε τὴν συγκέντρωσίν της.

Τοιαύτη εἶναι ἐν τῇ γενικότητί της ἡ ἀνασκόπησις τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐναντίον τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ ἐπιθέσεως, μὴ δυναμένη νὰ εἶναι ἀκριβεστέρα ἐφ' ὅσον δὲν κατετέθησαν αὐτούσιαι αἱ διαταγαὶ τόσον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅσον τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ.

Τὴν πρωΐαν τῆς 14 Νοεμβρίου ἐκδηλοῦται ἡ ἐπαφὴ κατὰ ΜΟΡΟΒΑΣ καὶ ΙΒΑΝ, καὶ οὕτω περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας καταλαμβάνεται ἡ γραμμὴ ὑψωμάτων 1285—1480 ΜΕΣΚΑ—1421—ΣΤΕΡΝΙΚ—ΜΠΙΓΛΙΣΤΑ, κίνησις ἡ ὁποία ἐξηνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ μετατοπίσῃ τὸ Πυρ)κόν του εἰς περιοχὴν ΤΣΑΓΚΟΝΙ.

Ἡ περὶ τὸ ΙΒΑΝ μάχη ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὰ δυσχερής. Τὸ δὲ 1880 ἐγένετο ἀντικείμενον ἀνακαταλήψεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ΙΧ Μεραρχία καταλαμβάνει τὴν Γραμμὴν ΚΙΟΥΛ—ΡΟΛΟΒΕΙΑ—ΡΕΣΝΙΤΣΕ—ΣΑΛ—ΒΟΖΙΓΚΡΑΔ, μὲ ἀρκετὴν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ΧηνΜεραρχίαν,αὐτη ἔλαβεν ἐπαφὴν μετὰ τῆς κυρίας τοποθεσίας τῆς ΑΡΤΖΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ. — Τὰ ἀποτελέσματα

διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς 14 Νοεμβρίου ἐκρίθησαν διαφοροτρόπως. Οὕτω τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. λέγει:

«Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα δὲν ἦσαν σημαντικά, ὁ ἐχθρὸς ἀντέδρασεν ἰσχυρῶς διὰ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ ἀεροπορίας. Κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ὑπεβλήθη εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀναφορὰ τοῦ Γ΄. Σ. Στρατοῦ δι' ἧς ἀνεφέρετο ὅτι τὸ Γ.΄ Σ. Στρατοῦ ἐνέπλεξεν ὅλας τὰς δυνάμεις του, ὅτι **ἐστερεῖτο ἐφεδρειῶν,** πλὴν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶχον διατεθεῖ διὰ τὴν φύξαξιν τῆς γραμμῆς ΙΒα, καὶ ὅτι προέβλεπε διὰ τὴν ἑπομένην χρησιμοποίησιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ Μηχανοκινήτων μέσων.»

Κατόπιν τούτου ἦτο προφανὲς ὅτι τὰ κατὰ τῆςἐχθρικῆς τοποθεσίας ἐμπλακένταμέσα ἦσαν ἀνεπαρκῆ,διαθέσιμα ὅμως ἄλλα δὲνὑπῆρχαν.

Ἕνεκα τούτου ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ. ἔκρινεν ὅτι ἡ χειροτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς λύσεις θὰ ἦτο ἡ διακοπὴ ἀρξαμένης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας. Ἀπέστειλε συνεπῶς πρὸς τὸ Γ.΄ Σ.Σ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 5739)14—11—40 διαταγήν του ἔχουσαν οὕτω:

«Μετὰ τὴν σημερινὴν λῆψιν ἐπαφῆς μετὰ τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας, ὀργανώσατε διαδοχικὰς κρούσεις ἐπὶ στενῶν μετώπων ἀναλόγως πρὸς τὰ διατιθέμενα μέσα καὶ ἐπὶ ζωτικῶν κατευθύνσεων. Προικοδοτήσατε ταύτας μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ἰσχυρὸν πυρ)κὸν καὶ περισσότερον πεζικὸν διατεταγμένον κατὰ βάθος. Τὰ μὴ ἐπιτιθέμενα τμήματα θὰ τηρήσουν ἐνεργὸν ἀμυντικὴν στάσιν.

»Ὑποβάλατε δι' ἀγγελιοφόρου ἐκδοθησομένας διαταγάς».

Καὶ ἡ μὲν ἀνωτέρω διαταγὴ παρουσιαζομένη σήμερον ὡς ἀντιφάρμακον διὰ τὴν μὴ διακοπὴν τοῦ ἀγῶνος, εἶναι ἐν τούτοις σαφής, σαφεστάτη ἐντολὴ πρὸς ἀναστολὴν τῆς Γενικῆς ἐπιθέσεως, καὶ δὴ μετ' αὐτὴν ταύτην τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐνάρξεώς της.

Τοιαῦτα ὅμως εἶναι τὰ ἀποτελέσματα ὅταν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ὀρρωδῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὕψιστον τῶν προνομίων του διὰ νὰ καθορίσῃ αὐτὸ αὐταρχικῶς καὶ ὑπευθύνως τὴν ὥραν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἐπάρκειαν τῶν δυνάμεων, καὶ ἀναθέτῃ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς δημοψήφισμα μεταξὺ τῶν ὑφισταμένων, ὁπότε εἶναι ὅλως ἀνθρώπινον νὰ διαφυλάττῃ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, καὶ μετὰ πείσματος μάλιστα, τὰς ἀρχικάς του ἀπόψεις.

Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη ζήτημα **ἐπαρκείας τῶν δυνάμεων** καθ' ὃν χρόνον εἴδομεν προηγουμένως ὅτι τὸ ἓν τρίτον σχεδὸν αὐτῶν παρέμενε θεατὴς ἀπὸ τοῦ θεωρείου τῆς ΙΒα.

Ὁμοίως **προεκλήθη κυριολεκτικῶς ἔλλειψις δυνάμεων** τῆς ΧΙ Μερ. διαταχθείσηςνὰ σταματήσῃ τὴν εἰς τὸν **χῶρον τῆς μάχης προσέγγισίν της** κατὰ δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ΧΥ Μ)χίας τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ΧΙΙΙ κατέφθανον εἰς τὸ ὕψος τῆς στενωποῦ ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗΣ, καὶ τέλος, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ΙΧ Μεραρχίας,τὸ 23ον Σύνταγμα ἀφιχθὲν

ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 12—13 εἰς 'Ανταρτικόν, ἔλαβε καὶ τοῦτο διαταγὴν νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς ἐκεῖ στενωποῦ μὴ ἐκτελοῦν οὐδὲ βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Δηλ. ἡ ἔλλειψης τῶν δυνάμεων ἦτο προπαρασκευασμένη.

Εἰς τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο ἔθεσε τέρμα ἡ δραστηρία ἐπέμβασις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ.' Σ.Σ., πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θέτει οὕτω τὴν ἀτομικήν του σφραγίδα πλὴν τῆς ἐπιβολῆς τῶν Σχεδίων 'Επιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νικηφόρον ἐξέλιξιν τῆς μάχης τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ.

Καὶ τὴν μὲν διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. περὶ διακοπῆς τοῦ ἀγῶνος, τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ **διέταξε νὰ μὴν κοινοποιηθῇ εἰς τοὺς ὑφισταμένους**, τὴν δ' ὅλην ἀτμόσφαιραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 15 περιγράφει ὡς ἑξῆς ἐν τῇ ἐκθέσει του:

«'Ωσαύτως ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα ὅτι τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς 15 Ν)βρίου ἀπησχολήθημεν μὲ τὰ ἑπόμενα: 'Ο 'Αντ)γος Πιτσίκας μὲ τὸν ὁποῖον ἤμεθα μαζὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 14 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 19 ὥρας εἰς τὸ Παρατηρητήριόν μου, καὶ μὲ τὸν ὁποῖον ἀπὸ κοινοῦ ἀπεκομίσαμεν τὰς ἐντυπώσεις μας ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἡμέρας, μὲ ἐκάλεσε περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸ τηλέφωνον ἐκ ΚΟΖΑΝΗΣ καὶ μοὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν μήπως ἐπεβάλλετο νὰ συμπτυχθῶμεν ἢ τοὐλάχιστον νὰ περιορίσωμεν τὴν ἔκτασιν τῶν ἀναληφθεισῶν ἐπιχειρήσεων.»

«'Επειδὴ ἐξέφρασα τὴν ἔκπληξίν μου περὶ τοῦ τί τὸν ἐπηρέασε μετὰ τὸν ἀποχωρισμόν μας, ὥστε νὰ καταλήξῃ εἰς τοιοῦτον συμπέρασμα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅσα ὁ ἴδιος ἐξέφραζεν εἰς τὸ παρατηρητήριον μάχης, καὶ ἐπειδὴ ἠπείλησα ὅτι θὰ προετίμων νὰ παραιτηθῶ τῆς θέσεώς μου καὶ τοῦ βαθμοῦ μου, παρὰ νὰ ἀφίσω τὴν νίκην ποὺ ἐκράτουν σφικτὰ εἰς τὰ χέρια μου καὶ νὰ συμπτυχθῶ, μοὶ κατέστησε γνωστὸν ὅτι ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διασπάσωμεν τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι μόνον ἡ λῆψις τῆς ἐπαφῆς ἐπετεύχθη.»

«'Επωφελήθην τότε τῆς εὐκαιρίας καὶ ὑπέμνησα ὅσα ὁμοῦ εἴχομεν παρατηρήσει καὶ ἐπέμενον **ὅτι κάποια σατανικὴ πλάνη** ἐνεφιλοχώρησε.

»'Επέμενον τότε διότι ἡ τοποθεσία ἀντιστάσεως περὶ τὸ ΙΒΑΝ (εἰς ΛΕΣΚΑ—ΤΣΕΡΝΙΚ) κατελήφθη μέχρι τοῦ ὀπισθίου ὁρίου τοῦ πρὸς τὸν ἐχθρὸν βάθους, ἡ τοποθεσία δὲ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ περὶ τὸ ΚΟΝΙΤΣΕ—ΡΕΣΝΙΤΣΕ διεσπάσθη, ὡς ἰδίοις ὄμμασιν ἀντελήφθημεν καὶ ἠπειλεῖτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἡ διεύρυνσις τοῦ ρήγματος παρὰ τοῦ 65 Συν)τος εἰς ὑψ. 1229, καὶ τέλος τὸ ΚΑΖΑΝ καὶ τὸ ΜΠΑΤΑΡΟΣ (κλεὶς τῆς ὅλης τοποθεσίας) κατελήφθησαν, ἀνατραπέντος τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν ἀντηρίδων.

«Τίς εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος, ἠρώτων, ὅστις ἰσχυρίζεται ὅτι εἴμεθα εἰς τὴν λῆψιν ἐπαφῆς; Δὲν θὰ συνομολογήσετε μαζύ μου Στρα-

τηγέ μου, ἐξηκολούθησα, ὅτι ἐπετεύχθη κἄτι περισσότερον ἱκανοποιητικὸν ἀφ' ὅσον ἀνεμένομεν ;

»'Αναμφισβητήτως συνηντήσαμεν λυσσώδη ἀντίστασιν, ὠργανωμένην τοποθεσίαν, πληθὺν πυρ)κοῦ καὶ ὅλμων καὶ ἀντεπιθετικὰς ἐνεργείας, ἀλλ' ἐπετύχομεν ἱκανοποιητικώτατα ἀποτελέσματα χωρὶς μεγάλας ἀπωλείας. 'Εγὼ ἄγομαι εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ὀβίδες, αἱ βόμβαι ἀεροπλάνων καὶ οἱ ὅλμοι ρίπτονται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κλεισμένα τὰ μάτια, καὶ οὐχὶ κατόπιν σκοπεύσεως εἰς τὸ κρέας.

»Προσέθετον ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ κατελαμβάνομεν ἐντὸς μιᾶς ὥρας τὴν ΚΟΡΥΤΣΑΝ ἀλλά τοῦτο καὶ ἂν ἀπεχώρουν οἱ 'Ιταλοὶ δὲ θὰ ἦτο κατορθωτόν. 'Επομένως ὅσα ἀνέμενον ἐπραγματοποιήθησαν.

»Παρ' ὅλαςτὰς ἀντιρρήσεις μου ταύτας ὁ Στρατηγὸς Πιτσίκας ἐπέμενεν εἰς τὸ νὰ μεταπέσωμεν εἰς τὸ πλεῖστον τοῦ μετώπου μας εἰς ἄμυναν, καὶ συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως «διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν».

«Εἰς τοῦτο ἀπήντησα ὅτι ἔχω ἐκδόση ἤδη τὴν διαταγήν μου διὰ τὴν ἑπομένην καὶ ὅτι, ἐὰν θέλῃ **διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν θέτω εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν παραίτησίν μου».**

Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 15 Νοεμβρίου κατέφθασεν ἀναμενομένη διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., καθ' ἣν διετάσσετο τὸ Σῶμα Στρατοῦ νά ἐπιδιώξῃ τὰς προθέσεις του διὰ τῆς μεθόδου τῶν διαδοχικῶν προσπαθειῶν, τηροῦν εἰς ὅλον τὸ λοιπὸν μέτωπόν του ἀμυντικὴν στάσιν, ἐκ τοῦ λόγου δῆθεν ὅτι κατὰ τὴν 14ην Νοεμβρίου ἐπετεύχθη ἡ λῆψις ἐπαφῆς μετὰ τῆς γραμμῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

«Τὴν διαταγὴν ταύτην δὲν ἐκοινοποίησα εἰς τὰς Μεραρχίας μου αἵτινες τὴν 15 Νοεμβρίου ἐνήργησαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοθεῖσαν πρὸ τῆς συνεννοήσεώς μου ἀπὸ τηλεφώνου, καὶ συνεπῶς πρὸ τῆς λήψεως τῆς ἀνωτέρω παραδόξου ἀποφάσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

»Συνεπῶς θέλω νὰ ἐπιμένω εἰς τὸ ὅτι μόνον τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. παρενέβαλε προσκόμματα εἰς τὰς ἐνεργείας μας κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 πρὸς τὴν 15 Νοεμβρίου.»

Τὴν Μεσημβρίαν τῆς 15ης Ν)βρίου ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Μεταξᾶς μοὶ ἀπηύθυνε συγχαρητήριον τηλεγράφημα, διὰ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Γ.' Σ. Στρατοῦ, τὰ συγχαρητήρια δὲ ταῦτα ἡρμήνευσα τότε ὡς ἐπιδοκιμασίαν τῆς ἐπιμονῆς μου καὶ τῶν προσπαθειῶν μου, ἐν ἀντιθέσει εὑρισκομένην μὲ τὴν τοῦ προϊσταμένου μου ("Εκθεσις Διοικητοῦ Γ.' Σώματος Στρατοῦ).

Τοιουτοτρόπως εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ὄχι μόνον ἡ ἔναρξις τῆς ἐπιθέσεως τῆς ΜΟΡΟΒΑΣ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξακολούθησις αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν φωτισμένην πρωτοβουλίαν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ.' Σ. Στρατοῦ.

Ἄλλωστε καὶ αἱ συμπληρωματικαὶ ἐκδοθεῖσαι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν διαταγαὶ κάθε ἄλλο παρὰ ἐνέργειαν κατὰ διαδοχικὰς ὑπεδήλουν.

Οὕτω πως ἐξηκολούθησεν ἡ Μάχη ὁμαλῶς μέχρι καταλήψεως καὶ τῆς Κορυτσᾶς τὴν 22 Νοεμβρίου, ὁπότε ἐχάθησαν δύο ἡμέρας ἐν ἀναμονῇ ἐπιθέσεως δῆθεν ἐχθρικῶν ἁρμάτων μάχης,τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀνεφάνησαν ποτέ.

Τοιοῦτος ἦτο ὁτρόπος τῆςἐξασκήσεως τῆςἡμετέρας Διοικήσεως, εἰς τὴν μεγαλυτέραν μάχην τὴν ὁποίαν εἶδαν τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας, καὶκαθ' ἣν πέντε Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι ἐπετίθεντο ἐναντίον ἰσαρίθμων Ἰταλικῶν τοιούτων, ἐπίθεσιν διαρκέσασαν ἐπὶ δέκα ὁλοκλήρους ἡμέρας καθ' ἃς ὁ Ἀνώτατος Ἀργηγὸς δὲν εὗρε οὔτε μίαν ἡμέραν διαθέσιμον διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ πεδίον τῆς Μάχης.

Ἐκ μερους δηλαδὴ τῆς Ἀνωτ.Διοικήσεως δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἄλλη ἐπεμβασις παρά ὁ ἐξαναγκασμὸς τῶν ὑφισταμένων εἰς τὸ νὰ καθορίσωσι τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς Μάχης.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀντιπροσωπεύθη εἰς τὸ Πεδίον τῆς Μάχης δι'ἑνὸς τῶν Ὑποστρατήγων ὑπαρχηγῶν του, ἡ ἔλλειψις ὅμως ψυχικοῦ σθένους του ὁποίου ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀφίσῃ ἐποχὴν πανταχόθεν ὅθεν διῆλθε.

Καὶ οὕτω ὄχι μόνον ἡ ἀξιοπρέπεια ἀλλὰ καὶ ἡ στοιχειώδης φιλαυτία εἶχαν πετάξῃ πλέον ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Η ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ ΤΗΣ ΜΟΡΟΒΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΣ ΒΛΕΨΕΩΝ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ

«Ἀφ' ἧς ἡ ἀναληφθεῖσα ἐπιθετική μας ἐνέργεια κατεφάνη εὐνοϊκῶς ἐξελισσομένη τόσον εἰς τὸν Τομέα ΚΟΡΥΤΣΑΣ ὅσον καὶ εἰς τὴν ΗΠΕΙΡΟΝ, μελετᾶται ἐν τῷ Γεν. Στρατηγείῳ τὸ ζήτημα τῆς περαιτέρω συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων» (Ἔκθεσις Γενικοῦ Στρατηγείου).

Πράγματι, δύο ἤδη ἡμέρας πρὸ τῆς βραδυνούσης εἰσόδου τῶν στρατευμάτων μας εἰς τὴν ΚΟΡΥΤΣΑΝ, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον βλέπον ἐξησφαλισμένην τὴν ἐπιτυχίαν ἐξέδωκε πρὸς τὰ Α΄. καὶ Β΄. Σ.Στρατοῦ καθὼς καὶ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 13292)20)11)40 διαταγὴν τὴν ὁποίαν κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα.

«Κατόπιν εὐνοϊκῆς τροπῆς τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἠπείρου ὁ ἐπιδιωκτέος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Α΄. Σ. Στρατοῦ θὰ εἶναι ἡ εὐρεῖα ἀπὸ Βορρᾶ ἐξασφάλισις τῆς ἐγκαρσίας ΑΓΙΩΝ

ΣΑΡΑΝΤΑ—ΚΑΚΑΒΙΑΣ ὡς καὶ ἡ εὐρεῖα ἐξασφάλισις τοῦ κόμβου τῆς ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ Στόπ.

Δεξιώτερον τὸ Β΄. Σ. Στρατοῦ θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τοῦ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ἀπὸ Β. Δ.

Ὅριον μεταξὺ Α΄.καὶ Β΄. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ—κορυφογραμμὴ ΜΕΛΕΣΙΝΑ—χωρίον ΧΟΤΟΒΑ ἅπαντα εἰς Βῆτα Σῶμα.

Ἐνέργειαι ἀριστεροῦ Β΄.Σ. Στρατοῦ καὶ δεξιοῦ "Αλφα συντονισθῶσι δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεων μεταξὺ δύο Σωμάτων. Ἐνέργειαι τολμηραὶ ὑποσχόμεναι σημαντικὰ κέρδη κλπ.»

Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τοῦ ἀγῶνος, καὶ εἰς τὴν περίοδον καθ' ἣν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διαβλέπει ἐνδεχόμενα σημαντικὰ κέρδη, ἐν τούτοις τοῦτο ἀποφεύγει ν' ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνας του, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξακοντίζῃ ἀορίστους Τακτικὰς Συμβουλάς, **περὶ εὐρείας καλύψεως τοῦ τάδε ἢ τοῦ τάδε χώρου,** ἐμπιστευόμενον τὰ οὐσιαστικὰ μέτρα καὶ ἀποφάσεις, εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συνεννοήσεων τῶν δύο ὑφισταμένων Ἐπιτελείων, τὰ ὁποῖα συμπληρωματικῶς δὲν εὑρίσκοντο τότε εἰς ἀγαθὰς σχέσεις. Τὸ τοιοῦτον ὅμως τακτικῶς καλεῖται, «Οἰκειοθελὴς αὐτοπαραίτησις ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς Διοικήσεως».

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας, ἡ ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐκθέτει τὰς κατεχούσας αὐτὸ σκέψεις διὰ τῶν ἑξῆς ὁδηγιῶν 13405.

Αἱ ὁδηγίαι αὗται ὑπ' ἀριθ. 13405 τιτλοφορούμεναι 'Οδηγίαι διὰ τὴν Συνέχισιν τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἐπαναλαμβάνουν τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξέθεσε συντόμως ἡ ἀνωτέρω σύντομος διαταγὴ λέγουσα.

Ὁ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 13174)12)11)40 ὁδηγιῶν (δηλαδὴ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς) καθορισθεὶς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τείνει νὰ πραγματοποιηθῇ.

Κατὰ τὸ Κέντρον καὶ τὸ ἀριστερὸν ἡ ἐλευθέρα χρησιμοποίησις τῆς ἁμαξιτῆς Κορυτσᾶ—Λεσκοβίκι καὶ ἡ τοιαύτη τῆς ὁδοῦ Ἁγ. Σαράντα—Κακαβιᾶς **ἀποτελοῦσι σημαντικὸν ἀπόκτημα οὐ μόνον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀνεφοδιασμῶν μας, καὶ δὴ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον**, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἐφοδιασμῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως χειρισμοῦ τῶν δυνάμεών μας.

Πρὸς τοῦτο ὁ ἐπιθυμητὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός, οὗτινος τὴν πραγματοποίησιν θὰ ἐπιδιώξωμεν κατὰ τὸ δυνατόν, μᾶς εἶναι ἡ ἐξασφάλισις ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων Μαλιγκὲρ (Δ΄. Ἀργυροκάστρου) Γκόρια (Β. Α. Ἀργυροκάστρου) Μάλι-ἑ-Κοκόϊκα (Β.Β.Α. Πρεμετῆς) ΙΙ Τὴν περαιτέρω πρὸς τοῦτο συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀντιμετώπιζεν ὡς ἑξῆς.

Μὲ ἰσχυρὸν καὶ ἀσφαλῆ στροφέα τοῦ δεξιοῦ τῆς ὅλης διατά-

ξεώς μας, προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς Βορρᾶν, τοῦ Κέντρου παρακολουθοῦντος καὶ ἐπιβοηθοῦντος τὴν προώθησιν ταύτην καὶ συνδέοντος δὲ σταθερῶς τὰς δύο πτέρυγας.

III. . . . . . .

IV. . . . . . .

Β) Α΄.Σ. Στρατοῦ θὰ προχωρήσῃ ἐπὶ τῆς Γενικῆς κατευθύνσεως Ἐλαία—Ἀργυρόκαστρον Τεπελένι—Αὐλὼν, ἐνεργοῦν κυρίως διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του, τῆς ἐνεργείας τοῦ δεξιοῦ του ἐξελισσομένης ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β΄.Σ. Στρατοῦ.

Γ) Β΄.Σ. Στρατοῦ θὰ προχωρήσῃ ἐπὶ τῆς Γενικῆς κατευθύνσεως Μεσογέφυραν Βεράτιον διὰ τῶν κοιλάδων Ἄψου (Οὐζούν) ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, τοῦ ἀριστεροῦ του ἐνεργοῦντος ἐν στενῷ συνδιασμῷ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α΄. Σ. Στρατοῦ.

VI) Δὲν ὁρίζω ἀπὸ τοῦδε ὁριστικὸν τελικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπόν, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ ὅριον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμὼν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ ἀνακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις μας».

Αἱ ἀνωτέρω ὅμως ὁδηγίαι εἶναι τελείως ἔξω τῆς πραγματικότητος διότι μόνον μετὰ 12 ἡμέρας θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀρχίσῃ ἡ πραγματοποίησίς των, δοθέντος ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Α΄. Σ. Στρατοῦ ἦτο καθηλωμένον πρὸ τῆς Κακαβιᾶς.

Ἀντὶ λοιπὸν ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις νὰ ἐξετάσῃ τὸ ποία εἶναι ἡ αἰτία τῆς στασιμότητος αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐστοίχισε 2000 ἄνδρας εἰς τὴν VIIIην Μεραρχίαν, κάθεται καὶ διηγεῖται τί θὰ γίνῃ ἀργότερα μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐγκαρσίας Μαλιγὲρ—Μάλι-Κοκόϊκα.

Τῆς ἀκαθοριστίας ταύτης ἐπωφελουμένη ἡ Ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, καὶ στηριζομένη ἐπὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς λέξεως Αὐλῶνος, ὡς γενικῆς κατευθύνσεως ὅμως, καὶ ὄχι ὡς ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας της περὶ διεισδύσεως εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Δύο κύριαι κατευθύνσεις ἐνεργείας ἐξετάζονται : ἡ κατεύθυνσις Φλώρινα-Κορυτσᾶ—Ἐλμπασάν, καὶ ἡ τοιαύτη Ἰωάννινα Αὐλὼν (χωρὶς ν' ἀναφερθῇ διόλου ἡ πρὸς Γκλάβαν διὰ μέσου Ἄψου καὶ Ἀώου ἡ ὁποία ἦτο ἡ ὀρθοτέρα, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακάτω) καὶ ἀποκλειομένης τῆς πρὸς Κορυτσᾶν κατευθύνσεως διὰ κλιματολογικοὺς λόγους προετιμήθη ἡ τῆς Αὐλῶνος.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Γεν. Στρατηγείου ὅπως ἡ προσπάθεια στραφῇ κατὰ τὸν Ἄξονα Ἰωάννινα—Αὐλών. Ἀπόρροια τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἦτο ἡ ἀνωτέρω μερικὴ διαταγὴ 13292 καθὼς καὶ αἱ ὑπ' ἀριθ. 13405 ὁδηγίαι.

Ἅμα βάλει ὅμως κανεὶς τὰ ματογυάλια του καὶ διαβάσει ἐπισταμένως τὰς ἀνωτέρω δύο διαταγάς, δὲν θὰ δῇ πουθενὰ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Αὐλῶνα, λέξιν χρησιμοποιηθεῖσαν πρὸς καθορισμὸν μιᾶς κατευθύνσεως. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσω

τώρα τὴν διαφορὰν μεταξὺ κατευθύνσεως καὶ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ·

Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω εἶναι μεταπολεμικὰ παραμύθια, αἱ δὲ ἄνω ὁδηγίαι εἶναι σαφεῖς σαφέστατα, ὡς ὁδηγοῦσαι τὰ δύο παραλλήλως δρῶντα Σώμ. Στρατοῦ, Α.' καὶ Β.' εἰς **μίαν εὐθυγράμμισιν** ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μαλιγκὲρ Μάλι-Κοκόϊκα, καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὁ καιρὸς τὸ ἐπιτρέψει. Ἄλλως τε καὶ τὰ Ἐπιτελεῖα τῆς Κορυτσᾶς τὴν διαταγὴν ταύτην, τὴν ὠνόμαζαν διαταγὴν εὐθυγραμμίσεως.

Εὐθυγράμμισις ὅμως τῆς Στρατιᾶς εἶναι τὸ μεγαλείτερο Στρατηγικὸ σφάλμα, διότι καὶ διά τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπιβάλλεται ἀφ' ἑαυτῆς ἡ εὐθυγράμμισις, πάλι προσπαθεῖ νὰ ἔχῃ τις τὰς Μονάδας του διηρθρωμένας πρὸς ἀλληλοϋποστήριξιν.

Ὥστε αἱ ἄνω ὁδηγίαι μακρὰν τοῦ νὰ παρουσιάζωνται ὡς μεγαλυτέρα διεύρυνσις τῶν βλέψεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔξω τῆς πραγματικότητος, ὡς προηγηθεῖσα πολὺ ταύτης ἀφ' ἑτέρου δὲ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς ἕνα μέγα Στρατηγικὸν σφάλμα, τὸ τῆς εὐθυγραμμίσεως τῶν Μονάδων της.

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ ΚΑΙ ΑΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Ὅταν ἐκοινοποιήθη ἡ ἀνωτέρω διεύρυνσις τῶν βλέψεων Γενικοῦ Στρατηγείου, ἡ ὁποία κατέληγεν εἰς εὐθυγράμμισιν τῆς Στρατιᾶς ἦτο 24 Νοεμβρίου, δηλαδὴ εἶχον παρέλθει 28 ὁλόκληροι ἡμέραι ἀπὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅλαι αἱ μεταφοραί μας εἶχον τελειώσει ἀπὸ δεκαημέρου σχεδόν, ὥστε νὰ μὴν ἐξηγῆται ἡ ἀνωτέρω διστακτικότης τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἡ ὁποία κατέληγε τὴν 12 Νοεμβρίου εἰς **διαχείμασιν**, τὴν δὲ 24 Νοεμβρίου εἰς **εὐθυγράμμισιν**,

Σπάζει λοιπὸν κανεὶς τὸ κεφάλι του λέγοντας ἡμεῖς ἠθέλαμεν νὰ πέσωμε στὸν Ἀλιάκμονα, στὸν Πηνειό, στὴν Ὄθρυν κλπ. καὶ τώρα ποὺ ἡ ἀνόητος Ἰταλικὴ Ἀεροπορία, μᾶς ἄφισε νὰ συγκεντρωθοῦμε, τί καθήμεθα καὶ δὲν ἐπιτιθέμεθα, δοθέντος μάλιστα ὅτι εἴμεθα ἀρκετὰ πολυαριθμώτεροι τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἕως πότε θὰ διαρκοῦσε αὐτό !!!

Μήπως ὁ γέρος, παλαιὸς καὶ ἄξιος στρατιωτικὸς εἶχε σφυρίξει στ' αὐτὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, μὴ σπεύδεις καὶ πήγαινε σιγὰ σιγά, ὥστε νὰ ἀπορροφήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις, διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὰς ἐν Λιβύῃ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἄγγλων ; Ἄλλην ἐξήγησιν δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ,

Μὴ ἔχοντες ὅμως οὐδεμίαν πληροφορίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος διότι ὁ τέως Πρωθυπουργὸς εἶχεν ἀποθάνει ἄφινα τὸ ζήτημα κενόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐδημοσιεύθησαν ἀποσπάσματα τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Μεταξᾶ, τὰ ὁποῖα ἴσως νὰ παρακάμπτουν ὡς ἀνεγράφη πολὺ σπουδαιότερα πράγματα, ἀλλ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐξομολογοῦνται μᾶς εἶναι ὑπεραραρκετά.

Χωρὶς λοιπὸν νὰ κάμωμεν νεωτέρας ἀπογοητευτικὰς ἀπαριθμήσεις τῶν ἑκατέρωθεν δυνάμεων, βλέπομεν ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ κύκλοι ἔχουν πλήρη συναίσθησιν τῆς στρατιωτικῆς μας ὑπεροχῆς ἐφ'ὦ καὶ κάθονται στὰ κάρβουνα. Ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν μὲ τὸν ὁποῖον κάθε ἄλλο παρὰ φιλικαὶ σχέσεις μὲ συνδέουν, μαίνεται διὰ τὴν βραδύτητα τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ εἴθε νὰ ἦτο αὐτὸς Ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ Παπάγος Ὑπουργός.

Τέλος εἰς τὸ κάτωθι σύντομον σημείωμα φαίνονται σαφῶς αἱ ἀντιλήψεις τοῦ πρωθυπουργοῦ.

«30 Νοεμβρίου (34 ἡμέρας) Παπάγος δεύτερον μέτωπον. Παραστάσεις Παπαδήμα διὰ βραδεῖαν προχώρησιν, Τοῦ δίνω νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ταχεῖα προχώρησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἀφθονία μέσων προχωρήσεως. Κατελήφθη Πόγραδετς. Ἀριστερὸν πολὺ βραδύ. Ἀσχέτως μὲ Παπαδήμα ἀπόψε, τηλεγραφήματά τινα μοῦ ἐφιστοῦν ἀπειλὴν ἀναμίξεως Γερμανίας. Ἐνώπιον Βασιλέως ἀναπτύσσω Παπάγον ζήτημα, ὅτι πρέπει νὰ τελειώνωμεν τὸ ταχύτερον μετὰ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ Ἀλβανίας, ἄλλως τρέχομεν κίνδυνον ἀπὸ Γερμανίας».

Ἡ κυβερνητικὴ λοιπὸν ἐντολὴ πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον ἦτο σαφής, σαφεστάτη. **Νὰ ρίψωμεν δηλ. τὸ ταχύτερον τοὺς Ἰταλοὺς στὴ θάλασσα.** Ὁ πολύπειρος γέρων δὲν ἐγελάστηκε καὶ αὐτὴν τὴν φορὰ στρατιωτικῶς τοὐλάχιστον.

Η ΕΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ 7ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Βασιλεως παρουσίασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου καθ' ἣν ἀπεδείχθη ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἦσαν χλιαραὶ δηλ. τὴν 2αν Δεκεμβρίου, ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐπῆρε τὸν πρίγκηπα Παῦλον, καὶ ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τὰ Στρατηγεῖα τῶν Σωμάτων Στρατοῦ ἐν ἀναμονῇ ἴσως ἐπιβραδυντικῶν προπρατάσεων τῶν ὑφισταμένων μονάδων διότι ταῦτα ἐγνώριζον καλῶς τὰς δυσχερείας τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς κινήσεως.

Καὶ εἰς μὲν τὰ Ἰωάννινα εὑρέθη τὴν 3 μὲ 4 Δεκεμβρίου ὅπου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀντελήφθη λόγῳ τῆς σθεναρᾶς διαμαρτυρίας τοῦ Στρατηγοῦ Κατσιμήτρου, τὸ μέγα σφᾶλμα τὸ ὁποῖον εἶχε διαπράξῃ τοῦ νὰ γίνῃ ἡ πρὸς Κακαβιὰν ἐπίθεσις ἄνευ οὐδεμιᾶς πλευροκοπήσεως τοῦ ἐχθροῦ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἐστοίχισε 2.000 ἐκτὸς μάχης, διότι ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ ἔγινε μετωπικὴ καὶ μόνον.

Ἐν συνεχείᾳ ὠργανώθη ὑπὸ τὰ ὄμματά του ἡ μετὰ τὴν Κακαβιὰν καταδίωξις τοῦ Α.' Σώματος Στρατοῦ, ἡ ὁποία γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγγράφων διαταγῶν **διὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν βουνῶν**

ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Ἰταλικοὺς παληοτενεκέδες, ἡ ὁποία ἀπέδωσε τὴν βραδύτητα τῆς καταλήψεως τοῦ Ἀργυροκάστου, τὴν ὁποίαν ὅμως μετέπειτα ἐλαφρᾷ τῇ συνήδεισει ἐπέρριψε εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Δεμέστιχαν.

Στὶς 6 Δεκεμβρίου διέρχεται ἐκ Κονίτσης, ὅπου ἀποφασίζει νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Β'. Σῶμα Στρατοῦ καὶ νὰ ἐνισχυθῇ τοῦτο διὰ τῆς XV Μεραρχίας, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς Κιάφε—Κιαρίτ.

Εἰς τὰς 7 Δεκεμβρίου ἐξημέρωσε στὴν Κορυτσᾶν, ἔνθα ἐπραγματοποιήθη ἡ πρώτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων προσωπικὴ ἐπαφὴ καὶ συνεργασία «μεταξὺ τῶν ἀνωτάτων Διοικήσεων».

Κατὰ ταύτην ὁ κ. Ἀρχιστράτηγος ἔσχε μίαν πρώτην συνεργασίαν μετὰ τῶν Διοικητῶν τοῦ τμήματος Στρατιᾶς, Γ.' Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ., καθ' ἣν ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασίν του περὶ συνεχίσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἠπείρου, μὲ ἐπιτήρησιν καὶ συγκράτησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ Βορείῳ μετώπῳ καὶ ἐπιθετικὴν προσπάθειαν ἐν τῷ Νοτίῳ μετώπῳ ἐπὶ τῶν ἀξόνων ΙΩΑΝΝΙΝΑ—ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ ΚΟΝΙΤΣΑ—ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ.

«Παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. σχετικῶς μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν σκέψεων οὐδεμίαν ἐδέχθη συζήτησιν ἐπὶ τῶν σχεδίων του, τὰ ὁποῖα λέει ὅτι ἦσαν δικαίωμα τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

Ἐπηκολούθησε συνεργασία τοῦ Ἀρχιστρατήγου μετὰ τῶν Ἐπιτελαρχῶν τοῦ Τ.Σ. τοῦ Γ.' Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ συγκροτήματος. Κατὰ ταύτην ὁ κ. Ἀρχιστράτηγος προέβη εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως. Μετὰ τὸ τέλος τῆς συνεργασίας ταύτης, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ. ἐζτησήεν ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν, παρασχεθεῖσαν καὶ καθ' ἣν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ. ὑπέβαλε τὰς ἑπομένας ἀπόψεις, διὰ τὰς ὁποίας ἦτο σύμφωνος καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

1) Ὅτι διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἀρτηρίας ΚΟΡΥΤΣΑΣ—ΜΕΣΟΓΕΦΥΡΑ ἐπετύχομεν τὸν διαχωρισμὸν τῆς ἐχθρικῆς διατάξεως εἰς δύο Συγκροτήματα, Βόρειον καὶ Νότιον ἐπικοινωνοῦντα διὰ τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀλβανίας.

2) Ὅτι ἐπεβάλλετο νὰ διατηρήσωμεν τὸν διαχωρισμὸν τοῦτον εἰσδύοντες ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον καὶ νὰ τὸν ἐκμεταλλευθῶμεν.

3) Ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ διαχωρισμοῦ συνίστατο εἰς τὴν διαδοχικὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρικῶν συγκροτημάτων, πρῶτον τοῦ νοτίου καὶ εἶτα τοῦ βορείου ἢ τἀνάπαλιν.

4) Ὅτι ἐνέργεια πρὸς συντριβὴν τοῦ βορείου ἐχθρικοῦ συγκροτήματος ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ—ΛΙΝ—ΕΛΒΑΣΑΝ ἦτο ἀσύμφορος διότι θὰ προσέκρουεν εἰς τὰ ὀχυρὰ τοῦ ΛΙΜΠΡΑΒΖΙ πρὸς συντριβὴν τῶν ὁποίων δὲν διεθέτομεν ἐπαρκὲς βαρὺ πυροβολικὸν καὶ ἀεροπορίαν.

5) Ὅτι ἐπεβάλλετο ἡ ἐνέργεια διὰ τὴν προκαταρκτικὴν συν-

τριβὴν τοῦ νοτίου ἐχθρικοῦ συγκροτήματος, οὐχὶ ὅμως διὰ τῶν ἀξόνων ΙΩΑΝΝΙΝΑ—ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ ΚΟΝΙΤΣΑ—ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ, διότι ἐπὶ τῶν μεγάλων τούτων ἀρτηριῶν, προσφερομένων εἰς τὰ πεδινὰ καὶ μηχανοκίνητα μέσα τοῦ ἐχθροῦ, οὗτος θὰ ἐνισχύετο εὐχερῶς. καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπίθεσις θὰ καθηλοῦτο.

6) Ὅτι τοὐναντίον ἐπεβάλλετο ἡ διὰ τῶν ὀρεινῶν δρομολογίων ἐνέργεια, ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως ΕΡΣΕΚΑ πρὸς ΓΚΛΑΒΕΣ καὶ ΦΙΕΡΙ, ἐφ' ἧς αἱ ἡμέτεραι ἡμιονικαὶ συνθέσεις θὰ εἶχον τὴν ὑπεροχὴν καὶ

7) Ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάντων τούτων, ἦτο ἐνδεδειγμένη ἄμεσος καὶ ταχίστη ἐνίσχυσίς μας διὰ λόχων ἡμιονηγῶν, καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐλλείψεων τῶν μονάδων μας.

Ὁ κ. Ἀρχιστράτηγος ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Τ. Σ. ὅτι ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀνωτέρω γενικὴν ἰδέαν ἐνεργείας, καὶ ὅτι θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Ἰωάννινα διὰ νὰ διευθύνῃ τὸν ἑλιγμόν, ἐνῷ ὁ Ἀρχιστράτηγος διατείνεται σήμερον ὅτι δὲν ἐδέχθη καὶ ἐκεῖ οὐδεμίαν συζήτησιν διὰ τὸν ἑλιγμόν, ἀντίθετον ἄλλωστε εἰς τὰ διατεταγμένα περὶ εὐθυγραμμίσεως.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. Ἐκ παραλλήλου ὅμως ἡ ἔκθεσις Γ΄.Σ. Στρατοῦ λέγει τὰ ἑξῆς :

«Πιστεύων ἀκραδάντως ὅτι εἰς πόλεμον,καθ'ὃν ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπεβάλλετο ὅπως ὁ καθεὶς συνεισφέρῃ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο, καὶ βλέπων ὅτι εἰς τὴν γειτονικὴν ζώνην ἐνεργείας (Συγκρότημα Κ. καὶ δεξιὸν τοῦ Β΄.Σ. Στρατοῦ), δὲν ἐνηργοῦντο ὅσα καὶ οἷα ἦτο πρέπον νὰ ἐνεργῶνται, οὐχὶ ἐξ ὑπαιτιότητος ἢ ἐκ σφάλματος τῶν ἡγητόρων τούτων, ἀλλ' ἐκ σφαλμάτων τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἐνόμισα καθῆκον μου ν' ἀπευθυνθῶ πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον δι' ἐπιστολῆς μου διὰ νὰ τὸν κατατοπίσω.

Ἤχθην ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην διότι ἐγνώριζον ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος παρέμενεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μὴν ἔχῃ ὅλα τὰ στοιχεῖα, διὰ νὰ κρίνῃ τὴν κατάστασιν καὶ ἀποφασίσῃ τὰ ὀρθότερα.

Ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι δὲν ἔβλεπεν ὅσα ἐβλέπομεν ἡμεῖς, καὶ ὅτι ἐστερεῖτο στοιχείων περὶ τῆς τοπογραφικῆς διαμορφώσεως, καὶ περὶ τῶν δυνατοτήτων μας, ἀπεφάσισα τὴν 1ην Δεκεμβρίου νὰ ἐκθέσω πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον ἅπαντα τὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ ἀποφασίσῃ ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἀπεφασίζομεν ἡμεῖς, ἂν ἤμεθα εἰς τὴν θέσιν του.

Τὴν συνταχθεῖσαν ἐπιστολήν μου ἐνεχείρισα εἰς τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Κορόζην Ἀθαν. πρὸς ἐπίδοσιν τῷ Ἀρχιστρατήγῳ. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς μου ἐγνώριζον οἱ ἀντιστράτηγοι Κοσμᾶς καὶ Πιτσίκας. οἱ Συν)χαι Χρυσοχόου, Κορόζης καὶ Κιτριλάκης, ὁ Ἀντ)χης Χατζαρούλας καὶ ἄλλοι, συνίστατο δὲ εἰς τὸ νὰ προτείνω ὅπως :

«Νὰ μὴ συγκρατοῦνται πρὸς τὰ ὀπίσω αἱ ἀμέσως βορείως τοῦ ΑΨΟΥ δυνάμεις μας, ἀλλὰ ὠθηθοῦν τολμηρῶς πρὸς ΤΣΕΡΕΒΟΝΤΕ, καὶ ἐκεῖθεν νὰ στραφοῦν πρὸς τὴν κυρίαν ἀφετηρίαν ΠΡΕΜΕΤΙ—ΒΕΡΑΤΙ ἵνα καταλαμβάνουσαι τὴν ΓΚΛΑΒΑΝ—ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ, ἀποκόψουν τὸν πρὸς ΠΡΕΜΕΤΗΝ δρῶντα ἐχθρὸν καὶ τὸν αἰχμαλωτίσουν, καὶ ἵνα ἐπιταχυνθοῦν αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ ΒΕΡΑΤΙΟΥ.

Ὡς κυρίους λόγους προέβαλλον ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη ὑπηγόρευε **τὴν εὐθυγράμμισιν τοῦ μετώπου**, δεδομένου ὅτι ἔναντι τῆς Χ καὶ ΧΙ Μεραρχίας καὶ εἰδικώτερον βορείως ΑΨΟΥ δὲν ἐσημειοῦτο ἡ ὕπαρξις ἐχθρικοῦ Στρατοῦ, καὶ ὅτι ὁ ΑΨΟΣ ποταμὸς εἶναι ἀδιάβατος, καὶ ἑπομένως τὰ πλευρὰ τῶν προωθησομένων Μεραρχιῶν μας δὲν θὰ διέτρεχον εἰς τὸ μέλλον τὸν κίνδυνον ὑπερκεράσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Προσέθετον εἰς τὴν ἐπιστολήν μου ὅτι,ἐὰν ὑπάρχῃ δυσχέρεια εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν δυνάμεών μας, ἠδύνατο νὰ λυθῇ παρ'ἡμῶν, οἵτινες θὰ ἐνισχύομεν τὰς Μεραρχίας ἐκείνας διὰ τῶν μεταγωγικῶν **ἁπάντων τῶν βοηθητικῶν σχηματισμῶν μας**, οἵτινες ἐπεστάθμευον παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ ἠδύναντο ν' ἀνεφοδιάζωνται δι' αὐτοκινήτων.

Τὴν 6ην Δεκεμβρίου ὁ 'Αρχιστράτηγος ἀφίχθη εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ προερχόμενος ἐκ τῶν Α'. καὶ Β'.Σ. Στρατοῦ καὶ ὥρισε συγκέντρωσιν τῶν τριῶν ἀντιστρατήγων Πιτσίκα, Κοσμᾶ καὶ τοῦ ὑποφαινομένου τὴν 8ην ὥραν καὶ 30' τῆς 7ης Δεκεμβρίου. Κατὰ τὴν 8ην καὶ 30' τῆς 7ης Δεκεμβρίου παριστάμεθα πάντες πλὴν τοῦ 'Αντιστρατήγου Κοσμᾶ καὶ ὁ 'Αρχιστράτηγος ἀπέτεινε, πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Κοσμᾶ, τὰς ἐρωτήσεις του περὶ τῆς καταστάσεως πρὸς τὸν 'Αντιστράτηγον Πιτσίκαν.

Οὗτος ἀνήνεγκεν ἅπαντα τὰ ἀφορῶντα τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ κατέληξε λέγων, ὅτι φρονεῖ ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἐνεργήσωμεν πρὸς κατάληψιν τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ,διὰ τολμηρᾶς προωθήσεως δύο Μεραρχιῶν τῆς Χ καὶ ΧΙ καὶ ἴσως περισσοτέρων.

Τουτέστιν ὡμίλησε περίπου ὑφ'ὅ πνεῦμα προὐτάθη διὰ τῆς ἐπιστολῆς μου μέ τινας παραλλαγάς, πρᾶγμα ποὺ ἐπρέσβευον ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοί, καὶ ἐστενοχωροῦντο διότι δὲν ἠκολουθεῖτο ὁ πρὸς τὸ τέρμα τρόπος ἐνεργείας.

Κατόπιν τούτου ὁ 'Αρχιστράτηγος ἐν ὀργῇ καὶ συγκεκινημένος ἀπήντησε :.

«Δὲν ἐπιτρέπω ν' ἀσχολῆσθε μὲ ζήτημα ἔξω τῆς ἁρμοδιότητός σας. Αὐτὸ ποὺ ὑποδεικνύετε εἶναι ἰδικόν μου ζήτημα. 'Εγὼ μόνον δικαιοῦμαι νὰ σκεφθῶ καὶ ν' ἀποφασίσω. Σεῖς εἶσθε ὑπεύθυνοι διὰ τὸ . τμῆμα τῆς Στρατιᾶς ὅπερ διοικεῖτε».

Ἡ πρὸς τὸν Πιτσίκαν παρατήρησις ἀπετέλει καὶ ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολήν μου. Εἶναι ἀτύχημα διὰ τὸν τόπον καὶ διὰ τὸν

Στρατόν, ὅστις ἐπροθυμοποιήθη διὰ αἱματοχυσίαν, τὸ ὅτι δὲν προεκρίθη ἓν λογικὸν Σχέδιον, εἴτε ἀπὸ ἐγωϊσμὸν τοῦ 'Αρχιστρατήγου, εἴτε ἀπὸ στενοκεφαλιάν, εἴτε ἀπὸ ἄγνοιαν πῶς νὰ ἐπιλύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ.

Τόσον ὁ Στρατηγὸς Πιτσίκας ὅσον καὶ ἐγώ, εἴχομεν πλέον ἥρεμον τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξεπληρώσαμεν τὸ καθῆκον μας εἰσηγηθέντες πᾶν ὅ,τι ἐπέβαλλον ἡ λογικὴ καὶ ἡ κατάστασις.

Τὸ χυθὲν ἄσκοπον αἷμα κατὰ τὴν ἀπραγματοποίητον πρὸς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ προσπάθειαν ποὺ κατέβαλεν μετέπειτα ὁ Στρατός μας ἂς βαρύνῃ τὴν συνείδησιν τῶν ὑπευθύνων ("Εκθεσις Διοικητοῦ Γ'.Σ. Στρατοῦ).

Κατόπιν λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω δύο διαφωτιστικῶν εἰσηγήσεων τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ, εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ὄχι μόνον δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ συλλάβῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀπαιτούμενον ἑλιγμόν, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ τὸν ἀντιληφθῇ ὅταν τοῦ ἀνέπτυξαν τοῦτον.

Παρ' ὅλα τέλος τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Τ. Σ. Δ. καὶ Γ. Σ. Στρατοῦ, ἡ ἔκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ὄχι μόνον δὲν ἀναφέρει οὐδὲ λέξιν, ἐπὶ τῶν προτάσεων αἱ ὁποῖαι τοῦ ὑπεβλήθησαν, καὶ αἱ ὁποῖαι πιστοποιοῦνται ὑπὸ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μεταπολεμικὸν ἀπὸ 28 'Ιανουαρίου 1942 Παράρτημα τῆς ἐκθέσεως, πληροφορηθὲν δῆθεν ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐκθέσεις διὰ τὴν ἐν ΚΟΡΥΤΣΑ παρουσίασιν τοῦ 'Επιτελάρχου Γεωργούλη ἐνώπιον τοῦ 'Αρχιστρατήγου ἀναφέρει τὰ ἑξῆς :

Τ' ἀνωτέρω ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. 'Αρχιστρατήγου Παπάγου ὁ ὁποῖος ἀπήντησε τὰ ἑξῆς : 'Εν ΚΟΡΥΤΣΑ (περὶ τὰς 7 Δεκεμβρίου) μετὰ τὸν προσηνατολισμὸν τῶν 'Ανωτάτων Διοικήσεων, περὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρήσεων ὅστις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ 'Αρχιστρατήγου προσωπικῶς, ἐκάλεσεν εἶτα ὁ 'Αρχιστράτηγος τοὺς ἐπιτελάρχας τοὺς ὁποίους ἐπίσης προσωπικῶς προσανατόλισεν ὁ ἴδιος ὁ 'Αρχιστράτηγος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ προσανατολισμοῦ τούτου ἀπεχώρησαν οἱ ἐπιτελάρχαι, ἀφοῦ δ'ἀπεμακρύνθησαν οὗτοι ὁ Συν)χης Γεωργούλης ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῇ κατ' ἰδίαν εἰς τὸν 'Αρχιστράτηγον 'Ο 'Αρχιστράτηγος τὸν ἐδέχθη, ἀλλὰ μόλις ὁ Συν)χης Γεωργούλης ἀπεπειράθη νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην ἐπὶ τοῦ Γενικοῦ ἑλιγμοῦ, ὁ 'Αρχιστράτηγος τὸν διέκοψε παρατηρῶν εἰς αὐτόν, ὅτι ὀφείλει νὰ περιορισθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ προβλήματα τ'ἀφορῶντα τὸ Τ. Σ. Δ. Μ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔληξεν ἡ αἰτηθεῖσα παρουσίασις τοῦ Συν)χου Γεωργούλη (Παράρτημα 'Εκθέσεως ὑπὸ Διευθυντοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων κατ' ἐντολὴν τοῦ 'Αρχιστρατήγου).

'Η ἀπάντησις ὅμως αὐτὴ τοῦ 'Αρχιστρατήγου δὲν εἶναι ποσῶς ἱκανοποιητική, καὶ μάλιστα θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ θεω-

ρηθῇ ὡς ὑπεκφυγὴ διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ζητήματος τοῦ προταθέντος δηλ. ἑλιγμοῦ, τοῦ ὁποίου καὶ ἐὰν δὲν ἔλαβε τότε γνῶσιν ἐκ στόματος τοῦ κ. Γεωργούλη, πάντως θὰ ἔλαβε τοιαύτην ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διοικητοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ μεταφερθείσης ὑπὸ τοῦ Συν)χου Κορόζη, ὡς οὗτος τηλ)κῶς ἀνέφερεν εἰς τὸν ἀποστολέα, ἢ τέλος καὶ σήμερον μεταπολεμικῶς ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τὰς ὁποίας ὑπέβαλον ἐν τῷ μεταξὺ τὰ σχετικὰ Ἐπιτελεῖα.

Τὴν αὐτὴν ἄλλωστε σιωπὴν ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος τηρεῖ καὶ τὸ Παράρτημα τῆς ἐκθέσεως τονίζον ὅτι : Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὴν εἰς τὴν σελ. 31 τῆς ἐκθέσεως τοῦ Συν)χου Γεωργούλη, ἀναφερομένην κατεύθυνσιν (ἀπὸ Β. Α. εἰς Ν. Δ. εἰς τὰ νῶτα τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ Ἠπείρου ἐνεργουσῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων), ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. (ὡς ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις) θὰ ἔδει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ λύσις τῆς κρίσεως, δὲν δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν τί, διότι ἡ ἔνδειξις τῆς κατευθύνσεως ταύτης δὲν εἶναι ἀσφαλής.

ΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΤΗΣ 12ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Ὥστε οὔτε ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐπέτρεψε νὰ λεχθῇ τι περὶ ἐπιχειρήσεων Γεωργούλη, οὔτε ὁ κ. Κιτριλάκης καταλαβαίνει τίποτε ἀπὸ γραφόμενα εἰς τὴν ἔκθεσίν του, διότι αἱ κατευθύνσεις, λέγει, ἦσαν μπερδεμένες.

Δυστυχῶς ὅμως οὔτε τὸ πρῶτον ἦτο ἀληθὲς οὔτε τὸ τελευταῖον. Διότι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀκούων τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Γεωργούλη ὄχι μόνον δὲν ἐθύμωσε, ἀλλὰ κρατῶν ταύτας μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας, ἐπανελθὼν τὶς ἔβαλε σὲ ἕνα κομμάτι χαρτί, καὶ τὶς ἔστειλε πίσω ὡς ὁδηγία 13948, διὰ τὰς ὁποίας θὰ ἴδωμεν ποῦ προσέκρουσε περαιτέρω.

Αὐτοῦ ἄλλωστε ἐστηρίζετο καὶ τὸ ὅλον διοικητικὸν σύστημα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὸ ὁποῖον ἐκρύβη εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὄχι ἐκ φόβου πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφεύγηται πᾶσα προσωπικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ μέτωπον.

Ἐξετάζοντες τέλος τὰς κυρίας ὁδηγίας (13918) βλέπομεν τὰ ἑξῆς :

Ι) Ἡ διὰ τὸν ἀνωτέρω ἑλιγμὸν διάταξις καὶ ὀργάνωσις τῆς διοικήσεως εἶναι ἡ ἑξῆς :

Δεξιὰ τὸ Τ. Δ. Μ. μὲ ΙΧ, ΧΙΙΙ, ΧΥΙΙ Μεραρχίας. Ἐνῷ δύο Μεραρχίαι ἦσαν ἀρκεταί. Κέντρον τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ μὲ τὰς Ι, ΧΙ, ΧΥ Μεραρχίας.

Γενικὴ ἐφεδρεία εἰς τὴν διάθεσίν μου VIII Ἀπόσπασμα Λιούμα, Μεραρχία Ἱππικοῦ, Υ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, Υ Μεραρχία.

II) Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ὁρίζεται (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ οἱ Ὄγκοι Μάλισπατ Σκίβοβικ (1700) Τρονίτσα (1596) Σέντελι (1812) Μαριτσάϊ (1207), Περιοχὴ Γκλάβα —Βοκοπόλια — Ντομπρούσια, ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ κόμβου Κλεισούρας καὶ Τεπελενίου.

Δοθέντος λοιπὸν ὅτι εἰς τὸ Α.' Σ. Στρατοῦ ἀνταπεκρίνοτο, τὰ Σκίβοβικ καὶ Τρονίτσα, ὅπου διασπείρει τὰς ἐπιθέσεις του, ὅλα τὰ ἐπίλοιπα Σεντέλι—Μαριτσάϊ — Γκλάβα — Βοκοπόλια — Ντοπρούτσια —περιπίπτουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐπήγαινε τὸ Σῶμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ Λεσκοβίκι ἕως τῆς Γκλάβας, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Κάτω Ἀλβανίας, καὶ τὸ πλέον μακρυνότερο ἄκρο τῆς Βορείου Ἠπείρου μὲ τρεῖς Μεραρχίες, ἐξ ὧν ἡ ΧΥ προσῆλθε μετὰ μίαν ἑβδομάδα ;

Βεβαίως τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο δυνατὸν ἐὰν ἀντὶ τῶν ὁδηγιῶν τῆς διαχειμάσεως (12 Νοεμβρίου) ἐγίνετο ἐκμετάλλευσις τῆς νίκης τῆς Πίνδου, ὁπότε μεταξὺ Ἄψου καὶ Ἀώου δὲν ὑπῆρχε παρὰ ἡ διαλυθεῖσα Μεραρχία Τζούλια, καὶ τὰ 6 Τάγματα τῆς Μεραρχίας Μπάρι.

Καὶ ἐνῷ ζητᾶ σήμερον ἀπὸ τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ νὰ πάῃ ἀπὸ τὸ Λεσκοβίκι στὴ Γκλάβα, κρατάει ἀχρησιμοποιήτους 6 ὁλοκλήρους Μεραρχίας ὡς Γενικὴ Ἐφεδρεία, ἐνῷ θαέφθανον δύο καὶ μόνον. Καὶ διαθέτει ἄλλας 4 στὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἐνῷ οὗτος εὑρισκόμενος εἰς Ἀθήνας δὲν ἐχρειάζετο καμμίαν.

Αἱ ὁδηγίαι λοιπὸν τῆς 12 Δεκεμβρίου, δὲν ἔχουν κανένα ἄλλον λόγον παρὰ τὸ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ διαπνεόμενοι ἀπὸ ἄκρας ἐπιθετικὰς διαθέσεις, καὶ οἱ ὀχληροὶ ἐπιτελικοὶ σύμβουλοι.

—Ἐπίθεσιν θέλεις, κύριε Μεταξᾶ, καὶ μάλιστα μοῦ τὸ λὲς ἐμπρὸς εἰς τὸν Βασιλέα πάρε την. Ἐπίθεσιν θέλεις, κύριε Παπαδήμα, πάρε την.

Ἐπίθεσιν θέλουν οἱ διάφοροι παράγοντες τῆς Κορυτσᾶς, τὴν σκαρώνομεν καὶ μάλιστα ὅπως τὴν ἤθελαν. Γκλάβες ζητᾶτε, Γκλάβες λάβετε.

—Δὲν σᾶς ἀρέσει ἡ εὐθυγράμμισις τῆς Στρατιᾶς, πάρετε μίαν ὡραίαν ἀρθρωτὴν διάταξιν, μὲ τοὺς τρεῖς ὄγκους βορείως Ἀργυροκάστρου, εἰς Γκλάβες καὶ εἰς Κορυτσᾶν.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὅμως μένουν λόγια ἄδεια, διότι αἱ χαρακτηριζόμεναι ὡς ἐπιθέσεις δὲν ἦσαν παρὰ ἀκίνδυνες νύξεις, λόγῳ τῆς διατηρήσεως τῶν μεγάλων ἐφεδρειῶν.

Ἐὰν ὅμως ὁ Στρατηγὸς Μεταξᾶς ὁ ὁποῖος εἰς τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς δὲν ἐκράτησε καμμίαν Μεραρχίαν ὡς ἐφεδρείαν, ἀλλὰ ἔρριψεν ὅλας τὰς δυνάμεις του ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ἐμάνθανεν ὅτι διατάσσεται μία ἐπίθεσις τοῦ Β.' Σ. Σ. μὲ τρεῖς Μεραρχίας, ἐνῷ 4 ὁλόκληροι Μεραρχίαι παρέμειναν ἐν ἐφεδρείᾳ, ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἀποφά-

σεως αὐτῆς θὰ περνοῦσε μίαν πολὺ κακὴν ἡμέραν, διότι ἐχάνετο οὕτω ἡ τελευταία εὐκαιρία τῆς διασπάσεως τοῦ ἐχθρικοῦ μετώπου.

Πάντως αἱ ἀποτυχίαι τοῦ Παπάγου εἶχον ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Μεταξᾶ διότι ἀνωμολογεῖτο πλέον ὑπὸ ὅλων ὅτι, οὗτος ἔχασε τὴν παλαιάν του αἴγλην. Ἐκτὸς ἐὰν ὁ βιογράφος του μᾶς ὑποδείξῃ ὅτι ἠσχολεῖτο περὶ ἄλλων ζητημάτων.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ Α' & Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Αἱ πασίγνωστοι ὁδηγίαι πρῶτον 12 Νοεμβρίου δεύτερον τῆς 12ης Δεκεμβρίου ἀπετέλεσαν τὸν ἱστὸν περὶ τὸν ὁποῖον ἐξυφάνθη ἡ μεγάλη Ἀλβανικὴ ἐποποιΐα.

Λυπούμεθα κατάκαρδα διότι 1500 σελίδες ἀπαιτοῦσαι μίαν τελευταίαν ἀναθεώρησιν αἵτινες θὰ ἀπεδείκνυον τὸν ὑπέροχον ἡρωϊσμὸν καὶἀνδρείαν τῶν ξυπόλυτων καὶτὴν μεγάλην διοικητικὴν ἱκανότητα τῶνΣωματαρχῶν, ἀποτελούντων τὸ στήριγμα τοῦ μέλλοντος, μένουν πρὸςτὸ παρὸν ἐν ἀφανείᾳ καὶ παραμερισμέναι.

Αἱ σελίδες αὗται ἕτοιμαι οὖσαι πρὸ τριετίας, ὡς γνωρίζουν ὅλοι οἱ μετ' ἐμοῦ συνεργασθέντες, ἀπεσιωπήθησαν μέχρι σήμερον διὰ νὰ μὴ ζημιωθοῦν καὶ νὰ μὴν πέσῃ τὸ γόητρον ἀτόμων τὰ ὁποῖα ἴσως θὰ ἦσαν ἀκόμη χρήσιμα διὰ τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀντιπροσώπευσιν.

Σήμερον ὅμως, ὁπότε οἱ παράγοντες οὗτοι δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν δὲν ὑπάρχει οὐδὲν παρόμοιον ἐμπόδιον ἐφ' ᾧ καὶ προβαίνομεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐλαχίστου τμήματος τοῦ ἀφορῶντος τὴν ἐπιτελικὴν διοίκησιν, τοῦ μόνου τὸ ὁποῖον μοῦ ἐπιτρέπουν αἱ ἐκδοτικαί μου ἱκανότητες.

Ἐπανερχόμενοι τέλος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἱστορικοῦ μας ἀγῶνος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ὑπενθυμίσωμεν ἔστω καὶ δι' ὀλίγων γραμμῶν τὰς τακτικὰς ἐνεργείας τῶν διαφόρων Σωμάτων Στρατοῦ.

Οὕτω τὸ Β.' Σ.Στρατοῦ παραγκωνισμένον μετὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου, ἐνῷ αὐτὸ διεξήγαγε ταύτην, καὶ τὴν μὴ ἐκμετάλλευσιν τῆς νίκης τῆς Πίνδου παραμένει ἐν ἀδρανείᾳ ἐπὶ δεκαήμερον κατέχον τὴν γραμμὴν ΙΒα Σταυρὸς—Κιάφα καθ' ὃν χρόνον ὁ ὁρμητικὸς Σπηλιωτόπουλος, ξεκαθαρίζει τὴν ὑπόθεσιν τῆς Γουνίτσης ὁπότε τοῦ δίδεται ἐντολὴ νὰ διαβῇ τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν ἀποστέλλων ἀπὸ ἕνα Σύνταγμα τόσον πρὸς Ἐρσέκαν καθὼς καὶ πρὸς Λεσκοβίκι.

Ἡ ὑπέρβασις ὅμως τῆς ὀρεινῆς μεθορίου ἔγινεν ὑπὸ τὴν τρομοκρατίαν τῶν Ἰταλικῶν παληοτενεκέδων, καὶ οὕτω ἐνῷ τὸ Σύνταγμα τοῦ Κουρκουλάκου εἶχε καταλάβει τὴν Ἐρσέκαν, διατάσσεται ἀμέσως νὰ ἐπανέλθῃ αὐθωρεὶ πίσω στὴν ὁροθετικὴ γραμμή, πυρπο-

λοῦν τὰς μεγίστας ἀποθήκας τῆς 'Ερσέκας, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ διατραφῇ ὅλη ἡ πεινῶσα Στρατιά μας.

'Εν συνεχείᾳ καταλαμβάνει τὸ Λεσκοβίκι καὶ ἐπακολουθοῦν αἱ μεταξὺ Ἄψου καὶ 'Αώου ἐπιχειρήσεις.

'Εκ παραλλήλου τὸ Α.΄ Σ. Στρατοῦ βλέπον ὅτι δὲν λαμβάνει καμμίαν ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διὰ τὴν μεταξὺ Α.΄ καὶ Β.΄Σ.Στρατοῦ συνεργασίαν,καταφεύγει εἰς τὴν ὡραίαν ἐπιτελικὴν πρωτοβουλίαν τοῦ νὰ πάρῃ τὰς ἐφεδρείας Καλπακίου, καὶ νὰ ἐπιτεθῇ αὐτὸ πλέον πρὸς 'Αῶον. Οὕτω ἀποκόπτει τὸν διὰ τῆς Μέρτζανης προχωρήσαντα ἐχθρόν, συλλαβὸν καὶ 7 βαρέα πυροβόλα, 200 φορτηγὰ αὐτοκίνητα, 100 ποδήλατα καὶ 300 μοτοσυκλέτας.

'Εν συνεχείᾳ προκειμένου νὰ ὀργανωθῇ ἡ πρὸς Κακαβιὰν προχώρησις, περιοριζόμεθα εἰς κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν καὶ μόνον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δέον πάντοτε νὰ συνδυάζεται μὲ πλευρικὴν τοιαύτην, ἡ ὁποία ἦτο δυνατὴ ἀπὸ Δρυμάδες, ἢ ἀπὸ Γεωργοκάτες, ὁπόθεν ἄλλως τε ἐπροχώρησαν καὶ ἄλλοτε τὰ ἰδικά μας Στρατεύματα κατὰ τοὺς παρελθόντας πολέμους.

Ἄρχεται λοιπὸν ἕνα δρᾶμα διὰ τὴν 'Ηπειρωτικὴν Μεραρχίαν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον μάχεται ἀπεγνωσμένως ὑπὸ διαφόρους γενναίους ἡγέτας ἐν οἷς καὶ ὁ Ταξίαρχος Γατζῆς, οἱ 'Αντ)χαι Κυριαζῆς καὶ Παπαγεωργίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν σύγχρονον ἀπειλὴν τοῦ 'Αρχιστρατήγου, διατὶ δὲν τελειώνει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

Ὁ ἐχθρὸς ὅμως γνωρίζων ὅτι καλύπτει τὴν κατεύθυνσιν τῆς Αὐλῶνος ἀνθίσταται ἐρρωμένως, ἡ VIII Μεραρχία χάνει 2000 ἄνδρας καὶ δὲν ὑποχωρεῖ παρὰ ὅταν τὸ πρῶτον διαβὰν τὰ σύνορα 'Απόσπασμα Τσακαλώτου, ρίπτει τὰς ὀβίδας του ἀπὸ τὸ Πέλελι σχεδὸν εἰς τὰ νῶτα τῆς Κακαβιᾶς, ὁπόθεν ὑπεχώρησαν τὴν νύκτα 4 πρὸς 5 Δεκεμβρίου.

'Εν συνεχείᾳ ὀργανοῦται ἡ καταδίωξις τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ, ὄχι μόνον ὑπὸ τὸ γράμμα τῆς ὑπαρχούσης διαταγῆς, ἡ ὁποία ὁρίζει καταδίωξιν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄμματα τοῦ 'Αρχιστρατήγου, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ φάλαγγές μας ἀφίνουσαι τὴν ὡραίαν ἁμαξιτὴν ὁδόν, ἀναρριχῶνται εἰς ὕψος 1500 μ. καὶ τοῦτο διὰ τοῦ φόβου τῶν ἁρμάτων μάχης τὰ ὁποῖα δὲν ἐνεφανίσθησαν ποτέ.

Οἱ 'Ιταλικοὶ οὗτοι παληοτενεκέδες ἐξεπλήρωσαν πλήρως τὴν ἀποστολήν των χάρις εἰς τὴν τρομοκρατίαν τῶν ἐπιτελείων μας, ἐνῷ οἱ ἡρωϊκοὶ Εὔζωνοί μας τὰ συνελάμβανον ρίπτοντες τὶς κουβέρτες των στὰς ἐρπυστρίας των.

Καλῶς ἢ κακῶς ἡ ΙΙΙη Μεραρχία προχωρεῖ διὰ τῆς παραθαλασσίας μὲν ὑπὸ τὸν ἀτρόμητον Μπάκον μὲ τὸ Συν)μα Μανωλοπούλου ἐναντίον τῆς Σκουτάρας, ἀφίνουσα τοὺς διὰ τῆς κοιλάδος Σουτίστης προχωροῦντας εἰς τὸν ἰσάξιο διοικητὴν γενναῖον Συν)χην Τσακαλῶτον, ὁ ὁποῖος διαβαίνων τῇ βοηθείᾳ σχοινίου τὸ ρεῦμα ἀναρριχᾶται

μέχρι Μπολένας, ὅπου οἱ γενναῖοι του ἄνδρες διαφιλονικοῦν τὴν ἑκατέρωθεν κυριότητα ἑνὸς πολυβόλου, σύροντες ἑκατέρωθεν αὐτὸ σὲ ἕνα μέτρο χιόνι.

Ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Τεπελενίου, ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιτίθεται δριμέως ἡ διλοχία Παυλοπούλου καταφθάνει ὁ ὑπέροχος Κατσώτας, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸ δριμύτατο κρύο κρατάει τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν του, προχωρῶν καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Τεπελένι ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ τίποτε ἄλλο περισσότερο, τοῦ ἐχθροῦ ἔχοντος τελείως ἐνισχύσει τὴν θέσιν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ἔμμεσον ἀνάπτυξιν τῆς διαφωνίας μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Γεν. Στρατηγείου, τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀντιλαμβάνεται ὅτι δὲν τὸ χωρεῖ πλέον ὁ τόπος στὴν 'Αθήνα, καὶ ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ ἐγγύτερα πρὸς τὸ μέτωπον, ἐφ' ᾧ καὶ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν 'Οδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου διὰ νὰ καταληφθοῦν οἱ Γκλάβες, 'Αρχιστράτηγος καὶ Γραφεῖον 'Επιχειρήσεων ἀπέρχονται ἐξ 'Αθηνῶν καὶ ἔρχονται νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς 'Ιωάννινα, προχωροῦντες διὰ νὰ καταλάβουν τὴς Γκλάβες.

Συνεπῶς ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις τοῦ Α'. καὶ Β'. Σώματος Στρατοῦ γίνονται ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ εἰς 'Ιωάννινα εὑρισκομένου 'Αρχιστρατήγου.

Ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν σύντομον ταύτην ἐξιστόρησιν αἱ γενικώτεραι παρατηρήσεις ἐμφανίζονται, τόσον εἰς τὰς ἐπικρίσεις τῆς 'Εκθέσεως τοῦ Γ. Στρατηγείου, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐνδιαφερομένων, μερικαὶ τῶν ὁποίων μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

ΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ Α.' ΣΩΜ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ

Τὸ Α'. Σῶμα Στρατοῦ τὴν 28ην Δεκεμβρίου καὶ ἄγνωστον ἂν πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιθέσεως ἀπέστειλεν εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἔνθα εὑρίσκετο ὁ 'Αρχιστράτηγος, τὸν 'Επιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἴτε κομίζοντα εἰδικὴν ἀναφορὰν δι' ἧς ἐζήτει εἴτε ἐνίσχυσιν μιᾶς Μεραρχίας διακοπὴν τῶν ἐπιχειρήσεων δοθέντος ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὑρίσκετο ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ τοῦ τί θὰ ἐγίνετο κατόπιν.

'Ομοῦ μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν ὁ 'Επιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἠτήσατο κατ' ἐντολήν μου παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ Μία Μεραρχία τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνελάμβανεν ὑπευθύνως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ καταλάβῃ τὸν Αὐλῶνα ἐὰν ἐνισχύετο διὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης.

μέχρι Μπολένας, ὅπου οἱ γενναῖοι του ἄνδρες διαφιλονικοῦν τὴν ἑκατέρωθεν κυριότητα ἑνὸς πολυβόλου, σύροντες ἑκατέρωθεν αὐτὸ σὲ ἕνα μέτρο χιόνι.

Ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Τεπελενίου, ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιτίθεται δριμέως ἡ διλοχία Παυλοπούλου καταφθάνει ὁ ὑπέροχος Κατσώτας, ὁ ὁποῖος ὑπὸ τὸ δριμύτατο κρύο κρατάει τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν του, προχωρῶν καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Τεπελένι ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ τίποτε ἄλλο περισσότερο, τοῦ ἐχθροῦ ἔχοντος τελείως ἐνισχύσει τὴν θέσιν του.

Ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ἔμμεσον ἀνάπτυξιν τῆς διαφωνίας μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Γεν. Στρατηγείου, τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀντιλαμβάνεται ὅτι δὲν τὸ χωρεῖ πλέον ὁ τόπος στὴν 'Αθήνα, καὶ ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ ἐγγύτερα πρὸς τὸ μέτωπον, ἐφ' ᾧ καὶ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν 'Οδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου διὰ νὰ καταληφθοῦν οἱ Γκλάβες, 'Αρχιστράτηγος καὶ Γραφεῖον 'Επιχειρήσεων ἀπέρχονται ἐξ 'Αθηνῶν καὶ ἔρχονται νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς 'Ιωάννινα, προχωροῦντες διὰ νὰ καταλάβουν τὴς Γκλάβες.

Συνεπῶς ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεις τοῦ Α'. καὶ Β'. Σώματος Στρατοῦ γίνονται ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ εἰς 'Ιωάννινα εὑρισκομένου 'Αρχιστρατήγου.

'Εκ παραλλήλου μὲ τὴν σύντομον ταύτην ἐξιστόρησιν αἱ γενικώτεραι παρατηρήσεις ἐμφανίζονται, τόσον εἰς τὰς ἐπικρίσεις τῆς 'Εκθέσεως τοῦ Γ. Στρατηγείου, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐνδιαφερομένων, μερικαὶ τῶν ὁποίων μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

ΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ Α.' ΣΩΜ. ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ

Τό Α'. Σῶμα Στρατοῦ τὴν 28ην Δεκεμβρίου καὶ ἄγνωστον ἂν πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς κατὰ ΛΕΚΛΙ ἐπιθέσεως ἀπέστειλεν εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἔνθα εὑρίσκετο ὁ 'Αρχιστράτηγος, τὸν 'Επιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἴτε κομίζοντα εἰδικὴν ἀναφορὰν δι'ἧς ἐζήτει εἴτε ἐνίσχυσιν μιᾶς Μεραρχίας διακοπὴν τῶν ἐπιχειρήσεων δοθέντος ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὑρίσκετο ἐν τελείᾳ ἀγνοίᾳ τοῦ τί θὰ ἐγίνετο κατόπιν.

'Ομοῦ μὲ τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰν ὁ 'Επιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἠτήσατο κατ' ἐντολήν μου παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ Μία Μεραρχία τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνελάμβανεν ὑπευθύνως καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νά καταλάβῃ τὸν Αὐλῶνα ἐὰν ἐνισχύετο διὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὑπεσχέθη τὴν διάθεσιν μιᾶς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπόν. Ἐντούτοις μετά τινας ἡμέρας τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ διάθεσις τῆς Μεραρχίας (Ἔκθεσις Α'. Σ. Στρατοῦ).

Τέλος τὴν 6ην Ἰανουαρίου τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐξέδωσε τὰς ὑπ' ἀριθ. 5141 6)1)41 Γενικὰς ὁδηγίας νου αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν σταθμὸν εἰς τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ ἀγῶνα διότι. ἐνῷ δι' αὐτῶν διετάσσετο ἡ ἀναστολὴ τῶν περαιτέρω γενικῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, αὗται ἐν τούτοις ἐξηκολούθησαν, μὲ συνεχῶς αὔξουσαν δραστηριότητα τοὐλάχιστον εἰς τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ πάντως τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνωτέρω ὁδηγιῶν, περὶ ἀναστολῆς τῶν περαιτέρω ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν μας, ἡ ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου προβαίνει ἐν τῇ παραγράφῳ ΘΙ εἰς γενικὴν ἀνασκόπησιν τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων, εὑρίσκουσα ὅτι **ταῦτα ἦσαν μᾶλλον ἀνεπαρκῆ καὶ προκαλέσαντα τὴν ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου λέγουσα** εἰδικῶς διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σούτιστας τὰ ἑξῆς:

«Ἡ μὴ πραγματοποίησις αὕτη τῶν προθέσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὀφείλεται εἰς τὴν ἀπώλειαν πολυτίμου χρόνου σχετικῆς καλοκαιρίας, ἥτις ἀπώλεια ἐπέτρεψε καὶ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἐνίσχυσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Καίτοι λοιπὸν ὁ ὀλιγώτερον ἐνδεδειγμένος νὰ θρηνήσῃ διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ κυρίως ὑπεύθυνον Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἐν τούτοις τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν διστάζει νὰ ἀποδώσῃ τὰς εὐθύνας τῆς βραδύτητος αὐτῆς εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Α.' καὶ Β.' Σώμ. Στρατοῦ καθὼς καὶ μερικῶν ἀπὸ τὰς Μεραρχία των. Ἀπαριθμοῦσα τέλος λεπτομερέστερον ἡ ἔκθεσις αὕτη (παρ. 8') τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης βραδύτητος ἀναφέρει ἐν πρώτοις μέν, τὰς γνωστὰς αἰτιάσεις βραδύτητος κατὰ τὴν προχώρησιν τῆς VIII Μεραρχίας ἡ ὁποία, ὡς εἴδομεν, ἐπετέθη κατὰ μέτωπον καὶ χωρὶς κανένα ἑλιγμόν, αἰτίαν τὰς ὁποίας ἐξητάσαμεν προηγουμένως καὶ εἰς τὸν χῶρον εἰς ὃν περιγράφεται ἡ ἐνέργεια τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Δευτέρα καθυστέρησις προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἀντικατασταθῇ ἡ VIII Μεραρχία ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας. Ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως ταύτης, καθὼς καὶ ἐκείνης τοῦ Ἀποσπάσματος ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ (ΛΙΟΥΜΠΑ) προέκυψεν ἐμμέσως καὶ ἑτέρα αἰτία ἐπιβραδύνσεως ἐκ τῆς πρὸς Δυσμὰς μετατοπίσεως τῆς IIIης Μεραρχίας, ἵνα αὕτη μεταπέσῃ εἰς τὴν παραλιακὴν ζώνην, ἀντικατασταθείσης εἰς τὸ Δυτ. Τμῆμα τῆς κοιλάδος τοῦ ΔΡΙΝΟΥ καὶ τῆς IV Μεραρχίας.

Ὅλαι ὅμως αἱ ἀνεξήγητοι τῷ ὄντι ἀντικαταστάσεις ἐγένοντο, ὡς εἴδομεν ὅταν ἐξιστοροῦντο τὰ σχετικὰ γεγονότα, **εἰς περίοδον καθ' ἣν ὁ Ἀρχιστράτηγος συνοδευόμενος ὑπὸ τμήματος** τοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων εὑρίσκετο εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Α.' Σ. Στρα-

τοῦ ὁπότε, **ἡ μόνη ἐξήγησις διὰ τὴν μὴ ὀργάνωσιν** τῆς καταδιώξεως εἶναι ὅτι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐνέκρινε πλήρως τὰς περιέργους ταύτας ἀντικαταστάσεις, ἢ καὶ ὑπέδειξε ταύτας θεωροῦν ὅτι ἔληξαν πλέον αἱ ἐπιχειρήσεις, ὡς μὴ λαβὸν ἀκόμη τὴν ἀπόφασιν τῆς συνεχίσεως αὐτῶν.

Διὰ τὸν λόγον ἄλλωστε τοῦτον ἡ ἔκθεσις τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ τονίζει ὅτι ὁ παρευρισκόμενος 'Αρχιστράτηγος δὲν τοῦ **ἔκαμεν οὐδεμίαν νύξιν περὶ συνεχίσεως** τῶν ἐπιχειρήσεων ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο εἰς ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ἀπόφασις ἡ ὁποία διεμορφώθη βαθμιαίως μόνον ὅταν ἤκουσε εἰς ΚΟΡΥΤΣΑΝ **τὰς ἀντιρρήσεις τῶν Διοικήσεων** διὰ τὸν ἀκολουθούμενον ἑλιγμὸν καὶ τὸν διετύπωσεν εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς 12ης Δεκεμβρίου.

Πάντως περαιτέρω ἡ ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου συνεχίζουσα **τὸ ἔργον τῆς μετατοπίσεως τῶν ἰδίων αὐτῆς** εὐθυνῶν λέγει:

'Αλλὰ ἐὰν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐπεθύμει πράγματι ταχυτέραν ἐνέργειαν, καὶ δὴ μετὰ τὰς προηγηθείσας πικρίας διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μέχρι τῆς στιγμῆς βραδύτητα πρὸ τῆς ΚΑΚΑΒΙΑΣ, δὲν εἶχε παρὰ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπετέλει καὶ τὸ Στοιχειῶδες καθῆκον του, διὰ πᾶσαν ἄλλως τε μετακίνησιν τῆς Στρατιᾶς.

Νὰ ἐκδώσῃ δηλαδὴ ὁ ἐπὶ τόπου ἀρχιστράτηγος ἕνα συντομώτατον πρόγραμμα τῶν ἡμερησίων σταθμῶν, τοὺς ὁποίους ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ διατρέξουν αἱ ἐκτελοῦσαι τὰς μετακινήσεις των Μεραρχίαι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν οὕτω στὰ χέρια τοῦ 'Αρχιστρατήγου καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετον.

Καὶ αὗται ὅμως αἱ αἰτιάσεις δὲν ἔχουν οὐδένα ἄλλον σκοπὸν παρὰ νὰ ἐπιρρίψουν εὐθύνας αἱ ὁποῖαι ἐπιβαρύνουν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, εἰς τὰ ὑποδεέστερα Σώματα Στρατοῦ. Τὰ τελευταῖα ὅμως ταῦτα καθὼς καὶ αἱ Μεραρχίαι εἶναι ὑπεύθυνοι μόνον διὰ τὸν ἑλιγμὸν τὸν ὁποῖον ὀργανώνουν ἐντὸς τῆς ὁρισθείσης εἰς τὰς Μονάδας ταύτας ζώνης ἐνεργείας, καὶ τοῦτο πάλιν ἐὰν ὁ ἑλιγμὸς αὐτὸς ἀποφασίζεται ἐν ἀπομοσίᾳ τοῦ προϊσταμένου ἡγήτορος. Τὸ ν΄ ἀποφασίζεται ὅμως ἡ μετακίνησις ὁλοκλήρων Μεραρχιῶν ἀπὸ τὴν μίαν κοιλάδα ἑνὸς σοβαροῦ κωλύματος οἷος ὁ ΑΨΟΣ. εἰς τὴν ἑτέραν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἄνευ ἐπιδοκιμασίας τοῦ 'Αρχιστρατήγου, τοιοῦτοι ἰσχυρισμοὶ ἐκφεύγουν τῶν ὁρίων τῆς σοβαρότητος.

Καταχωρήσαντες τέλος ἀνωτέρω τὴν κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου κατανομὴν τῶν εὐθυνῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν μεταφέρωμεν καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου παρατηρήσεις τῆς ἐκθέσεως τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ, τὰς ὁποίας μεταφέρομεν πλήρως καίτοι ἀρκετὰ μακροσκελεῖς.

Τὰ ἀναγραφόμενα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅτι τὰ ἐπιτευχθέντα μέχρι τότε ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας ἀποτελέσματα κατὰ μικρὸν μέρος ἱκανοποιοῦν τὰς προ-

θέσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα, εἰς ὅ,τι τοὐλάχιστον ἀφορᾷ τὸ Σῶμα Στρατοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξ ἰδίας πάντοτε πρωτοβουλίας ἐνεργοῦν ὄχι μόνον τὸν καθορισθέντα αὐτῷ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἶχε πραγματοποιήσει, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ μάλιστα πρὸ τῆς λήψεως τῶν σχετικῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἀλλὰ πολλὰ περισσότερον τούτου ἐπέτυχε ἢ ἐπεζήτησε.

Οὕτω διὰ τοῦ ἀριστεροῦ του εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΣΤΑ φθάσαν μέχρι τῆς ΜΠΟΛΕΝΑΣ—ΒΡΑΝΙΣΤΑΣ.

«Διὰ δὲ τοῦ Κέντρου ἐπεζήτησε νὰ προωθήσῃ τὴν διάταξίν του πολὺ δυτικώτερον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, καὶ ἐπεζήτησε τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος καὶ χωρίου ΣΑΛΑΡΙΑ».

«Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότεραι αἱ ἐνέργειαι αὗται δηλαδὴ τόσον ἡ εἴσοδος τοῦ ὄγκου τῆς κοιλάδος ΣΟΥΤΙΣΤΑ, ὅσον καὶ αἱ ἐνέργειαι πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ ἐξήρχοντο τῆς ἀποστολῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ τελευταῖον τοῦτο τὰς πρὸς τὰς Μεραρχίας του ὑπ' ἀριθ. 89 καὶ 80 διαταγάς, δι' ὧν καθωρίζοντο ἀποστολαὶ πέραν τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ὑπέβαλε πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ ἐνεκρίθησαν αὗται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 14186)21 12)40 διαταγῆς του δι' ἧς ἐπὶ πλέον τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον συγχαίρει τὴν δρᾶσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ».

Τοῦτο τὸ ἔπραττε διότι ἐκ τῆς καθοριζομένης εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀποστολῆς (ἐπιζήτησις διανοίξεως κοιλάδος ΣΟΥΣΙΣΤΑ κατάληψις κόμβου ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ), εἶχε καθορισθῇ μέχρι τοῦδε διὰ τῶν ἰδίων ὁδηγιῶν ὡς ἐνδιάμεσος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἡ κορυφογραμμὴ ΣΚΙΒΟΒΙΚ—ΜΑΛΙΣΠΑΤ—ΜΠΟΖΑΣΤ ΣΕΦΕΡ ΑΓΑ·Ι·, καὶ ἥτις εἶχε καταληφθῇ πρὸ τῆς λήψεως τῶν ὁδηγιῶν ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸν κόμβον ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ, τὸν ὁποῖον ὡς ἐλέχθη κατὰ χιλιομ. ἀπὸ δυσμῶν ὑπερβῇ, δὲν ἦτο ἐφικτὸν νὰ καταλάβῃ δι' ἐντετοπισμένης ἐνεργείας, ἀλλὰ μόνον διὰ συνδεδυασμένης τοιαύτης μετὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Τὸν συνδυασμὸν τοῦτον μετὰ τῆς Ὀργανώσεως Ἑνιαίας Διοικήσεως τῶν ἑκατέρωθεν Ἀώου δρώντων τμημάτων τοῦ Α'. καὶ Β'. Σ. Στρατοῦ, κατ' ἐπανάληψιν ἐζήτησε τὸ Σῶμα Στρατοῦ δι' ἐπανειλημμένων ἐγγράφων καὶ τηλεγραφικῶν κρυπτογραφικῶν ἀναφορῶν του, ὡς καὶ ἀπὸ τηλεφώνου συνεννοήσεων, τόσον τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, μετὰ τῶν ἁρμοδίων ὀργάνων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, καὶ ὅστις συντονισμός, ἀναγνωριζόμενος ὡς μόνος ἐπιβεβλημένος, οὐδέποτε ἐν τούτοις ἐπραγματοποιήθη.

Ἐν συμπεράσματι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπερέβαλε διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐνεργειῶν του τὰς προθέσεις καὶ προσδοκίας τοῦ

Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ πάντοτε σταθερῶς προηγεῖτο αὐτῶν. Ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα δὲν ὑπῆρξαν ἀποφασιστικά, καὶ αἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ τοῦτο ὀφείλεται, ὄχι μόνον εἰς τὰ παραδεχόμενα ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου αἴτια, χιονοθυέλλας, ἐνισχύσεις τοῦ ἐχθροῦ κλπ. ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σοβαρὰ αἴτια ἀνεξάρτητα πάσης θελήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ πρέπῃ νὰ παροραθῶσιν.

«Ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου καὶ τὰς πρώτας τοῦ Ἰανουαρίου.

Διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἐζητήθη κατ' ἐπανάληψιν ἀντίδρασις τῆς ἡμετέρας, ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ διά τὴν θεραπείαν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὥστε ἐζήτησε καὶ ἦλθεν εἰς τὸ Σ. Δ. τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὁ Ἄγγλος ἐπιτελάρχης τῆς Ἀεροπορίας, ὅστις εἰςτὰ πικρὰ παράπονα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος, διὰ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλικῆς Ἀεροπορίας, ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέμβῃ καίτοι εἶχεν ἀεροπλάνα, διότι δὲν ἠδύναντο ταῦτα νὰ ἀπογειωθῶσι λόγῳ τῆς πλημμύρας καὶ τοῦ λασπώδους τοῦ ἐδάφους τῶν ἀεροδρομίων.

Ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἀνενόχλητος καὶ οὗτος ἐβομβάρδιζεν ἐπανειλημμένως τὰς θέσεις μας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ.

Ἤτοι ὁ ἐχθρὸς διέθετεν ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ λίαν ἰσχυρά μέσα πάσης φύσεως.

Ἡ ἔλλειψις ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ ΜΠΟΡΣ—ΦΤΕΡΑ πρὸς ΚΟΥΤΣΙ—ΚΑΛΡΤΙ παρημπόδισε τὸ Σῶμα Στρατοῦ νὰ ὠθήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην βαρὺ πυρ)κὸν καὶ τοὺς ἐν γένει ἀνεφοδιασμοὺς **καὶ ὑπεχρέωσε δι' ἰδίων μέσων νὰ κατασκευάσῃ ἁμαξιτὴν τοιαύτην μήκους 30 χιλιομέτρων ὡς κατωτέρω ἐξιστορεῖται.**

Ὁ χρονίζων ἀγὼν τοῦ Β΄. Σ. Στρατοῦ Ν. Α. ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ πρὸ τῆς κορυφογραμμῆς ΦΡΑΤΤΑΡΙ (1150-1270) ἐπέβαλλεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ μέγα ἀνάπτυγμα μετώπου, διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ὁποίου καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Β΄. Σ. Στρατοῦ ἀπησχολεῖτο ὁλόκληρος ἡ ΙΙ Μεραρχία, ἥτις ἐπρόκειτο κατὰ τὸ σχέδιον ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος, δυτικῶς τοῦ ΔΡΙΝΟΥ πρὸς ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Οὕτω ἐνῷ τὸ Α΄. Σ. Στρατοῦ εἶχεν, ὡς ἐλέχθη, προηγηθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ του σκοποῦ ὅστις τῷ καθωρίζετο διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς 12ης Δεκεμβρίου, ὁ χρονίζων ὅμως ἀγὼν τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ **πρὸς ΦΡΑΤΑΡΙ δὲν ἐπέτρεψε εἰς τοὺς τότε, οὔτε καὶ τελικῶς νὰ ἀχθῇ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς** ΣΕΝΤΕΛΙ πρᾶγμα σχεδὸν ἀδύνατον, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις ἀπετέλει τὸν πρω-

τον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Σώματος τούτου, ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ τῶν αὐτῶν ὁδηγιῶν τῆς 12ης Δεκεμβρίου.

Λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ Σώματος Στρατοῦ (ἀριστεροῦ καὶ Κέντρου, εὑρέθη προωθημένη κατὰ 35-40 χιλιόμετρα καὶ τὸ μέτωπον τοῦ Σ. Στρατοῦ ἀντὶ νὰ βαίνῃ πρὸς Βορρᾶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ΙΙας Μεραρχίας ἐστράφη πρὸς Β. Α. ("Εκθεσις Α. Σ. Στρατοῦ).

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀπὸ ἐπιτελικῆς ἀπόψεως ἀρτιωτάτη ἀνάπτυξις τῶν πρὸς Τεπελένι ἐπιχειρήσεων τοῦ Α'. Σ. Στρατοῦ.

Πράγματι τὸ ΤΕΠΕΛΕΝΙ εὕρηται εἰς τὴν ἐπίπεδον συρροὴν τοῦ ΔΡΙΝΟΥ καὶ τοῦ ΑΩΟΥ καὶ ἐπικρατεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπικαθημένου βράχου τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ ὕψους 1800 μ. Πᾶσα λοιπὸν ἀπόπειρα καταλήψεως τοῦ πρώτου πρὸ τῆς κατοχῆς τοῦ δευτέρου θ' ἀπετέλει μίαν ἄσκοπον καὶ ματαίαν αἱματοχυσίαν.

Διότι καὶ ἐὰν κατελαμβάνετο πρὸς στιγμὴν τὸ ΤΕΠΕΛΕΝΙ ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ κρατηθῇ ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε τὸ ΣΕΝΤΕΛΙ.

Καὶ ἡ μὲν κατάληψις τοῦ ΣΕΝΤΕΛΙ θὰ ἐπεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ διὰ παρακάμψεως τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑ (ὁδηγίαι 12 Δεκεμβρίου), καθ' ὃν χρόνον τὸ Α.' Σ. Στρατοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁδηγιῶν 6 'Ιανουρίου περὶ ἀνακοπῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν δὲν θὰ εἶχε παρὰ νὰ καταλάβῃ τὰ δύο παραποτάμια χωρία ΛΕΚΤΟΥΤΣΙ καὶ ΝΙΒΙΤΣΑ.

Κατόπιν τούτου τὸ Α. Σ. Στρατοῦ ἐκτιμῶν ὀρθότατα ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Β'. τοιούτου ἦτο πολὺ δυσχερεστέρα παραιτεῖται τῆς ἐνισχύσεως τῆς Υ Μεραρχίας διὰ τῆς ἑξῆς πράξεως.

'Επὶ τοῦ ζητήματος λοιπὸν τούτου εἶναι σαφεστάτη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 94)2085)18-1-41 ἀναφορά του πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «προθέσεις καὶ προτάσεις» ἔχουσα οὕτω:

1) Τὸ Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ΚΟΡΒΕΛΕΣΙ—ΜΠΟΥΖΑΕ ΣΕΦΕΡ ΑΓΑ·Ι·Τ—ΜΑΛΙ ΣΠΑΤ—ΣΚΙΒΟΚΙΚ—ΠΗΛΙΟΥΡΙ ἐπεδίωξε δι' ἑνὸς ἐσωτερικοῦ ἑλιγμοῦ πρὸς ΣΑΛΑΡΙΑΝ νὰ ἀχθῇ ἐπ' αὐτῆς ἀποκόπτον ἁπάσας τὰς δυνάμεις νοτίως ΑΩΟΥ καὶ ἀνατολικῶς ΣΑΛΑΡΙΑΣ.

Δι' ἑτέρου εὐρυτέρου ἑλιγμοῦ κατὰ τὴν κοιλάδα ΣΟΥΣΙΣΤΑ νὰ λάβῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ΛΟΓΚΑΡΑ, προπαρασκευάζον τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ταύτης ἀποφασιστικὴν ἐνέργειαν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ.

ΙΙ) 'Αμφότεραι αἱ ἐπιδιώξεις αὗται δὲν ἤχθησαν εἰς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς των, ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ κυρίως λόγῳ τῆς ἐνσκηψάσης χιονοθυέλλης, ἡ ὁποία σχεδὸν ἐξεμηδένισε τὴν ἐπιθετικὴν ὁρμὴν τῶν Μονάδων, καὶ δὴ τῆς ΙΥ Μεραρχίας ἀγωνισθείσης ἐπὶ λίαν ὀρεινῶν καὶ διακεκομμένων περιοχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ ἐχθρὸς ἀντιληφθεὶς τὴν σημασίαν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον ἀμφοτέρων τῶν κατευ-

θύνσεων τούτων, ἐνίσχυσεν ἐπειγόντως ταύτας διὰ νέων μεγάλων δυνάμεων.

III) Ἡ ἀδυναμία ἐξ ἄλλου λόγῳ διαφόρων δυσχερειῶν τοῦ Β.' Σώματος Στρατοῦ νὰ ὠθηθῇ πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν (ὑψώματα Β. Τεπελένι), δὲν ἐπέτρεψεν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Α. ΔΡΙΝΟΥ ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Σώματος Στρατοῦ. τοῦ ἐχθροῦ ὀργανώσαντος ἰσχυρὸν προγεφύρωμα Ν. ΑΩΟΥ, τοῦθ' ὅπερ ἐπέβαλλε καὶ ἐπιβάλλει τὴν διάθεσιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς ΙΙας Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

ΙΥ) Διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ, καὶ πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐπὶ τοῦ μετώπου ἡμῶν, ἐπιβάλλεται κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σώματος Στρατοῦ **ἡ πλήρης ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ καὶ ἀνατολικῶς,** τοῦθ' ὅπερ. ὡς ἔχει σήμερον ἡ κατάστασις, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς προωθήσεως τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸν ἀντικειμενικόν του σκοπόν.

Ἡ τοιαύτη προώθησις τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ἐξοικονομεῖ εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ ἡμῶν ὁλόκληρον τὴν ΙΙαν Μεραρχίαν.

Ἀκολούθως συντονισμένη ἐνέργεια ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ θέλει ἀποφέρει λίαν σημαντικὰ ἀποτελέσματα, τῆς κατευθύνσεως Β.' Σ. Στρατοῦ **ἐξελισσομένης διὰ τῶν χαμηλῶν ὑψῶν** καὶ ἀπειλούσης τὴν ἀποκοπὴν τῆς συμπτύξεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων Ν. ΑΩΟΥ.

Υ) Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ΑΥΛΩΝΑ **παραιτεῖται τῆς γης Μεραρχίας** ὑπὲρ τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τοῦτο θὰ πρέπῃ πρὸ πάσης ἡμῶν ἐνεργείας πρὸς ΑΥΛΩΝΑ, νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα ΓΚΛΑΒΑ καὶ τὰ Ν. Δ. τούτου μέχρις ΑΩΟΥ ἀντερείσματα, καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ συντονίσῃ μεθ' ἡμῶν τὴν ἐνέργειάν του **ὑποβοηθοῦν καὶ καλῦπτον τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ ἐνέργειαν ἡμῶν.**

Αἱ εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν Μεραρχίαι μετὰ τῆς ΙΥ Μεραρχίας θεωροῦνται παρ' ἡμῶν ἱκαναὶ νὰ ἀναλάβωσι τὴν πρὸς ΑΥΛΩΝΑ προσπάθειαν ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις.

Ὑποβάλλων τὴν παροῦσαν ὑπὸ τὴν κρίσιν ἡμῶν παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστούμενοι διατάξητε.

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ ἡ Υη Μεραρχία διετέθη εἰς τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα ἐν τῷ τομεῖ τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ (ἐπιθετικαὶ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ) εὗρον τὴν Υην Μεραρχίαν ἐγγὺς τῆς περιοχῆς ταύτης, καὶ οὕτω ἀντιμετωπίσθη ἐπιτυχῶς μία σοβαρὰ ἀπειλὴ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ δικαιωθέντος διὰ τῆς προτάσεώς του ταύτης, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως ἰσχυρῶν μέσων ἐπὶ τῆς κατευ-

θύνσεως τοῦ Β.΄ Σ. Στρατοῦ, λίαν ἀποφασιστικῆς διὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων ("Εκθεσις Β.΄ Σ. Στρατοῦ).

Τοιαῦται εἶναι, **ἀποκαλυπτικαὶ προτάσεις** τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν μίαν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ποῖος ἦτο ὁ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ προτιμητέος ἑλιγμός.

Πράγματι τὸ Α.΄ Σ. Στρατοῦ διδαχθὲν ὑπὸ τῆς ἐξελίξεως τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐπιχειρήσεων, βλέπει καθαρὰ ὅτι πᾶσα ἐνίσχυσίς του ἦτο ἄσκοπος καὶ ματαία, δοθέντος ὅτι αὕτη θὰ προωρίζετο εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ—ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

Κατόπιν λοιπὸν τούτου τὸ Α.΄ Σ. Στρατοῦ δὲν διστάζει ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς ἐνισχύσεως ταύτης, ὠθοῦν ὅμως συγχρόνως τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς τὸ νὰ **πράξῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ εἶχε κάμῃ ἀφ' ἑαυτοῦ,** δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ πᾶσαν διαθέσιμον δύναμιν διὰ τὴν προώθησιν τοῦ μετώπου τοῦ Β.΄ Σ. Στρατοῦ πρὸς ΓΚΛΑΒΑΛΙ ΦΡΑΤΑΡΙ, πέραν τῶν ὁποίων ἡ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ διαδρομὴ ἦτο πεδινὴ καὶ ἄνευ ἐμποδίων.

Δοθέντος λοιπὸν ὅτι ἡ γενναιόφρων αὕτη πρότασις τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ υἱοθετήθη παραχρῆμα ὑπὸ τοῦ μὴ ἔχοντος ἰδίας πεποιθήσεις Γεν. Στρατηγείου, θὰ ἠδύνατο νὰ **διερωτηθῇ τις, πῶς μετὰ τοιαύτας ἀποδείξεις** τολμᾷ τοῦτο σήμερα μεταπολεμικῶς, νὰ μέμφεται ἐπὶ βραδύτητι καὶ ἀνεπαρκεῖ προχωρήσει τοὺς ὑφισταμένους του, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔκαμνον τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἀναπληρώσουν **τὰ μεγάλα καὶ ἀσύνδετα κενά,** τὰ ὁποῖα διήνοιγον τὰ τακτικὰ σφάλματα αὐτῆς ταύτης τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως.

ΑΙ ΑΦΟΡΩΣΑΙ ΤΟ Β.΄ ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ

Ὅσον ἀφορᾷ πάντως τὰς ἐναντίον τοῦ Β.΄ Σ. Στρατοῦ μομφάς, αὗται συνοψίζονται εἰς τὴν κάτωθι παράγραφον:

«Βραδύτης ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β.΄ Σώματος Στρατοῦ ἐν τῇ γενικῇ περιοχῇ ΦΑΣΕΡΙ, ὅσον κυρίως εἶτα κατὰ τῆς περιοχῆς ΣΕΒΡΑΝΙΝ—ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ. Ἀχρήστευσις τοῦ ὄγκου τῆς ΧΙ Μεραρχίας βορείως τοῦ ΑΨΟΥ, ἔνθα ἀπεκλείσθη αὕτη (λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ποταμὸς δὲν ἦτο διαβατός) ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, καὶ ἐδεινοπάθησε διὰ λόγους δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ, βραδύτης εἰσαγωγῆς τῆς ΧΥ Μεραρχίας εἰς τὸν ἀγῶνα» ("Εκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Αἱ μόμφαὶ αὗται εἶναι τόσον ἀστήρικτοι καὶ ἀβάσιμοι ἀλλὰ καὶ δύναταί τις εἰπεῖν κυριολεκτικῶς συκοφαντικαὶ χάρις εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐπίθεσις τοῦ Β.΄Σ. Στρατοῦ δὲν ἐτροφοδοτήθη ἀρκούντως κατ' ἀρχὰς γεγονὸς ἄλλωστε τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ ὅτι αἱ ἐφεδρεῖαι

του ἦσαν πολὺ κατώτεραι ἀπὸ τὴν ἄλλην μορφὴν τῆς ἐπιθέσεως. Πάντως ἡ Ἔκθεσις τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Β.' Σώματος Στρατοῦ λέγει τὰ ἑξῆς:

«α) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν βραδύτητα εἰς τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων Σεβρανὶν, αὕτη προῆλθεν, ὡς εἴδομεν, χάρις εἰς τὴν ἄκαιρον ἀντικατάστασιν καὶ ἀπόσυρσιν Μονάδων διαταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου καὶ τοῦτο εἰς τὸ μέσον τῆς μάχης.

«β) Ἡ ἀχρήστευσις τοῦ ὄγκου τῆς Μεραρχίας βορείως ΑΨΟΥ εἶναι ἔργον ἐπίσης τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, διότι ἡ ἀρχικὴ κατεύθυνσις τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ἡ ὁρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ κατὰ τὴν δίοδόν του ἀπό τὸ εἰς Κόνιτσα Στρατηγεῖον Β.'Σ. Στρατοῦ ἦτο πρὸς Βεράτι.

Μόνον δὲ ὅταν ὑπὸ ἑπομένων αἱ ἐν τῇ Κορυτσᾷ διοικήσεις τὸ Γ. Σ. νὰ στραφῇ πρὸς Γκλάβαν ἦτο ἀργὰ πλέον νὰ ἐπακολουθήση ἡ ΧΙ Μεραρχία διότι αὕτη εἶχε διέλθει τὸν ποταμόν.

Σχετικῶς βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 14308)25)12)40 σαφεστάτην διὰ τὴν Βορ. ΑΨΟΥ χρησιμοποίησιν ΧΙ Μεραρχίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὴν βραδύτητα εἰσαγωγῆς τῆς ΧΥης Μεραρχίας εἰς τὸν ἀγῶνα, τοῦτο ὀφείλεται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν βραδύτητα αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ μέγα μέρος διότι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον δὲν ἔθεσεν ἐγκαίρως ταύτην ὑπὸ τὸ Β.'Σ. Στρατοῦ.»

Τοιαύτη εἶναι ἡ πραγματικότης σχετικῶς πρὸς τὰς μομφὰς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τόσον ἐναντίον τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ καθὼς καὶ ἐναντίον τοῦ Α.', ὡς ἀνεπτύξαμεν προηγουμένως.

Ἀναμφισβητήτως ὑπῆρξε βραδύτης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ τὴν βραδύτητα ταύτην, ὁ ὀλιγώτερον ἐνδεδειγμένος νὰ τὴν ἐπικαλεσθῇ καὶ νὰ τὴν ἀποκαλύψῃ ἦτο τὸ Γεν.Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ κυρία ἂν ὄχι ἡ μοναδικὴ ἀφορμὴ τῆς βραδύτητος τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς ἀλλοτρίους ὤμους, κατὰ τρόπον ἄλλωστε ἐλάχιστα γενναῖον καὶ ἀξιοπρεπῆ.

Ἡ πραγματικὴ ὅμως ἀφορμὴ τῆς βραδύτητος ταύτης ἦτο τὸ ὅτι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, παρασυρθὲν εἰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Ἀλβανίᾳ ἀπὸ τὴν συνάντησιν τῆς Κορυτσᾶς τῆς 7ης Δεκεμβρίου εὑρέθη ἀνέτοιμον καὶ ἀπροπαράσκευον πρὸς διεξαγωγὴν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἀλβανίᾳ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τόσον πνευματικῶς ὅσον καὶ ὑλικῶς.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν πρώτην ἄποψιν, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐτέλει ἐν πλήρει καὶ παχυλῇ ἀγνοίᾳ τόσον τῆς ὀρεογραφίας τῆς Ἀλβανίας, καθὼς καὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, διὰ νὰ μὴν ἐπικαλεσθῶμεν τὸ ἱστορικὸν τῶν προγενεστέρων ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων, εἴτε προσφάτως κατὰ τὸν Μεγάλον πόλεμον, εἴτε τῶν τοιούτων κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας.

Πάντως ἐὰν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἶχε μελετήση ἐγκαίρως

τὸ συγκοινωνιακὸν δίκτυον τῆς 'Αλβανίας, θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ ἀμέσως τὴν προταθεῖσαν στρατηγικὴν λύσιν ἀπὸ τὰ ἐπιτελεῖα τῆς Κορυτσᾶς, διότι θὰ ἀντελαμβάνετο ἀμέσως τὴν ἀξίαν τῆς Στενωποῦ τῆς Κλεισούρας, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἀντιληφθῇ εἰσέτι.

'Αλλὰ καὶ ἐὰν εἶχεν ἀκολουθήσῃ τὰς ὀρθὰς ταύτας ὑποδείξεις πάλιν εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν θὰ κατελήγομεν εἰς πραγματικὰς ἐπιτυχίας, διότι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἶχε παραμελήσῃ κατὰ τρόπον τελικῶς ἔνοχον τὴν ὑλικὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐκστρατείας, καὶ συνεπῶς οἱαδήποτε στρατηγικὴ λύσις ἔστω καὶ ὀρθοτάτη θὰ ἐπρόσκοπτεν εἰς ζητήματα στυγνοῦ καὶ στοιχειώδους ἀνεφοδιασμοῦ διὰ τῆς μὴ ἐγκαίρου ἐγκαταστάσεως τῆς 'Υπηρεσίας Μετόπισθεν. Τοῦτο δὲ διότι, εἰς ἐδάφη τελείως ἄγονα καὶ ἐρημικά, ἡ 'Υπηρεσία τῶν Μετόπισθεν ὄχι μόνον δὲν ἐπακολουθεῖ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν μαχίμων στρατευμάτων, ἀλλὰ προηγεῖται σχεδὸν ταύτης.

Τοῦτο δὲ διότι τὰ κάρρα καὶ αἱ βοϊδάμαξαι δὲν προχωροῦν ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων δρομολογίων, ἀλλ' ὑπὸ τὰ νεύματα τῶν καλλιτέρων στρατηγῶν τῆς Χώρας.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τέλος, προκειμένου κατὰ τὰς ἀρχὰς 'Ιανουαρίου νὰ ρυθμίσῃ τὴν συνέχειαν τῶν ἐπιχειρήσεων, εὑρέθη πρὸ δύο 'Υπομνημάτων τόσον τοῦ Β.' ὅσον καὶ τοῦ Α.' Σώματος Στρατοῦ, τῶν δύο δηλ. Σωμάτων τὰ ὁποῖα διεξήγαγον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰς ἐπιθετικὰς ἐν 'Αλβανίᾳ ἐπιχειρήσεις.

Καὶ τὸ μὲν ὑπόμνημα τοῦ Α.' Σώματος Στρατοῦ ὑπ' ἀριθ. 112)28)12)40 περὶ διακοπῆς τῶν ἐπιχειρήσεων τὸ μεταφέρομεν ἐν τῷ οἰκείῳ χώρῳ εὐθὺς προηγουμένως. "Οσον δὲ ἀφορᾷ τὸ 'Υπόμνημα τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ὑπ' ἀριθ. 4635)5)1)41 τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

'Η κατὰ τῆς τοποθεσίας ΜΑΛΙ—ΣΕΒΡΑΝΙ—1292—ΚΟΥΚΙΑΡΙ ἐπίθεσις τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου ἐπέτυχε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς τοποθεσίας ταύτης, νὰ συλληφθῶσι περὶ τοὺς 700 αἰχμαλώτους, 12 Πυροβόλα, καὶ ἄλλα ὑλικά, αὐτόματα ὅπλα καὶ ὄλμοι.

'Εκτὸς τούτων ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη ἀπωλείας εἰς νεκροὺς (ἐμετρήθησαν περὶ τοὺς 400 νεκροί) καὶ τραυματίας ὧν δὲν ἐξηκριβώθη ὁ ἀριθμός.

'Η μάχη ἐπερατώθη τὰς ἑσπερινὰς ὥρας διὰ τῆς καταλήψεως

τοῦ πλείστου τοῦ ὑψώματος ΜΑΛΙ-ΤΟΠΟΓΙΑΝΝΙ.

Τὴν ἑπομένην τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξηκολούθησε τὴν καταδίωξιν 'Εν τούτοις ὁ ἐχθρὸς παρουσιάζει συνεχὲς μέτωπον ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ—ΤΟΠΟΓΙΑΝΝΙ—ΜΠΡΕΓΚΟΥ ΛΙΠΕΣ, μὲ συνεχῆ σχεδὸν συρματοπλέγματα καὶ χαρακώματα ὀρθίως βάλλοντες ἐπὶ τοῦ μετώπου ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ 753.

Αἱ ἐξακριβωθεῖσαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἔναντι τοῦ Σώματος Στρατοῦ μεταξὺ ΜΠΡΕΓΚΟΥ ΛΙΠΕΣ καὶ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ἀνέρχονται εἰς δέκα τρία Τάγματα. 'Επὶ πλέον ἐξ αὐτομόλων προκύπτει ὅτι ἐνισχύθη μὲ ἕτερα τρία Τάγματα.

Οὕτω 16 ἐχθρικὰ Τάγματα ὑπάρχουσιν ἐν γραμμῇ. 'Εὰν ὑπολογίσῃ τις εἰς 4—5 Τάγματα τὰς ὄπισθεν τῆς α.' γραμμῆς, δηλαδὴ περιοχὴν ΓΑΡΟΝΙΝ—ΣΟΥΚΑ καὶ Δυτικῶς ΛΕΣΒΙΤΣΑΕΣ ἐχθρικὰς δυνάμεις, πρέπει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι περὶ τὰ 20 ἐχθρικὰ Τάγματα παρουσιάζονται ἔναντι τῶν 27 Ταγμάτων ἅτινα τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀντιπαρατάσσει.

'Εκ τῶν 27 τούτων Ταγμάτων τὰ πλεῖστα ἔχουσι καταπονηθῆ, ὡς μαχόμενα συνεχῶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ παρουσιάζουσιν ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας καὶ ὑλικά.

'Επὶ πλέον ἔχουσι ταλαιπωρηθῆ λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ὡς διαβάντα τελείως ὀρεινὰ δρομολόγια τῶν ἔτι ὑφισταμένων δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ, ἕνεκα τῶν συχνῶν διαλύσεων τῶν γεφυρῶν ΠΕΤΡΑΝΙ καὶ ΠΡΕΜΕΤΗΣ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν ἰδία, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς 30 Δεκεμβρίου εἶναι ἀνυψωμένον.

'Η προπαρασκευαζομένη ἐπίθεσις τοῦ Σώματος Στρατοῦ συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. ΙΙ Γεν. Διαταγῇ ἐπιχειρήσεών του, μὲ τὰ μέσα ἅτινα διαθέτει τὸ Σῶμα Στρατοῦ, παρουσιάζει ὅλας τὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας.

'Εν τούτοις τὸ Σῶμα Στρατοῦ θέτει ὑπ' ὄψιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὰ μετὰ τὴν μάχην δυνάμενα κατὰ τὴν γνώμην του νὰ παρουσιασθῶσι στοιχεῖα.

1) Παρ' ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μελλούσης ἐπιθέσεως θὰ ἐπέλθῃ ἀνάλωσις τῶν δυνάμεων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

'Η κατάληψις τῆς περιοχῆς Γαρονὶν, ὡς καὶ τῆς περιοχῆς μεταξὺ ΣΟΥΚΑΣ—ΤΡΕΜΕΣΙΝΑΣ θὰ ἀπαιτήσῃ, περισσοτέρας ἡμετέρας δυνάμεις διὰ τὴν κατοχὴν τῆς γραμμῆς αὐτῆς ὡς οὔσης μεγαλειτέρου ἀναπτύγματος ἀπὸ τὴν ἤδη κατεχομένην.

2) 'Εκτὸς τούτου θὰ χρειασθῶσι καὶ ἕτεραι δυνάμεις διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ἐφ' ὅσον ἀνθίσταται εἰσέτι τὸ ΤΕΠΕΛΕΝΙ.

3) 'Ο ἀνεφοδιασμὸς τῶν τμημάτων μας δυσχεραίνεται ἔτι μᾶλλον ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἡ ἀπειλὴ ἀπὸ ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ τὰ αὐτοκί-

νητα ἐφοδιασμοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προωθοῦνται μέχρι Κλεισούρας, ἵνα χρησιμοποιῆται ἡ ἡμιονικὴ Κλεισούρας—Παναρίτι.

Θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιῶμεν τὴν ἡμιονικὴν ΠΑΓΚΟΜΙΤΙ—ΦΡΑΤΑΡΙ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ΓΑΡΟΝΙΝ, ἐνῷ σήμερον τὰ μεταγωγικὰ τῶν Μονάδων ἀνεφοδιάζονται εἰς Φράταρι.

Προκύπτει ὅθεν ὅτι, ἐὰν συμβῇ νὰ μὴν ἐνισχυθῶμεν μετὰ τὴν μέλλουσαν ἐπίθεσίν μας, τότε ἡ ἀριθμητικὴ μεταξὺ τοῦ Σώμ. Στρατοῦ καὶ τῶν ἔναντι ἡμῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἀναλογία θὰ ἐλαττοῦται καὶ οἱ ἀνεφοδιασμοί μας **θὰ γίνωνται δυσκολώτεροι.**

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ θέτει ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰ ἀνωτέρω ἵνα ἡ ἐπίθεσις ἡμῶν συγχρονισθῇ μετὰ τῆς τοιαύτης τοῦ Α΄ Σώματος Στρατοῦ κατὰ Τεπελενίου **ἢ νὰ ἐνισχυθῇ** τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὸ δυνατὸν ταχύτερον μετὰ τὴν ἐπίθεσίν του. Ἐὰν τὸ τελευταῖον δὲν δύναται νὰ συμβῇ θέτει ὑπὸ τὴν κρίσιν ὑμῶν τὴν ὑπόθεσιν ἀναβολῆς τῆς ἐπιθέσεως ἐκτὸς ἐὰν ἄλλοι λόγοι ἐπιβάλλουσι τὴν ταχεῖαν αὐτῆς ἐκτέλεσιν. (Ἔκθεσις Σώματος Στρατοῦ).

Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι αἱ ὡς ἄνω προτάσεις τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἦσαν κατ' ἐξοχὴν βάσιμοι καὶ ὀρθόταται.

Συνεπῶς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον μίαν ἐν προκειμένῳ ὑποχρέωσιν εἶχε, τὴν πλήρη δηλαδὴ ἀποδοχὴν τούτων καὶ τὴν ἄμεσον ἱκανοποίησίν των, διὰ τῆς κινήσεως τῆς εἰς περιοχὴν ΕΡΣΕΚΑΣ σταθμευούσης Υης Μεραρχίας Κρητῶν πρὸς τὴν ζώνην τοῦ Β.΄ Σώματος Στρατοῦ, δοθέντος ὅτι καὶ τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ εἴδομεν ὅτι εἶχε παραιτηθῇ τῆς ἐνισχύσεως ταύτης. Αὕτη οὕτω κινουμένη ἀπὸ 7ης Ἰανουαρίου, θὰ εὑρίσκετο εἰς περιοχὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ κατὰ τὰς 12 ἢ 13 τοῦ μηνὸς ἤτοι εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτης.

ΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ ΤΗΣ 6ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΠΤΩΣΕΩΣ ΕΙΣ ΑΜΥΝΑΝ

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω προτάσεων τοῦ Α΄ καὶ Β.΄ Σ. Στρατοῦ, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀντιλαμβάνεται ἐπὶ τέλους, τὸ μέγα σφάλμα τὸ ὁποῖον εἶχε διαπράξει μέχρι τῆς στιγμῆς, διὰ τὴν μὴ προώθησιν τῆς ΙΙ Μεραρχίας, εἴτε μόνης εἴτε ἐνισχυομένης, πρὸς κατάληψιν τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ δυνάμεις ἀπὸ τὸ Α΄ Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ Β΄ τοιοῦτον.

. Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον παραμελῆσαν τόσας καὶ τόσας προτάσεις τόσον τοῦ Α.΄ ὅσον καὶ τοῦ Β.΄ Σώμ. Στρατοῦ πρὸς καθορισμὸν κοινῆς συνεργασίας, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ Βορείως στενωποῦ Κλεισούρας, εὑρίσκεται σήμερον εἰς πολὺ στενόχωρον θέσιν.

Εἴτε θὰ εὑρίσκετο συνεχῶς ὑποχείριον πάσης ἐνισχύσεως τῶν Ἰταλῶν βοηθουμένων διὰ τῆς στενωποῦ, εἴτε θὰ ἐξεύρισκε μίαν

ἄλλην λύσιν, διευκολύνουσαν τὴν συνάντησίν του μὲ τὰ βορειότερα στρατεύματα.

Καὶ ὡς λύσις εὑρέθη **ἡ παράκαμψις τῆς στενωποῦ.** Δηλ. τὸ Γεν. Στρατηγεῖον προτιμᾷ ἵνα αἱ μονάδες του ἀνέρχονται καθ' ἑκάστην μέχρι τοῦ Γαρονὶν καὶ νὰ κατέρχωνται κατόπιν πρὸς Ποτ. Κόρους, παρακάμπτουσαι ὑδατώδεις ἐκτάσεις ἀλλὰ αὐτὰ ταῦτα τῆς 'Αλβανίας.

Καὶ οὕτω διὰ τῆς 5127)6)1)41 διαταγῆς διέταξε τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Γαρονὶν—Σοῦκα—Πογκοράνι καὶ τὴν ἀπὸ ἀνατολῶν ἀπόφραξιν τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ, χωρὶς νὰ διατάξῃ οὔτε σύγχρονον ἐνέργειαν τοῦ Α.'Σ.Στρατοῦ κατὰ τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ οὔτε τὴν κίνησιν τῆς Υ Μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Καὶ ἡ μὲν μὴ ἀποδοχὴ τῆς αἰτήσεως πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Κρήτης τυγχάνει ἀνεξήγητος, δοθέντος ὅτι ἡ 1η Μεραρχία ἐμάχετο ἀπὸ τῆς ΠΙΝΔΟΥ χωρὶς νὰ ἔχῃ ποσῶς ἀντικατασταθῆ ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι.

'Εν τούτοις ἡ ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, εἰς τὴν παράγραφον 83 δικαιολογεῖ τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἐνισχύσεως καὶ τὴν παράκαμψιν τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας διὰ τῆς καταλήψεως τῆς γραμμῆς ΠΡΕΖΕΛ παρὰ τὸν Ἄψον—Γαρονὶν—Πογκοράνι, μὲ ἐνδεχόμενον ἀνεφοδιασμὸν κατὰ τὴν νύκτα ὡς ἑξῆς :

Μελέτη τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῷ Γενικῷ Στρατηγείῳ βάσει τῶν συμπληρωματικῶν στοιχείων παρασχεθέντων τόσον παρὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον καὶ παρὰ τοῦ παρ' αὐτῷ συνδέσμου τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἤγαγεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

—'Η ἐπιχείρησις αὕτη καλῶς προπαρεσκευασμένη εἶχεν ὅλας τὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, ἄνευ σημαντικῆς φθορᾶς μέσων.

—Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁριζομένοτ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, τὸ κυρίως μέτωπον τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ περιωρίζετο εἰς ἀνάπτυγμα, ὥστε σὺν τῇ προσθήκῃ διὰ τὴν περιοχὴν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων, ἡ ἐξασφάλισις τοῦ νέου μετώπου δὲν θὰ ἀπῄτει περισσοτέρας δυνάμεις ἀπὸ τὸ νῦν μέτωπον.

'Η χρησιμοποίησις τῆς περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ δι' ἀνεφοδιασμοὺς θὰ παρουσίαζε δυσχερείας λόγῳ βολῆς τοῦ ἐχθρικοῦ πυρ)κοῦ, δὲν ἦτο ὅμως ἀδύνατος, τοὐλάχιστον κατὰ τὴν νύκτα.

Αἱ ἐκ τῆς περιοχῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ—ΒΑΡΥΜΠΟΠΗ ἄγουσαι πρὸς τὸν ὀρεινὸν ὄγκον ΣΕΒΡΑΝΙΝ ὁδεύσεις ἦσαν συντομώτεραι, εὐβατώτεραι ἀπὸ τὰς εἰς τὸ νῦν μέτωπον χρησιμοποιουμένας τοιαύτας, ὥστε θὰ διηυκολύνετο ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Μονάδων.

—Αἱ περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφορίαι ἔφερον αὐτὸν ἐνισχυόμενον, πλὴν ὅμως τὸ μεῖζον μέρος τῶν δυνάμεών του ἀπετελεῖτο ἐκ παλαιῶν δοκιμασθεισῶν Μονάδων.

Ἡ κατὰ ΤΕΠΕΛΕΝΙΟΥ ἐπιχείρησις δὲν ἦτο δυνατή, καὶ θὰ κατέληγεν εἰς ἀνωφελεῖς θυσίας, διότι τόσον αἱ ἐδαφικαὶ ὅσον καὶ αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι (μεγάλα ὕψη) δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἐκδήλωσιν ἰσχυρᾶς ἐνεργείας. Ἐξ ἄλλου δὲ κατόπιν τῆς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐνισχύσεως τοῦ ἐχθροῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ εἰμὴ ἐφ' ὅσον, κατόπιν ἐπαρκοῦς προωθήσεως τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσκηθῇ πίεσις καὶ ἀπὸ Βορρᾶ (ὡς προέβλεπον καὶ αἱ ὑπ'ἀριθ. ἀπορ. 13948) 12)40 ὁδηγίαι (ὅρα παράγραφος 73).

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω συμπερασμάτων, ἐκρίθη ὑπὸ τοῦ Γεν. Στρατηγείου ὅτι ἐπεβάλλετο ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ—ΓΑΡΟΝΙΝ καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐπιχειρήσεων.

Σχετικῶς διετάχθη τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ δι' εἰδικῆς διαταγῆς, περιελήφθη δὲ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καὶ εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. 5141)6)1)41 γενικὰς ὁδηγίας, τὰς μνημονευομένας εἰς τὴν ἀνωτέρω παράγραφον 72 (Ἔκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Καὶ ὅσον λοιπὸν ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς ἐπικαλουμένην ἐκτίμησιν ἀποστάσεων, ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀνακριβείας ταύτης εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς κατέχοντος τὸ σχετικὸν Ἀλβανικὸν φύλλον χάρτου. Πράγματι διότι ἐὰν τὰ μέτωπα γέφυρα ΛΑΠΑΝΙ—κορυφὴ ΣΕΒΡΑΝΙ—ΜΕΡΤΙΝΙ—ΜΠΡΕΖΝΤΑΝΙ (Νοτίως ΑΩΟΥ) καὶ τὸ μέτωπον ΠΡΕΖΛΕΚ παρὰ τοῦ ΑΨΟΥ ΓΑΡΟΝΙΝ—ΠΟΤΓΚΟΡΑΝΙ, δὲν διαφέρουσι παρὰ μόνον κατὰ ἕνα χιλιόμετρον (16—17), ἐν τούτοις πᾶσα προτίμησις τοῦ πρώτου μετώπου εἰς τὸ δεύτερον θὰ ἐδημιούργει καὶ τὸ νέον πλευρικὸν πρὸς Δυσμὰς μέτωπον ΜΠΡΕΖΝΤΑΝΙ—ΓΚΡΟΠΑ—ΠΟΤΓΚΟΡΑΝΙ, ἀνερχόμενον εἰς 10 χιλιομ., ἡ φύλαξις τοῦ ὁποίου ἐπέβαλλε τὴν ὁπωσδήποτε ἐνίσχυσιν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἐν Ἰωαννίνοις πλέον λειτουργοῦν προηγμένον τμῆμα τοῦ Γεν. Στρατηγείου διαθέτον μίαν ἐφεδρικὴν καὶ ἄφθαρτον Μεραρχίαν εἰς ΕΡΣΕΚΑΝ καὶ τὴν Υην τῶν Κρητῶν δὲν παραχωρεῖ ταύτην εἰς οὐδὲν τῶν ἐπιτιθεμένων Σωμάτων Στρατοῦ. Ἐπίσης δὲν ἐνισχύει τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ παρ' ὅλον τὸ παρ' αὐτοῦ ὑποβληθὲν Ὑπόμνημα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀποφασίζει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διαθέσῃ ἕνα τμῆμα πολυτίμου ἐφεδρείας του (Σύνταγμα Πεζικοῦ σὺν Μοῖρα Πυρ)κοῦ) εἰς ἐνίσχυσιν τῆς Χ Μεραρχίας ἐνεργούσης κατὰ μίαν ἄγονον κατεύθυνσιν τοῦ ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποφασίζει τὴν μετάπτωσιν τοῦ ὅλου ἐν Ἀλβανίᾳ μετώπου εἰς τὴν Ἄμυναν ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἀπὸ τὰς Γενικὰς ὁδηγίας τῆς 6ης Ἰανουαρίου αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐν τῇ γενικότητί των ὡς ἑξῆς :

I) «Αἱ ἐκ τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν προκύπτουσαι δυσχέρειαι εἰς τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς καὶ διακομιδὰς δὲν ἐπιτρέπουσι

τὴν ἐπιδίωξιν ἰσχυρῶν ἀποφασιστικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ἀνεφοδιασμοῦ καὶ διακομιδῶν.

Ἐξ ἄλλου ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐκ τῆς διμήνου μέχρι τοῦδε ἐκστρατείας προκυψασῶν ἐλλείψεων εἰς προσωπικόν, κτήνη κλπ. θὰ ἀπαιτήσῃ χρόνον τινὰ ὅπως προωθηθῇ ἐπαρκῶς.

II) Κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα, αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Μ. Μονάδων **θὰ ἀποβλέψωσιν εἰς περιωρισμένους σκοποὺς** ὡς κατωτέρω καθορίζεται.

. . . .

III) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων.

Α) Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. περιορίζεται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὑψιπέδου Κορυτσᾶς, ὡς αὕτη ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 13955)12)12)40 ὁδηγιῶν μου.

Εἰδικώτερον καθ'ὅτι ἀφορᾷ τὴν κοιλάδα τοῦ ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ παραμένει ἡ ὑποχρέωσις τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ., ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ καὶ τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ του ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν κοιλάδων Δεβόλη καὶ Τομορίτσα κατευθύνσεων.

Αἱ ἐν τῇ κοιλάδι Τομορίτσα προβλεπόμεναι διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. ΑΠ14308)25)10)40 ὁδηγιῶν ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ περιορισθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον.

—Εἰς τὰς κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. ἀναγκαίας τοιαύτας διὰ τὴν κάλυψιν τῆς διὰ τοῦ αὐχένος ΓΚΟΥΡΙ ΠΡΕΡ ἡμιονικῆς καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν μονάδων τῆς κοιλάδος Τομορίτσα.

—Εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς ΟΥΙΑΝΙΚΟΥ, ΚΟΥΛΝΑΚΑ καὶ εἰς τὴν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν XI Μεραρχίαν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Σιρακούτ –Κλούλακα, Οὐγιανικούτ.

Β) Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Β.'Σ.Στρατοῦ περιορίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν κατάληψιν **τοῦ Κόμβου ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ** καὶ τὴν ἀπὸ δυσμῶν ἀπόφραξιν **τῶν στενῶν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ,** ὡς ἐπίσης τὴν κατάληψιν τῆς γενικῆς γραμμῆς **Γαρονὶν—Σουκὰ—Ποντγκοράνι**. Γενικῶς ἡ καταληφθησομένη ὑπὸ τούτου γραμμὴ δέον νὰ διευκολύνῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἀνάληψιν κατόπιν διαταγῆς μόνον μεταγενεστέρως, ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

Γ) Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ περιορίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν κοιλάδα τοῦ Ζαγόρια εἰς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἀντιπάλου βορείως τοῦ ΑΩΟΥ.

ΥΙ) Οἱ κατωκημένοι τόποι θὰ ὀργανωθῶσιν ἀμυντικῶς ἐν τῷ ἀναγκαιοῦντι μέτρῳ. Ἀντιαρματικὴ ἄμυνα νὰ ὀργανωθῇ παντοῦ ὅπου ἀπαιτεῖται τοιαύτη.

Συνεπῶς βλέπομεν ὅτι, πρὸς ἐξουδετέρωσιν μιᾶς πυορροούσης

πληγῆς τοῦ 'Αλβανικοῦ μετώπου, ὅπως τὴν ἐχαρακτήρισεν ὁ 'Επιτελάρχης τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ, δηλαδὴ τῆς μὴ ἐγκαίρου καταλήψεως τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας, διατάσσεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κατάληψις τῆς πόλεως τῆς Κλεισούρας καὶ ἡ διάνοιξις δρόμου διὰ Γαρονὶν—Σούκας—Ποτγκοράνι, ἀφ' ἑτέρου δὲ διάφοροι ἀνόητοι ἐπιχειρήσεις περὶ τὴν Κορυτσᾶν καὶ Τομορίτσαν, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔκαμνον τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ φθείρουν ἀσκόπως τὰς δυνάμεις μας.

"Ολα δὲ ταῦτα προέκυπτον, ὡς λέγει ἡ πρώτη παράγραφος τῆς ἄνω διαταγῆς, ἕνεκα τῶν δυσχερειῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῶν διακομιδῶν, αἱ ὁποῖαι ὅμως κατὰ μέγα μέρος ὠφείλοντο εἰς αἴτια κακῆς ὀργανώσεως.

Τοιουτοτρόπως, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς διετάσσετο ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὰς 6 'Ιανουαρίου, ἐν τούτοις αἱ μεγαλείτεραι καὶ αἱματηρότεραι ἐπιθέσεις θὰ ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὸν—'Ιανουάριον καὶ Φεβρουάριον.

ΒΙΑΙΑ ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΝΩΠΟΥ ΣΕΝΤΕΛΙ

'Ανεξαρτήτως τέλος τῆς πατρότητος τοῦ ὀρθοῦ διὰ ΓΚΛΑΒΑΣ ἑλιγμοῦ, ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παρατηρήσωμεν εἶναι ὅτι, κατόπιν ἀτερμόνων διαπραγματεύσεων καὶ συζητήσεων ὀφειλομένων εἰς πλήρη ἐπιτελικὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, διέρρευσεν ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ 'Ιανουάριος, χωρὶς νὰ ληφθῇ οὐδὲν ριζικὸν μέτρον διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς στενωποῦ Κλεισούρας.

"Ηδη δὲ ὁπότε διὰ τῶν ὁδηγιῶν τῆς 25 'Ιανουαρίου τὰς ὁποίας θὰ ἴδομεν εὐθὺς περαιτέρω, ἐλαμβάνετο ἡ ἀπόφασις τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν 'Επιθετικῶν 'Επιχειρήσεων, αὗται ἦτο πεπρωμένον νὰ ἀνακοπῶσιν ὁριστικῶς, ὄχι λόγῳ ἀνωτερότητος τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ διότι τὸ πονηρὸν 'Ιταλικὸν 'Επιτελεῖον ἀναπληροῦν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας τὴν κατωτερότητα τῶν στρατευμάτων του, ἐπεχείρησε νὰ ἀντικαταστήσῃ ταύτην διὰ τῆς λίαν ἐπικαίρου ἐκτοξεύσεως τῆς διὰ τῆς στενωποῦ ἀντεπιθέσεως, τὴν ὁποίαν δικαίως ἐπεκαλέσθη ὁ 'Ιταλὸς δικτάτωρ εἰς τὸν λόγον του ἐκφωνηθέντα τὴν 10)6)41 εἰπὼν τὰ ἑξῆς :

Εἰς τὸν τομέα τοῦ ποταμοῦ ΑΩΟΥ διὰ νὰ ἐλαφρυνθῇ ἡ ἐπίθεσις ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Βερατίου τὰ στρατεύματα τοῦ 25 Σ. Σ. ἐπετέθησαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν Κλεισούρας καὶ συνέβαλον οὕτως εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Σιαλέσι ἐκμηδένισιν τῆς πρὸς Βεράτιον 'Ελληνικῆς ἐπιθέσεως.

Πράγματι ἡ ἀντίπαλος Διοίκησις, εὑρεθεῖσα πρὸ τοῦ κινδύνου ὁριστικῆς διασπάσεως τοῦ Βορείου μετώπου Μπούζι—Μπουμπέσι Μαλὶ—Σπαναρὶτ ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ ἐφεδρικὰ τμήματα (4 Τάγμα-

τα) τῶν νωπῶν Μεραρχιῶν Πινερόλο καὶ Κυνηγῶν τῶν Ἄλπεων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν τμημάτωε τῆς 1ης καὶ XI Μεραρχιῶν, ἔσχε τὴν φρόνησιν νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰ ὄπισθεν εὑρισκόμενα στενὰ τῆς Κλεισούρας καὶ νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τούτων ἀντιπερισπασμόν, ὑποσκάπτον τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἀπὸ τῆς 25ης Ἰανουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο ἐπιτιθέμενος Νοτίως ΑΩΟΥ ἀπὸ περιοχῆς ΠΕΣΤΑΝΗΣ κατὰ τοῦ ὑψ. 1285 (ΔΕΜΠΕΛΙ) τὴν δὲ 26ην ἐπετέθη κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς δι' ἁρμάτων, βαρυτέρων τῶν μέχρι τοῦδε χρησιμοποιηθέντων ἐν ΑΛΒΑΝΙΑ, καὶ ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας 1923—1752 ἐνήργησε κάθοδον πρὸς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ δι' ἑνὸς συν)τος τῆς νέας Μεραρχίας Λενιάνο.

Ἡ Μεραρχία αὕτη ἐκ δύο Συν)των καὶ Τάγματος ὄλμων ἤρξατο ἀπὸ τῆς 20ῆς μεταφερομένη ἐξ ΑΥΛΩΝΟΣ δι' αὐτοκινήτων εἰς περιοχὴν ΜΕΤΖΚΟΡΑΝΗΣ, καὶ ὄχι εἰς τὰς Β. κλιτεῖς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ, ὡς λέγει ἡ ἔκθεσις τοῦ Γεν.Στρατηγείου ὁπότε θὰ ἦτο ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Νοτίως ΑΩΟΥ εὑρισκομένων τμημάτων τῆς 11ας Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία αὕτη εἶχε τὴν ἐντολὴν ὅπως καταλάβῃ τὴν πόλιν τῆς Κλεισούρας,ἐνεργοῦσα διὰ μὲν τοῦ ἑνὸς Συντάγματος (68) πλευρικῶς ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς περίπου τῆς ΓΚΡΟΠΑ διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου 67 μετὰ 50 ἁρμάτων κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς.

Ἡ κατὰ τοῦ ὑψ. 1285 Νοτίως ΑΩΟΥ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις τῆς 25 Ἰανουαρίου ἐνεργηθεῖσα δι' ἑνὸς Τάγματος τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν ἀπέτυχε, ἀλλὰ κατὰ ταύτην ἐτραυματίσθη βαρέως ὁ ἡρωϊκὸς Διοικητὴς τοῦ ἐκεῖ 11)3 Τάγματος Ταγ)χης,Παπασταθόπουλος μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ λόχου Πολ)λων του :

Ἡ ἔναρξις τῆς ἀναμενομένης ταύτης ἐπιθέσεως προὐκάλεσε τὰς κάτωθι ἐνεργείας τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ,

«Ἀπὸ 25 τοῦ μηνὸς μέχρι τέλους ὁ ἐχθρὸς σταθερῶς καὶ ἐπανειλημμένως καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐνήργει σφοδρὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπιδιώκων νὰ καταλάβῃ τὸ νότιον Σκέλος τῆς ἀνατολικῆς ἐξόδου τῆς στενωποῦ Κλεισούρας, καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Β.'Σ.Στρατοῦ.

«Τὸ Σῶμα λόγῳ τῆς σοβαρότητος τῆς διαγραφομένης, ἀπειλῆς καὶ τῶνθετικῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας εἶχεν ἐξ αἰχμαλώτων καὶ ραδιοτηλεγραφημάτων τοῦ ἐχθροῦ τονίζοντος τὴν ἀξίαν τῆςἐπιχειρήσεως ταύτης ὡς μελλούσης νὰ ἀποδώσῃ τεράστια ἀποτελέσματα, διέταξε τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ δεξιοῦ του καὶ ἠτήσατο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὴν ἐπέκτασιν τοῦ δεξιοῦ του ὁρίου ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ μέχρις ΑΩΟΥ (Τὸ δεξιὸν ὅριον τοῦ ΔΕΜΠΕΙ (ὄχι), ὥστε νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὰ εἰς περιοχὴν ταύτην (χωρίουΜΠΡΕΣΤΑΝΗ) εὑρισκόμενα τμήματα τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ.

«Πράγματι ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶχε σοβαρότατον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Β.΄ Σ. Στρατοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιχειροῦν πρὸς Μπούμπεσι ἐλάχιστον βάθος ἀσφαλείας ἐξησφάλιζε πρὸς 'Ανατολὰς (κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ) στηρίζον τὸ ἀριστερόν του εἰς τὸ μόλις περὶ τὰ 2 χιλιόμ. ἀπέχον τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ὕψωμα ΓΚΡΟΜΠΑ.

»Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπανῆλθεν καὶ πάλιν εἰς αἰτήσεις του πρὸς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐπὶ τῆς ἀνάγκης λήξεως τῆς διαμορφωθείσης κατὰ μῆκος ΑΩΟΥ ἐκνευριστικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία καὶ ἀσκόπους ἐπιχειρήσεις καὶ αἱμορραγίαν αἰσθητὴν καὶ ἄσκοπον ἐπέβαλεν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ. 'Αλλὰ καὶ πάλιν οὐδὲν ἐγένετο». (Ἔκθεσις Α.΄ Σ. Στρατοῦ).

Συνεπῶς εἴτε τὰς 'Αθήνας καὶ 'Ιωάννινα, ὅπου τώρα παρευρίσκετο τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ἡ αὐτὴ ἀβουλία ἐβασίλευε. Διότι προκειμένου νὰ διαρρηχθῇ τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως παρὰ τὴν στενωπόν, οὔτε ἕνας ἐπιτελὴς τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἐπεσκέφθη διὰ νὰ ἀντιληφθῇ ἰδίοις ὄμμασι τὴν κατάστασιν.

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀναφερθείσης ἐπιθέσεως κατὰ τὴν 25ην δι' ἑνὸς Τάγματος τοῦ 8ου 'Αλπινιστῶν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἐξηνάγκασαν τὸ Β.΄ Σ.Στρατοῦ διὰ νὰ ζητήσῃἐνίσχυσιν δύο Ταγμάτων ἀπὸ τὰς δύο εὑρισκομένας Μεραρχίας τοῦ δεξιοῦ XY καὶ XI, προβλεπομένης μάλιστα καὶ γενικωτέρας συμπτύξεως, ἡ ὁποία ἀνεστάλη χάρις εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δύο ἀνωτέρω Ταγμάτων.

—Πράγματι τὴν νύκτα 26—27 'Ιαναυαρίου τὸ Β.΄ Σ. Στρατοῦ κατὰ πρῶτον μὲν διὰ τῆς 6198)27)1)41 ὥρα 1.30 διαταγῆς διέταξε τὰς 1 καὶ 15ην Μεραρχίας νὰ διατηρήσωσι μὲν τὰς πρὸς Βορρᾶν θέσεις των νὰ κλιμακώσωσιν ὅμως πρὸς τὰ ὀπίσω τὰς ἐφεδρείας των, μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν διέταξε τὰς δύο ταύτας Μεραρχίας νὰ προπαρασκευασθῶσι δι' ἐνδεχομένην σύμπτυξίν των ἐπὶ τῆς γραμμῆς, ΜΠΕΓΚΟΥ — ΜΕΜΟΥΛΑΖΙΤ — ΚΑΙ·ΤΖΑ—ΡΟΝΤΕΝ — ΣΟΥΚΑ ΜΟΥΣΕΝ—ΓΡΟΠΑ καὶ τὴν ἀναστροφὴν ὅλου τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ εἰς περιοχὴν ΚΟΥΚΙΑΦΗ—ΡΙΜΠΑΣ πλὴν ἀνὰ ἑνὸς οὐλαμοῦ δι' ἑκάστην Μεραρχίαν.

Οὕτω ὁ ἀπὸ τῶν στενῶν Κλεισούρας ἐχθρικὸς ἀντιπερισπασμὸς ἐπέτυχεν ἀκόπως τὴν ἀνακοπὴν τῆς ἡρωϊκῆς πρὸς Βορρᾶν προελάσεως τοῦ Β΄. Σ. Στρατοῦ, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε δυνηθῇ ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐπιτύχῃ μέχρι τοῦδε παρ' ὅλην τὴν πείσμονα ἀντίστασίν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐξωθήσῃ μέχρι πλήρους φθορᾶς καὶ διαλύσεως 5—6 ὁλοκλήρων Μεραρχιῶν, ἐκτὸς τῶν τελευταίως εἰσελθουσῶν εἰς τὸν ἀγῶνα νέων Μεραρχιῶν ΠΙΝΕΡΟΛΟ καὶ ΚΥΝΗΓΩΝ τῶν ΑΛΠΕΩΝ.

Καὶ τὸ εὐχερὲς τοῦτο ἀποτέλεσμα τὸ ἐπέτυχεν ὁ ἐχθρὸς οὐχὶ χάρις εἰς τὴν ἔντασιν τῶν προσπαθειῶν του, ἀλλ' ὡς προελέχθη μὲ

τὸ νὰ ἐπωφεληθῇ ἑνὸς σφάλματος τοῦ ἡμετέρου Γενικοῦ Στρατηγείου, μὴ διατάξαντος τὴν ἔγκαιρον ἐκκαθάρισιν τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας, ἀλλὰ περιοριζομένου εἰς συζητήσεις καὶ κόντρα συζητήσεις.

Ὁ ἐχθρὸς τὴν 27ην ἐπανέλαβε τὰς προσπαθείας του ἑκατέρωθεν ΑΩΟΥ καὶ νοτίως αὐτοῦ, ἐπέτυχε δὲ πρὸς στιγμὴν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1285 νοτίως τοῦ Ἀώου. Τὰ ἐκεῖ ὅμως τμήματα ἐνισχυθέντα τὸ πρῶτον δι' ἑνὸς Τάγματος ὑπὸ τῆς ΙΙας Μεραρχίας ἀπώθησαν καὶ πάλιν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀνακατέλαβον τὸ ὕψωμα.

Τὴν νύκτα τῆς 31ης Ἰανουαρίου ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας τρομερὰ χιονοθύελλα,ἐξ ἧς οὐ μόνον πολλοὶ ἄνδρες προσεβλήθησαν ἐκ κρυοπαγημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ τμήματα ἀπώλεσαν πολλὰ τῶν αὐτομάτων ὅπλων καταχωθέντα ὑπὸ τῆς χιόνος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ Ι)5 καὶ ΙΙ)2 Τάγματα παραμείναντα σχεδὸν ἄνευ αὐτομάτων ὅπλων ἐφωδιάσθησαν δι' ἰταλικῶν τοιούτων.

Παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐνεργείας, ἡ ἀπειλὴ τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη, ἐφ' ᾧ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξαγγείλῃ τὴν σμίκρυνσιν τοῦ ἀναπτύγματος τοῦ μετώπου τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ λέγει τὰ ἑξῆς :

«Παρὰ τὰς ἀποτυχίας τῶν Ἰταλικῶν κατὰ τοῦ κόμβου τῆς Κλεισούρας ἐνεργειῶν, ἡ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ταύτης ἀπειλὴ τοῦ ἀντιπάλου ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη,ἐπιβάλλουσα οὐ μόνοντὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν βαθεῖαν ἀπόφραξιν τῆς στενωποῦ ἀλλὰ καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ μετώπου διὰ τῆς μειώσεως τοῦ ἀναπτύγματός του.

Διὰ τῆς ἀφίξεως ἤδη τῆς Υ Μεραρχίας διετίθεντο αἱ ἀναγκαῖαι δυνάμεις. Σχετικῶς ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 5723)27)1)41 διαταγὴ καθορίζουσα τὰ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας συνδρομῆς τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν στενῶν Κλεισούρας ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἀπὸ Νότου.

Διὰ τὴν ἐκδήλωσιν γενικωτέρου τινὸς ἀντιπερισπασμοῦ ἐκρίθη ὅτι ἦτο πρόσφορος ἡ στιγμὴ τῆς ἐκτελέσεως ἐπιθετικῶν τινων ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ Τομεῖ τοῦ Τ.Σ.Δ,Μ. τόσον ἐν τῷ Τομεῖ Πόγραδετς ὅσον καὶ εἰς τὴν κοιλάδα Τομορίτσα, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκδήλωσις τῶνἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ προεβλέποντο διὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐν τῇ 5725) 20)1)41 διαταγῇ καθωρίζετο ὡς ἐπιθυμητὴ ἡμερομηνία ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων Τομορίτσας ἡ 4 Φεβρουαρίου», (Ἔκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Τέλος ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης παραγράφου τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν παρατηρήσωμεν μίαν θλιβερὰν σύγχυσιν ἀντιλήψεων, ἡ ὁποία ἐβασίλευε εἰς τὰς ἐπιτελικὰς ἀντιλήψεις τοῦ Γε-

νικοῦ Στρατηγείου μεταξὺ Τακτικῶν ἐνεργειῶν καὶ Στρατηγικῶν τοιούτων.

Τοιουτοτρόπως τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐπιζητοῦν, καθ' ἃ διατείνεται ἡ ἔκθεσίς του, καὶ καθ' ἃ ἐπανειλημμένως ἔδειξε μέχρι τοῦδε, νὰ ἐπιφέρῃ ἕνα ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς τοπικὰς ἐνεργείας τῆς στενωποῦ Κλεισούρας, δὲν διατάσσει δευτερευούσας τοπικὰς ἐπιθέσεις εἰς τὰς γειτονικὰς XV καὶ II Μεραρχίας. ἀλλὰ παρεμβάλλει μίαν τοπικὴν ἐπίθεσιν εἰς Πόγραδετς! Τὸ τοιοῦτον ἰσοδυναμεῖ ὡς ἐάν, προκειμένου νὰ βοηθήσωμεν τὴν ἐπίθεσιν μιᾶς Μεραρχίας διεξαγομένην εἰς Ἀγρίνιον, διετάσσομεν τὴν ἐπίθεσιν ἑνὸς Τάγματος εἰς ΛΕ·Ι·Β ΔΙΑΝ.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀφελεῖς καὶ ἀξιοθρήνητοι ἐπιτελικαὶ ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἐπρυτάνευον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν διοικούντων, καὶ χάρις εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτὰς ἀνετράπη τὸ ὑπέροχον ἐπιτελικὸν Σχέδιον ἐνεργείας τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ τῆς 23ης Ἰανουαρίου, ὅπερ θὰ ἴδωμεν εὐθὺς περαιτέρω. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ διαταχθῇ Γενικὴ προχώρησις καὶ εἰς Τομορίτσα καὶ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ κλπ.

Τοῦτο δὲ ἐφ' ὅσον αἱ πρωτόγονοι τοπικαὶ συγκοινωνίαι καὶ τὰ πενιχρά μας μέσα μεταφορῶν δὲν ἐπέτρεπον παρὰ μίαν καὶ μόνον κατεύθυνσιν Στρατηγικῆς Ἐπιθέσεως συνδυαζομένην μὲ ἄμυναν ἢ καὶ σύμπτυξιν εἰς ὅλα τὰ ἐπίλοιπα μέτωπα. Ὁπωσδήποτε τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐπιτελικαὶ ἀντιλήψεις μὲ τὰς ὁποίας διοικήθηκε τὸ ὑπέροχον ἐκεῖνο Στράτευμα.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ ΜΑΧΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΑΜΨΙΝ ΤΟΥ ΣΕΝΤΕΛΙ

Ἡ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην (20 Ἰανουαρίου—20 Φεβρουαρίου δημιουργηθεῖσα τακτικὴ κατάστασις εἰς τὴν ζώνην τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ἦτο ἐξόχως λεπτή.

Κατόπιν τῶν μέχρι στιγμῆς διεξαχθέντων ἀγώνων τόσον τὰ ἐπιτόπια ἐπιτελεῖα τοῦ Β.' καὶ Α.' Σ. Στρατοῦ, ὅσον καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἐξετίμησαν ἄλλα ταχύτερον καὶ ἄλλα βραδύτερον τὴν ἀξίαν τῶν ἐπιτελικῶν προτάσεων τὰς ὁποίας ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Δεκεμβρίου εἶχον ὑποβάλλει τὰ Ἐπιτελεῖα ΚΟΡΥΤΣΑΣ, περὶ ἐπιθέσεως πρὸς ΓΚΛΑΒΑΝ.

Αἱ σὺν τῷ χρόνῳ ἀποκρυσταλλωθεῖσαι αὗται ἀπόψεις συνίσταντο εἰς τὴν προώθησιν τῶν δυνάμεών μας ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ—ΜΠΟΥΖΙ—ΓΚΛΑΒΕΣ—ΦΙΕΡΗ, ἐν συνδυασμῷ μὲ κάμψιν τοῦ μετώπου καὶ στροφὴν τῶν ἀπαιτουμένων δυνάμεων ἀπὸ ΜΠΟΥΖΙ πρὸς ΔΕΜΠΛΑΝΙ καὶ Τεπελένι, πρὸς κύκλωσιν τοῦ ἐπὶ

τῶν ὀρεινῶν ὄγκων ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ καὶ ΣΕΝΤΕΛΙ δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ ἀλλαγὴ ὅμως τῆς κατευθύνσεως τοῦ μετώπου, εἴτε μεγάλης εἴτε μικρᾶς μονάδος, ἀποτελεῖ ἐξόχως λεπτὴν τακτικὴν ἐπιχείρησιν πρὸς εὐόδωσιν τῆς ὁποίας ἡ κλασσικὴ λύσις συνίσταται εἰς τὴν προώθησιν ἐν τῇ ἀρχικῇ κατευθύνσει ἀρκετὰ ἰσχυρῶν δυνάμεων πρὸς δημιουργίαν ἑνὸς προσωρινοῦ ἀμυντικοῦ μετώπου, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ κατόπιν ὡς ἀσπίς, ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῆς ὁποίας ἕτεραι δυνάμεις ἀρκετὰ ἰσχυραὶ καλοῦνται ἵνα πραγματοποιήσωσι τὴν ἀλλαγὴν ταύτην κατευθύνσεως. Συνεπῶς ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἑλιγμοῦ τούτου ἀπαιτεῖ καὶ προϋποθέτει τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τακτικοῦ πεδίου συγκέντρωσιν, σχεδὸν διπλασίων δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου, ἐφ ᾧ καὶ ὁ διευθύνων τὸν ἑλιγμὸν ὀφείλει νὰ περιορίσῃ τὰς ἐπὶ τῶν ἄλλων μετώπων βλέψεις του καὶ νὰ παύσῃ νά ὁμιλῇ περὶ ἐπιθέσεων εἰς Πόγραδετς καὶ Τομορίτσα,διὰ νὰ συγκεντρώσῃ περὶ τὸν ἀκίνητον ἀμυντικὸν στροφέα ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας δυνάμεις, τοῦτο δὲ ἐγκαίρως.

Ἐν προκειμένῳ λοιπὸν δοθέντος ὅτι δὲν διαθέτομεν πλέον τὴν φευγαλέαν ἐκείνην ὑπεροχὴν δυνάμεων τῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ Δεκεμβρίου, ὅλαι αἱ βορείως ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ἐφεδρεῖαι τῆς Στρατιᾶς δηλαδή, ἡ Υ, ΧΥΙΙ, ΧΥΙ συμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς ὑπὸ μετακίνησιν ΥΙ Μεραρχίας, ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐγκαίρως καὶ ἐγγύτατα τῶν ἐπιχειρήσεων Β.΄ Σ. Στρατοῦ, ἐφοδιαζόμεναι προσωρινῶς διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ΠΡΕΜΕΤΗ—ΒΕΡΑΤΙ, μέχρις ὅτου ἐξασφαλιζομένης τῆς ἀλλαγῆς τοῦ μετώπου θὰ διηνοίγετο ἡ ὁδὸς ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ—ΑΓΙΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ.

Ὁμοίως, σχετικῶς μὲ τὴν ἐπάρκειαν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, αὕτη ἀπεδείχθη ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων διότι αἱ ἀνάγκαι ὅλων τῶν ἀνωτέρω Μεραρχιῶν συγκεντρωθεισῶν δυστυχῶς βαθμιαίως καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων ἐξυπηρετήθησαν εἰς τὸ ἄρτιον, χάρις εἰς τὴν αὐταπάρνησιν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Σώματος Ἐπιμελητείας.

Μὲ τοιαύτην λοιπὸν στρατηγικὴν βάσιν γενικῶς παραδεκτὴν πλέον παρὰ πάντων, συνελήφθησαν δύο Σχέδια, ἕνα τὸ τοῦ Β.΄ Σ. Στρατοῦ τῆς 23 Ἰανουαρίου καὶ ἕνα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῆς 25 Ἰανουαρίου τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς ἑξῆς :

Τὸ Β.΄ Σ. Στρατοῦ ἅμα ὡς ἔλαβε τὴν ὑπ' ἀριθ. 5461)19)1)41 διαταγὴν Γενικοῦ Στρατηγείου, περὶ διαθέσεως εἰς αὐτὸ τῆς Υ Μεραρχίας, ἀντιμετώπισε μετὰ ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος τὰς νέας δημιουργουμένας συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκέκλητο ν' ἀναπτύξῃ τὴν δραστηριότητά του καὶ ἐξέδωσε τὰς ὑπ' ἀριθ. 6102)23-1-41 ἐπιτελικὰς προτάσεις του, τὰς ὁποίας καταχωροῦμεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὸ Παράρτημα διαταγῶν.

Πράγματι τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ ἐπωφελούμενον τῆς ἔστω καὶ ἐκ πρωτοβουλίας τῆς Ιης Μεραρχίας προελάσεώς της μέχρι τοῦ αὐχένος ΣΙΣΙΚΟΥΤ (ΚΙΤΣΟΚ—ΝΤΕΡΒΕΝΙ), ἀποφασίζει νὰ ὠθήσῃ ὁλόκληρον τὴν Υην Μεραρχίαν Κρητῶν, διὰ τῶν ἐγγὺς τοῦ αὐχένος τούτου χαμηλῶν κρασπέδων τῆς ΝΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ, ἀποφεῦγον σταθερῶς νὰ θυσιάσῃ τὴν νέαν ταύτην Μονάδα εἰς ἀσκόπους ὀρειβασίας διὰ τῆς χιονοσκεποῦς κορυφογραμμῆς τῆς ἀπροσπελάστου ΝΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ (ἴδε σχέδιον Μαχῶ).

Ἡ κατεύθυνσις τέλος τὴν ὁποίαν ὁρίζει εἰς τὴν Υην Μεραρχίαν διερχομένη διὰ ΑΡΤΖΑ ΝΤΙ ΣΟΤΟ—ΖΙΑΜΠΟΥΚΙΚΑ—ΤΕΠΕΛΕΝΙ ΒΑΣΙΑΡΗ ἦτο κυριολεκτικῶς ἰδανική. Διότι αὕτη παρακάμπτουσα τοὺς ὀρεινοὺς ὄγκους ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ—ΣΕΝΤΕΛΙ καὶ καμπτομένη τοξοειδῶς πρὸς ΝΔ συνήντα παρὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χῶρον τήν τε ἁμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς ΓΚΑΒΑΝ καὶ τὸν ΑΩΟΝ, ἀποκόπτουσα οὕτω πᾶσαν ὑποχώρησιν τῶν ἑκατέρωθεν τῆς στενωποῦ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἐξασφαλίζουσα οὕτω ὁλόκληρον τὴν στενωπὸν τῆς ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ. Ἐκ παραλλήλου αἱ ὁδηγίαι αὗται προέβλεπον μίαν προώθησιν πρὸς βορρᾶν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σώματος καὶ δὴ μέχρι τῶν χωρίων Μποῦζι—Σέλτσκα—Ντούνοβιτς διὰ τῆς ὁποίας ἐδημιουργεῖτο οὕτω μία σταθερὰ πλαγιοφυλακή, δηλαδὴ ἡ ἀσπὶς πρὸς Βεράτι, καὶ ἕνας ἰσχυρὸς ἄξων περιστροφῆς, ἔργον τὸ ὁποῖον ἦτο ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων τῶν ὑπὸ τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ διατιθεμένων δυνάμεων.

Ἡ ὅλη αὕτη διάταξις τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀρχικὴ ἰδέα τοῦ εἰς Κορυτσᾶν προταθέντος ἑλιγμοῦ τῆς 7ης Δεκεμβρίου, προσαρμοζομένη εἰς τὰς σημερινὰς συνθήκας.

Οὕτω εἰς Κορυτσᾶν μὲ τὴν ὑπάρχουσαν τότε διαθέσιμον δύναμιν ἐπροτάθη ἡ ὑπέρβασις τοῦ Ἄψου ὁ ὁποῖος ἦτο τότε εἰσέτι διαβατὸς πρὸς Γκλάβαν διαγράφουσα ἕνα μέγα τόξον κύκλου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅσο περνάει ὁ καιρὸς καὶ ὀλιγοστεύει ἡ ἀριθμητική μας ὑπεροχὴ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν, τὸ τόξον τοῦτο σμικρύνεται διαρκῶς. Καὶ τέλος τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ ἐπιμένον παντὶ σθένει εἰς τὸ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ὑψηλὰς κορυφογραμμὰς τῆς Τρεμπεσίνας, καταλήγει εἰς τὸ νὰ προτείνῃ τὴν ὑπερκέρασιν αὐτὴν διὰ τῶν χαμηλῶν κρασπέδων τῆς Τρεμπεσίνας (1020) καὶ ἐκεῖθεν νὰ βαδίσῃ πρὸς Ἄρτζ ντὶ Σότο, ὁπόθεν καμπτόμενον πρὸς Νότον νὰ φθάσῃ εἰς Ζαμπούτστα—Τεπελένι.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ προπαγανδίζει τὴν λύσιν ταύτην, εἰς διαταγὴν 102)1, λέγον.

III. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς διατεθείσης εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ Υης Μεραρχίας θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ὑπερκερασθῇ καὶ τελικῶς αἰχμαλωτισθῇ ὁ ἔναντι τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ ἐχθρὸς εἰς περιοχὴν Μετζακοράνη—Τεπελένι καὶ δυτικῶς. Καὶ οὕτω ἐξαρθρουμένης τῆς διατάξεώς

του νὰ ἀχθῶσι πρὸς Βορρᾶν καὶ τὸ Α.΄Σ.Στρατοῦ,ἵνα ἐν συνδέσμῳ μὲ τὸ Β.΄ Σ. Στρατοῦ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπὸ τῆς νεωτέρας διαταγῆς ὁρισθεῖσαν εἰς αὐτὰ ἀποστολὴν (Α.΄ Σ. Στρατοῦ κατεύθυνσιν Αὐλῶν καὶ Β.΄ Σ. Στρατοῦ κατεύθυνσιν Φρατάρι).

ΥΙ Ἤδη ὅμως τὸ Σ. Στρατοῦ γνωρίζει τί ζητεῖ. Εἰς τὸ Β.΄ Σ. Στρατοῦ, ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἔλαχεν ὁ κλῆρος τῆς ὑπερκεράσεως ἢ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πρὸ τοῦ Α.΄ Σ. Στρατοῦ ἐχθροῦ τῆς περιοχῆς ΜΕΤΚΟΡΑΝΙ—ΤΕΠΕΛΕΝΙ καὶ Δυτικώτερον μὲ ἰσχυρὰν κάλυψιν καὶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ΒΕΡΑΤΙΟΥ. Μὲ τὰ μέσα ἅτινα διαθέτει καὶ τὰς ἀρίστας προσπαθείας ὅλων, δύναται καὶ θὰ φέρῃ τοῦτο εἰς πέρας». (Ἔκθεσις Β.΄Σ. Στρατοῦ).

Τοιαῦται ἦσαν αἱ σοφαὶ τῷ ὄντι προθέσεις τοῦ Β.΄Σ. Στρατοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπέπρωτο δυστυχῶς νὰ μὴν πραγματοποιηθῶσι, διότι ἀντὶ τῶν λογικῶν καὶ μετρημένων αὐτῶν ἐνεργειῶν, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διὰ τῶν κατωτέρω ἐκτεθειμένων ὁδηγιῶν τῆς 25 Ἰανουαρίου, διέταξε μίαν φαντασιόπληκτον προχώρησιν ὁλοκλήρου τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου πρὸς ΦΡΑΤΑΡΙ—ΜΠΕΡΑΤΙ, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὁποίας ἡ πρόσφατος ἐνίσχυσις τοῦ Β.΄Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς ΥΙης Μεραρχίας ἀπετέλει σταγόνα καὶ μόνον τῶν ὅλων ἀπαιτουμένων δυνάμεων.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν σύγκρισιν τῶν δύο σχεδίων, δυσχερεστάτην νὰ παρακολουθηθῇ διὰ μέσου τῶν διαφόρων ΜΑΛΙ καὶ ΚΙΑΦΕ, αὕτη μόνον διὰ σχεδιαγράμματος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ἐμφαινομένη ἄλλως τε εἰς τὸ ἡμέτερον Σχέδιον Μαχᾶ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γεν. Στρατηγείου τῆς 25ης Ἰανουαρίου, αὗται ἐπεδόθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιστρατήγου προσωπικῶς μεταβάντος μετὰ τοῦ Συν)χου Κιτριλάκη εἰς Μπαντιλογία ὅσον καὶ τὸ Στρατηγεῖον Β.΄ Σ. Στρατοῦ.

Αἱ διαταγαὶ τῆς 25 Ἰανουαρίου δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς 12 Δεκεμβρίου διὰ τὴν κατάληψιν Γκαλαβὲς—Παρμπουάρ, διὰ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον ηὐρύνετο ἀπιστεύτως τὸ τόξον ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ συμπληρωματικῶς προεβλέποντο αἱ ταὐτόχρονοι ἐπιχειρήσεις πρὸς Τομορίτσα — Πόγραδετς, εἰς τρόπον ὥστε μόνον νοσηρὸς ἐγκέφαλος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβῃ ταύτας.

Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον δηλ. λησμονῆσαν τὰς ἀναφερομένας δυσχερείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀλλαγῆς τοῦ μετώπου, τὰς ὁποίας ἴσως καὶ νὰ μὴν τὰς ὑπωπτεύετο, κατέληξεν ἀντὶ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ προβῇ εἰς κυριολεκτικὴν διασπάθισιν αὐτῶν, διὰ τῆς ἐπιδιώξεως δευτερευόντων στρατηγικῶν σκοπῶν ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Τομορίτσα καὶ Πόγραδετς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὅμως ἐπεβάλλετο αὐστηροτάτη ἄμυνα, ἂν ὄχι σύμπτυξις τῶν μέσων μας.

Τὸ ἀνεφάρμοστον ὅμως τοῦ Σχεδίου τούτου δὲν διέφυγε τὴν

ἐπιτελικὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπολογίσαν εἰς τρεῖς τὰς ἀπαιτουμένας Μεραρχίας ἐνισχύσεως διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀπροσγειώτου ἐκείνου Σχεδίου, δὲν ἔκαμεν οὐδεμίαν ὑπερβολήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ τμηματικαὶ ὑποβαλλόμεναι ἐκθέσεις τοῦ Β.' Σώματος Στρατοῦ συντασσόμεναι ἀπὸ κατωτέρους ἐπιτελεῖς,δὲν ἀνέφεραν οὐδὲν οὔτε διὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Μαντιλόγια οὔτε διὰ τὰς ὁδηγίας τῆς 25ης Ἰανουαρίου.

Κατόπιν τούτου καὶ τῆς μὴ διατυπώσεως οὐδεμιᾶς διαμαρτυρίαν ὑπὸ τοῦ Β.'Σ. Στρρατοῦ τοῦτο καθίσταται συνυπεύθυνο διὰ τὰς πρὸς Σέντελι ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς ἀπωλείας 10 χιλ. ἀνδρῶν.

Ἡ ἐκδοχὴ αὔτη ὡς ἦτο ἐνδεχόμενον προὐκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιτελάρχης Σ)χης Μαχᾶς ἐπανελθὼν ἐκ μακρᾶς ἀδείας ἐδέησε νὰ καταθέσῃ τὴν πᾶσαν πραγματικότητα ὡς αὔτη εἶχεν,

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Σχέδιον τοῦ ἐπιτελάρχου Μαχᾶ στηριζόμενον μόνον εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γ Μεραρχίας Κρήτης καὶ προσηρμοσμένον ἀπολύτως εἰς τὴν πραγματικότητα τῶν σημερινῶν δυνάμεων, ἐπιδιώκει τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἐὰν δὲν διήρχετο ἀπὸ τὶς Γκλάβες, περνοῦσε 5 χιλιόμετρα παρακάτω, ἐφ' ὅσον ἡ προστατευτικὴ ἀσπίς του θὰ διήρχετο ἀπὸ τὸ Μπῦζι—Σέλτσκα.

Τὸ τοιοῦτον φαίνεται ὅτι δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον μὴ συνηθισμένον εἰς τὰς διακυμάνσεις τῶν τακτικῶν συζητήσεων, ὁ ὁποῖος βλέπων ὅτι κατέρρεε τὸ ἴδικόν του σχέδιον καὶ μὴ παραδεχόμενος τὸ σχέδιον τῆς ὑπευθύνου διοικήσεως, ἀποφασίζει αἰφνιδίως νὰ κάμῃ μίαν ἁπλῆν κλίσιν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀλλαγῆς μετώπου διμοιρίας καὶ νὰ κατευθύνῃ τὰς Μονάδας του ἐπὶ τῆς Γραμμῆς Τρεμπεσίνα—Σεντέλι.

Κεραυνὸς ἐὰν ἔπιπτε δὲν θὰ εἶχε μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν!!! Πράγματι ἡ γνώμη τοῦ Β.' Σ. Σρατοῦ ἦτο τόσον ἀντίθετος εἰς τὰς διὰ τῆς χιονοσκεποῦς Τρεμπεσίνας—Σεντέλι ὀρειβασίας, ὥστε ὅταν εἶδε ὅτι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐπανήρχετο εἰς αὐτὰς ἐπιμένον, δὲν ἠρκέσθη στὰς ἀνευθύνους τηλεφωνικὰς συνομιλίας του τῆς 8 Φεβρουαρίου μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ μεταβῇ ἔγκυρος ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἐπὶ τόπου διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ ὑπευθύνως καὶ προσωπικῶς τὴν καοάστασιν, ὡς τοιοῦτος δὲ ἀπεστάλη ὁ Ἐπιτελάρχης Ἀντισυνταγματάρχης Δάβας.

Τὰ τῆς ἐξελίξεως λοιπὸν τῆς ἐπιτοπίου ἐκείνης πραγματογνωμοσύνης περιγράφει σαφέστατα καὶ πειστικώτατα ἡ μεταπολεμικὴ ἔκθεσις τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ, μετατρεπομένη σχεδὸν εἰς συμβολαιογραφικὴν πρᾶξιν, λόγῳ τῶν ἐπικαλουμένων μαρτυρικῶν ἀντιλήψεων ἔχουσα οὕτω:

«'Από τάς άρχάς Φεβρουαρίου τό Σώμα Στρατοῦ ἀρχίζει νὰ φοβῆται ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν εὐρείας ἐκτάσεως ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἀπό :

α) Εἰς τὴν ἀναφορὰν ὑπ' ἀριθ. 7 τοῦ Ταγ)χου Παπαθανασιάδου συνδέσμου Γεν. Στρατηγείου παρὰ τῷ Σ. Στρατοῦ ὑποβληθεῖσαν εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Σ. Στρατοῦ.

β) Εἰς ὑπόμνημα ὅπερ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 6799)17)2)41 ἀναφορᾶς του τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔσχε μετὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου διὰ μέσου τοῦ ἀν)χου Πεζικοῦ Δόβα Κων)νου προσωπικῶς ἐλθόντος εἰς Μαντιλόγια Σ. Δ. τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ εἴτε τηλεφωνικῶς τὴν 9ην Φεβρουαρίου παρόντων τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ 'Αντ)χου Παπαδοπούλου Δ. 'Επιτελάρχου τοῦ Σ. Στρατοῦ Συν)χου Πεζικοῦ Μαχᾶ Δ. καὶ τοῦ 'Αντ)χου Πυρ)κοῦ Λαΐου Δ. καὶ 'Αντ)χου Πεζικοῦ Τζῆμα Κων.

«Κατὰ τὴν ἐπαφὴν ἥτις ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀν)χου Πεζικοῦ Δόβα Κ. τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σ.Στρατοῦ ἐδόθησαν εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀντ)χην ὑπὸ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Β.' Σ, Στρατοῦ προκειμένου νὰ λάβωσιν χώραν αἱ διὰ Τρεμπεσίνας —Σέντελι ἐπιχειρήσεις τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς ἐξαφάνισιν τῆς ἐχθρικῆς ἐξεχούσης Τεπελενίου πρὸς Κλεισοῦραν.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην ἣν διετύπωσεν ὅτε τὴν 25 'Ιανουαρίου ὁ ἀρχιστράτηγος μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ΙΙΙου Γραφείου Συν)χου Κιτριλάκη ἐκόμισε εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὴν ὑπ' ἀριθ. 5534)25)1)41 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων περὶ καταλήψεως εἰ δυνατὸν τῆς περιοχῆς Γκλάβας καὶ ἐκεῖθεν κάμψεως τοῦ Σ. Στρατοῦ πρὸς Ν. Δ. μέχρις 'Αώου Β. Δ. Τεπελενίου καὶ τῆς ὑπερκεράσεως οὕτω τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς Τρεμπεσίνας—Σεντέλι.

'Η γνώμη ἦτο ὅτι πράγματι ὁ ἑλιγμὸς τοῦ Σ. Στρατοῦ ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐπήρκει πρὸς τοῦτο μόνον ἡ Υ Μεραρχία, ἥτις εἶχε πρὸς τοῦτο διατεθῆ διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς καὶ τῆς ὁποίας ἓν σύν)μα—τὸ 14ον—εἶχεν ἤδη χρησιμοποιηθῇ εἰς Τρεμπεσίνα (ἑπομένως δὲν ἦτο διαθέσιμον) πρὸς ἀπόρριψιν τῆς Μεραρχίας Λενιάνο. "Οτι αἱ δύο ἄλλαι Μεραρχίαι τοῦ Σ. Στρατοῦ Ι καὶ ΧΥ, μετὰ τόσους ἀγῶνας καὶ τόσας ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας καὶ ὑλικὸν δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναλάβωσι σοβαρὰν δρᾶσιν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας.

«"Οτι διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην ἀπητοῦντο τρεῖς Μεραρχίαι καθ' ὅσον λόγῳ τῆς μὴ διαμερισματώσεως τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ διαδοχικὴ προσπάθεια.

Τοῦτο ἀνεγνωρίσθη τότε ὑπὸ τοῦ 'Αρχιστρατήγου συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ΙΙΙου γραφείου Συν)χου Κιτριλάκη καὶ ἐδόθη τότε διαταγὴ ὅπως ὁ ἑλιγμὸς ἐκτελεσθῇ στενώτερος διὰ Τρεμπεσίνας—Σεντέλι.

«Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέφερε τὰς μεγίστας δυσχερείας τῆς ἐπιχειρήσεως λόγῳ τοῦ ἐδάφους, λίαν ὀρεινοῦ καὶ πλήρους παγετώνων, τῆς ἐλλείψεως δρομολογίων, καὶ τῶν νέων ἐχθρικῶν μονάδων αἵτινες εἶχον ἐμφανισθῆ, ἐνῷ τοῦτο ἦτο εὔκολον εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς πόλεως τῆς Κλεισούρας, ὁπότε ὡς εἶχεν ἀναφέρη τότε τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἡ κατάληψις τοῦ αὐχένος Μετζ-Κοράνης ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ 4—5 Ταγμάτων, πρᾶγμα ὅπερ δὲν εἶχεν ἐγκριθῇ τότε ὑπὸ τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

«Προκειμένου κατ' αὐτὰς νὰ ἀναληφθῇ ἡ ἐπιχείρησις αὐτη ἡ διαταχθεῖσα προφορικῶς τὴν 25ην Ἰανουαρίου παρὰ τὴν ἔγγραφόν του διαταγὴν ἐπιχειρήσεων ἣν αὐτοπροσώπως προσεκόμισεν εἰς τὸ Σ. Στρατοῦ ὁ κ. Ἀρχιστράτηγος, τὸ Σ. Στρατοῦ ἠθέλησε νὰ ὑποδείξῃ καὶ αὖθις εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὰς δυσχερείας τοῦ Στενοῦ τούτου ἑλιγμοῦ διὰ ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ καὶ τὴν γνώμην ὅτι ἔδει ν' ἀναλάβῃ ἐπιθετικὴν προσπάθειαν διὰ τριῶν Μεραρχιῶν πρὸς κατάληψιν Γλάβας—Παραμπουὰρ ἢ ν' ἀναμείνῃ τὴν ἑτοιμαζομένην ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν (καθ' ὅσον διὰ τῶν παρατηρητηρίων ἔβλεπε τὰς πρὸς τοῦτο γενομένας ἐχθρικὰς συγκεντρώσεις) καὶ ἀναλάβῃ ἐπιθετικὴν προσπάθειαν μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Δόβας ἀπήντησεν ὅτι τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον διὰ πολλοὺς λόγους ἐθεώρει ὅτι ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη καὶ ὅτι ἐπιμένει πρὸς τοῦτο. (Ἔκθεσις Β' Σ. Στρατοῦ).

Ἐν τούτοις ἡ ἀπρόοπτος αὐτη τροποποίησις τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀλλαγὴ Μετώπου μιᾶς μεγάλης Μονάδος τῆς V Μεραρχίας Κρήτης, μετετρέπετο ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ διμοιρίας εἰς κλίσιν ἐπ'ἀριστερά, καὶ δὴ διά μέσου τῶν πλέον ἀπροσπελάστων καὶ χιονοσκεπῶν ὀρέων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντιλι, ἐξηκολούθησε νὰ ἀνησυχῇ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἐπιμένει εἰς τὴν ματαίωσίν της.

Τὴν ἑπομένην λοιπὸν ἡμέραν ὁ ἐν λόγῳ ἀντισυνταγματάρχης Δόβας ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν Ὑπαρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σ. Στρατοῦ Ἀντ)χην Πυρ)κοῦ Λάϊον Δ. εἰς ὃν μετεβίβασε διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὅτι τὸ Σ. Στρατοῦ ἀφίετο ἐλεύθερον νὰ λάβῃ οἵαν ἀπόφασιν τοῦτο ἐφρόνει καλλιτέραν, καθ' ὅσον πρωϊνὴ ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε μεγάλας ἐχθρικὰς συγκεντρώσεις εἰς περιοχὴν Γκλάβας.

«Κατόπιν τούτου πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως ἐκλήθη εἰς τὸ τηλέφωνον καὶ πάλιν ὁ ἀντ)χης Δόβας Κ. ὅστις, παρισταμένων τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ Ἀντιστρατήγου Παπαδοπούλου Δ., ἐπιτελάρχου τοῦ Β.'Σ. Στρατοῦ Ἀντ)χου Μαχᾶ Δ. καὶ τῶν ἀντ)χῶν Λαΐου καὶ Τζῆμα, ἐπεβεβαίωσε τὰ ὅσα μετεβίβασεν εἰς τὸν ἀντ)χην Λάϊον καὶ τὰ ὁποῖα ὅπως

μετέδιδε τηλεφωνικῶς ἀνεγράφοντο εἰς τὸ εἰδικὸν βιβλίον τῶν τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων τοῦ Σ. Στρατοῦ.

Ἐλεύθερον τότε τὸ Σ. Στρατοῦ νὰ λάβῃ ἀπόφασιν ἔλαβε τοιαύτην ἀμέσως καὶ ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. 6542)9)2)41 Γενικὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών του περὶ ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ».

«Ἐν τούτοις τὴν 10ην Φεβρουαρίου ὁ Ἀρχιστράτηγος διέτασσε καὶ πάλιν νὰ ἐκτελεσθῶσιν αἱ διὰ Τρεμπεσίνας—Σεντέλι ἐπιχειρήσεις αἵτινες ἤρξαντο τὴν 13 Φεβρ)ρίου ὡς ἐκτίθεται εἰς εἰδικὴν ἔκθεσιν τῶν Ἐπιχειρήσεων τούτων. (Ἔκθεσις ἐπιτελάρχου Β.' Σώματος Στρατοῦ).

Ἐξ ὅλων λοιπὸν τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὄχι μόνον τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ δὲν ἐχαρακτήρισε οὐδέποτε τὴν ἐπιτυχίαν τῶν διὰ Σεντέλι ἐπιχειρήσεων ὡς βεβαίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἔπραξε τὸ πᾶν διὰ νὰ τὰς ἀποφύγῃ.

Τέλος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ταύτην τῆς ἀληθείας, ἀποφεύγομεν πᾶν σχόλιον ἐπὶ τῶν διαπραχθέντων πρὸς παραποίησιν αὐτῆς.

Τὸ γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι αἱ ὁδηγίαι αὗται τῆς 25 Ἰανουαρίου συνεκαλύφθησαν εἴτε τυχαίως εἴτε ἐσκεμμένως δὲν ἀναφέρονται οὔτε εἰς τάς διαταγὰς τὰς ὑποβληθείσας ὑπὸ Γραφείου ἐπιχειρήσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου οὔτε δὲ καὶ ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ κάμνει οὐδεμίαν περὶ τούτων μνείαν.

Ἀλλὰ τὸ περισσότερον περίεργον εἶναι ὅτι οὐδὲ ἡ ἔκθεσις τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ, τοὐλάχιστον εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον τὸ συνταχθὲν ὑπὸ ὑφισταμένου ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου της, ἀναφέρει τι, οὔτε διὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας, ἀλλὰ οὐδὲ καὶ διὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Σώματος κατὰ τὴν 25ην Ἰαναυαρίου, γεγονὸς ἐν τούτοις ἐξαιρετικῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος. Ἡ σιωπὴ δὲ αὐτη εἶναι τόσον περισσότερον ἀνεξήγητος καθ' ὅσον τὸ Β.' Σ. Στρατοῦ διέσωσεν ὅλα τὰ ἀρχεῖα του καὶ ὑπέβαλε τὴν λεπτομερεστάτην ἔκθεσιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀποπερατωθείσης τῆς ἐκστρατείας αἱ Ἀθῆναι ἐγέμισαν ἀπὸ Κρητικοὺς τραυματίας καὶ τραυματιοφόρα δίκοκλα, σύσσωμος ἡ Κρήτη ἐμαίνετο κυριολεκτικῶς, θῦμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν, ὁ ὑποστράτηγος Παπαστεργίου ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη ἐν Κρήτῃ παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τὴν ὁποίαν ἀντέταξε διὰ τὴν Μάχην τοῦ Σεντέλι.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β' Σ. Σ. παρέμεινεν ἀνοικτὸν χάρις εἰς τὴν αὐθόρμητον σιωπήν του.

Μόνον δὲ εἰς τὸ πολὺ βραδύτερον ὑποβληθὲν τελευταῖον παράρτημα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ, τὸ πραγματευόμενον τὰ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρτίου, ὁ συντάξας τὸ Παράρτημα τοῦτο ἐπιτελάρχης τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ἀναγκάζεται νὰ δώσῃ μίαν

εὐρυτάτην ἀνασκόπησιν ἐκθέτουσαν τὰ κυριώτερα τῶν παρελθόντων γεγονότων, περιλαμβάνουσαν καὶ τὴν ἀνωτέρω ἀποκαλυπτικὴν περίοδον, δι' ἧς περιεσώθησαν αἱ εὐθύναι τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἐν συμπεράσματι τὸ Β'. Σ. Στρατοῦ ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ Σφαγεῖον Τρεμπεσίνας—Σεντέλι καὶ τὴν ἀπώλειαν 10.000 ἀνδρῶν, ἡ εὐθύνη τῶν ὁποίων βαρύνει ὁλόκληρο τόσον τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ὅσον δυστυχῶς καὶ αὐτὸν προσωπικῶς τὸν Ἀρχιστράτηγον.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΣΕΝΤΕΛΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΥΠΟΤΑΞΙΑΙ

Ἡ ἐπίθεσις Σεντέλι 13 Φεβρουαρίου διεξήχθη ὑπὸ τὴν Αἰγίδα τοῦ Γεν. Στρατηγείου, διότι κατὰ τὴν 14ην ἀναλαβὸν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ Τ.Σ.Δ. δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπιθέσεως.

Κατόπιν τούτου ἡ μὲν ἔκθεσις τοῦ Τ.Σ.Δ. ἀναφέρει ἁπλῶς ὅτι ἡ μὴ πλήρης ἐπίτευξις τῶν καθορισθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν ὠφείλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ἀνεπάρκειαν τῶν ἐπιτεθεισῶν δυνάμεων (οὐσιαστικῶς δύο συν/τα) ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἀτέλειαν προπαρασκευῆς τῆς ἐπιθέσεως. Ἐκ παραλλήλου ἡ ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου λέγει τὰ ἑξῆς:

«Αἱ κατὰ Σεντέλι ἐπιχειρήσεις (ὅρα παραγρ. 95) ἤρξαντο ἀπὸ πρωΐας 13ης Φεβρουαρίου διὰ τῆς Υης Μεραρχίας. Ἐντὸς τῆς πρώτης ἡμέρας κατελήφθη τὸ χωρίον Ἄρζα καὶ παρὰ τὰς ἐδαφικὰς δυσχερείας κατελήφθησαν ἐπίσης οἱ ὑψ. 7178 καὶ 710 (Μαριτσάϊ), ταυτοχρόνως ἔδει ἑτέρα φάλαγξ κατερχομένη ἐκ Τρεμπεσίνας διὰ τοῦ αὐχένος Μετζκοράνης νὰ κατευθυνθῇ πρὸς κατάληψιν τοῦ Πούντα-Νόρντ. Ἡ φάλαγξ αὕτη, τὸ μὲν λόγῳ βραδύτητος ἐγκαταστάσεώς της εἰς τὴν βάσιν ἐξορμήσεως, τὸ δὲ λόγῳ συναντήσεως ἀντιστάσεων ἐχθρικῶν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας (αὕτη κατὰ τὰς τότε ἀναφορὰς ἔδει νἄητο πλήρως ἐκκαθαρισμένη, πλὴν ὅμως τοῦτο ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη ἀνακριβές), δὲν κατώρθωσε να κατέλθῃ πρὸς τὸν αὐχένα Μετζκοράνη». (Ἔκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Τὸ ὅτι ἐν προκειμένῳ ὑπάρχει μία ἀνακρίβεια τοῦτοεἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἀλλ' ἡ ἀνακρίβεια ὅμως ἀφορᾷ τὸν ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς ἀναφερόμενον ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ κορυφογραμμὴ Τρεμπεσίνας ἦτο κατειλημμένη ὑπὸ ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἕνα μῦθον, διαλυθέντα καὶ διαλευκανθέντα ὑπὸ δύο ἀνακρίσεων γενομένων κατόπιν διαταγῶν τόσον τῆς Ιης Μεραρχίας ὅσον καὶ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐν τῇ πραγματικότητι λοιπὸν συνέβη τὸ ἑξῆς: Πράγματι ἡ γραμμὴ Μόρντ καὶ αὐχὴν Μετζκοράνης προεκτεινομένη πρὸς ἀνατολάς, καθορίζει ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας τὸ 1816 ὡς τὸ συντομώτερον σημεῖον ἐξορμήσεως τοιαῦται ὅμως εὐθυγραμμίσεις ἰσχύουν μόνον κατὰ τὸ κόψιμο τῶν γλυκισμάτων, καὶ ὄχι διὰ τὴν τακτικὴν ὅπου ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν φύσιν τοῦ περὶ τὸ 1816 ἐδάφους, δηλ. τὴν ἀξίαν τοῦ δικτατορικοῦ παράγοντος ἔδαφος.

Ὁ κυρίαρχος λοιπὸν παράγων ἔδαφος, δὲν ἐπέτρεπε νὰ βασισθῶμεν ποσῶς εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ περὶ τὸ 1816 χώρου ὡς βάσεως ἐξορμήσεως. Διότι ἦτο αὐτόχρημα μία ἐξέδρα καταβυθίσεως καὶ καταποντισμοῦ, ἐφ' ᾧ τόσον τὸ ἡρωϊκὸν 44ον Σ. Πεζικοῦ διελύθη ἀπὸ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπιθέσεως, διαρρεῦσαν πρὸς τὰς ἠπιωτέρας κλιτεῖς τοῦ 1308, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἐξώρμησε τὴν ἑπομένην, ὅσον ἄλλωστε καὶ τὸ 14ον διαταχθὲν νὰ κατέλθῃ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τὸ 1816 ἔπαθεν ἀκριβῶς τὰ ἴδια πράγματα.

Δὲν κατείχετο λοιπὸν ἡ κορυφογραμμὴ τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἁπλούστατα παρεγνωρίσθη καὶ δὲν ἐδόθη ἡ δέουσα σημασία εἰς τὸν κυρίαρχον παράγοντα ἔδαφος.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου λέγει τὰ ἑξῆς :

«Κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐνισχύσεως τοῦ ἐχθροῦ (ὅστις διέθετεν ἤδη εἰς τὴν περιοχὴν Μαριτσάϊ δυνάμεις μὲ τὰς ὁποίας, ὡς φαίνεται, ὑπελόγιζε νὰ ἐπιτεθῇ προκαταληφθεὶς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιθέσεως) ἡ Υ Μεραρχία περιωρίσθη εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρικῶν ἀντεπιθέσεων, καὶ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ κατόπιν βελτίωσιν τῶν θέσεών της.

Ὁ ὁρισθεὶς ὅμως ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δὲν κατωρθώθη πλέον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἡ δὲ Υη Μεραρχία διατελοῦσα ὑπὸ μειονεκτικὰς συνθήκας τόσον προστασίας ἀπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρ)κοῦ καὶ ὅλμων, ὅσον καὶ διαβιώσεως, ὑπέστη σημαντικὴν φθοράν, παρὰ ταύτην ἐκ τῶν θέσεών της (ἔκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Βεβαίως ὁ ἡρωϊσμὸς τῆς Υης Μεραρχίας Κρητῶν ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος, καὶ εἴμεθα οἱ πρῶτοι εἰς τὸ ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι οὐδεμία ἄλλη Μεραρχία ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ ὅτι ἀπέδωσεν ἡ Μεραρχία Κρήτης, ἢ ἀκόμη περισσότερον τὸ ὅτι θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ ἡ ὁρμητικὴ ἐκείνη Μονὰς ἐὰν ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν καλῇ κατευθύνσει.

Αἱ ἀπώλειαί της ὅμως δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν μερικὴν ἀποτυχίαν της, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν της.

Διότι ἐγκατασταθεῖσα οὕτω ἐπὶ ἐδάφους πανταχόθεν βαλλομένου, πλὴν τῶν ἀπωλειῶν τὰς ὁποίας ἔσχε κατὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐδάφους τούτου, καὶ τὰς ὁποίας εἴδομεν, ὑφίστατο μίαν συνεχῆ αἱμορραγίαν καθ' ὅλον τὸν μῆνα Μάρτιον.

Πάντως εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς αὐτοῦ αἱ ἀπώλειαί της εἰς φονευθέντας, πληγωθέντας καὶ παγοπλήκτους ἀνῆλθον εἰς 259 ἀξιωματικοὺς καὶ 5407 ἄνδρας διακομισθέντας, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν 102 ἀξιωματικοὺς καὶ 2250 ἄνδρας διακομισθέντας ὡς ἀσθενεῖς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἐπιχειρήσεως διαφαινόμενον ἐν τῇ ἄνω περικοπῇ ὅτι εἶναι εὐτύχημα διότι ἔγινεν ἡ πρὸς Σεντέλι ἐπίθεσις, διότι ἐπρολάβομεν οὕτω ἐπιθετικὰς προθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τοῦ αὐτοῦ ὡς τὸ ἡμέτερον δρομολόγιον, τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀνακριβέστατον. Διότι ἦτο χιλιάκις προτιμότερον νὰ ἐλάμβανεν ὁ ἐχθρὸς μίαν ἐπιθετικὴν στάσιν κατὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ, ἀφίνοντες οὕτω εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ δοκιμάσῃ τὰς ἡδύτητας τῆς ὑπερπηδήσεως χιονοσκεπῶν κορυφογραμμῶν ὕψους 2 χ.μ.

Ἐκτὸς τούτου τὸ Ἰταλικὸν Ἐπιτελεῖον ἐγνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν διέθετεν ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ ἀναπτύξωσι παρομοίαν αὐταπάρνησιν μὲ τὴν τῶν Κρητῶν.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἄλλως τε ταγ)χου Ἰταλοῦ μονόχειρος συλληφθέντος αἰχμαλώτου εἰς τὸν αὐχένα Μετζκοράνης, αἱ συγκεντρωθεῖσαι δυνάμεις εἰς Μαριτσάϊ καὶ δυτικῶς Σεντέλι δὲν εἶχον οὐδεμίαν ἐπιθετικὴν πρόθεσιν, ἀλλ' ἀπεσκόπουν τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἰδικῆς μας ἐπιθέσεως, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον ἀπὸ πολλοῦ, τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο δὲν εἶναι ποσῶς περίεργον δοθέντος ὅτι δὲν ὑπῆρξε τηλέφωνον τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἐφλυάρησε καὶ νὰ μὴν ἐπανέλαβε τὰς ὀψίμους φροντίδας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας καὶ τοῦτο ἐπὶ εἰκοσαήμερον ὁλόκληρον.

Πάντως κατὰ Δελτίον Πληροφοριῶν τῆς Ιης Μεραρχίας αἱ δυνάμεις αὗται ἀνῆκον εἰς Μεραρχίαν Σφορτσέκα ἐξ 7 ταγμάτων ἀποβιβασθεῖσαν εἰς Αὐλῶνα καὶ μεταφερθεῖσαν ἐσπευσμένως δι' αὐτοκινήτων, καὶ τὸ μὲν ἕν Συν)μά της ἐγκατεστάθη εἰς Μαριτσάϊ τὴν προηγουμένην νύκτα ἀκριβῶς τῆς ἐπιθέσεώς μας τὸ δὲ ἕτερον Συν)μα εἰς τὰς νοτίας κλιτεῖς τῆς Ποῦντα Νόρντ τὴν 15ην τοῦ μηνός, χρησιμοποιηθέντα οὕτω πρὸς ἔγκαιρον ἀπόφραξιν τοῦ ρήγματος καὶ μόνον.

Τὰ αἴτια λοιπὸν τῆς τμηματικῆς ἀποτυχίας μας δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν οὔτε εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου οὔτε εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Τ.Σ.Η. οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ. Ἀλλὰ θὰ πρέπῃ ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν κλαγγὴν τῶν συγκρουομένων ὅπλων ἐκπεμφθεῖσαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῆς μάχης, ἔστω καὶ ἂν αὐτή, ὡς προελθοῦσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἦτο καθυστερημένη, διότι τὸ προ-βλέπειν δὲν εἶναι **ἔργον τῶν ἐκτελεστῶν, ἀλλὰ τῶν διοικούντων.**

Ἀφ' ἑνὸς λοιπὸν ὁ ἐπιτελὴς τοῦ Παπαδόγκωνα Ταγ)χης Παπαδημητρίου τηλεφωνεῖ, ὡς εἴδομεν, ἀπὸ τὸν αὐχένα Μετζκοράνης πρὸς τὸν ἐπιτελάρχην Τζεραβίνην εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ 1308, τί θέ-

λετε καὶ ἐπιμένετε πρὸς Σεντέλι, δὲν τραβοῦμε λίγο ἀνοικτότερα πρὸς Μαριτσάϊ—Μαρταλές».

'Αφ' ἑτέρου δὲ ὁ Συν)χης Φιλιππίδης, ὁ ὁποῖος ἐδοκίμασε καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως τὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας εἰς τὸ νὰ παρακολουθῇ διὰ τοῦ πυρ)κοῦ του τὰ προχωροῦντα Τάγματα, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 1308 εἶχε ὅλον τὸν καιρὸν νὰ ἀνασκοπήσῃ τὸ ὑπὸ τὰ ὄμματά του ἐξελισσόμενον δρᾶμα, λέγει ἐν τῇ προηγουμένως μεταφερθείσῃ ἐκθέσει του:

«Ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἦτο δυνατὴ ἐὰν προωθεῖτο τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας πρὸς Μαριτσάϊ, καὶ οὕτω ἠνοίγοντο ὁδεύσεις παρακάμπτουσαι τὸ Σεντέλι, ἀπαραίτητοι διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς καὶ διακομιδάς».

'Εὰν λοιπὸν εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας προσθέσωμεν καὶ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς κανένα τάγμα δὲν κατώρθωσε νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸ 1816, ἀλλ' ὅλα περιπλανηθέντα κατ' ἀρχὰς ἀνεζήτησαν τὸν δρόμον τους ἀπὸ τὰς χαμηλοτέρας βορεινὰς Πλαγιὲς τοῦ 1308, ἕπεται ὅτι ἡ εὐκολωτέρα καὶ συνεπῶς ἡ ὀρθοτέρα κατεύθυνσις δὲν ἦτο τὸ ἀνεβοκατέβασμα τῶν ἀποκρήμνων κορυφογραμμῶν, ἀλλ' ἐστοιχίζετο διὰ τῶν 1308 ΑΡΤΖΑ—ΜΕΤΖΟ—ΜΑΡΙΤΣΑ·Ι·—ΜΑΡΤΑΛΟΣ κλπ., ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον τὴν εἰς τὸ σχετικὸν σχεδιάγραμμα καταφαινομένην ἰδέαν ἐνεργείας τῆς 23 'Ιανουαρίου τοῦ 'Επιτελάρχου Μαχᾶ ἡ ὁποία ἦτο ἀρίστη καὶ ἐπεκυροῦτο ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν γεγονότων.

'Εξ αὐτοῦ λοιπὸν ἐξάγεται μία πρώτη λυπηρὰ διαπίστωσις ὅτι τὸν εἴχαμε εὕρη τὸν καλὸν δρόμον, ἀλλ' ὅτι δυστυχῶς δὲν ἐγένετο κατορθωτὸν νὰ τὸν ἀντιληφθῇ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ πάλιν, διότι οἱ ἀποφασίζοντες νόες ἦσαν τακτικῶς ἀκατάρτιστοι καὶ τελείως ἀνέτοιμοι διὰ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ κυρίαρχον ἔδαφος εἰς τὸν ἑλιγμὸν καὶ τὴν τακτικὴν γενικῶς.

Βεβαίως εἰς αὐτὸ τὸ βασικὸν λάθος προσετέθη μία ἀπίστευτος καὶ ἄνευ λόγου σπουδή, μεταδιδομένη ἀπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἄφισε ἃς ἐπιχειρήσεις νὰ ἀποτελματωθοῦν ἐπὶ ἑνάμισυ ὁλόκληρον μῆνα, δὲν ἐννοοῦσε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀναβληθῇ ἡ ἐπίθεσις πέραν τῆς Καβαλιστικῆς ἡμερομηνίας τῆς 13ης Φεβρουαρίου.

'Ερευνῶντες λοιπὸν τὰ αἴτια τῆς ἐπιμονῆς ταύτης καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι πᾶσα ἀναβολὴ εἰς τὸ μέτωπον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταδίδεται εἰς τὰς 'Αθήνας ἀπὸ τὸ πότε ρίχνομε περισσότερες κανονιὲς καὶ πότε ὀλιγώτερες, δὲν ἐναπομένει ἄλλη ἐξήγησις τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου παρὰ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Διὰ τὴν ἐκδήλωσιν γενικωτέρου τινὸς ἀντιπερισπασμοῦ, ἐκρίθη ὅτι ἦτο πρόσφορος ἡ στιγμὴ τῆς ἐκτελέσεως ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῷ Τομεῖ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τόσον ἐν τῷ Τομεῖ Πόγραδετς, ὅσον

εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τομορίτσα. Ὡς ἡμερομηνία ἐνάρξεως τῶν ἐπιθέσεων τούτων ὡρίσθη ἡ 13η Φεβρουαρίου. (Ἔκθεσις Γενικοῦ Στρατηγείου).

Καὶ οὕτω, σύμφωνα μὲ τὴν προηγηθεῖσαν παρομοίωσιν, χάρις εἰς τὸν ἀνωφελῆ συγχρονισμὸν τῶν ἐπιθέσεων Ἀγρινίου καὶ Λειβαδιᾶς, τόσον ἡ ἐπίθεσις τοῦ Πόγραδετς, ὅσον καὶ ἡ τῆς Τρεμπεσίνας, ὄχι μόνον ἦσαν ἐπιζήμιοι αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, ἀλλὰ συμπληρωματικῶς ἐζημίωναν καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς Σεντέλι ἐπίθεσιν.

Κλείοντες τὸν ἄχαριν τοῦτον κύκλον τῆς ἀναζητήσεως τῶν ἀτελειῶν καὶ σφαλμάτων, θὰ ἦτο τὸ εὐκολώτερον πρᾶγμα νὰ συμπεράνωμεν, ὡς ἄλλως τε πλειστάκις μέχρι τοῦδε ἐπράξαμεν, ὅτι ὑπεύθυνον δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἦτο τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, διότι τόσον τὴν πρὸς Σεντέλι κατεύθυνσιν αὐτὸ ὑπέδειξε, καθὼς τὴν ἄκαμπτον προσκόλλησιν εἰς μίαν καβαλιστικὴν ἡμερομηνίαν ἐκτελέσεως αὐτὸ τὴν ἐπέβαλε.

Ἐν τούτοις, προκειμένου περὶ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν ἰσχύει τὸ δόγμα τῆς ἐν εἰρήνῃ στρατιωτικῆς δικαιοσύνης «ὁ διατάσσων καὶ ὑπεύθυνος» πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὁποίου ἄλλωστε τόσας κατεβάλομεν προηγουμένως φροντίδας διὰ νὰ καθορισθῇ ἡ ἀλληλουχία καὶ ἡ ἀρχικὴ προέλευσις τῶν ἀποφάσεων, ἀλλὰ μία ἄλλη ἠθικὴ ἀρχή, πολὺ ἀνωτέρα καὶ πολὺ εὐρυτέρας πνοῆς ὅτι ὁ ἐκτελῶν βαθμοφόρος εἶναι καὶ συνυπεύθυνος.

Βεβαίως εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱοσδήποτε βαθμοφόρος διατασσόμενος καὶ μὴ ἐκτελῶν τὴν διαταγήν, ἢ ἐκτελῶν αὐτὴν μετὰ μεμψημοιρίας καὶ διαμαρτυριῶν διαπράττει ἀνυποταξίαν, ἀλλ'εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι βαθμοφόρος καὶ δὴ ἀνώτερος ἔχων πεποίθησιν ὅτι ἡ διαταγὴ τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, καὶ δὲν σπεύδει νὰ τὸ ἀναφέρῃ ἐγκαίρως, τότε ὄχι μόνον δὲν διαπράττει ἀνυποταξίαν ἀλλ' ἔργον ἐπαινετῆς καὶ φωτεινῆς πρωτοβουλίας. Αὕτη ἄλλωστε σχεδὸν πάντοτε ἐπικροτεῖται καὶ ἀνταμοίβεται, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἄλλωστε τούτῳ δὲν παρελείψαμεν ν' ἀναφέρωμεν πᾶσαν παρομοίαν χειρονομίαν ἀφορῶσαν τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεις.

Χωρὶς δὲ ν' ἀνατρέξωμεν εἰς πληθὺν ξένων παραδειγμάτων ἐπισημαινομένων πάντοτε πρωτοβουλία τῶν ὑφισταμένων ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Ἱστορίας, θὰ ἠρκούμεθα νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ βαθεῖα ἐπίγνωσις τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ ἦτο ἐκείνη ἡ ὁποία ὤθησε κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἕνα ἁπλοῦν ἐπιτελῆ (*) τῆς ΥΙΙ Μεραρ-

---

(*) Ὁ ἴδιος ἐπιτελὴς θεωρῶν τὸν ἑαυτόν του ὑπεύθυνον διὰ τὴν τελικὴν νίκην, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἑκάστοτε μορφὴν ἐνάγοντος.

Κατὰ τὴν πρὸς Νιγρίταν πορείαν ὅταν περὶ τὸ ΣΟΥΛΟΒΛ διελύθη τὸ Σύνταγμα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἔσπευσεν ἐμπρὸς ἐπ' αὐτῆς τῆς γραμμῆς

χίας νά ὑποδείξῃ εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὅτι ἡ δοθεῖσα κατεύθυνσις ἀπὸ Σερρῶν πρὸς Δράμαν δὲν ἦτο ἡ ὀρθή. Καὶ τὸ Γέν. Στρατηγεῖον ἐκτιμῆσαν τὴν εἰσήγησιν διέταξεν ἀμέσως ἵνα ἡ Μεραρχία ἀντὶ τῆς πρὸς 'Ανατολὰς πορείας της, στραφῇ πρὸς βορρᾶν κατευθυνομένη εἰς Βρόντουν.

'Εν συνεχείᾳ ἄλλως τε τῶν αὐτῶν ἐπιχειρήσεων ὅτε ἡ ἄνω Μεραρχία ἐβάδιζε πρὸς Μαχωμίαν, ὁ αὐτὸς ἐπιτελὴς διανοίγων δρόμον διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Μαχωμίας, τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς ἀποσπάσματος τὸ ὁποῖον ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του ὁ ἐν προφυλακαῖς

τῆς μάχης ὅπου συγκέντρωσε δύο ὁμάδας ὑποχωρούντων τοὺς συνεκράτησε τοὺς ἐνεψύχωσε καὶ ἀπεκατέστησε βαθμιαίως τὴν γραμμὴν μάχης.

3 Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Νιγρίτας ἐγκατέστησε τὰς προφυλακὰς κατὰ τοιοῦτον ἐπιτυχῆ τρόπον, ὥστε συνελάβομεν τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ 69ου Βουλγαρικοῦ Συντάγματος.

4 Κατὰ τὴν πρὸς "Ορλιακο καταδίωξιν τῆς Μεραρχίας προπορευθεὶς τῆς προπομποῦ καὶ βοηθούμενος ἀπὸ δύο ἀκραίας περιπόλους ἐκ πέντε ἀνδρῶν ἑκάστην, συνέλαβεν 9 στρατιώτας βουλγάρους, καὶ ἀνεζήτησεν πόρους διὰ τὴν διαπεραίωσιν τῆς Μεραρχίας.

5 Εἰς τὴν μάχην Τσουμαγιᾶς (ὑψ. 1378) ἡ θαρραλέα ἀναγνώρισίς του ἔσωσεν καὶ τὸ 21ον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ἐμάχετο μόνον, καὶ συνδυάσας τὴν κίνησίν του μετὰ τοῦ 20οῦ τοιούτου ἐπέφερεν τὸ τελικὸν σταμάτημα τῶν διὰ ΠΡΕΝΤΕΛ ΧΑΝ προελαυνόντων Βουλγάρων πρὸς πλευροκόπησιν τῆς ἐπιλοίπου Στρατιᾶς.

'Ο ἴδιος ἐπιτελὴς κατὰ τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον τοῦ πολέμου τοῦ 14·

6 Λαβὼν τὴν ἄδειαν τοῦ Μακαρίτου Βενιζέλου ἐπῆρε πέννα καὶ χαρτὶ καὶ ἀνέφερε εἰς τὸν Γάλλον 'Αρχιστράτηγον ὅτι ἡ ἐπίθεσις τοῦ Σκρᾶ, ὅπως ἐγίνετο θὰ ἦτο ἕνα ἄσκοπο μακελιό, ἐνῶ μὲ τὴν προσθήκην ὀλίγων μέσων εἰς ὀρειβατικὸ πυροβολικὸ θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ διασπάσωμεν καὶ τὴν ἀραιὰν ἀκόμη ἐχθρικὴν παράταξιν. Καὶ ἡ μὲν πρότασίς του δὲν ἐγένετο δεκτή, ἀπὸ τὸν Γάλλον ὑφιστάμενον Στρατηγόν. Μετὰ ὅμως τὴν μάχην τοῦ Σκρᾶ, οὗτος μὲν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἀναγνωρίζοντος ὅτι δὲν ἐγνώριζεν τὴν ὑπέροχον ἀξίαν τοῦ 'Ελληνικοῦ Στρατοῦ διὰ νὰ ζητήσῃ περισσότερα.

7 Κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν Κρήτης ὅπου αὐτοβούλως ἀντεκατέστησεν τὸν ἀπουσιάζοντα ἐπιτελάρχην της κατὰ τὴν μάχην ΧΑΤΖΗ—ΓΚΙΟΛ σπεύδει πρὸς τὴν Μεραρχίαν 'Αρχιπελάγους, ἡ ὁποία κατηυθύνετο πρὸς ΠΛΑΣΚΑΒΙΤΣΑ.

'Αμέσως ὁ ἐν λόγῳ ἐπιτελὴς ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ χρησιμοποιηθεῖσα διάταξις ἦτο ἀτελής, πέρνει πέννα καὶ χαρτὶ καὶ ἀναφέρει εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ συμμαχικὸν 'Επιτελάρχην ὅτι ἀνεξαρτήτως ἐθνικῶν φιλοτιμιῶν παρομοία καταδίωξις ἦτο αὐτόχρημα κωμῳδία διότι ἡ 'Ελληνικὴ Μεραρχία 'Αρχιπελάγους ἐὰν ἦτο συγκεντρωμένη θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ΠΛΑΣΚΑΒΙΤΣΑ μὲ μιὰ γαλέττα καὶ μόνον κατ' ἄνδρα. Τούτου γενομένου δεκτοῦ καὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Συ)μα Πλαστήρα ἐφθάσαμεν τάχιστα εἰς Πλασκοβίτσα ὅπου ἀπουσιάζοντος τοῦ Μεράρχου πέρνει πάλι πέννα καὶ χαρτί, δίδει ἔγγραφον διαταγὴν εἰς τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Πεζικοῦ ὅτι αἱ προθέσεις τῆς ἀνωτάτης Δ)σεως νὰ στραφῇ ἡ Μεραρχία πρὸς ΜΕΤΣΟΒΟ, ὅπερ καὶ ἐγένετο μὲ τὴν πλήρη παραδοχὴν τοῦ ἐπανελθόντος Μεράρχου ἡρωϊκοῦ 'Ιωάννου.

εὑρισκόμενος Στρατηγὸς σήμερον Γαρδίκας. ἀπετάθη ἐκ νέου εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον νὰ ὑποδείξῃ νέαν ἀλλαγὴν κατευθύνσεως. Τὸ δὲ Γεν. Στρατηγεῖον ἐγκρῖναν ἀμέσως διέταξε τὴν VIIIην Μεραρχίαν νὰ ἐκτελέσῃ ὁλόκληρον μεταβολὴν καὶ νὰ κατευθυνθῇ εἰς Πρέντελχαν, ὅπου μόλις ἐπρόφθασε νὰ ἀποφράξῃ τὴν ὁμώνυμον στενωπόν, ἐξ ἧς ἠπειλήθη σοβαρότατα τὸ δεξιὸν πλευρὸν ὁλοκλήρου τῆς Στρατιᾶς.

Ἐπανερχόμενοι λοιπὸν εἰς τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς περίπτωσιν δοθέντος ὅτι αἱ διοικήσεις δὲν πρέπει νὰ λησμονῶσιν τὴν εὐθύνην τῆς ἐκτελέσεως τὴν ἔχουν αὐταί, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν διατυπώσωμεν τὴν ἔκπληξίν μας διὰ τὸ πῶς ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ ὁποῖος ἀψηφῶν τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας διέτρεχε τὰς πρώτας γραμμὰς μάχης, καὶ ὅλα τὰ κορφοβούνια εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον στρατιῶται μας δὲν εὗρεν ἐν ἑαυτῷ τὴν δέουσαν γενναιότητα διὰ νὰ πάρῃ πέννα καὶ χαρτὶ ἵνα ἐπισημάνῃ τὸ ἐπιβλαβὲς τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ Σεντέλι, τὸ ὁποῖον ἐχαρακτήρισεν ὡς τοιοῦτον ὄχι μόνον αὐτὸς ἴδιος, ἀλλὰ καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ἀμέσων βοηθῶν του καὶ ὑφισταμένων διοικήσεων.

Πράγματι ὄχι μόνον τὸ ἀπὸ τῆς 23ης Ἰανουαρίου Σχέδιον τοῦ ἰδικοῦ του ἐπιτελείου ἦτο ἀντίθετον, ἀλλ' εἰς ἐπίμετρον καὶ αἱ δύο ὑποτεταγμέναι Μεραρχίαι τὴν αὐτὴν γνώμην ὑπέβαλον. Διότι τόσον ἡ πρώτη Μεραρχία ἐπρότεινε νὰ προηγηθῇ ἡ μέχρι Λετίζα δηλαδὴ Μπούζι προέλασις, ὅσον καὶ ἡ γ' τοιαύτη τῆς ὁποίας ὁ γενναῖος Διοικητὴς Στρατηγὸς Παπαστεργίου διημέρευσεν καθ' ὅλην τὴν 4ην Φεβρουαρίου ἐπὶ Τρεμπεσίνας, τὴν αὐτὴν γνώμην ὑπέβαλεν.

Μεθ' ὅλα λοιπὸν ταῦτα, πῶς νὰ ἐπικροτήσωμεν τὴν ἀδιαμαρτύριτον ἐκτέλεσιν προφορικῆς καὶ μόνον ἐντολῆς περὶ ἐπιθέσεως διὰ τῶν κορυφογραμμῶν Τρεμπεσίνας καὶ Σεντέλι, ἡ ὁποία ἀνέτρεπε ὄχι μόνον τὰς ἐντὸς τοῦ Σώματος καὶ τῶν Μερ)χιῶν του προηγηθείσας ἐπιτελικὰς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ αὐτάς τὰς προσκομισθείσας ἰδιοχείρως καὶ προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατὰ τὴν 25ην Ἰανουαρίου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν 5ην Ἰανουαρίου ἡ διοίκησις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἀγομένη ἔστω καὶ ἀπὸ στοιχειῶδες αἴσθημα αὐτοσυντηρήσεως, θὰ ἔπρεπε εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἀπὸ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως, μεθ' ἣν παρέμενεν μὲ μίαν ἔγγραφον μὲν διαταγὴν ἀλλὰ μὴ ἀναιρεθεῖσαν καὶ μὲ μίαν προφορικὴν τοιαύτην τελείως ἀντιθέτου περιεχομένου, νὰ πάρῃ πέννα καὶ χαρτὶ καὶ ν' ἀναζητήσῃ πειθαρχικώτατα τὰς γενναίας ἐκείνας φράσεις, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ ἐπαναφέρῃ κανεὶς εἰς τὰ σύγκαλά του ἕναν παραπαίοντα προϊστάμενον.

Τὸ δὲ μέτρον θὰ ἦτο συντελεστικώτατον ἔναντι τῶν πονηρῶν ἐκείνων δικτατορικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἄλλα διατάσσοντα καὶ

ἄλλα τηλεφωνοῦντα ἐλάμβανον εἰς ἐπίμετρον τὴν ὁδὸν τῶν 'Αθηνῶν, φροντίζοντα νὰ προλειάνουν κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀπόσεισιν τῶν εὐθυνῶν.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΑΔΗΜΟΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΡΙΩΝ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΩΝ

'Η ἔκθεσις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου προκειμένου νὰ δώσῃ μίαν εὐλογοφανῆ ἐξήγησιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τοῦτο ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς κατὰ Σέντελι ἐπιθέσεως (13 Φεβρ)ρίου) τὸν ἀπὸ δίμηνον ἐγκατασταθέντα εἰς 'Ιωάννινα Σταθμὸν διοικήσεώς του, ἐπικαλεῖται τὴν ἀναφανεῖσαν δῆθεν ἀπειλὴν τοῦ Γερμανικοῦ κινδύνου, καίτοι ἐν τοιαύτῃ ἀκόμη περιπτώσει ἡ θέσις τοῦ 'Αρχιστρατήγου δὲν εὑρίσκετο ποσῶς εἰς 'Αθήνας, ἀλλὰ κάπου περὶ τὴν Λάρισσαν.

'Ανεξαρτήτως ὅμως τῆς ὀρθῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἵσταται ὁ 'Αρχιστράτηγος τὸ χαρακτηριστικώτερον γεγονὸς τῆς χρονικῆς ἐκείνης περιόδου δὲν ἦτο ποσῶς ἡ ἀρκετὰ μεμακρυσμένη Γερμανικὴ ἀπειλή, ἀλλὰ τοὐναντίον ὁ ἀμεσώτατος 'Ιταλικὸς κίνδυνος τὸν ὁποῖον ἄλλως τε ὁ ἀρχιστράτηγος δὲν παρέλειψε νὰ τὸν κοινοποιήσῃ εἰς τοὺς ὑφισταμένους του, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 124)14)1)41 ἐχούσης οὕτω :

Κατὰ πληροφορίαν παρασχεθεῖσαν ἡμῖν τὴν 9ην τρέχοντος τελευταίως ἐπῆλθεν διαφωνία μεταξὺ Καμπαρέλο 'Ιταλοῦ 'Αρχηγοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου Στρατοῦ καὶ Σοντοῦ 'Αρχηγοῦ Στρατιᾶς διαμένοντος ἐν 'Αλβανίᾳ, τοῦ πρώτου ἀπαιτοῦντος καὶ ὑποστηρίζοντος ὅτι δέον νὰ ἐνεργηθῇ τὸ ταχύτερον γενικὴ ἐπίθεσις καθ' ἡμῶν, τοῦ δευτέρου δὲ ἐπιμένοντος ὅτι μόνη ἐλπὶς ἀπομένουσα τοῦ 'Ιταλικοῦ Στρατοῦ εἶναι νὰ ἐκτελέσῃ Στρατηγικὴν ὑποχώρησιν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σκούμπι ἐγκαταλειπομένης τῆς Αὐλῶνος.

Γνώμη 'Αρχηγοῦ Γεν. 'Επιτελείου φαίνεται ἐπικρατήσασα ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατ' ἀνακοίνωσιν ἐπισήμου 'Ιταλικοῦ ἀνακοινωθέντος, Σοντοῦ ἀπηλλάγη καθηκόντων 'Αρχηγοῦ Στρατευμάτων 'Αλβανίας καὶ τοῦτον ἀντικατέστησε Καμπαλέρο.

Τὰ νεώτερα λοιπὸν γεγονότα δὲν ἦσαν ποσῶς οὔτε αἱ μετὰ δεκαπενθήμερον γενόμεναι συννοήσεις μετὰ τῶν συμμάχων (28 Φεβρουαρίου) οὔτε ἡ μεμακρυσμένη ἀκόμη γερμανικὴ ἀνάμιξις ἀλλ' ἡ ἐπικειμένη ἰσχυροτάτη 'Ιταλικὴ ἐπίθεσις, ἡ ὁποία ἐπηληθεύετο καὶ ἐξηκριβοῦτο, τόσον ἀπὸ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν μεταφερομένων ἐσχάτως ἐχθρικῶν Μεραρχιῶν, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ πείσματος μεθ' οὗ ἐμάχοντο αἱ μονάδες του, καὶ ἐκ τῶν συνεχῶν ἀντεπιθέσεων αὐτῶν, γε-

γονότα τὰ ὁποῖα ἐπρόδιδον ὅτι ὁ ἐν 'Αλβανίᾳ ἀγὼν προσελάμβανε τὴν ὀξυτέραν αὐτοῦ μορφήν.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτο ἡ περίοδος καθ' ἣν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐλαφρᾷ τῇ συνειδήσει ἐξέλεξε διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ 'Αλβανικὸν μέτωπον, ἀπόφασις ἡ ὁποία τοῦ ἐγέννα τὴν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ ἀφίσῃ ἐπὶ τόπου κατάλληλον ἀντικαταστάτην καὶ ἀναπληρωτήν.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς εὐθύνας τοῦ ἀπειλουμένου 'Αλβανικοῦ μετώπου, ταύτας τὰς μετεβίβασε κατόπιν αὐτόχρημα σατανικῆς ἐκλογῆς εἰς τὸν ὀλιγώτερον ἐνδεδειγμένον βαθμοφόρον, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευε ὡς ἕνας κυριολεκτικῶς ἐξιλαστήριος μόσχος, ὁπόθεν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ οὔτε ἔλεγχος οὔτε διαμαρτυρία διὰ τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς Στρατηγικὴν διαχείρισιν τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ δυνάμεων.

Πράγματι ἀντὶ τόσων στρατηγῶν καὶ τόσων ἐπιτελῶν οἱ ὁποῖοι ἐμόχθησαν εἰς τὰ 'Αλβανικὰ Βουνὰ καὶ ἐχειρίσθησαν τὴν λαβίδα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἤλπισαν ἑκάστοτε νὰ κλείσουν τὸν διαφεύγοντα πάντοτε παμπόνηρον ἀντίπαλον, ὁ 'Αρχιστράτηγος παραμερίζων ὅλους τοὺς ζήσαντας μέχρι τῆς στιγμῆς τὸ 'Αλβανικὸν μέτωπον, ἐγκαθιστᾷ εἰς 'Ιωάννινα μίαν νέαν ἀπὸ κορυφῆς μέχρις ὀνύχων διοίδιοίκησιν, καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ Στρατηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου 'Επιτελοῦς.

Μίαν διοίκησιν τέλος κατὰ πάντα μὲν φιλότιμον, ἀλλὰ ἡ ὁποία μέχρι χθὲς ἀκόμη ἀπησχόλει τὸ πνεῦμα της πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ πρὸς ἄλλα ἰδανικά, μίαν διοίκησιν ἡ ὁποία ἐφ' ὅσον μέχρι τῆς στιγμῆς δὲν ἐλάμβανε γνῶσιν τῶν ἀφορώντων τὴν ἐξέλιξιν τῶν 'Αλβανικῶν ἐπιχειρήσεων παρὰ μόνον διὰ τῶν ἐφημερίδων, δὲν εἶναι ποσῶς περίεργον ἐὰν δὲν ἐγνώριζε παρὰ ἐλάχιστα πράγματα διὰ τὸ πολύπλοκον καὶ ἰδιότυπον 'Αλβανικὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων.

'Ο 'Αρχιστράτηγος τέλος ἐγκαταλείψας τὸ μέτωπον καὶ τραπεὶς εἰς φυγὴν πρὸς τὰς 'Αθήνας. εἰς παραμονὰς ἐξαγγελλομένης ὀγκώδους ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ ἀποκρύψῃ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸ μέτωπον ἀπὸ τὰς διαδόσεις τῶν 'Αθηνῶν, δὲν ἐπέπρωτο νὰ συναντήσῃ μεγαλειτέραν ἡσυχίαν εἰς τὸ πασίγνωστον ἐν 'Αθήναις καταφύγιόν του.

Πράγματι ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν 'Αθηνῶν ἠλεκτρισμένη ἀπὸ τὰς καταφθανούσας πληροφορίας τῆς ἀπαραμίλλου γενναιότητος τῶν στρατευμάτων μας, καὶ γαλβανιζομένη ἀπὸ τὰς ἀποθεωτικὰς περιγραφὰς τῶν πολεμικῶν ἀνταποκριτῶν, συνέδεε τὴν ἐπάνοδον τοῦ 'Αρχιστρατήγου μὲ τὴν ἀναγγελίαν γενικωτέρου τινὸς εὐχαρίστου γεγονότος, δοθέντος ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβῃ νοῦς ἀνθρώπινος ὅτι οὗτος θὰ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ μέτωπον εἰς τὴν πλέον κρισιμωτέραν διὰ τοῦτο στιγμήν.

Πάντως τὸ ἱκανοποιητικὸν αὐτὸ γεγονὸς δὲν ἦτο ἀνεκτὸν πλέον νὰ συγχέεται μὲ τὰς διὰ τῶν ἡμερησίων ἀνακοινωθέντων ἐξαγ-

γελλομένας καταλήψεις διαφόρων ὑψοδεικτῶν. Δοθέντος ὅτι μετὰ τὴν Κορυτσᾶν τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον ἐπισήμων τε καὶ ἀνεπισήμων, περιεστρέφετο διαδοχικῶς περὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Πρεμετῆς, τῆς Κλεισούρας, τοῦ Τεπελενίου, τοῦ ἀπωτέρου λαϊκοῦ πόθου κατευθυνομένου πρὸς τὴν Αὐλῶνα.

Κατόπιν λοιπὸν τοῦ ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Κλεισούρας συγχεομένου ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῆς πόλεως ἢ τῆς στενωποῦ εἶχε πανηγυρισθῇ εἰς Ἀθήνας ἀπὸ πολλοῦ δηλ. τὴν δεκάτην Ἰανουαρίου, αἱ ἀξιώσεις τῶν πάντων, φθάνουσαι μέχρις ἀδημονίας, περιεστρέφοντο περὶ τὴν βραδύτητα καὶ ἀργοπορίαν ἀναγγελίας τῆς καταλήψεως τοῦ Τεπελενίου.

Τοιαύτη ἦτο ἀναμφισβητήτως ἡ διαμόρφωσις τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ ἐσωτερικοῦ. Καὶ ἐὰν τὴν γνώμην ταύτην, εὑρισκομένην πλέον εἰς πλήρη ἀντίθεσιν μὲ τὴν πραγματικότητα τὴν συνεμερίζετο καὶ ἡ ὑπεύθυνος Κυβέρνησις, ὅπως πράγματι καὶ συνέβαινεν ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς περαιτέρω, τότε δυοῖν θάττερον ἢ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον δὲν ἔδιδεν ἀκριβεῖς πληροφορίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἢ τοῦτο παρέλειψε νὰ ὑποβάλλῃ τὴν καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἐπιβαλλομένην ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία ὅμως πρωτίστως θὰ ἐκάλυπτε αὐτὸ τοῦτο τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Πάντως κατὰ μὲν τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Ἀθήνας, ἡ μὲν ἀναγγελία τῆς καταλήψεως τοῦ Τεπελενίου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ λόγῳ τῆς μόλις ἀρξαμένης κατὰ Σεντέλι ἐπιθέσεως, τὸ αὐτὸ ὅμως πρᾶνμα δὲν ἴσχυε καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα ὁπότε ἐξατμισθείσης τῆς κατὰ Σεντέλι ἐπιθέσεως (20 Φεβρουαρίου), τὸ ἐν Ἀθήναις πλέον Γεν. Στρατηγεῖον δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀναγγείλῃ εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

Ἐὰν δὲ εἰς ἐπίμετρον προσετέθησαν καὶ διάφοροι δημοσιογραφικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς δυσμενοῦς πορείας τῶν κατὰ Σεντέλι ἐπιχειρήσεων, δὲν εἶναι ποσῶς περίεργον ἐὰν ἡ ἀδημονία τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς χώρας μετετράπη εἰς αὐτόχρημα ἀγωνίαν.

Καὶ ἡ μὲν εὐθεῖα καὶ ἱπποτικὴ διάνοια τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ μὴ ἀρκουμένη προφανῶς εἰς τὰς παρασκηνιακὰς ἀναφορὰς καὶ ἐξηγήσεις, ἀνεζήτησεν τὸν κατατοπισμόν του καὶ τὴν διαφώτισίν του, εἰς μίαν εὐρυτέραν συγκέντρωσιν προκαλουμένην περὶ τὸν Ἄνακτα, Ἀνώτατον Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ Ἀρχιστράτηγος θὰ ἔδιδε τὴν πλήρη εἰκόνα τοῦ σημείου εἰς ὃ εὑρίσκοντο αἱ ἐπιχειρήσεις.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος ὅμως διὰ τὸ μὴ ἔχειν στρατιωτικὰς ἀρετάς, καὶ πρὸς ἐπικύρωσιν μάλιστα τούτου, ἐκέκτητο ὅλας τὰς διπλωματικὰς τοιαύτας καὶ εἰς ἐπικίνδυνον μάλιστα βαθμόν, ὑπεξέφυγε τὴν εὐθύνην τοῦ ἐπισήμου πληροφοριοδότου τοῦ ἐπὶ δίμηνον ὁλόκληρον διατρίψαντος εἰς τὸ μέτωπον, καὶ μετεκάλεσε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν

καθηκόντων τούτων, τὸν μόλις πρὸ ἑβδομάδος ἐγκατασταθέντα εἰς Ἰωάννινα ἀντικαταστάτην του Ἀντ)γον Δράκον, ὁ ὁποῖος χωρὶς κἂν νὰ τὸ ὑποψιασθῇ καὶ ἴσως κολακευόμενος διὰ τὴν τιμήν, εἰσήρχετο εἰς τὸ προσκήνιον, ἐπωμιζόμενος ὅλας τὰς εὐθύνας τοῦ προκατόχου του.

Τέλος ἰδοῦ πῶς περιγράφει τὰ τῆς συγκεντρώσεως ἡ Ἔκθεσις Τ. Σ, Η.. ἀφορῶσα τὴν περίοδον τῆς μεταβάσεως ΗΝΤΕΝ καὶ ΝΤΙΕΛ εἰς Ἄγκυραν.

Τὴν 25ην Δ)βρίου ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Η. Ἀντιστράτηγος Δράκος.

«Καθ' ἃ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Ἀντιστράτηγος, ἐπανελθὼν, εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Τ. Σ. Η., κατὰ γενόμενον ἐν Ἀθήναις συμβούλιον ἐνώπιον τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐξέθεσε λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν τῶν Μονάδων τοῦ Τ. Σ. Η., ὡς αὔτη περιγράφεται ἀνωτέρω καὶ ἐν συνεχείᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυνατότητας τῶν ἐπιχειρήσεων **διετύπωσε τὴν προσωπικήν του** ἄποψιν ὡς ἀκολούθως».

«Ἐπιχειρήσεις εὐρείας κλίμακος καὶ συγκεκριμένως πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου, διὰ τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ὅτι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρετο ἡ Κυβέρνησις, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναληφθῶσι μετ' ἐλπίδος ἐπιτυχίας, παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν ἐκ τοῦ μετώπου τῶν Ι. Χ. Υ., καὶ ΧΙ. Μεραρχιῶν τοῦ Β. Σ. Στρατοῦ ἢ τοῦ μείζονος τοὐλάχιστον μέρους τούτων, ἀνάπαυσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων αὐτῶν δι' ἃ ἀπῃτοῦντο 20—25 ἡμέραι περίπου.

Τοπικαὶ ἐπιχειρήσεις δὲν ἐθεωροῦντο συμφέρουσαι διὰ τῶν ἐν μετώπῳ τούτῳ δυνάμεων καθ' ὅσον θὰ ἐπροξένουν φθορὰς εἰς ἄνδρας ὑλικὸν καὶ πυρομαχικὰ χωρὶς ν' ἀναμένωνται σοβαρὰ ἀποτελέσματα ἐκ τούτων.

Κατόπιν τούτου προέτεινεν ἀναμονὴν ἐπί τι χρονικὸν διάστημα (20—25 ἡμέραι), ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐνίσχυσις, ἀναδιοργάνωσις τῶν Μονάδων καὶ ἀναπροσαρμογὴ τῆς διατάξεως, ἵνα μετὰ ταῦτα ἀναληφθῶσιν ἐπιχειρήσεις εὐρυτέρας μορφῆς, τοὐτέστιν αἱ διὰ τῆς βασικῆς ἀποστολῆς τοῦ Τ. Σ, Η. καθοριζόμεναι.

«Τὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις εἶχεν ὑποβάλει ὁ Κος Ἀν)γος καὶ κατὰ τὰς κατ' ἰδίαν μετὰ τῶν ἀνωτέρω προσώπων προηγηθείσας συνομιλίας του.

«Μετὰ τὴν λῆξιν τῶν διαφόρων ἐν Ἀθήναις συνεργασιῶν του ὁ Στρατηγὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα τὴν 1ην Μαρτίου, τὴν 2αν δὲ ἰδίου μηνὸς ἐγένετο συμβούλιον εἰς Σ.Δ. τῆς Στρατιᾶς εἰς Ἰωάννινα, παρισταμένων τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ. Σ. Η., τῶν Διοικητῶν Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ ἄρτι ἐξ Ἀθηνῶν ἀφιχθέντος διαδόχου ΠΑΥΛΟΥ.

Σκοπὸς τῆς Συγκεντρώσεως ὁ καθορισμὸς τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς Σέντελι καὶ εἰς τὸν θύλακα ΔΡΙΝΟΥ, ἰδιαιτέρως δὲ ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν τούτων. Σχετικῶς ἐξεδόθη καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 8327-33-2)3)41 διαταγὴ τοῦ Τ. Σ. Η. δι' ἧς ἀνεκεφαλαιοῦντο αἱ προφορικῶς δοθεῖσαι ὁδηγίαι εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν Σ. Στρατοῦ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 8377)5)3)41 συμπληρωματικὴ τοιαύτη πρὸς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ. ("Εκθεσις Τ. Σ. Η.).

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς καταφαίνονται τρία τινά.

Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Διοικητὴς Τ. Σ. Η. ἐν τῇ ἀναμφισβητήτῳ εὐθύτητί του δὲν ἀντιπαρέρχεται τῆς τιμῆς τοῦ νὰ δώσῃ αὐτὸς πληροφορίας ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ μετώπου, τὰς ὁποίας ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ δώσῃ κατὰ πρῶτον λόγον ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἐπιβοηθητικῶς δὲ καὶ μόνον αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Δεύτερον ὅτι ὅταν εἶδε τὴν ἀδημονίαν τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸ Τεπελένι, δὲν πληροφορεῖ φυσικὰ αὐτήν, ὅτι αἱ ἤδη γενόμεναι ἐπιχειρήσεις δὲν ἀφοροῦν τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου, ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν κατέστρεψεν αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἀντικαταστήσας τὸ ὑπέροχον σχέδιον τῆς 23 Ἰανουαρίου.

Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ. Σ. Η. δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἐπληροφόρησε τὸ Συμβούλιον ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν παραμονὴν τῆς ἐξ Ἰωαννίνων ἀναχωρήσεώς του μεταβὰς προσωπικῶς εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας Κρήτης, ἔλαβε προσωπικὴν ἀντίληψιν τῆς πλήρους ἐξουθενώσεως καὶ καταστροφῆς αὐτῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνέθεσε τὴν συνέχειαν τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τὴν 7ην Μαρτίου τὸ βραδύτερον, εἰς τὴν XYIIην Μεραρχίαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ὄχι τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου, ἀλλὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν Σεντέλι καὶ ἐκκαθάρισιν στενωποῦ Κλεισούρας.

Τὰς πραγματικὰς ἄλλωστε πληροφορίας περὶ καταστροφῆς τῆς Μεραρχίας Κρήτης εἶχεν ἀπαγορεύσῃ ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέπληξε τὸν Στρατηγὸν Δράκον διὰ παρομοίας ἀκριτομυθείας ὡς τὰς ἐχαρακτήρισεν, λεχθείσας ἄλλωστε ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Δράκου πρὸς τὸν φιλικῶς μετ' αὐτοῦ συνδεόμενον Πρωθυπουργὸν Κορυζῆν.

Ἐν τούτοις ἡ ἀντίστοιχος ἔκθεσις τοῦ Τ.Σ.Η. λέγει πολὺ διάφορα πράγματα καὶ ἐπιμένει ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Μεραρχίας Κρήτης λέγουσα.

«Αἱ συνθῆκαι παραμονῆς Υης Μεραρχίας ἐπὶ τῆς κατεχομένης γραμμῆς ἀπέβησαν ἐξαιρετικῶς δυσμενεῖς. Αἱ μεγάλαι ἀπώλειαι ἃς ὑφίστατο αὐτή, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ πυρός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν ἄκρως δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν ἐδημιούργουν ἐξαιρετικῶς σοβαρὰν κατάστασιν διὰ τὴν Υην Μεραρχίαν, ἐπιβάλλουσαν ὅπως τὸ ταχύτερον ἐξέλθῃ τοῦ ἀδιεξόδου εἰς τὸ ὁποῖον εἶ-

χε περιέλθη λόγῳ μερικῆς μόνον καταλήψεως τοῦ ταχθέντος ἀντικειμενικοῦ Σκοποῦ ("Εκθεσις Τ. Σ. Η.).

Τρίτον, προκειμένου περὶ συνεχίσεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Η. ἀναλαμβάνει τὴν τρομερὰν εὐθύνην νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι ἐὰν ὄχι σήμερον, πάντως μετὰ 20—25 ἡμέρας θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐπίθεσιν, ἐνῷ ἐν τῇ πραγματικότητι αἱ πανταχόθεν συλλεγόμεναι πληροφορίαι, συνεφώνουν εἰς τὴν συνεχῆ αὔξησιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, διότι ἐπέκειτο σοβαροτάτη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις, ἡ ἐαρινὴ τοιαύτη, τῆς ὁποίας τ' ἀποτελέσματα δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ εἶναι ἄγνωστα.

Διὰ τόν λόγον ἄλλωστε τοῦτον, συντάξαντες τὴν ἔκθεσιν τοῦ Τ.Σ.Η. ('Επιτελάρχης καὶ Διευθυντὴς Γραφ. 'Επιχειρήσεων) χαρακτηρίζουσιν τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας **ὡς προσωπικὰς** καὶ μόνον ἀπόψεις τοῦ Διοικητοῦ των, διότι οὗτοι ἐγνώριζον πολὺ καλὰ τὸ μόλις πρὸ ὀκταημέρου ληφθὲν 'Υπόμνημα τοῦ Β.' Σ. Στρατοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 6790)17—2—41 ἔχον οὕτω :

«Τὸ συμπέρασμα τοῦ ὑπομνήματος τούτου (ὅρα ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὰς συνημμένας διαταγὰς καὶ ἀναφοράς) εἶναι ὅτι ἔναντι 31 Ταγμάτων ποὺ διαθέτομεν ἡμεῖς καὶ τούτων οὐχὶ πλήρων εἰς δυναμικότητα καὶ 9 ἀνεπάφων τοιούτων, ὁ ἐχθρὸς διαθέτει 42 Τάγματα ἐξηκριβωμένα καὶ ἐνδεχομένως 19 εἰσέτι τοιαῦτα, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρουσιάζει δυνατότητας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, ἂς δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζωμεν ὅτι αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται ἐπαρκεῖς οὐδὲ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τοποθεσίας τοῦ Σώματος Στρατοῦ». ("Εκθεσις Β.' Σ. Στρατοῦ).

Τὸ ὅτι δὲ εἶχε παρέλθει πλέον ἀνεπιστρεπτεὶ ἡ χρυσῆ περίοδος τῆς ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ ἀριθμητικῆς μας ὑπεροχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἠδυνάμεθα καὶ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα κυριολεκτικῶς ἐπιθετικώτατοι καὶ ταχεῖς, καὶ ὅτι εἴχομεν περιέλθη πλέον εἰς μίαν μειονεκτικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπετρέπετο ν' ἀγνοῇ ἡ Κυβέρνησις,καταφαίνεται ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας (4 Μαρτίου) ὑποβληθέντος περισπουδάστου ὑπομνήματος τοῦ ἐν ΚΟΡΥΤΣΑ 'Επιτελείου τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Τὸ τελευταῖον λοιπὸν τοῦτο ἔχον μεγαλειτέραν πεῖραν τοῦ 'Αλβανικοῦ μετώπου ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην νὰ συμβουλεύσῃ, ὅτι μὴ ὑπάρχοντος πλέον περιθωρίου ἑτέρων ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἐν 'Αλβανίᾳ ἡ μόνη ἐναπομένουσα εἰς ἡμᾶς λύσις ἦτο νὰ κάμωμεν ὄπισθεν ὁλοταχῶς, συμπτυσσόμενοι πρὸς τὴν γραμμὴν 'Αλιάκμων—Βενέτικος—Πίνδος, ὁπόθεν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀντιμετωπίσωμεν καὶ τοὺς δύο ἀπειλοῦντας ἡμᾶς κινδύνους ὑπὸ τὰς σχετικῶς εὐνοϊκωτέρας σύνθήκας.

Καὶ ἐὰν μὲν τὸ 'Υπόμνημα τοῦτο ἀποκαλύπτον τὴν πραγματικότητα ἐξηρέθισε τὸ Γεν. Στρατηγεῖον καὶ προὺκάλεσε τὴν διά-

λυσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐπιτελάρχου Γεωργούλη ἀπὸ τὸ 'Επιτελεῖον, τὸ τοιοῦτον δὲν σημαίνει ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἔπραξε κατὰ πάντα τὸ ἐπιβαλλόμενον εἰς αὐτὸν καθῆκον, καὶ τοῦτο μετὰ ἀξιολόγου τακτικῆς ἀντιλήψεως καὶ εὐθυκρισίας.

'Εὰν ὅμως ἡ σκληρὰ πραγματικότης δὲν ἀπεκαλύφθη καὶ δὲν διέλαμψε τοὐλάχιστον ἀπὸ ὅ,τι ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ὡς ἄνω περικοπῆς εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν 'Αθηνῶν, αὕτη ἐξειλίχθη ἐν ὠμῇ εἰλικρινείᾳ εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν 'Ιωαννίνων, εἰς ὃ παρέστη μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ ὁ διάδοχος Παῦλος,ὁ ὁποῖος εὑρέθη οὕτω πρὸ τελείως ἀγνώστου καταστάσεως.

Τοιουτοτρόπως ὁ Διάδοχος Παῦλος ἐμπεποτισμένος ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα τῶν 'Αθηνῶν, τὸ ἀξιοῦν ταχείας εὐνοϊκὰς λύσεις, καὶ δὴ τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἐνισχύθη ἀπὸ τὸ ἐν 'Αθήναις Συμβούλιον τῶν ἐπισήμων, ἐφ' ὅσον, ὡς εἴδομεν δὲν ἀπεκλείσθη κατ' αὐτὸ ἡ συνέχεια τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν εἶναι ποσῶς περίεργον ἐὰν παρεξήγησε τὰς ὀρθὰς ἐπιφυλάξεις καὶ τὴν ἀδυναμίαν πάσης νεωτέρας ἐπιθέσεως τῶν τριῶν ἀνωτάτων Βαθμοφόρων, ἀποδίδων ταύτας εἰς παράνομον αἰσθηματολογίαν καὶ φιλογερμανισμόν.

Τοιουτοτρόπως ὁ διάδοχσς ἐπανελθὼν εἰς 'Αθήνας ἐζήτησεν τὴν ἄμεσον ἀντικατάστασιν τῶν τριῶν ἀπαισιοδόξων ἡγητόρων, τοῦ Γεν. Στρατηγείου μὴ παρεμβάλοντος οὐδεμίαν ἀντίστασιν, διότι ὁ μόνος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο τὸ πῶς νὰ παραμερισθῇ καὶ νὰ ἀποφευχθῇ οἱαδήποτε σοβαρὰ ἔρευνα διὰ τὰ πραγματικὰ αἴτια τῶν δυσχερειῶν καὶ τῆς βραδύτητος τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία ἦτο εἰς βάρος τῶν διαδοχικῶν ἀποφάσεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου.

Καὶ οὕτω οἱ τρεῖς 'Αντιστράτηγοι, Δράκος, Κοσμᾶς καὶ Παπαδόπουλος, μετακληθέντες εἰς 'Αθήνας τὴν 7ην Μαρτίου καὶ παραπεμπόμενοι ἀπὸ 'Αρχιστράτηγον εἰς 'Υπουργόν, δὲν κατώρθωσαν ποτὲ νὰ πληροφορηθῶσιν ἐπακριβῶς ποία ἡ βαρύνουσα αὐτοὺς κατηγορία καὶ ποῖον σφάλμα διέπραξαν,

'Αλλὰ μήπως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ πρὸς συγκάλυψιν τῆς βραδύτητος τῆς καταλήψεως τοῦ 'Αργυροκάστρου δὲν ἐθυσιάσθη ὁ τότε διοικητὴς τοῦ Α.' Σ. Στρατοῦ ἐνῶ ὁ πραγματικὸς ὑπαίτιος, ἦτο ὡς εἴδομεν αὐτὸς οὗτος προσωπικῶς ὁ 'Αρχιστράτηγος παρευρεθεὶς κατὰ κακὴν σύμπτωσιν εἰς τὸ πεδίον τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τοιουτοτρόπως τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ὑπενόμευε καὶ ἐθυσίαζε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς ἀμέσους βοηθούς του. καὶ μάλιστα ὅσον περισσότερον πειθήνιοι ἦσαν οὗτοι, ἀρκεῖ νὰ μὴν ἐξητάζοντο σοβαρῶς τὰ αἴτια τῆς βραδύτητος καὶ ἀργοπορίας τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων, τὰ ὁποῖα ὅλα ἀνεξαιρέτως ἐπεβάρυνον αὐτὸ τὸ ἴδιον Γεν. Στρατηγεῖον.

Η ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ο ΕΛΛΗΝ ΜΑΧΗΤΗΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΣΚΑΠΑΝΕΥΣ

Ὁ καϋμὸς τῶν Ἑλλήνων βαθμοφόρων σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίλοιπον ὑπέροχον ἀξίαν τῶν ἀνδρῶν μας, εἶχε ἕνα πολὺ μελανὸν σημεῖον. Τὸ ὅτι πήγαιναν χαμένα ὅλα τὰ λόγια καὶ ὅλες ἡ θεωρίες γιὰ νὰ δώσουμε νὰ καταλάβῃ ὁ Ρωμηὸς στρατιώτης ὅτι ἔχει ὑπέρτατον καθῆκον νὰ προφυλάξῃ τὴν ζωήν του, ἀνασκάπτοντας τὴν γῆν.

Ἐὰν ὅμως ἡ πεῖρα τῶν προγενεστέρων ἐκστρατειῶν τῆς τελευταίας τριακονταετίας ἦτο ὁμόφωνος ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἡ τελευταία τοιαύτη ὑπερβάλλουσα καὶ εἰς τοῦτο ὅλας τὰς προηγηθείσας, ἀνέτρεψεν ὅλας τὰς προγενεστέρας ἀντιλήψεις καὶ μᾶς ἔδωσε ἀπίστευτα ἀποτελέσματα.

Ὅπως λοιπὸν κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ὁ Ἕλλην Μαχητὴς ὑπερέβαλεν ἑαυτὸν εἰς ὅλας τὰς ἐπιλοίπους ἐκδηλώσεις, τὸ ἴδιο πρᾶγμα συνέβη καὶ διὰ τὴν ὀχύρωσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἕλλην στρατιώτης ἐπεδείξατο ὄχι μόνον ἀπίστευτον ἀντοχὴν εἰς τὸ σκάπτειν, ἀλλὰ καὶ ἐφευρετικότητα διὰ τὴν προσφορωτέραν ἐγκατάστασιν τῶν ὀρυγμάτων μάχης, ἐφευρετικότητα ἄλλωστε ἡ ὁποία θὰ παραμείνῃ τὸ μεγαλείτερον τεχνικὸν δίδαγμα διὰ τὸ μέλλον.

Τὰ ζωντανώτερα παραδείγματα προέρχονται ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῶν διοικητῶν τῶν Μονάδων τῆς Ιης Μεραρχίας, εἰς τὸν Τομέα τῆς ὁποίας, καθ' ὃ ἀναπτυσσομένης ἑκατέρωθεν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Βερατίου, καὶ συνεπῶς προοριζομένης νὰ δεχθῇ τὴν πρώτην κροῦσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀνεπτύχθη ἡ μεγαλυτέρα ὀχυρωτικὴ δραστηριότης ἐμφαινομένη εἰς τὰς κάτωθι περικοπὰς τῶν ἐκθέσεων :

«Παρὰ τὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν κατασκευασθέντων σκεπάστρων ταῦτα δὲν ἐπήρκουν δι' ὅλα τὰ αὐτόματα ὅπλα καὶ τοὺς ἄνδρας (5ου Σ.Π. καὶ ΙΙΙ)4 Τάγματος) οἵτινες διὰ τοῦτο πρωτοτυπήσαντες κατέφυγον διὰ τὴν κάλυψίν των, εἰς ἀνόρυξιν κρυπτοστοῶν εἰς τὴν βάσιν τῶν ἐσωτερικῶν πλευρῶν τῶν χαρακωμάτων ἢ φυσικῶν ἐδαφικῶν διαβρώσεων, ἐν αἷς ἐκρύπτοντο κατὰ τὰς ὥρας τοῦ βομβαρδισμοῦ μεμονωμένοι ἢ ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς ἄνδρες. Αἱ ἀτομικαὶ δὲ αὗται κρύπται, αἱ κατ' ἀπομίμησιν τῶν φωλεῶν τῶν ἀγριμίων ἐνισχυθεῖσαι, εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες ἐκάλυψαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ ὄργανα πυρὸς ἀποτελεσματικώτερον παντὸς ἄλλου μέσου καὶ καθ' ὧν ὁ ἐχθρὸς οὐδὲν ἠδυνήθη, ὡς ἀνέφερον συλληφθέντα ραδιοτηλεγραφήματα αὐτοῦ». (Ἔκθεσις ἐπιτελάρχου Κατσιμήτρου).

Περαιτέρω ὁ Συν)χης Μπαλῆς ἀναφέρει τὰ ἑξῆς :

«Τὴν μόνην σχετικὴν προστασίαν παρεῖχον ὁπωσδήποτε αἱ ἐντὸς τῶν χαρακωμάτων κατεσκευασμέναι φωλεαὶ (σπηλιὲς ἀσπαλάκων) εἰς βάθος καὶ αἱ κατεσπαρμέναι ὅμοιαι τοιαῦται ἐφ' ὅλης τῆς ζώνης τῆς τοποθεσίας, ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς μέχρι τῶν Σ. Δ. καὶ τῶν θέσεων τῶν πυρ)χιῶν.

Φωλεαὶ λοιπὸν ἀτομικαὶ ἢ διὰ 2—3 ὁπλίτας ἦσαν τὰ μόνα καταφύγια κατὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ πυρ)κοῦ καὶ τῶν ἀεροπλάνων.

Πολλάκις δὲ ἐντὸς αὐτῶν εὕρισκον τὸν θάνατον ἀτομικῶς ἢ ὁμαδικῶς οἱ καταφεύγοντες, καταχωνόμενοι ἢ διαμελιζόμενοι. Καὶ ὅμως αὐταὶ ἦσαν ἡ μόνη πρόχειρος λύσις. (Ἔκθεσις 19ου συντάγματος πεζικοῦ Μπαλῆ).

Ὁ δὲ συν)χης Κετσέας προσθέτει.

Ἀλλ' οὐ μόνον ἐχρησιμοποίησεν ἁπλῶς τὴν σκαπάνην ὁ Ἕλλην μαχητής, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν χρησιμοποίησίν της. Καθ' ὅσον ἕκαστον τμῆμα ἀφοῦ κατεσκεύαζε τὸ ὄρυγμα μάχης ἢ τὸ στέγαστρόν του, εἶτα ἕκαστος ἀνὴρ τοῦ τμήματος κατεσκεύαζεν ἀτομικὴν στοὰν εἰς τὴν βάσιν τῆς πρόσθεν κλιτύος τοῦ χαρακώματος, ἐντὸς δὲ τῆς στοᾶς αὐτῆς εἶχε πλήρη ἀσφάλειαν συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὁπλισμοῦ του.

Κατὰ τὰς ἐπιθέσεις του ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς ἐξετέλει πολύωρον προπαρασκευὴν πυρ(κοῦ τόσον σφοδράν, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ζωή. Ὄντως δὲν ἔμενε ζωὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν εὐφυᾶ ἔμπνευσίν των, οἱ Ἕλληνες μαχηταί, μόλις ἤρχετο ἡ προπαπαρασκευὴ πυροβολικοῦ εἰσήρχοντο εἰς τὰς ἀτομικάς των στοάς, ἕκαστος χωριστά, ἀναμένοντες τὸ πέρας τοῦ βομβαρδισμοῦ, ὁπότε ἀνηγείροντο ἐκ τῶν χωμάτων ἀγνώριστοι, ὡσὰν ἐξερχόμενοι ἐκ τάφων καὶ κατελάμβανον τὰ χαρακώματα, ἀναμένοντες τὸ ἐχθρικὸν πεζικὸν τὸ ὁποῖον ἀπεδεκάτιζον». (Ἔκθεσις 51 Συν)τος Κετσέα).

Τὸ καταφανὲς εἶναι ὅτι ὁ Ἕλλην στρατιώτης δὲν προέβαινε εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν στοῶν του ξέκαρδα καὶ πικρόχολα, ὅπως συνέβαινε κατὰ τὸ παρελθόν, ὁπότε δὲν εἶχε μὲν ἀντιρρήσεις νὰ σκοτωθῇ, ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦσε νὰ πάρῃ οὔτε ἕνα πετραδάκι γιὰ νὰ τὸ πετάξῃ πάρα ἐκεῖ.

Τοὐναντίον ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία ἐγίνετο προθύμως καὶ ὄχι πρὸς ἐφαρμογὴν οἱουδήποτε θεωρητικοῦ ὀρύγματος μάχης, ἀλλὰ μὲ ὑπέροχον προσαρμογὴν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Ἕλλην στρατιώτης διπλασιάζοντας οὕτω τὴν δύναμίν του εἶχεν ἐξελιχθῆ εἰς ὑπέροχον μαχητήν.

Εἰσερχόμενοι, τέλος, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς γενικῆς ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως, βλέπομεν ὅτι τὸ Β' Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς 6542)9)2)41

διαταγῆς καθώρισε πρὸς διατήρησιν τῆς τοποθεσίας, ἐφ' ἧς εἶχον ἀχθῆ αἱ Μεραρχίαι διὰ τῶν διαδοχικῶν προσπαθειῶν των καὶ ἥτις περιελάμβανε τὰ κάτωθι σημεῖα ἀπὸ τοῦ ΑΨΟΥ μέχρις ΑΩΟΥ.

'Αντέρεισμα Α.—Β. Α. χωρίου Μπουζούκι, κορυφογραμμὴ Μάλι—Σπαναρὶτ—ύψ, 859 ὑψ. 845 (Β. τοῦ χωρίου Λαπντάρι) ὑψ. 931—Μπρέγκου—Γκλιουσλί.

'Αντέρεισμα χωρίου Βινὰν—Σπὶ Μπεκιαρὲμ—ὑψ. 802 ὑψ. 800 χωρίον Μπούμπεσι ὑψ. 710—Κιαφὲ Λουζὶτ—ὑψ. 1060—1308 συνοικισμὸς νοτίως "Αρτζα—Ντὶ Μέτζο (1500 μ. Ν. Δ. ὑψ. 1308) "Αρτζ-Ντὶ Σοπρὰ ράχις ὑψ. 710—1178—Πούντα Νόρντ (ὑψ. 1647) 'Ανατολικαὶ ὀφρύες ὑψ. 1805—1717—1623 κορυφογραμμῆς Δεντέλι — ὑψ. 1437 καὶ βραχώδες ἀντέρισμα ὑψ.1437—1441—161 (ἐπὶ 'Αώου).

Γραμμὴν προφυλακῶν δὲν διέθετε ἡ τοποθεσία πλὴν τοῦ ἄκρου δεξιοῦ, ἐπὶ τοῦ ἀντερείσματος χωρίου Μπουζούκι καὶ εἰς τὴν ζώνην τῆς 1ης Μεραρχίας τὰ σημεῖα Δυτ. ὑψ. 717 (Μπρέγκο-Ραπὶντ) — 717 (Δυτ. ὑψ. 731) Φόντε—ὑψ. 1060.

"Απαντα τὰ ὡς ἄνω σημεῖα τῆς τοποθεσίας ἦσαν θέσεις ἐφ' ὧ ἀνεστάλη ἡ περαιτέρω χρῆσις τῶν Μεραρχιῶν εἴτε διὰ διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ὑπὸ τύπον προσωρινότητος (ζώνη 1ης Μεραρχίας—Ζώνη Μαλὶ-Σπανὰρτ) εἴτε ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως (ὑπόλοιπον μέτωπον).

'Η ἔκθεσις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ δίδει τὴν ἑξῆς περιγραφὴν τῆς ἀξίας τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας.

'Η 9η Μαρτίου ἡμέρα τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εὑρίσκει τὸ Σ. Στρατοῦ.

'Αριστερὰ μὲν ἐν πλήρει ἐξελίξει ἐπιθετικῆς προσπαθείας πρὸς ἔξοδον ἐκ τῆς στενωποῦ (Κλεισούρας καὶ ἀπειλὴν τοῦ Τεπελενίου).

Βορειότερον μὲ τὴν Υην Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας καὶ Μαριτσάϊ χωρὶς δυνατότητας ἐπιθετικὰς ὑποφέρουσαν ἐκ τοῦ χειμῶνος, τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς πυ)κοῦ καὶ ΟΛΜΩΝ, ἐξαιρετικῶς δὲ ὑπὸ τῆς ἀεροπορίας.

Εἰς τὸ Κέντρον μὲ τὴν 1ην Μεραρχίαν κατέχουσαν ἓν τμῆμα τοῦ μετώπου τῆς 731 Μπρέγκου—Ράπιντ, ὑπὸ λίαν μειονεκτικὰς συνθήκας μὲ περαιτέρω πρόβλεψιν βελτιώσεως διὰ προωθήσεως εἰς περιοχὴν Μοναστέρο.

Δεξιώτερον μὲ τὴν ΧΥην Μεραρχίαν εὑρισκομένην ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἀπειλὴν τοῦ συγκροτήματος Μποσκέτο, καὶ τὸ συνεχὲς σφυροκόπημα τῶν ὑψοδεικτῶν 800—802 ἐξ οὗ καὶ αἱ σοβαραὶ ἀπώλειαι τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν μὲ τὴν ΧΙ Μεραρχίαν εὐνοϊκῶς μὲν ἐγκατεστημένην ἀπὸ ἀπόψεως ἀμυντικῆς τοποθεσίας, ὑποφέρουσαν ὅμως περισσότερον πασῶν, λόγῳ δυσχερειῶν ἀνεφοδιαστικῶν της, καὶ μὲ

τὸ ἀριστερόν της ἐκτεθειμένον εἰς πῦρ ἐχθρικοῦ πυρ)κοῦ ἀπὸ κατευθύνσεως Παραμπουόρ ("Εκθεσις Β' Σ. Στρατοῦ).

Ἅπασα συνεπῶς ἡ τοποθεσία πλὴν τῆς περιοχῆς Μαλὶ - Σπαναρίτ, ὡς μὴ τοποθετημένη ἐπὶ φυσικῆς ἐδαφικῆς γραμμῆς (διατομῆς) ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἐλαττωματική, καὶ εἰς τόσον βαθμὸν ὥστε τὸ Β' Σ. Στρατοῦ τὴν 9ην Φεβρουαρίου πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ὡς ἄνω οριστικῆς διαταγῆς ἀμύνης, ἐζήτησε τὴν γνώμην διὰ δύο διαταγῶν πρὸς XY καὶ I. Μεραρχίαν περὶ ἐγκαταλείψεως τοῦ τμήματος Μπούμπεσι-731, αἱ δὲ Μεραρχίαι ἀμφότεραι ἀπήντησαν ἀρνητικῶς. Σημειωτέον ὅτι ἡ I Μεραρχία πρὸ διημέρου (7 Φεβρουαρίου) εἶχε διατάξει λόγῳ δυσχερειῶν ἀμύνης τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὑψ. 1030 ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας, ὅπερ εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τῆς 24ης Ἰανουαρίου, Δυτικώτερον δὲ αἱ θέσεις ἀπὸ Μαριτσάϊ μέχρις Ἀώου τῆς Yης καὶ XYII Μεραρχίας ἦσαν μειονεκτικώτεραι.

Γενικῶς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ φοβούμενον ἐπίθεσιν διὰ τῆς νεοκατασκευασθείσης ὁδοῦ Παραμποὺρ — Βουκοπούλι — Λάπαρι, εἶχε συγκεντρώσει ὄπισθεν τῆς κατευθύνσεως ταύτης 2—3 τάγματα ἕτοιμα νὰ ἀντεπιτεθῶσι.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐλαττωματικὴ τοποθεσία τῆς γραμμῆς ἀμύνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ ὁ μεγαλείτερος πολεμικὸς ἆθλος τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ ἐκστρατείας.

Οὕτω πῶς αἱ Ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις ἤρχισαν τὴν 7 Μαρτίου μετὰ 10ήμερον χωρὶς ὁ ἐχθρὸς νὰ κάμῃ οὔτε βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός.

Η ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗ ΔΙΜΕΤΩΠΟΣ ΠΑΛΗ

Η ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΤΥΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Καθ' ὃν χρόνον ἐξειλίσσετο ἐπὶ τῶν Ἀλβανικῶν ὀρέων ἡ Ἑλληνοϊταλικὴ ἐποποιΐα, ἡ μικρὰ Ἑλλὰς εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἀπειλὴν τῆς ἐχθρικῆς ἐπεμβάσεως καὶ τῆς Γερμανίας ὡς συμμάχου τῆς Ἰταλίας.

Καὶ τὴν μὲν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο ἐπὶ τῆς συνεχοῦς ἀναζυμώσεως τῶν ἀμυντικῶν σχεδίων τοῦ ὠχυρωμένου Μακεδονικοῦ μετώπου θὰ τὴν ἀναπτύξωμεν περαιτέρω, ὅταν θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐντῇ περιοχῇ ἐκείνῃ ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀπὸ τοῦδε ὅμως παρίσταται ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔσχεν ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐν Ἀλβανία ἐπιχειρήσεων, τοιαύτην οἵαν τὴν βλέπει τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ., τὸ ὁποῖον ὑπέβαλλε τὴν 1ην Μαρτίου τὴν ἑξῆς ἀναφοράν :

Λαμβάνω τὴν τιμήν, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 786)1)3)41

Ὑμετέρας διαταγῆς νὰ ὑποβάλω τὰς κάτωθι γενικὰς σκέψεις I. Ἐν τῇ ἀνωτέρω διαταγῇ ὑμῶν δὲν ἀποκλείεται τὸ ἐνδεχόμενον τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιθέσεως τῶν Γερμανῶν, πιθανῶς δὲ καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ.

Εἴμεθα καὶ ἡμεῖς βέβαιοι ὅτι τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. καὶ Τ. Σ. Θ. θὰ πράξωσι τὸ καθῆκον των.

Ἐν τούτοις λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν δυνατοτήτων ἀμύνης τῶν τμημάτων τούτων καὶ τῶν δυνατοτήτων ἐπιθέσεως τῶν ἀντιπάλων, εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ Γερμανοβούλγαροι θὰ εὑρεθοῦν ἐπὶ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ.

Εἶναι ὡσαύτως λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἐνέργεια θὰ συνδυασθῇ μὲ ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν ἐν Ἀλβανίᾳ πρὸς καθήλωσίν μας.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. θὰ εὑρεθῇ πρὸ τῆς ἑπομένης καταστάσεως.

--Καθηλωμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου του ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἀποκεκομμένον ἀπὸ τῶν διὰ Θεσσαλονίκης μετὰ τῆς Νοτίου Ἑλλάδος συγκοινωνιῶν του.

II. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς τὸν γενικὸν ἑλιγμὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἐπειδὴ ἡ ἀνωτέρω διαγραφομένη φάσις ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. κρίνομεν ὅτι ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ Στρατοῦ Ἐκστρατείας εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ καταστῇ κρίσιμος, ἐὰν ἀπὸ τοῦδε ληφθοῦν τὰ ἑπόμενα μέτρα πρὸς ἀπόκτησιν δυνατότητος διὰ νὰ ὀργανωθῇ νέον μέτωπον μάχης, ἀκολουθοῦν τὴν ἑπομένην χάραξιν.

—Ὀροσειρὰ τῶν Πιερίων ὀρέων—Ἀλιάκμων — Βενέτικος— Πίνδος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπέκτασις πρὸς τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου, ὁπουδήποτε ἤθελε τοῦτο σταθεροποιηθῇ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ δυνηθῶμεν νὰ καλύψωμεν δι' ὁλόκληρον ἴσως τὸ 1941 τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ τὰ παραμείνωμεν ὡς ὑπολογίσιμος στρατιωτικὸς παράγων ἐν τῇ Βαλκανικῇ.

III. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ κρίνομεν ὡς ἐπιβαλλομένην τὴν λῆψιν τῶν κάτωθι στρατηγικῶν καὶ στρατιωτικῶν μέτρων.

1) Στρατηγικὰ μέτρα

—Ἐξασφάλισις ἀπὸ ἀνατολῶν τῆς πρὸς Νότον συμπτύξεως τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἐκστρατείας, ἐπιτευχθησομένη διὰ τῆς ἑπομένης διατάξεως, ληφθησομένης ἐν καιρῷ κατόπιν τῶν ἡμετέρων διαταγῶν.

—Μία Μεραρχία Πεζικοῦ εἰς τὴν στενωπὸν Ἄγρας πρὸς κάλυψιν τῆς ἀπὸ Ἐδέσσης κατευθύνσεως.

—Μία Μεραρχία Πεζικοῦ εἰς τὸν αὐχένα Καστανιᾶς πρὸς κάλυψιν τῆςἀπὸ Βερροίας κατευθύνσεως.

—Μία Μεραρχία εἰς τὴν περιοχὴν Αἰκατερίνης πρὸς κάλυψιν τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης κατευθύνσεως.

Ἡ XIX μηχανοκίνητος εἰς τὴν περιοχὴν Κοζάνης, ὡς ἐφεδρεία τῆς διατάξεως καλύψεως.

2) Τακτικὰ μέτρα

Ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῆς ἀνωτέρω διατάξεως προπαρασκευὴ τῆς ἀπαγκιστρώσεως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. κατὰ τοὺς ἄξονας:

Πόγραδετς—Καπετίστα—Βατοχῶρι—Φλώρινα—Κοζάνη — Σέρβια καὶ Κορυτσᾶ—Καστοριὰ—Γρεβενὰ Ἐλευθεροχῶρι.

Ἡ ἀπαγκίστρωσις αὕτη δύναται νὰ καλυφθῇ ὑπὸ ἰσχυρῶν ὀπισθοφυλακῶν καὶ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ ὑπὸ τύπον ὑποχωρητικοῦ Ἑλιγμοῦ. Ἀπαραιτήτως ὅμως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἑλιγμοῦ τούτου ἐπιβάλλεται, ἡ ἀπὸ τοῦδε προπαρασκευὴ συνολικῶν καταστροφῶν καὶ ὑπονομεύσεων ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω συμπτύξεων. Τοιαῦται καταστροφαὶ καὶ ὑπονομεύσεις δέον ὡσαύτως ὅπως ἐκτελεσθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἀξόνων κινήσεως τῶν κατευθύνσεων πρὸς τὰς στενωποὺς Ἄγρας, Καστανιᾶς καὶ Αἰκατερίνης.

3) Μέτρα μεταφορῶν καὶ ἀνεφοδιασμοῦ

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τ' ἀνωτέρω στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ μέτρα δέον νὰ ρυθμισθῇ ἀπὸ τοῦδε τὸ ρεῦμα μεταφορῶν ἐπὶ τῶν ἀξόνων Λάρισσα—Σέρβια — Κοζάνη καὶ Καλαμπάκα — Ἐλευθεροχῶρι —Γρεβενὰ ὡς καὶ ἡ κλιμάκωσις ἐφοδίων καὶ πυρομαχικῶν ἐπὶ τῶν ἀξόνων συμπτύξεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μέτρων, αἱ προπαρασκευαὶ τῶν καταστροφῶν καὶ αἱ ὑπονομεύσεις δέον ὅπως ληφθῶσιν ἀπὸ τοῦδε.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καλυπτικῆς πρὸς Ἀνατολὰς διατάξεως θὰ ἐπεβάλλετο ἡ κατὰ βάθος κλιμάκωσις τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ ἐκστρατείας.

Τέλος ἡ λῆψις τῆς καλυπτικῆς διατάξεως καὶ ἡ ἀπαγκίστρωσις θὰ ἐξαρτηθῶσιν ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως ἐπὶ τῶν Ἑλληνοβουλγαρικῶν συνόρων καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

ΙΥ. Συγχρόνως δέον νὰ ληφθῶσι μέτρα διὰ τοὺς κατοίκους τῶν ἐγκαταλειφθησομένων περιοχῶν.

Οὗτοι ὡς καὶ αἱ Διοικητικαὶ καὶ τοπικαὶ ἀρχαὶ δέον ὅπως παραμείνωσιν ὅπου εὑρίσκονται, διότι ἡ ὁμαδικὴ ὑποχώρησίς των θὰ προκαλέσῃ συμφόρησιν τῶν ὁδῶν συγκοινωνίας καὶ θὰ καταστῇ ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις τούτων διὰ τὴν σύμπτυξιν.

Υ. Δέον ὡσαύτως ὅπως ληφθῇ ὑπ' ὄψει καὶ ἡ ἀντίδρασις τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἑλιγμοῦ. Ἕνεκα τούτου δέον νὰ προπαρασκευασθῇ ἡ συνδυασμένη χρῆσις ἐπαρκῶν ἀντιαεροπορικῶν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος εὐπαθῶν ση-

μείων καὶ ἰσχυρᾶς ἀεροπορίας διώξεως πρὸς προστασίαν τῶν ἀξό-νων συμπτύξεως.

VI. Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως δὲν δια-πνέομαι ὑπὸ ἀπαισιοδόξου πνεύματος. Τρέφω ἀπόλυτον αἰσιοδοξίαν καὶ πίστιν εἰς τὸ ἀκλόνητον καὶ ἄριστον ἠθικὸν τῶν 'Αξ)κῶν καὶ ὁπλιτῶν τῶν Μονάδων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Πιστεύω εἰς τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα ὅπερ ἐκαλλιέργησα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτιἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ φανοῦν ἄξιοι τῶν παραδό-σεωντοῦ Σρρατοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους.

«Ὑποβάλλων τὰς ἀνωτέρω σκέψεις παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστη-θῆ1ε καὶ ἐκδώσητε τὰς ὑμετέρας διαταγάς».

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ πληροφοροῦμαι ὅτι ὑπεβλήθη εἰς τὸν Ταγματάρχην Παπαθανασιάδην, ὡς μελέτη τοῦ 'Επιτελείου καὶ μό-νον, τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. δηλώσαντος ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ πι-στῶς τὰς διαταγάς.

«Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον ὑπῆρξεν ἡ τελευταία προσπάθεια τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐπερχομένη θύελλα καὶ διατηρηθῇ ἡ μαχητικὴ ἱκανότης τῆς χώρας.

Ὄντως ἡ ἀνωτέρω προταθεῖσα χάραξις 'Αλιάκμων—Βενέτι-κος—Πίνδος εἶχε μελετηθῇ ἀπὸ διετίας.

Εἶχον κατὰ μέγα μέρος χαραχθῇ ἐπὶ ταύτης αἱ γραμμαὶ ἀνα-σχέσεως, ἀντιστάσεως καὶ τὰ **δάπεδα βολῆς τῶν αὐτομάτων ὅπλων.**

«Διῆκε κατὰ μῆκος ἐδάφους ὀρεινοῦ καὶ δασώδους, ἄριστα προσφερομένου εἰς τὰ ὀρεινῆς συνθέσεως τμήματα ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν τὴν τακτικὴν τοῦ Ἕλληνος μαχητοῦ».

«'Εκαλύπτετο ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ρευμάτων τοῦ 'Αλιάκμονος καὶ Βενέτικου καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ διαπερασθῇ ὑπὸ μηχανοκινήτων μέ-σων μόνον εἰς δύο κατευθύνσεις. Τὴν τῶν στενῶν τῆς Πόρτας, παρὰ τὰ Σέρβια καὶ τὴν τοῦ 'Ελευθοχωρίου, Νοτίως τῶν Γρεβενῶν. Αἱ δύο ὅμως αὗται διαβάσεις εἶχον προπαρασκευασθῇ διὰ τὴν ἀντιαρματι κὴν ἄμυναν. 'Απὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Τ. Σ. Δ.Μ. εἶχε διευθύνει τὰς σχετικὰς ἐργασίας ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους.

'Επὶ πλέον ἡ τοποθεσία αὕτη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καλυφθῇ διὰ 12 Μεραρχιῶν ἤτοι :

4 Μεραρχίαι τοῦ προπετάσματος καλύψεως, ὅπερ θὰ συνε-πτύσσετο ἐπ' αὐτῆς, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του.

5 Μεραρχίαι τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ

3 Μεραρχίαι τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεων 'Ηπείρου.

Δηλονότι ὑπῆρχον ἐπαρκῆ περιθώρια πρὸς ἐξασφάλισιν ἐπαρ-κοῦς πυκνότητος πυρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου μάχης, τοπικῶν ἐφεδρειῶν καὶ μιᾶς λίαν σημαντικῆς γενικῆς ἐφεδρείας.

'Επὶ πλέον, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἡ ἀπαγκίστρωσις τοῦ ἐν

'Αλβανία Στρατοῦ ἐκστρατείας, καὶ ἡ σύμπτυξίς του ἐπὶ τῆς νέας ταύτης τοποθεσίας, θὰ ἐπραγματοποιεῖτο οὐχὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ὡς ἐπεχειρήθη τοῦτο κατὰ τὸν 'Απρίλιον, ἀλλὰ κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Διοικήσεως, ἐν πλήρει τάξει ὡς προαποφασισμένος ἑλιγμός.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ὑπέβαλε τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφον τὴν 4ην Μαρτίου καὶ ἐζήτησε τὴν ἔκδοσιν τῶν διαταγῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου.

Αἱ διαταγαὶ αὗται ὄντως ἐξεδόθησαν τὴν 7ην Μαρτίου καὶ συνίσταντο—εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

'Απὸ τῆς ἀνωτέρω ἡμερομηνίας ἔπαυσεν ὑφιστάμενον τὸ Τ.Σ. Δ.Μ., ὑπὸ τήν μορφὴν ὑφ' ἣν εἶχε συγκροτηθῆ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1940.

'Ο Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. 'Αντιστράτηγος Πιτσίκας ἐτοποθετήθη ὡς Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Η., ὁ 'Επιτελάρχης τοῦ Τ.Σ. Συνταγματάρχης Γεωργούλης ἐτοποθετήθη ὡς Διοικητὴς Πεζικοῦ τῆς XVI Μεραρχίας, τὸ δὲ 'Επιτελεῖον τοῦ Τ.Σ.Η. διελύθη, τῶν ἀξιωματικῶν του τοποθετηθέντων εἰς ἄλλας 'Υπηρεσίας.» ("Εκθεσις Τ.Σ.Δ.Μ.).

"Ολα τὰ ἀνωτέρω ἐμφαίνουν τὰ ἑξῆς:

Παρέμβασις τῆς Γερμανίας εἰς τὸν πόλεμον ἐσήμαινε θάνατον 'Ελλάδος, διότι εἰσήγαγε τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο τῆς ἐπιθετικότητος, τὸ ὁποῖον ἐστερεῖτο ὁ 'Ιταλικὸς Στρατός.

'Η ἀνωτέρω λοιπὸν περιγραφὴ σημαίνει τὸ πῶς πεθαίνουν οἱ γενναῖοι.

"Οχι δηλ. μόνον ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῶν ὅπλων, ἀλλὰ προασπιζόμενοι καὶ καλύπτοντες τὸν κορμὸν τῆς χώρας των καὶ ἀγωνιζόμενοι μέχρι τελευταίας πνοῆς.

Δοθέντος δὲ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τὸν ὁποῖον ὑπέστησαν εἰς τὰ ὀρεινά μας ἐδάφη ὄχι μόνον τὰ 'Ιταλικὰ Τάνκς, ἀλλ' ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω καὶ τὰ Γερμανικὰ τοιαῦτα, δὲν εἶναι ποσῶς περίεργον τὸ ἀναφερόμενον ὅτι:

«Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ δυνηθῶμεν νὰ καλύψωμεν δι' ὁλόκληρον τὸ 1941 τὴν παλαιὰν 'Ελλάδα καὶ νὰ παραμένωμεν ὡς ὑπολογίσιμος στρατιωτικὸς παράγων ἐν τῇ Βαλκανικῇ. Καὶ ἐὰν θὰ ἦτο ὁλόκληρον τὸ 1941 ἢ τὸ μισό, αὐτὸ θὰ τὸ ἀπεδείκνυε τὸ μέλλον, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἀληθεύει εἶναι ὅτι τίποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐπεδιώχθη.

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἡ ἄποψις, τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰ δύο θέατρα ('Αλβανικὸν Βουλγαρικὸν) ἦτο:

«α) νὰ προσπαθήσωμεν νὰ διαφυλάξωμεν ἀμείωτον τὴν εἰς τὸ 'Αλβανικὸν θέατρον ὑπεροχήν μας, διαθέτοντες εἰς τοῦτο πᾶν ὅ,τι εἶναι δυνατόν,

β) νὰ διαφυλάξωμεν διὰ τὸ Βουλγαρικὸν θέατρον τὰς ἐντελῶς ἀπαραιτήτους μόνον δυνάμεις ἐπὶ σκοπῷ.

«—'Εὰν μὲν ἐπρόκειτο περὶ Βουλγαρίας μόνης, νὰ ἀναχαιτήσωμεν καὶ νὰ κρατήσωμεν τὴν Βουλγαρικὴν εἰσβολὴν (καλύπτοντες τὴν Θεσσαλονίκην καὶ εἰ δυνατὸν τὴν Καβάλλαν), ἀναμένοντες τὴν λύσιν ἐκ τῆς Τουρκικῆς ἐπεμβάσεως, βεβαίας θεωρουμένης.

—«'Εὰν δὲ ἐπρόκειτο περὶ Βουλγαρογερμανικῶν δυνάμεων ὡς καὶ μόνον Γερμανικῶν δυνάμεων, νὰ δώσωμεν μάχην τιμῆς τῶν ὅπλων ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐνοϊκωτέραν, ἀμφίβολον ὅμως περίπτωσιν (ἐπέμβασις τῶν Τούρκων) ἢ ἐνδεχομένην μεταβολὴν τῆς στάσεως τῆς Γιουγκοσλαυΐας, εἰς ἐνδεχομένην παράτασιν τοῦ ἀγῶνος, ἥτις θὰ ἐπέτρεπε προοδευτικῶς τὴν ἐνίσχυσίν μας.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων, ἀπὸ συμφώνου καὶ τῇ ἐγκρίσει πάντοτε τῆς Κυβερνήσεως, ἐγένετο ἑκάστοτε ἡ μείωσις τῶν δυνάμεων τοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ 'Αλβανικοῦ τοιούτου.

«'Απὸ τῶν ἀρχῶν 'Ιανουαρίου 1941, βάσει τῶν τότε πληροφοριῶν, ἡ περίπτωσις ἀντιμετωπίσεως καὶ τοῦ Γερμανικοῦ κινδύνου ἐμφανίζεται πιθανωτέρα.

Τὰ ὡς ἀνωτέρω δεδομένα τοῦ προβλήματος δὲν εἶχον μεταβληθῆ καὶ συνεπῶς αἱ ἀπόψεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἀπὸ συμφώνου μετὰ τῆς Κυβερνήσεως παραμένουσιν αἱ αὐταί.

Αἱ ἀπόψεις αὗται διωχετεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ 'Αρχιστρατήγου ἐπισκεφθέντος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰς Μ. Μονάδας τοῦ 'Αλβανικοῦ μετώπου (ἀρχὰς Φεβρουαρίου) ("Εκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Τοιουτοτρόπως ἡ ἰδία ἡγεσία ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου συνέταξε τὰ σχέδια ΙΒ καὶ ΙΒα τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς μόνην δικαιολογίαν ὅτι προσεπάθουν νὰ καλύψουν τοὐλάχιστον τὸν κορμὸν τῆς 'Ελλάδος, σήμερον ὁπότε ὁλόκληρος ὁ Στρατός μας εὑρίσκετο μακρὰν τοῦ κορμοῦ τῆς 'Ελλάδος καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς 'Αλβανίας, καταλήγει εἰς τὸ ὅτι ἀφοῦ **προσθέσωμεν καὶ πᾶν ὅτι εἶναι δυνατὸν ἀκόμη** θὰ ἐπεδιώκετο νὰ κρατήσωμεν τὴν ἔναντι τῶν 'Ιταλῶν ὑπεροχήν μας, ἡ ὁποία

ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο πάντως θὰ μᾶς ἀπέκοπτε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν κορμό της.

Καὶ τὴν ἐπίλοιπον Ἑλλάδα ποῖος θὰ τὴν ἐπροστάτευε ἐναντίον τοῦ νέου ἐπιδρομέως;

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι οἱ παραλογισμοὶ αὐτοὶ ἴσως νὰ ἐπέδρασαν εἰς πολλούς, ἐν τούτοις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ὑπῆρξαν καὶ οἱ συνετώτεροι, οἱ ὁποῖοι νὰ διατηρήσουν σοβαρὰς ἀντιρρήσεις πρὸς τοὺς συλλογισμοὺς αὐτούς, καὶ οὕτω ἤρχισεν ἡ πολιτικολογία εἰς τὸ Στράτευμα.

Συνεπῶς ὁ Πυρπολητὴς τῆς ἠρεμίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιστράτηγος, ἔστω καὶ ἂν ἐζητοῦσε κατόπιν τοὺς ὑπευθύνους, σύμφωνα μὲ τὰ μέχρι τοῦδε τοσάκις ἐπαναληφθέντα, ὁπότε αἱ εὐθῦναι ἐπερρίπτοντο εἰς ἀλλοτρίους ὤμους. Πάντως ἰδοὺ πῶς ἀπέβλεπε τὸ Γεν. Στρατηγεῖον εἰς τὸ ζήτημα τῆς συμπτύξεως.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ Φεβρουαρίου ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ἐξετάσεως, τὸ ζήτημα τῆς συμπτύξεως ἐμελετήθη **ἀπὸ καθαρῶς στρατιωτικῆς ἀπόψεως** λεπτομερέστερον ἐν τῷ Γενικῷ Στρατηγείῳ. Ὡς σκοπὸς τῆς συμπτύξεως ἐτίθετο πάντοτε νὰ ἀχθῶσιν αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀλβανικοῦ θεάτρου ἀξιόμαχοι ἐπὶ οἰκονομικῆς τινος γραμμῆς ἐπιτρεπούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀσφαλῆ περαιτέρω συγκράτησιν τῶν Ἰταλῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξοικονόμησιν δυνάμεων αἵτινες θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τῶν Γερμανῶν.

«Ὡς τοιαύτη οἰκονομικὴ γραμμὴ ἐκρίνετο (ἐκ δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς) ἡ γραμμὴ γενικῶς τῆς περιοχῆς τῶν συνόρων ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Μερτζάνι (ἔτι ἐσωτερικὴ ἡ τοιαύτη Καλαμᾶ—Ἐλαίας) καὶ εἶτα διὰ Σμόλικα (ἢ ἔτι νοτιώτερον δι' Ἀώου πρὸς Ὀρλιάκας ὄρος καὶ εἶτα Βενέτικος ποταμός, Ἀλιάκμων ποταμὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν του.

«Ἡ οἰκονομικωτέρα γραμμὴ ἐκρίνετο ἡ τοιαύτη ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ, ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ ὄρη, διὰ ΖΥΓΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ—ΟΡΛΙΑΚΑΣ ὄρος ΒΕΝΕΤΙΚΟΣ ποταμὸς ΑΛΙΑΚΜΩΝ ποταμὸς μέχρι τῶν ἐκβολῶν του (ἀφ' ἧς θὰ συνεπτύσσοντο καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου μεταφερόμεναι σιδηροδρομικῶς).

«Ἡ βαθυτάτη αὐτὴ σύμπτυξις καὶ ἁπλῶς ἀπὸ ἀπόψεως κινήσεως ἐξεταζομένη, παρουσίαζεν ἕνα σημαντικώτατον βέβαιον κίνδυνον ἐξαρθρώσεως τῶν μονάδων ἤδη καταπεπονημένων ἐκ τῆς τετραμήνου χειμερινῆς ἐκστρατείας. Σημειωτέον ὅτι ἀνακούφισις αὐτῶν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως αὐτοκινήτων δὲν ἦτο δυνατὴ ἐλλείψει διαθεσίμων τοιούτων. Ἵνα μειωθῇ κατά τι τὸ μειονέκτημα τοῦτο θὰ ἔδει ἡ σύμπτυξις αὐτὴ νὰ κλιμακωθῇ ἐν χρόνῳ.

Τὸ Συμπέρασμα τῆς μελέτης ταύτης κατεδείκνυε ὅτι ἀπὸ τε-

χνικῆς ἀπόψεως θὰ ἀπητεῖτο σημαντικὸς ἀριθμὸς ἡμερῶν (ἄνω τῶν 40) ὅστις καθ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν σύμπτυξιν τοῦ θεάτρου Ἠπείρου εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Ζυγοῦ θὰ ἔφθανε τὸ δίμηνον ὥστε ἡ ἐκκένωσις καὶ ἡ σύμπτυξις νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐν τάξει καὶ αἱ καταπονηθησόμεναι μονάδες νὰ ἐπανακτήσωσι βαθμόν τινα μαχητικότητος.

«Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἡμερῶν θὰ ηὐξάνετο κατὰ ἓν τουλάχιστον δεκαπενθήμερον ὥστε προωθουμένη ἐπαρκῶς ἡ ἐκκένωσις τοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου, νὰ εἶχε περατωθῇ αὕτη πρὶν ἢ διανοιγῇ ἀπειλητικὴ (ἐκ τῆς συμπτύξεως Τ. Σ. Δ. Μ.) ἡ κατεύθυνσις ΚΟΡΥΤΣΑ—ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

«Ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ παράγοντος ὑπῆρχε πάντοτε ὁ κίνδυνος νὰ σημειωθῇ κάμψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν μονάδων ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τότε 19 Ἑλληνικῶν Μερ)χιῶν αἱ 11 τοιαῦται προήρχοντο ἐκ τῶν ἐγκαταλειπομένων ἐδαφῶν (Ἤπειρος, Δυτικὴ Μακεδονία, Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία, Δυτ. Θράκη).

Ἡ κάμψις αὕτη τοῦ ἠθικοῦ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ σημειωθῇ προώρως, εἰς βάρος τῆς ἀσφαλείας καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ Θεάτρου.

Τό ἀπὸ καθαρᾶς στρατιωτικῆς ἀπόψεως συμπέρασμα ἦτο ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη τῆς συμπτύξεως παρουσίαζεν ἐλαχίστας μόνον πιθανότητας ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ δι' ὃν θὰ ἐγίνετο, τουτέστι τῆς ἐξοικονομήσεως ἀξίων λόγου ποσοτικῶς δυνάμεων ὥστε, χωρὶς νὰ διακυβευθῇ ἡ στερεότης τοῦ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν νέου μετώπου, νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐπαρκῶς καὶ τὸ νέον πρὸς τοὺς Γερμανοὺς μέτωπον». (Ἔκθεσις Γεν. Στρατηγ.).

Ἡ ἀπὸ καθαρᾶς, ὡς προελέχθη, δῆθεν στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἐξέτασις τοῦ ζητήματος χωλαίνει τὰ μέγιστα καὶ ἐσκεμμένως. Διότι ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ ὑποχωρήσωμεν μέχρι τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, συγκρίνει τοῦτο μὲ τὰς συμφυεῖς δυσχερείας μετακινήσεως εἰς Ἀμφιλοχίαν ἢ καὶ τὸ Ταίναρον ἀκόμη.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἄλλως τε γνώμην ἐπανέρχεται καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος εἰς τὸ βιβλίον του λέγων. (σελ. 254) :

«Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὅπως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει γερμανικῆς ἐπεμβάσεως, ἐξακολουθήσῃ ἡ κυρία Ἑλληνικὴ προσπάθεια νὰ ἐφαρμόζηται πάντοτε εἰς τὸ Ἀλβανικὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων, ἵνα ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν μέτωπον ἐπιχειρήσεων, ἐπιδιώξῃ νὰ διατηρήσῃ πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ νικητοῦ ἔναντι τῶν Ἰταλῶν».

Συνεπῶς Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἐπιτελεῖον συμφωνοῦν εἰς τὸ νὰ ἀφίσωμεν τὸν κορμὸν τῆς Ἑλλάδος νὰ καῇ, ἐπικυροῦντες ἕνα πρᾶγμα τελείως ἀποδεδειγμένον δηλ. τὴν ἔναντι τῶν Ἰταλῶν νίκην

μας, σύμφωνα μὲ τὸ ρητὸν «τῶν οἰκιῶν ὑμῶν ἐμπιπραμένων ὑμεῖς ἄδετε».

Ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη ἀπέδειξεν ὅτι παρ' ὅλον ὅτι ὁ στρατός μας δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς ἐνισχυθέντας Ἰταλοὺς (300 Τάγματα), ἐν τούτοις καὶ οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διαρρήξουν τὸ Ἰταλικὸν μέτωπον καὶ τοῦτο διότι δὲν ἠδύναντο νὰ καταβάλουν τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοθυσίαν.

Συνέπεια τῶν ἀνωτέρω θὰ ἦτο νὰ περιορίσωμεν τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ δυνάμεις, μὲ φροντίδα τοῦ νὰ προστατεύσωμεν τὸν κορμὸν τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπρότεινε τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς ΚΟΡΥΤΣΑΣ μὲ στρατεύματα ἰσχυρὰ καὶ ὄχι μὲ δύο νεοσυγκροτημένας Μεραρχίας.

Καὶ τοῦτο διότι θὰ ἦτο κωμικὸν νὰ νομίζωμεν ὅτι ἐξασφαλίζομεν τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν μὲ δύο μαζώματα Μερ)χιῶν, ἀντὶ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπαρχουσῶν αἱ ὁποῖαι ἦσαν σιδηραῖ τοιαῦται.

Ἀντὶ τούτου ἐπροτιμήσαμεν νὰ νεκρώσωμεν ὅλας τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ δυνάμεις, ὡς ἐὰν τὰ χωράφια τοῦ Πόγραδετς ἦσαν πολυτιμότερα ἀπὸ τὰ ἐδάφη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἀπίστευτος λοιπὸν αὐτὴ στρατιωτικὴ λύσις ἦτο ἀποκύημα τῶν σκέψεων τοῦ Γεν. Στρατηγείου καὶ ἡ ὁποία δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ νὰ παρασκευάζῃ ἀνοήτως τὴν διάλυσιν τοῦ Στρατοῦ μας, εὑρισκομένου μεταξὺ τῶν ἀπρακτούντων Ἰταλῶν καὶ τῶν ἐπιτιθεμένων Γερμανῶν.

ΑΙ ΕΝΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τὰ προπολεμικὰ Σχέδια ἐπιχειρήσεων ΙΒ καὶ ΙΒα μετὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰταλικοῦ Θεάτρου γραμμῆς ἀντιστάσεως, εἴτε τοῦ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ εἴτε τῆς παραμεθορίου τοιαύτης, εἰσερχόμενα εἰς τὸν ἀντίστοιχον προσδιορισμὸν τῆς γραμμῆς ἀντιστάσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου κατέληγον ἀμφότερα τόσον εἰς τὸ ΙΒ, ὅσον εἰς τὸ ΙΒα εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὠχυρωμένου Μακεδονικοῦ μετώπου, τοῦτο δὲ αὐτομάτως καὶ χωρὶς νὰ πολυεξετάζωμεν ἐὰν τὸ ὠχυρωμένον αὐτὸ μέτωπον ἐγκατεστάθη ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνταπεκρίνοντο εἴτε ὄχι εἰς τὰς σημερινὰς στρατηγικὰς συνθήκας.

Πράγματι τὰ ὠχυρωμένα συγκροτήματα εἴτε εἶναι περιφερειακὰ τοιαῦτα ὁπότε δύνανται νὰ ἀντιμετωπίσουν ἐπίθεσιν ἐξ οἱασδήποτε κατευθύνσεως, εἴτε παρουσιάζουν τὴν μορφὴν ὠχυρωμένου μετώπου ὁπότε ὁσονδήποτε μόνιμα καὶ πολυδάπανα καὶ ἂν εἶναι δὲν

δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ δὲν εἶναι πραγματικῶς ὠφέλιμα,παρὰ μόνον διὰ τὴν περίπτωσιν διὰ τὴν ὁποίαν ἀρχικῶς καὶ κατὰ βάσιν ἐσχεδιάσθησαν.

Τὸ τοιοῦτον εἶναι τόσον ἀληθές, ὡς εἶναι γνωστόν, διότι ἡ μὲν πανίσχυρος γραμμὴ Μαζινὼ εὐθὺς ὡς προσεβλήθη ἐξ ἄλλης ἀρχικῆς κατευθύνσεως ἔπεσεν σὰν νὰ ἦτο ἀπὸ καρτόνι, ἡ δὲ ὠχυρωμένη γραμμὴ ΡΙΒΙΕΡ ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας εὑρεθεῖσα κατὰ τὸ 1914 ἐξεκενώθη καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ὑπὸ τῶν Γάλλων, μηδὲ αὐτοῦ τοῦ Βερντὲν ἐξαιρουμένου.

Πράγματι, ἐπικειμένης τῆς ἀριστερώτερα προβλεπομένης μάχης τοῦ Μάρνη, ἐγκατελείφθη καὶ αὐτὸ τὸ ΒΕΡΝΤΕΝ τὸ ὁποῖον δὲν ἐπανωπλίσθη παρὰ μόνον ὅταν ἐτιμήθη μὲ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν, δηλαδὴ ἐκ τῆς κατευθύνσεως ἐκείνης πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας καὶ κατεσκευάσθη ἀρχικῶς.

Τούτων οὕτως ἐχόντων θὰ ἦτο ὅλως ἐπιβεβλημένον νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας κατελήφθη, ὠργανώθη καὶ ἐξεφύτρωσεν ἓν μέγα ὠχυρωμένον Μακεδονικὸν μέτωπον καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνον εἰσηγητικήν του ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ γράφων.

Τὸ ὅτι εἰς τὰς 'Ανατολικὰς ἐπαρχίας της ἡ 'Ελλὰς στερεῖται σπονδυλικῆς στήλης, τοῦτο εἶναι πασίγνωστον μυστικόν. Τῷ ὄντι αἱ περιοχαὶ αὗται λίαν ἀβαθεῖς, περιορίζουν εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν πάντα στρατιωτικὸν ἑλιγμὸν καίτοι ἡ παρακειμένη Βουλγαρία προηγεῖται τῆς ἐπιστρατεύσεως κατὰ 6—7 ἡμέρας.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ ἦτο λίαν ἐξυπηρετικὴ δι' ἀμφοτέρους ἡ πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν συνεννόησις καὶ συμμαχία, δοθέντος ὅτι τὰ πρὸς τὸν κοινὸν ἀντίπαλον σύνορα καὶ τῶν δύο Κρατῶν μας σχηματίζουν μίαν ὀρθὴν γωνίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἡ Βουλγαρία, καὶ συνεπῶς πᾶσα ἀπόπειρα τῆς τελευταίας ἐναντίον ἑκατέρου ἐξ ἡμῶν, παρέχει θανάσιμον πλευρὸν ἐκτεθειμένον εἰς τὰ πλήγματα τοῦ ἑτέρου συμμάχου.

Τούτου ὅμως μὴ ἐπιτευχθέντος, ὁ μεγαλοπράγμων ἐκεῖνος πολιτικὸς ὁ ὁποῖος διηύθυνε ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὰς τύχας τῆς 'Ελλάδος ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν μετὰ τῆς Τουρκίας σχέσεών μας, θέσας οὕτω τὰς βάσεις τῆς πολιτικῆς μετὰ τῆς Τουρκίας συνεννοήσεως, τὰς ὁποίας ἐπακολούθησαν διαπραγματεύσεις Στρατιωτικῆς συμμαχίας.

Δυστυχῶς ἡ ἐμπεριστατωθεῖσα πλέον στρατιωτικὴ συνδρομὴ νέων μας συμμάχων ἦτο τόσον ἀνεπαρκὴς καὶ βραδεῖα, ὥστε τὸ πρόβλημα νὰ παραμείνῃ ἄλυτον, ὁπότε ὁ ὑποφαινόμενος ('Αρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ.) ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν τότε Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ 'Αρχηγὸν τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἔγκρισίν του ἵνα προβλέψῃ πλέον τὴν ἀρχικήν μας σκγκέντρωσιν δυτικῶς τοῦ ΣΤΡΥΜΩΝΟΣ, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ διεθέτομεν χρήματα διὰ

μίαν στοιχειώδη ὀχύρωσιν τῶν συνόρων τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας.

Καὶ ὁ μὲν πατριωτικώτατος ἐκεῖνος Πρωθυπουργός, φρίττων πρὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ νὰ ἐμβάλωμεν εἰς νέους ἐνδεχομένους κινδύνους καὶ νέας περιπετείας τοὺς κατοίκους τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας, μοῦ ἀπήντησεν ἀμέσως καὶ μοῦ ἐτόνισεν αὐθωρεί.

«Πόσα λεπτὰ θέλεις καὶ πότε». Πάντως ὅμως εἶναι ὀρθότερον νὰ θέσωμεν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ τῶν πολιτικῶν 'Αρχηγῶν, ἵνα οὕτω τυγχάνῃ αὕτη τῆς κοινῆς ἐπιδοκιμασίας ὅλων τῶν κομμάτων. Κατόπιν τούτου ὁ 'Αρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. συνέταξεν εἰδικὴν ἔκθεσιν τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις ἐπέδωσεν εἰς τοὺς λοιποὺς πολιτικοὺς 'Αρχηγούς, τῆς ὁποίας τὸ Γενικὸν πνεῦμα ἐμφαίνεται ἀπὸ τὴν κάτωθι περικοπήν.

«Δοθέντος τῆς μικρᾶς ἀποδόσεως εἰς ἐφέδρους τῶν παραμεθορίων Μεραρχιῶν, οὐδὲν Σχέδιον 'Επιστρατεύσεως εἴτε τὸ 1930 εἴτε καὶ ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ παρ' ἡμῶν εἰσαχθὲν Σχέδιον τοῦ 1934, πολὺ δὲ μᾶλλον τὰ ἰσχύοντα φαντασιόπληκτα Σχέδια 'Επιχειρήσεων, κατὰ τὰ ὁποῖα αὐτὸς οὗτος ὁ χῶρος τῆς φιλίας συγκεντρώσεως θὰ ἔχῃ ἤδη προκαταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς τοὺς Νομοὺς Δράμας καὶ Κομοτινῆς.

»Κατόπιν δὲ τοῦ μεγίστου στρατηγικοῦ κέρδους τὸ ὁποῖον θὰ ἀπεκόμιζον οἱ Βούλγαροι, οἱ τελευταῖοι οὗτοι γνωρίζουν καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχουν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἔστω καὶ προσωρινόν.

»Διὰ τοὺς λόγους λοιπὸν τούτους καὶ πρὸ πάσης ὀχυρώσεως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας, ἡ ὁποία εἶναι ζήτημα δισεκατομμυρίων, ἐθεωρήσαμεν ἐπιβεβλημένον νὰ προβλέψωμεν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν ἐπείγοντος περὶ τὰ 200 ἑκατομμύρια διὰ τὴν ὀχύρωσιν τῆς προκαλύψεως τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διατεθοῦν ἀπαραιτήτως καὶ τὸ ταχύτερον, διότι ἡ ἑκατέρωθεν τῶν συνόρων τούτων κατάστασις, θὰ ἐξελιχθῇ κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τῆς ἐπιστρατεύσεως, τοιαύτη οἵαν τὴν ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω.

Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἐπαναλήψεως καὶ παρ' ἡμῶν τῆς Γαλλικῆς ὀχυρώσεως τῆς γραμμῆς Μαζινώ, ἀλλὰ καὶ ἐλαχίστη ἀνασκαφὴ τῆς γῆς καὶ μερικὰ μόνον μπετοναρισμένα πολυβολεῖα εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀναχαιτίσουν τὸν ἐχθρὸν καὶ μάλιστα τοιοῦτον μὴ διαθέτοντα ἰσχυρὸν βαρὺ πυρ)κόν, ὡς οἱ Βούλγαροι». ("Εκθεσις τοῦ 'Αρχηγοῦ τοῦ 'Επιτελείου Στρατηγοῦ Καθενιώτη πρὸς τοὺς πολιτικοὺς 'Αρχηγούς).

Τοιουτοτρόπως μακρὰν τοῦ νὰ παραδεχθῶμεν τὰς πολυδαπάνους ὑπογείους στοὰς τῆς μονίμου ὀχυρώσεως, χρησίμους ἴσως διὰ μίαν μακροχρόνιον ἄμυναν, ἐπροτείναμεν τὴν ἐνίσχυσιν ἀλληλοδιαδόχων διαδοχικῶν γραμμῶν, τοῦ ἀποφασισμένου ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν παρὰ τὰ σύνορα παραπλεύρων Μονάδων Προκαλύψεως. Τοῦ-

το δὲ μὲ ἐπαρκῆ μπετοναρισμένα ἐπιφανειακὰ πολυβολεῖα ἑκάστην καθὼς καὶ τὰ ἀπαραίτητα παρατηρητήρια, δηλαδὴ ἔργα παρουσιάζοντα τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἀντοχὴν μετὰ τῆς μονίμου ὀχυρώσεως, ἀλλὰ ἐπιφανειακά, καὶ συνεπῶς ἐπαρκῆ δι' ἐξυπηρέτησιν ὀλιγοχρονίου ἀμύνης, οἵαν καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀντιτάξωμεν μέχρις ἀποπερατώσεως τῆς πρὸς Βουλγαρίαν συγκεντρώσεώς μας, ὁπότε θὰ ἀνελαμβάνομεν τὴν ἐπίθεσιν.

Αἱ Μονάδες προκαλύψεως ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ, καταλαμβάνουσαι ἢ ἐγκαταλείπουσαι ἀνενδοιάστως, ἀναλόγως τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀγῶνος, τὰ μπετοναρισμένα αὐτὰ πολυβολεῖα, θὰ ἐκαρποῦντο τὴν ἀνεκτίμητον καὶ ἀνυπολόγιστον συνδρομήν των τοῦ νὰ θέτωσιν ὑπὸ ἀσφαλῆ σκέπην τὰ σπουδαιότερα ὄργανα πυρός των.

Τὸ τοιοῦτον ἄλλως τε ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἀκίνδυνον συμβολὴν τὴν παρεχομένην εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τῆς ὀχυρωτικῆς ΚΙΡΚΗΣ, τῆς ὁποίας τὸ τέλος εἶναι γνωστόν, ἐφ' ὅσον αὕτη εὑρεθῇ, εἴτε κατὰ τὴν τύχην εἴτε κατόπιν ἀγαθῆς προνοίας, εἰς τὴν ἐκ τῶν γενικῶν ἀπαιτήσεων τῆς μάχης ἐπιβαλλομένην κατεύθυνσιν ἐνεργείας, τῶν διαφόρων Μονάδων ἐκστρατείας.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς ἀπόψεως τῆς ὀχυρώσεως ἡ ἁπλῆ καὶ ἀκίνδυνος αὕτη ὀχύρωσις τῆς προκαλύψεως, ἐφαρμοσθεῖσα ὑφ' ἡμῶν τῶν ἰδίων εἰς τὸ ὑψίπεδον τῆς Κοζάνης, ἐξωγκώθη καὶ κατωλίσθησε προκειμένου διὰ τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν εἰς Μονίμως ὠχυρωμένον μέτωπον.

Τὸ τοιοῦτον ἀπερρόφησε καὶ ἀπεστράγγισε καὶ τὴν παραμικροτέραν σχετικὴν πίστωσιν, καὶ οἰκονομικὴν ἰκμάδα, καὶ τοῦτο πρὸς ζημίαν ὄχι μόνον τῶν λοιπῶν μετώπων ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσιαστικῆς πρωτευούσης τῆς Ἑλλάδος δηλ. τῆς Θεσ)νίκης, πρὸς κάλυψιν τῆς ὁποίας δὲν ἀπέμενε πλέον οὐδὲ ὀβολός.

Ὅλα τ' ἀνωτέρω σημαίνουν ὅτι εἶναι τελείως ἀπαράδεκτον τὸ νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐγκαταστάσεως μιᾶς Μονίμου Ὀχυρώσεως δαπανῶντες ἀφειδῶς ξένα χρήματα καὶ δὴ τοῦ Ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης, χωρὶς νὰ εἴμεθα τελείως προαποφασισμένοι διὰ τὸ ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ διαθέσωμεν εἰς αὐτά, διότι μία ὀχύρωσις δὲν τελειώνει διὰ **πραξικοπήματος**, τοῦ κράτους ἀρνουμένου τελικῶς νὰ γεμίζῃ ἕνα ἀστείρευτον Καιάδαν ἀμφιβόλου χρησιμότητος ἐνῷ τόσαι ἄλλαι ἐπείγουσαι στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι εἶναι ἀνοικταί.

Ἀντὶ τούτου, ἀντὶ τῶν 200 ἑκατ. τὰ ὁποῖα ὑπελόγισα ἐγὼ διὰ τὴν Ὀχύρωσιν, ἐδαπανήθησαν 1. 1)2 δισεκατομμύριον καὶ τοῦτο χωρὶς νὰ τελειώσουν τὰ ἔργα.

Καὶ τοῦτο διότι χωρὶς νὰ κάμωμεν οὔτε ἕνα δοκιμαστικὸν πολυβολεῖον, καθ' ὃν χρόνον ἐν Γαλλίᾳ ἐγένοντο ἐπανειλημμέναι δοκι-

μαί ἐπί μίαν πενταετίαν μὲ πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ λόγου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, φρουρός οὗτος ἀκοίμητος, τοῦ Ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἀνεχόμενος τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς Νόμου καταργοῦντος τοὺς ἀλληλοϋπερκειμένους ἐλέγχους καὶ αὐτῶν τῶν συνήθων Στρατιωτικῶν κατασκευῶν παρέδωσεν τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τεχνικὰς Ἑταιρίας, χωρὶς οὐδεμίαν δέσμευσιν, αἱ ὁποῖαι φυσικὰ ἔκαμαν ἔναρξιν ἀπὸ τὰ πλέον προσοδοφόρα κομμάτια ὅπως εἶναι αἱ ἐκσκαφαί.

Καὶ ἐνῷ ὁ ὑπέρτατος Νόμος στὴν Ὀχυρωτικὴ εἶναι τὸ νὰ ἀποπερατοῦνται τμηματικῶς χρησιμοποιήσιμα τὰ ἑκάστοτε ἀναλαμβανόμενα ἔργα, καὶ τοῦτο διότι δὲν ξέρουμε πότε θὰ μεσολαβήσῃ τὸ πραξικόπημα περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμε ἀνωτέρω, κατήντησε εἰς τὸ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἀτελείωτα πηγάδια εἰς ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν ἔργα καὶ κατόπιν ἐγεμίζομε ἕνα ἕνα πηγάδι.

Τελείως δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὰς σεβαστὰς πάντοτε ἀνάγκας τῶν ἐργοληπτῶν, πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον ἀντέκειτο τελείως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ὀχυρωτικῆς.

Καὶ οὕτω αἱ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἐδαπανῶντο ἀσυλλογίστως μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ἦλθε τὸ τσεκοῦρι τῶν γερμανῶν στὸ κεφάλι μας, ἐνῷ ἐκ παραλλήλου ἐκάναμε καυγᾶ ἐὰν τὸ τάδε τάνκς εἶναι ἀκριβώτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ ἐὰν τὸ τάδε ἀντιαεροπορικὸ μᾶς συμφέρει περισσότερο ἢ ὄχι, διὰ τὰ ὁποῖα ἄλλωστε δὲν ἀπέμεινεν οὔτε πεντάρα.

Τὰ ἀνωτέρω παρ' ὅλον ὅτι γράφονται διὰ δευτέραν ἤδη φορὰν ὡς προλεχθέντα εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ κυρίως ἱστορικοῦ, ὥστε νὰ μὴ ξανα εἰσέλθῃ πλέον εἰς τὴν ὀχληρὰν ἔρευναν τῶν δαπανῶν ἑνὸς ἐνδόξου ἔργου, ἐν τούτοις εἰς τὸ νεώτερον σχετικῶς βιβλίον τοῦ κ. Παπάγου, ἐπαινοῦντος φυσικὰ τὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του γενομένην ἐγκατάστασιν, συναντῶμεν τὴν ἀκόλουθον ἔννοιαν :

Ἐν τέλει δὲ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐφαρμοσθὲν σύστημα διατηρήσεως τῆς μυστικότητος, οἱ Γερμανοὶ ἐδήλωσαν ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν εἶχον ἐπιτύχει πληροφορίας ἐπὶ τῶν ὀχυρῶν μας.

Ἐντύπωσιν ἐπίσης ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Γερμανοὺς τὸ λίαν περιωρισμένον τῆς δαπάνης ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν γενομένην ἐργασίαν. Ὁ Συν)χης Στράϋμπερ εἶπεν ὅτι δι' αὐτὸν ἀποτελεῖ αἴνιγμα τὸ πῶς μὲ τόσα ὀλίγα μέσα, καὶ μὲ τὰς ὑπαρξάσας πάσης φύσεως δυσχερείας ἐπετεύχθη εἰς σχετικῶς βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἡ γενομένη ὀχύρωσις».

Καὶ οὕτω πῶς πλὴν τῶν ἄλλων ἐπιπολαιοτήτων, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς περαιτέρω, γίνεται σύγκρισις πρὸς τὸν χρόνον κατασκευῆς τῆς γραμμῆς Σίγφριδ ἡ ὁποία προτοῦ πληροφορηθῶμεν πότε ἤρχισε, ἐμάθαμε συγχρόνως ὅτι ἐτελείωσε καὶ δὴ εἰς τὸ διάστημα ἑνὸς χει-

μῶνος, ὅπως ἄλλως τε ἐνθυμοῦνται ὅλοι οἱ ἀναγνῶστι. Δοθέντοας ὅμως ὅτι:

α) Η στρατιωτική Ἱστορία δὲν γράφεται πρὸς διασκέδασιν.

β) Ὅτι θὰ ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς ἐλαφρὰς ὀχυρώσεις διότι τὰ βόρεια σύνορά μας ἐκτάσεως 1500 χιλμ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξασφαλισθῶσιν ὄχι μὲ τοὺς 80.000 στρατὸ ποὺ ἑτοιμάζομεν, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ βόμβας τοῦ ἀτόμου, ἡ ὁποία καὶ πάλιν εἶναι ἄχρηστος εἰς τὰ ἰδικά μας χαραδρωμένα ἐδάφη,

γ) Καὶ ὅτι ὅλα εἶναι δυνατὸν νὰ τροποποιηθοῦν πλὴν τῶν μονίμων ὀχυρῶν τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν περισσοτέρας δαπάνας διὰ τὴν καταστροφὴν παρὰ διὰ τὴν κατασκευήν των.

Τότε εὐθὺς ὡς ἡσυχάσουμε θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μία ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία νὰ ἐξετάσῃ τὰ τρία διάφορα εἴδη ὀχυρώσεων τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήσαμεν

α) τὴν ὀχύρωσιν τῆς Ἠπείρου μὲ δύο ἑκατομμύρια.

β) τὴν ὀχύρωσιν τῆς Κοζάνης μὲ εἴκοσι ἑκατομμύρια.

γ) τὴν ὀχύρωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας 1 1)2 δισεκατομ. ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ νεώτεραι ὀχυρώσεις δὲν γίνονται πλέον εἰς τὰς κορφοῦλες ὅπως ἄλλοτε ἀλλ' εἰς τὰ βάθη τῶν κοιλάδων, καὶ ὅτι τὰ ὀχυρὰ εἶναι τυφλὰ πρὸς τὰ ἐμπρὸς χρησιμοποιοῦντα μόνον τὴν πλαγιοφύλαξιν τῶν παρακειμένων ἔργων, καὶ αἱ πολυόροφοι κατασκευαὶ εἶναι χρήσιμοι ἐφ' ὅσον καταλήγουν εἰς ἰσοπέδωσιν, ἄλλως εἶναι ἐπιβλαβεῖς.

Πάντως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν θὰ ἔθετον ὑπ' ὄψιν τὸ ἑξῆς σημείωμα τοῦ Γραφείου ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν Φρουρίου Θεσσαλονίκης, διὰ κατασκευὴν ἔργων ἀντοχῆς τῶν 220, ἀκριβῶς δηλ. ὡς τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου Θεσσαλονίκης.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΑΜΥΝΗΣ

Δ)σις Ἐκκαθαρίσεως Λογ)σμῶν

Φρουρίου Θεσσαλονίκης

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τῶν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Φρουρίου Θεσσαλονίκης γενομένων ἐργασιῶν ὀχυρώσεως (κατασκευὴ κυρίων ἔργων ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος ἀντοχῆς τῶν 220) ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου περιοχῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1939.

Ι. ΠΙΝΑΞ

Ἐκτελεσθέντα ἔργα (ἐπὶ τῆς Ἀλβανικῆς μεθορίου ἀπὸ ὄρος Ἀλεβίτσα ὑ. 1585 μέχρι ὄρος ΜάλιΜάδι ὑ. 1035) δυνάμει τῆς ὑπ' ἀρ.

Α. Π. 9406)10861)9)8)39 Δι)γῆς Δ. Φ. Θεσσαλονίκης καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 71661)17-7-39 Διαταγῆς Υ. Σ. (Γ. Ε.Σ.)

Αὔξ. 'Αρ.	Πολυβολεῖα			Παρατηρητήρια	'Αντιαρματικά	Κατασκευασθέντες ὄγκοι καὶ καταναλωθέντα ὑλικά			Δαπάνη εἰς δρχ. πληρωθεῖσα διὰ τὴν ἐκτέλ.
	ἁπλᾶ	διπλᾶ	τριπλᾶ			σκυροδ. μ3.	Σιδηροῦς ὁπλ. τόν.	Τσιμέντο τόν.	
1	20	4	1	3	2	2900	235 1.645.000	1300 2.340.000	5.900.000 1.645.000 2.340.000 9.885.000

(περίπου ἀξία τσιμέντου τον. 1800 δρχ.
» » σιδήρου » 7000 »)

II. ΠΙΝΑΞ

'Εκτελεσθέντα ἔργα ἐπὶ τῆς 'Αλβανικῆς μεθορίου περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς—Βατοχωρίου—Λαιμοῦ—ΙΧ Συνοριακοῦ.Τομέως) δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 9401)10852)8)8)39 Δ)γῆς Δ. Φ. Θεσσαλονίκης καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. Α. Π. 71661)17)7)39 Δ)γῆς Υ.Σ. (Γ.Ε. Στρατοῦ).

Αὔξ. 'Αρ.	Πολυβολεῖα			Παρατηρητήρια	'Αντιαρματικά	Κατασκευασθέντες ὄγκοι καὶ καταναλωθέντα ὑλικά			Δαπάνη εἰς δρχ. πληρωθεῖσα διὰ τὴν ἐκτέλ.
	ἁπλᾶ	διπλᾶ	τριπλᾶ			σκυροδ. μ3	Σιδηροῦς ὁπλ. τόν.	Τσιμέντο τόν.	
1	—	15	—	2	1	2000	185 1.295.000	825 1.405.000	2.815.000 1.295.000 1.405.000 5.515.000

(περίπου ἀξία τσιμέντου τόν. 1800 δρχ.
» » σιδήρου » 7000 »

'Εν 'Αθήναις τῇ 26 Νοεμβρίου 1943
Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ (Τ.Σ.) ὑπογραφὴ δυσανάγνωστος

Καὶ ἡ μὲν ἐγκαιροτάτη τότε ἐπιμονή μου μὲ ἔστειλε νὰ πάω περίπατο 7 χρόνια προτοῦ νὰ μὲ πάρη τὸ ὅριον ἡλικίας. Πάντως οἱ διαχειρισθέντες ἐπιτελικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς πληροφορήσουν τὸ πῶς 50 στόμια κατασκευαζόμενα ἀπὸ ἄνδρας τοῦ μηχανικοῦ ἐντὸς τριμηνίας ἐστοίχισαν μόνον 15 ἑκατομμύρια, ἐνῶ τὰ 500 (ὅπως εἶναι τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου Θεσσαλονίκης) ἐστοίχισαν δέκα φορὲς περισσότερο δηλ. 1,500,000,000ἐνῷ ἐὰν ἐγίνετο ἀπὸ ἄνδρας τοῦ Μηχανικοῦ θὰ μᾶς ἐστοίχιζαν μόνον 150 ἑκατομμ. δηλαδὴ εἰς ὅσα εἶχον ὑπολογισθῇ ἀρχικῶς.

Τοῦτο μὲ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς προστασίαντῶν γενναίων ἐκείνων προμαχητῶν μας, οἱ ὁποῖοι ἀπεθανάτισαν τὴν ἄμυναν τῶν ὀχυρῶν μας

δοθέντος ὅτι ἡ ἀντοχὴ τοῦ καλύπτοντος αὐτὰ τσιμέντου ἦτο ἡ ἰδία δηλ. εἰς πυροβόλα τῶν 220 χιλ.

Ἐφ' ὅσον ὅμως δὲν γίνεται οὐδεὶς τοιοῦτος ἔλεγχος, οἱ ἐπιτελικῶς ὑπεύθυνοι διὰ τὰς ἄνω κατασκευὰς πρέπει νὰ ἔχουν πολὺ περιωρισμένην τὴν γλῶσσαν των.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀπὸ Βορρᾶ Βουλγαρικοῦ κινδύνου, δι' ὃν καὶ κατεσκευάσθη τὸ ὠχυρωμένον Μακεδονικὸν μέτωπον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1939 ὁπότε αἱ δυνάμεις τοῦ ἄξονος ἤρχισαν ἀνακατευόμεναι εἰς τὴν Βαλκανικήν, ἡ τύχη τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἀντιμετωπίζοντος μόνον τὸν ἀπὸ Βορρᾶ κίνδυνον κατέστη λίαν προβληματική.

Διότι εἴτε ἡ Ἰταλία,ὡς ἄλλωστε καὶ ἀνέμενε τὸ Γεν.Στρατηγεῖον, θὰ κατηυθύνετο διὰ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, εἴτε ἡ Γερμανία διερχομένη διὰ Βουλγαρίας καὶ τὸν διάδρομον τοῦ Ἀξιοῦ θὰ ἔπληττε τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον ἐκ τοῦ ἐλευθέρου χώρου τῶν νώτων.

Καὶ τοῦτο διότι σὰν ἀρχάριοι ἀγράμματοι οὔτε ἡ ὀχύρωσις τοῦ Ντόβα Τεπέ, οὔτε ἡ ὀχύρωσις τῶν Κρουσίων δὲν εἶχε κἄν ἀρχίσει εἰσέτι, παρ' ὅλον ὅτι τοῦτο εἶχε προβλεφθῆ εἰς τὸ Ἀρχικὸν Σχέδιον, ὡς ἀμυντικὴ ἐπικαμπή.

Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἀντελήφθη ταχέως ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Συνταγματάρχης Στεργιόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ τὴν ἐσπευσμένην ὀχύρωσιν τῶν Κρουσίων καὶ τοῦ διαδρόμου Ἀξιοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπιφανειακὰ πολυβολεῖα θὰ ἀπαιτοῦσε ὀλίγους τινὰς μῆνας.

Τοῦτο δὲ ἐπὶ τοσοῦτον περισσότερον καθ' ὅσον τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικὸν καὶ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν χρημάτων ἦτο ἐλεύθερον (700 ἑκατομμύρια διετέθησαν διὰ τὰς δύο χρήσεις τοῦ 39 καὶ 40 ὁπότε ὑπῆρχε διάστημα νὰ μεσολαβήσῃ τὸ περίφημο πραξικόπημα, διὰ τοῦ ὁποίου σταματοῦν στὴ μέση, τὰ κατόπιν ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος κρινόμενα ὡς μὴ ἐπείγοντα ὀχυρωματικὰ ἔργα.

Καὶ οὕτω πως ὅλα τὰ ὑλικὰ ὑπῆρχον στὴ Θεσσαλονίκη πρὸς κάλυψιν τοῦ διαδρόμου Ἀξιοῦ καὶ τῶν Κρουσίων μὲ ἐπιφανειακὰ πολυβολεῖα, ὡς δηλαδὴ συνέβη καὶ περὶ τὴν Κοζάνην.

Ἀντὶ τούτου μόλις καὶ μετὰ βίας ἤρχισεν ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Στεριόπουλον ἡ ὑποδειχθεῖσα ὀχύρωσις, τῶν ἐπιλοίπων πιστώσεων διατεθεισῶν εἰς τὸν καιάδα τῶν ἐργοληπτικῶν ἑταιριῶν.

Καὶ οὕτω πως ἡ Θεσσαλονίκη, κυρία πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἔμεινε πανταχόθεν ἐλευθέρα καὶ ἀνοικτή, ἡ δὲ κατάληψις αὐτῆς ἀπετέλεσεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ζήτημα περιπάτου διὰ τοὺς Γερμανούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ κλειδίου πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ ἐπιλοίπου Μακεδονικοῦ μετώπου.

Η ΠΕΝΤΑΜΗΝΟΣ ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΑΛΥΨΙΝ ΤΟΥ ΔΙΑΔΡΟΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

-- 'Ανεξαρτήτως τῶν μελετῶν καὶ προτάσεων τῶν διαφόρων ὑφισταμένων, τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διὰ τῶν ἀπὸ 16 Νοεμβρίου ὁδηγιῶν του πρὸς τὸ ΤΣΔΜ, ἔθεσε τὰς ὑγιεστέρας τῶν βάσεων καὶ προσηνατόλισε τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κάτωθι τελείως ἀξιολόγου κατευθύνσεως.

«'Αναγκαστικῶς θὰ περιορίσωμεν τὰς διὰ τὴν ζώνην ταύτην ἐπιδιώξεις μας, ἀποβλέποντες πλέον μόνον εἰς τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τῆς Θεσσαλονίκης, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς Καβάλλας, ὡς τοῦτο καθωρίσθη διὰ τῆς Α.Π' 13233)8-11-40 διαταγῆς.

»'Η κάλυψις αὕτη τῆς Θεσσαλονίκης δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ εἴτε ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Μενοικίου ὄρους—ΠΑΓΓΑΙΟΥ ὄρους, εἴτε ἔτι δυτικώτερον, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Στρυμῶνος Ποταμοῦ, ἰδίως ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη ἀποφράξεως καὶ τῆς κοιλάδος ΑΞΙΟΥ ποταμοῦ.

»Διὰ πάσας τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις τὰ ὀχυρὰ δὲν θὰ ἐγκαταλειφθῶσιν, ἀλλ'ἔστω καὶ κυκλούμενα θὰ ἀγωνισθῶσι μέχρις ἐσχάτων». (Διαταγὴ Γενικοῦ Στρατηγείου).

'Ιδοὺ τὸ πραξικόπημα τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης θὰ ἔθετε πέρας εἰς τὸ 'Ωχυρωμένον Μέτωπο, σταματῶντας ὀλόρθα τὰ σφυριὰ ἐκεῖ ὅπου εὑρέθησαν πλέον εἰς τὰς 14 Νοεμβρίου, διότι θὰ παρέσυρε ἄνδρας τε καὶ χρήματα (ἔμεναν ἀκόμη 400 ἑκατομ. διὰ τὸ ἔτος αὐτὸ) πρὸς τὸν μόνον καὶ κυρίαρχον πλέον σκοπὸν πάσης ὀχυρώσεως δηλαδὴ τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλονίκης.

'Η ἀνωτέρω διαταγὴ θὰ ἀπετέλει μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας ἀποφάσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἐὰν τὸ μὲν τελευταῖον τοῦτο ἐδείκνυε καὶ τὴν στοιχειωδεστέραν φροντίδα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης ἡ δὲ Στρατιὰ 'Ανατ. Μακεδονίας πρὸς ἣν ἀπηυθύνετο ἔπραττε τὸ αὐτό.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ ἔργου αὐτοῦ δὲν θὰ ἐχρειάζοντο παρὰ τρεῖς μῆνες καὶ 3 ὁμάδες ἀπὸ 3—4 ἀξιωματικούς, δηλαδὴ τὴν διάλυσιν ἑνὸς ἀπὸ τὰ συνεργεῖα τοῦ ὠχυρωμένου μετώπου.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἡ τελευταία ρανὶς τοῦ αἵματος τοῦ Ταμείου 'Εθνικῆς 'Αμύνης, ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὸν ἴδιο Κορβανᾶ, ἐπιβαρύνουσα εἰς ἀπίστευτον βαθμὸν διατάσσοντας καὶ διατασσομένους.

Διότι μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς διαταγῆς ταύτης δὲν χωροῦν πλέον αἱ ἄσκοποι καὶ θεωρητικαὶ συζητήσεις ἐὰν ἔπρεπε νὰ γίνῃ Μόνιμος 'Οχύρωσις ἢ ἁπλῆ ὀχύρωσις Προκαλύψεως, οὔτε ὑποκριτι-

καὶ ἱερεμιάδες τοῦ ποῖος εἶχε δίκαιον ἢ ἄδικον πρὸ πέντε ἐτῶν, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐλεγχθῇ τὸ τί δὲν ἔγινε στὰ πέντε χρόνια, ἀλλὰ τὸ τί μποροῦσε νὰ γίνῃ στοὺς πέντε μῆνας.

Ἄνδρες ὑπάρχουν ἐν ἀφθονίᾳ ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἐξοικονομουμένων μονάδων, τὰ ἔμπεδα Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης βρωμοῦν κυριολεκτικῶς ἀπὸ Ἄνδρας. Χρήματα τὰ πετᾶμε ἀπὸ τὰ παράθυρα διότι 400 ὁλόκληρα ἑκατομμύρια διετέθησαν δι' ἀποπεράτωσιν ἀχρήστων πλέον ἔργων τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ τὰ ἀμυνθῶμεν μόνον διὰ τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων.

Ὑλικὰ ὀχυρωτικά, αἱ ἀποθῆκαι Θεσ)νίκης στενάζουν ὑπὸ τὸν ὄγκον των. Προσωπικὸν τεχνικόν, πέντε χρόνια τώρα ἐργάζεται καὶ τελειοποιεῖται ὁδηγούμενον ἀπὸ τὸν μεγαλείτερον δάσκαλον, ἀπὸ τὴν πρᾶξιν.

Τί πρόκειται νὰ γίνῃ ; μία μεγάλη ἀντιαρματικὴ τάφρος **μελετηθεῖσα καὶ πασσαλωθεῖσα,** καὶ μία ζώνη ἐπιφανειακῶν πολυβολείων διατεταγμένων πεσσοειδῶς εἰς ἀρκετὰς κατὰ βάθος σειρὰς ἐντὸς τοῦ διαδρόμου τοῦ ΑΞΙΟΥ. Δοθέντος ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν πολυβολείων τούτων διαστήματα ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου σχεδὸν ἐκείνου ἐδάφους δύνανται νὰ εἶναι περὶ τὰ 1000 μ., ὁ ἀριθμὸς τῶν πολυβολείων δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰ 100.

Θὰ ἐγεννᾶτο τὸ ζήτημα ποῦ θὰ εὑρίσκαμε τὸν ὁπλισμόν, δοθέντος ὅτι καὶ ὁ νῦν ὑπάρχων εἰς τὸ ὠχυρωμένον μέτωπον, ἐσκυλεύθη διὰ νὰ ἀποσταλῇ εἰς Ἀλβανίαν. Ναὶ ἀλλὰ ὅταν στὰ μέσα Ἰανουαρίου ἦλθεν ὁ Οὐέϊβελ στὴν Ἀθήνα καὶ μᾶς ἐπρότεινε ἀντὶ τῶν 9 Μεραρχιῶν δύο πτωχὰ ἀντιαρματικὰ Συντάγματα ἀγωνιζόμενος νὰ προσαρμόσῃ τὰς ἐπὶ τῆς ὑδρογείου ὑποχρεώσεις τῆς Ἀγγλικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὰς ἰδικάς μας ἀξιώσεις καὶ ἀπαιτήσεις, θὰ ἐλέγαμε ὅτι δὲν θέλομε οὔτε ἕναν Ἐγγλέζο, ἀλλὰ ζητοῦμε ἕνα μεταγωγικὸ ἀεροπλάνο τὸ ὁποῖον νὰ μεταφέρῃ εἴτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο εἴτε δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ, τόσα πολυβόλα, τόσα ἀντιαρματικὰ ὅπλα κλπ. Δὲν εἶχε ἡ Ἀγγλία διαθέσιμα μετὰ τριετῆ προπαρασκευήν ; τότε ἂς μὴ θέλῃ νὰ εἶναι κοσμοκράτωρ.

Πόσον καιρὸ ἤθελε αὐτὴ ἡ Ἱστορία : δὲν θὰ τὸ συγκρίνωμεν μὲ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Ἠπείρου ὅπου ὁ Κατσιμῆτρος καὶ ὁ Μαυρογιάννης ἔσκαβαν τὸ χῶμα μὲ τὰ νύχια των διαθέτοντες μόνον δύο ἑκατομμύρια ὡς ἐὰν ταῦτα νὰ προήρχοντο ἀπὸ τὸ πρῶτο πολεμικὸν δάνειον τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐκείνη ἡ ὀχύρωσις ἀνάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς Ντάπιας τοῦ Μακρῆ τοῦ Μεσολογγίου.

Θὰ τὸ συγκρίνωμεν λοιπὸν μὲ τὸ ὅ,τι ἔκαμαν τὰ Ἐπιτελεῖα τοῦ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς τὸ ὑψίπεδον τῆς Κοζάνης, ὅπου 50 ἔργα ἀντοχῆς σὲ 220, ἔγιναν ἀπὸ δύο ἀποσπάσματα Μηχανικοῦ ἐξ 150 ἀνδρῶν ἕκαστον, ἐντὸς 2, 1)2 μηνῶν καὶ μόνον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν προκειμένῳ δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά, μία σειρὰ ὁλόκληρος ἐπι-

τελῶν ἀπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου μέχρι Στρατιᾶς θὰ πρέπει νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους, καὶ ὄχι νὰ ζητοῦν νὰ γίνουν ὅλοι Στρατηγοί, διότι τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἐπανελήφθη ποτὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΑΙ ΣΥΝΝΕΝΟΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΓΛΟΥΣ

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Οὐέϊβελ προσετέθη καὶ ἕτερον στοιχεῖον σχετικὸν μὲ τὰς ἄνω συνεννοήσεις τὰς ὁποίας θὰ παρακολουθήσωμεν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκθέσεως τοῦ Οὐέϊβελ, συγκρίνοντες ταύτας μὲ τὰς ἄλλας πληροφορίας.

«Τὰ μέσα Ἰανουαρίου, ἐνῷ αἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Τομπροὺκ συνεχίζοντο ἀκόμη, διετάχθην ἀπὸ τὸ Πολεμικὸν Συμβούλιον νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ προσφέρω εἰς τοὺς Ἕλληνας τεθωρακισμένα στρατεύματα, πυρ)κὸν ἐκστρατείας, ἀντιαρματικὸν πυρ)κὸν καὶ ἀντιαεροπορικὸν πυρ)κὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δυνάμεών των διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἐναντίον πιθανῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως.

Εὑρισκόμην εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ 13 μέχρι τῆς 17ης Ἰανουαρίου καὶ εἶχα σειρὰν συνεργασιῶν μὲ τὸν Ἕλληνα Πρωθυπουργὸν Μεταξᾶν καὶ τὸν Ἀρχιστράτηγον Παπᾶγον. Κατόπιν τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν ἡ Ἀγγλικὴ προσφορὰ ἀπεκρούσθη κυρίως μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ ἀπόβασις μεγαλειτέρων Ἀγγλικῶν δυνάμεων ἐν Ἑλλάδι θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν Γερμανικὴν ἐπίθεσιν χωρὶς νὰ εἶναι ἐπαρκῶς ἰσχυρὰ ὥστε νὰ τὴν συγκρατήσῃ.»

Αἱ συνεννοήσεις αὗται ἔγιναν ζῶντος εἰσέτι τοῦ Μεταξᾶ ὁ ὁποῖος διαβλέπων τὴν συνεχῆ αὔξησιν τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Γεν. Στρατηγείου τοῦ νὰ σταματήσῃ περαιτέρω τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις (6 Ἰανουαρίου), ἐπεχείρησε νὰ σφυγμομετρήσῃ τὰς πραγματικὰς διαθέσεις τῶν Βρεττανῶν, διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν εἰς τὴν Ἀνατολ. Μακεδονίαν ἑνὸς ἀπαραβιάστου Ἑλληνοαγγλικοῦ μετώπου παρομοίου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἴχομεν ἐγκαταστήσῃ κατὰ τὸν πρῶτον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον.

Τοιουτοτρόπως μετὰ τὰς ἀρχικὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ περὶ τῆς πίστεώς μας εἰς τὴν συμμαχίαν, ἔδωσε τὸν λόγον εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἀνέπτυξε τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας περὶ τῆς δυνάμεως τῶν εἰς Ρουμανίαν εὑρισκομένων εἰσέτι Γερμανῶν ἀνέπτυξεν ὅτι θὰ μᾶς χρειασθοῦν 3 Σώματα Στρατοῦ δηλ. 9 Ἀγγλικαὶ Μεραρχίαι.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει βάσις τῶν κοινῶν ἐπιχειρήσεων θὰ ἐγίνετο ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ Μακεδονία, καὶ οὕτω ἤνοιγαν αἱ ὡραιότεραι ἐλπίδες διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐκστρατείας. Ἐν συνεχείᾳ μάλιστα ἐξετέθησαν καὶ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀπεβιβάζοντο αἱ

Μεραρχίαι αὗται εἰς τοὺς λιμένας Θεσσαλονίκης, Καβάλλας καὶ Ἐλευθερῶν.

Δυστυχῶς ἡ ἀδυναμία τῶν Βρεττανῶν μετὰ τὴν τριετῆ πολεμικὴν προπαρασκευὴν ἦτο ἀπελπιστική.

Ἐκεῖ ποὺ ἐμαθαίναμεν ἡμεῖς ὅτι ἔβραζεν ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ Ἀγγλικὰ στρατεύματα, ἐν τῇ πραγματικότητι ἀπεδεικνύετο ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ὀλίγων Μεραρχιῶν καὶ εἰδικῶς.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Ἔρημον. Μία Μεραρχία Θωρακισμένη καὶ ἡ 6η Αὐστραλιανή.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μία Μεραρχία θωρακισμένη καὶ μία Νεοζηλανδικὴ Μεραρχία ὑπὸ σχηματισμόν, καὶ μία ὁμὰς πολιτικῆς Ταξιαρχίας.

Εἰς τὴν Παλαιστίνην Δύο Αὐστραλιαναὶ Μεραρχίαι.

Εἰς τὴν Ἐρυθραίαν δύο εἰδικαὶ Μεραρχίαι.

Εἰς Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν δύο Ἀφρικανικαὶ Μεραρχίαι ἕτοιμαι νὰ δράσουν πρὸς Κισμαγιάν.

Δηλαδὴ ἀπὸ Παλαιστίνης μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς ὑπῆρχον 10 τὸ ὅλον Μεραρχίαι, ἐξ ὧν αἱ δύο τεθωρακισμέναι δηλαδὴ οἱ μισὲς ἀκριβῶς ἀπὸ ὅσας εἶχε παρατάξῃ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς μετὰ τὰς πρώτας ἓξ ἡμέρας ἐπιστρατεύσεως.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὰ σήμερον λαμβάνοντα χώραν, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσωμεν περαιτέρω ὡς ἀποδεικνύοντα ποίαν ἀξίαν ἔχει ἡ βαθμιαία αὔξησις τῶν ἐπιστρατευομένων Μονάδων, μὲ τὰς ὁποίας ἐὰν σήμερον ἔχωμεν 8 Μεραρχίας τοῦ χρόνου θὰ ἔχωμε 12, καὶ ὄχι ἡ ταυτόχρονος Γενικὴ Ἐπιστράτευσις. Κατόπιν τούτου ὁ Στρατηγὸς Οὐέϊβελ μᾶς ἐπρότεινε τὴν παροχὴν ἀρίστων τεθωρακισμένων Στρατευμάτων, ἑνὸς Συν)τος Πυροβολικοῦ, ἑνὸς μικτοῦ ἀντιαρματικοῦ καὶ ἀντιαεροπορικοῦ Συντάγματος καὶ 60—65 ἅρματα. Δηλαδὴ τὸ ὅλον ἐπρόκειτο περὶ δύο Ἀγγλικῶν Συνταγμάτων.

Τούτου καθορισθέντος φαντάζεταί τις τὴν ψυχρολουσίαν τῶν Ἀθηνῶν. οἱ ὁποῖοι ἐπερίμεναν τὴν σωτηρίαν των ἐξ Αἰγύπτου καὶ εὑρῆκαν τὴν ἀπόγνωσιν, ἐφ᾽ ᾧ φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἄγγλων, ἔπεσε στὸ κρεββάτι διὰ νὰ μὴ ξανασηκωθῇ ποτέ.

Κατόπιν τούτου ἄριστα ἔπραξεν ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν μὴ δεχθεῖσα τὴν προσφορὰν ἐφ᾽ ὅσον τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα δὲν μᾶς προεκάλουν εἰσερχόμενα εἰς τὴν Βουλγαρίαν, διότι αὕτη ἦτο τόσον ἀνεπαρκής, ὥστε δὲν θὰ ἔκαμνε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ τέλος τοῦ πολέμου κατὰ 2—3 μῆνες.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ διάδοχος τοῦ Στρατηγοῦ Μεταξᾶ ἐν τῇ πρωθυπουργίᾳ μακαρίτης Κορυζῆς, ἀπέστειλε κατὰ τὴν 8ην Φεβρουαρίου πρὸς τοὺς Ἄγγλους καὶ ἐπεζήτει ἐπανάληψιν τῶν διαπραγμα-

τεύσεων καὶ ἐκ νέου διαπίστωσιν τοῦ τί ἠδύναντο νὰ μᾶς παρέξουν οἱ Ἄγγλοι.

Πρὸς τοῦτο κατὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου ἀφίχθησαν εἰς Ἀθήνας ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἤντεν, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου κ. Ντὶλ καὶ διάφοροι ἄλλοι Στρατηγοὶ συγκεντρωθέντες κατὰ τὴν 22αν τὸ βράδυ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τατοΐου.

Ὅταν λοιπὸν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου οὗτος ἀνέπτυξεν ὅτι μὲ τὴν Γιουγκοσλαυΐαν οὐδετέραν καὶ μὴ ἐπιτρέπουσαν τὴν διέλευσιν Γερμανικῶν στρατευμάτων, ἡ ἄμυνα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος εἰς δύο τοποθεσίας, τῆς τοῦ Νέστου δηλ. καὶ τοῦ Βερμίου θὰ ἦτο ἀπαράδεκτος. Κατόπιν τούτου αἱ ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεις θὰ μετεφέροντο εἰς τὴν τοποθεσίαν Καϊμακτσαλὰν—Βέρμιον—Ὄλυμπος, τῶν δυνάμεων τῶν ὀχυρῶν παραμενουσῶν εἰς τὰς θέσεις των διὰ νὰ δώσουν τὸν γνωστὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῶν ὅπλων παντὸς ὠχυρωμένου ἐδάφους.

Ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔμειναν ἀπολύτως σύμφωνοι καὶ οἱ Ἄγγλοι, τοῦ κ. Ἤντεν ἀναλαβόντος νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἐν Βελιγραδίῳ Ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐπὶ τῶν συγχρόνων διαθέσεων τῆς Σερβίας. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐν ἀδημονίᾳ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης πλειστάκις ἠρώτησε τὸν ἐν Ἀθήναις παραμένοντα Στρατηγὸν Χέϊμπουτ ἐὰν ἦλθεν ἡ ἀναμενομένη ἀπάντησις.

Διαβάζοντας κανεὶς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Παπάγου εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν συναντᾶ ἁπτὴν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ νὰ εὑρίσκῃ ἀξιοπρεπέστερον νὰ ἀναβάλῃ τὰς ὁριστικὰς ἀποφάσεις μέχρι συμπληρώσεως ἑνὸς ἀναποφεύκτου, δηλ. τῆς ἀποφάσεως τῆς Γιουγκοσλαυΐας. Ἐφ' ᾧ ἄλλωστε πλειστάκις ἐτονίσαμεν ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Γεν. Στρατηγείου προσωμοίαζον μᾶλλον πρὸς Διπλωματικὴν Βίβλον μὲ διάφορες νότες, καὶ κόντρα νότες παρὰ πρὸς Στρατιωτικὴν Ἱστορίαν. Τοιουτοτρόπως ἀναφέρει :

«Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καταφαίνεται πόσον ἀπὸ τὴν τηρηθησομένην πολιτικὴν στάσιν τῆς Γιουγκοσλαυΐας ἐξηρτᾶτο ἡ ἐκλογὴ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως καὶ ἡ ἐν γένει διάταξις καὶ χρησιμοποίησις τῶν Ἑλληνοβρεττανικῶν δυνάμεων ἐν περιπτώσει Γερμανικῆς ἐπιθέσεως».

Ἢ καὶ ἔτι περαιτέρω. «Τὰ ἀνωτέρω ἀποδεικνύουσι διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν πόσοτ εἰς τοὺς πολέμους συνασπισμῶν αἱ πολιτικαὶ ἀπόψεις ἀντιτίθενται πολλάκις εἰς στρατηγικὰς ἀπόψεις, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ρροέχουνσιν αὐτῶν».

Τὰ ἀνωτέρω ὅμως λέγονται Ἑλληνιστὶ Κολοκύνθια παρ' ὅλην τὴν διπλωματικὴν ὀξυδέρκειαν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως. Διότι ἡ Γιουγκοσλαυΐα εἴτε φιλικὴ εἴτε ἐχθρικὴ εἴτε οὐδετέρα θὰ ἐπεθύμει τὸ νὰ κρατοῦμε ἐλεύθερο τὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης μας, διὰ νὰ δύναται νὰ διεξαγάγῃ τὸν παντοειδῆ ἐφοδιασμόν της, τῆς Θεσσαλο-

νίκης λέγει ἡ ὁποία ἦτο «πνεύμων» τῆς Γιουγκοσλαυΐας καὶ ἡ κυριωτέρα βάσις τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προμηθειῶν της».

Δοθέντος ὅμως ὅτι ὁ διάδρομος τῆς Θεσσαλονίκης εἶχε παραμείνη δυστυχῶς πανταχόθεν ἀνοικτὸς καὶ ἐλεύθερος, εἶναι προφανὲς ὅτι πᾶσα ἔναρξις τῆς συμπτύξεως καὶ συσπειρώσεως περὶ τὴν Θεσσαλονίκην γενομένη ἐν τῷ πνεύματι μεταφορᾶς μεμακρυσμένων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἄλλωστε παρεδόθησαν ἀσκόπως εἰς τὸν ἐχθρὸν (15 περίπου Τάγματα) θὰ ἐπέδρων εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῆς γείτονος, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν αὕτη ἔβγαινεν ὑπὲρ ἡμῶν ἢ ὄχι.

Δοθέντος δὲ κατόπιν τῶν ὅσων εἴπομεν προηγουμένως εἰς τὰ περὶ ὀχυρώσεως ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη παρέμεινεν ἐντελῶς ἐλευθέρα καὶ ἀνοικτὴ πανταχόθεν, εἶναι προφανὲς ὅτι πᾶσα ἐνίσχυσις τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως, ἤτοι πᾶσα μεταφορὰ στρατευμάτων ἀπὸ τοῦ Νέστου καὶ τῆς Θράκης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἀπετέλει τὰ 9)10 ο)ο τῆς ὅλης συμπτύξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ εἶναι συμπαθεστάτη εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν.

Τέλος ὅταν οἱ Ἄγγλοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Ἄγκυραν εἰς τὰς 2 Μαρτίου, καὶ ἐζήτησαν τὸ ποῦ εὑρίσκετο ἡ μεταφορὰ ἐκείνη τῶν στρατευμάτων, ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος ἀπήντησεν ὅτι αὕτη ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ γίνῃ διότι ἀπὸ τῆς προηγουμένης οἱ Γερμανοὶ εἶχον εἰσέλθῃ πλέον εἰς Βουλγαρίαν, καὶ συνεπῶς ἡ μετακίνησις ἡ ὁποία θὰ ἀπήτει εἴκοσι ἡμέρας, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μὴν ἔχῃ τελειώσῃ ἐν τῷ μεταξύ.

Τοῦτο εἶναι ἀνακριβέστατο διότι κάθε τάγμα ἀπὸ 10 περίπου τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ μεταφερθοῦν, θὰ ἦτο καθ' ἑκάστην ἐπὶ τοσοῦτον χρησιμότερον ἐφ' ὅσον τοῦτο θὰ προσήγγιζε περισσότερον πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀντὶ τοῦ νὰ στέκωνται εἰς ἀπόστασιν 300 ἢ 200 χιλιομ. καὶ νὰ τὴν ἀγναντεύουν. Οἱ Ἐγγλέζοι ὅμως δὲν ἔσπρωχναν τὴ συζήτηση διότι δὲν ἤξευραν ποῦ μποροῦσε νὰ καταλήξῃ.

Τέλος μετὰ δύο ἡμέρας ἤτοι τὴν 4ην Μαρτίου ἐπανελήφθη ἡ αὐτὴ σύσκεψις παριστάμενου καὶ τοῦ Βασιλέως, ὁπότε μετὰ ἀπώλειαν δέκα ὁλοκλήρων ἡμερῶν ὁ δυστροπῶν Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος ἀνακρούων πρύμναν παρεδέχθη εὐτυχῶς νὰ μεταφερθοῦν ἡ XII Μεραρχία Θράκης (6 τάγματα), ἡ ὁποία ὁμοῦ μὲ τὴν XXην θὰ ἀπετέλουν τὸ τμῆμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ πραγματικὴ ἀπόφασις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου δὲν κατέληγεν εἰς τὴν ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης τοποθεσίας ἄμυναν, ἀλλὰ τοὐναντίον εἰς περίεργον τακτικὴν ἀπόφασιν ἐξαρτωμένην φυσικὰ ἀπὸ διπλωματικὰ αἴτια καὶ ἐκ τῆς ἐνδεχομένης στάσεως τῆς Γιουγκοσλαυΐας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον περιγράφεται ὡς ἑξῆς ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

«Ἀποφασισθείσης τότε τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἑλλάδος διὰ βρεττανικῶν δυνάμεων (ἡ πρώτη δόσις θὰ ἀνήρχετο εἰς δύο Μεραρ-

χίας Πεζικοῦ καὶ μίαν τεθωρακισμένην Ταξιαρχίαν, ἡ δὲ μεταφορά-των θὰ ἐκλιμακοῦτο κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ 'Απρίλιον) ἐθεωρήθη σκόπιμον λόγῳ τῆς βραδύτητος ἀφίξεώς των ὅπως αὗται συγκεντρωθῶσιν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Βερμίου ὑπὸ τὴν κάλυψιν 'Ελληνικῶν δυνάμεων ἐξασφαλιζουσῶν τὴν ἀνωτέρω τοποθεσίαν.

'Ως τοιαῦται δυνάμεις διετέθησαν, ἡ εἰς περιοχὴν Λαρίσης σχηματιζομένη 19 Μηχανοκίνητος Μεραρχία, ἡ εἰς περιοχὴν Φλωρίνης συγκροτουμένη 20η Μεραρχία Πεζικοῦ, καὶ ἡ ἐκ Δυτ. Θράκης XII Μεραρχία ἥτις ἀκυρωθείσης τῆς διαθέσεώς της εἰς τὸ Τ.Σ.Δ,Μ. μετεφέρθη εἰς Βέρροιαν.

Διὰ τὴν διοίκησιν τῶν τριῶν τούτων 'Ελληνικῶν Μεραρχιῶν συνεκροτήθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8903)3)41 διαταγῆς τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς Κεντρικῆς Μακεδονίας (Τ.Σ.Κ.Μ.) ὑπὸ τὸν 'Αντ)γον Κωτούλαν, διοικητὴν τοῦ Τ. Σ, Θ. καταργηθέντος. Εἰς τὸ Τ. Σ. Κ. Μ. ἐδόθη ὡς ἀποστολὴ (Α.Π.843)7)3)41 δια)γή), ἡ κάλυψις τοῦ Κορμοῦ τῆς Βορείας 'Ελλάδος ἐπὶ τῆς Γεν.Γραμμῆς Καϊμακτσαλὰν— Βέρμιον—'Αλιάκμων, μὲ προσπάθειαν τὴν ἀπόφραξιν τῶν κατευθύνσεων "Εδεσσα—Κέλη—Κοζάνη—Αἰκατερίνη. Βάσει τῆς ἐντολῆς ταύτης ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου 10ημέρου τοῦ Μαρτίου ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας τοῦ Βερμίου.

'Υπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας αἱ ἔναντι τῶν Γερμανῶν ἀνταχθησόμεναι δυνάμεις μας ἐκλιμακώθησαν ἐπὶ δύο τοποθεσιῶν (ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ὠχυρωμένης τοιαύτης ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς τοῦ Βερμίου. 'Η πρώτη τούτων συμπαρομαρτουσῶν καὶ τῶν κατὰ βάθος καταστροφῶν (ἀπορ. 917)12)3)41 διαταγή) θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἀντιπάλου, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς δευτέρας τοιαύτης, ἥτις ἐνισχυομένη ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὑπὸ Βρεττανικῶν δυνάμεων παρουσίαζε στοιχεῖα μείζονος διαρκείας. Διὰ τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς ἐξόδου τῆς Γιουγκοσλαυΐας εἰς τὸν πόλεμον, τότε αἱ δυνάμεις τῆς δευτέρας τοποθεσίας θὰ ἐνίσχυον τὴν πρώτην τοποθεσίαν.

"Αφεριμ ! ! ὅπως θὰ ἔλεγαν καὶ οἱ Τοῦρκοι, διότι αἱ 'Ελληνικαὶ Μεραρχίαι θὰ ἔπαιζαν σᾶν τόπι μεταξὺ τῆς τοποθεσίας τοῦ Βερμίου καὶ τῆς ὠχυρωμένης τοιαύτης πρὸς πλήρη ἐπικράτησιν τῆς διπλωματικῆς ὀξυδερκείας τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Πάντως φαίνεται ὅτι ἦτο προτιμότερον ὥστε τὰ ἓξ Τάγματα τῆς XII Μερ)χίας καὶ ἄλλα 15 περίπου Τάγμ., τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν ἀσκόπως εἰς τὸν ἐχθρόν, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, νὰ συνεπτύσσοντο ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν "Αγγλων δηλ. εἰς τὰς 5 Μαρτίου πρὸς τὸν ἐγκαταλελειμμένον καὶ προδοτικὸν διάδρομον τοῦ ἀξιοῦ, ὅπου εἴτε θὰ ἔκλειναν τὸν διάδρομον αὐτόν, εἴτε θὰ ἐπερνοῦσαν ἕνα βράδυ τὸν 'Αξιόν, εὑρισκόμενα οὕτω εἰς τὴν ζώνην τῆς τοποθεσίας Βερμίου.

Καὶ ταῦτα μὲν σχετικῶς μὲ τὰς πρὸς τοὺς "Αγγλους συνεννοήσεις.

Η ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΝ

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἂς ἴδωμεν τὸ πῶς ἀπέβλεπον πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συμπτύξεως καὶ ἄλλοι στρατιωτικοὶ παράγοντες μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότερος ἦτο ὁ τότε Συν)χης Στεργιόπουλος τοποθετημένος ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ὡς ἐπιτελάρχης τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν Ἀνατολ. Μακεδονίας καὶ συνεπῶς κατέχων τελείως τὸ ζήτημα, ἡ ἔκθεσις τοῦ ὁποίου λέγει τὰ ἑξῆς :

«Ὁ ὑποφαινόμενος Ἀρχιστράτηγος κατόπιν κοινῆς ἀποφάσεως μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἐπιτελείου τῆς Ἀνατολῆς προτίθεται ἐν περιπτώσει ἐπεμβάσεως τῆς Γερμανίας εἰς Μακεδονίαν, νὰ δεχθῇ τὴν μάχην κατὰ τῶν ἡνωμένων πλέον Ἰταλογερμανικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοποθεσίας δυτικῶς τοῦ Ἀξιοῦ, συγκεντρῶν ἐπ' αὐτῆς τόσον τὰς δυνάμεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὅσον ἀναλόγως καὶ τὰς τοιαύτας τῆς Ἀλβανίας.

»Ἐξυπακούεται ὅτι τὰ ὀχυρὰ θὰ ἀγωνισθῶσιν μέχρις ἐσχάτων. Μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν σᾶς ἐκάλεσα, ἵνα ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ στρατηγείου μὲ τὸν Συν)χην Κανελλόπουλον, καὶ μὲ ἐπιτελεῖς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος τῶν Ἄγγλων, μετὰ τῶν ὁποίων θὰ σᾶς θέσω εἰς ἐπαφὴν ἀμέσως, ἀναχωρήσητε αὔριο διὰ τὴν Δυτ. Μακεδονίαν, καὶ ἀναγνωρίσητε ἐπὶ τόπου καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἄγγλων Ἀξιωματικῶν τὴν προσφερομένην καλλιτέραν τοποθεσίαν διὰ τὴν ἄμυνάν μας.

Ὡς δυνάμεις διὰ τὴν πλαισίωσιν τῆς τοποθεσίας, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψει.

—Τὸ Ἀγγλικὸν ἐκστρατευτικὸν Σῶμα, οὗτινος ὅμως κλιμάκιον μάχης θὰ βραδύνῃ νὰ φθάσῃ τό σύνολον ὅμως τοῦ Σώματος θὰ ἔχῃ συγκεντρωθῇ ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Τὰς δυνάμεις τῆς Στρατιᾶς Ἀνατ. Μακεδονίας.

Τὴν 20ὴν Μεραρχίαν καὶ τὴν Μηχανοκίνητον τοιαύτην.

«Εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ κ. Ἀρχιστρατήγου, ἀνέφερα ὅτι ἡ Ο. Μεραρχιῶν τὴν λύσιν ταύτην ἀπὸ καιροῦ θεωρεῖ ὡς μόνην ἐνδεικνυομένην, ἐφ' ὅσον θὰ ἤθελέ τις ὁ ἀναλαμβανόμενος νέος ἀγὼν νὰ διεξαχθῇ ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας, προσφέρων ἐν ταὐτῷ ὅλας τὰς δυνατότητας τῆς συνεχείας τούτου καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς παλαιᾶς ἔτι Ἑλλάδος.

Ἐπέμεινα ὅμως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως δοθῇ ἀμέσως ἡ διαταγὴ τῆς συμπτύξεως τῶν δυνάμεων τῆς Ἀν. Μακεδονίας καὶ Θράκης, διαδοχικῶς πάντοτε καὶ τοῦτο ἵνα προλάβωσιν νὰ μεταγγισθῶσιν αὗται Δ. Ἀξιοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἄρξηται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἄμεσος ὀργάνωσις τῆς ἐκλεγησομένης τοποθεσίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Ὀχυρά, ταῦτα θὰ παραμείνωσιν ἀγωνιζόμενα μέχρις ἐσχάτων.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁ κ. Ἀρχιστράτηγος μοὶ ἀπήντησε : Βλέπει καὶ αὐτὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας συμπτύξεως Δ. τοῦ Ἀξιοῦ.

Οὐχ' ἧττον θὰ ἀναμένῃ ἀκόμη ἐπὶ δύο ἡμέρας τὴν ἀπάντησιν τῶν Σέρβων ἐπὶ σχετικοῦ διαβήματος, μεθ' ὃ θὰ διατάξῃ σχετικῶς καθ' ὅσον ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἀν. Μακεδονίας ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἐπέδρα δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν Σέρβων.

Ἄλλωστε ἀναμένω καὶ τὰ πορίσματα τῆς διαταχθείσης μελέτης ἐν τῷ Στρατηγείῳ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς διατροφῆς τῆς Στρατιᾶς, μετὰ τὴν σύμπτυξίν της ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου, καὶ ἧς μελέτης τὰ πρῶτα στοιχεῖα φέρουσι τὸν ἀνεφοδιασμὸν ὡς ἀπραγματοποίητον.

Εἰς ὑπόδειξίν μου ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν αἱ δυνάμεις Θράκης καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἐν ἀναμονῇ τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως, **νὰ συγκεντρωθῶσιν ὡς εἰς θέσιν ἀναμονῆς, ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ ἢ καὶ Βορείως Θεσσαλονίκης** μοὶ ἀπήντησεν **ὅτι δὲν ἐδέχετο τὴν λύσιν ταύτην.**

»Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαμειφθέντων παρουσιάσθην εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἄγγλον Στρατηγὸν καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του καὶ τὴν ἑπομένην ἀνεχώρησα μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὴν Δ. Μακεδονίαν.

»Ἡ ἀναγνώρισις ἐπερατώθη τὸ ταχύτερον δυνατόν, καὶ ἐπιστρέψας τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τῶν Ἀπόκρεω, ὑπέβαλον μετὰ τοῦ Συν)χου Κανελλοπούλου τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν ἐγγράφως.

»Συμφώνως μὲ ταύτην ἐπροτείνετο, διὰ τὰς δυνάμεις τῆς Μακεδονίας ὡς τοποθεσίας ἀμύνης ἡ Γενική γραμμή:

—Νοτίως ἐκβολῶν Ἀλιάκμονος—Βέρμιον—Καϊμακτσαλάν.

»Ἐνπεριπτώσει ὅμως ἀπειλῆς ἐκ τῆς κατευθύνσεως Μοναστηρίου ἡ γενικὴ γραμμή.

—Βορείως Αἰκατερίνης—Ἀλιάκμων—Στενὰ Πόρτας... ἢ Ὄλυμπος—Ἀλιάκμων—Στενὰ Πόρτας...

»Ἀφιχθεὶς ὅμως εἰς Ἀθήνας καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, λαμβάνω γνῶσιν ὅτι ἀπὸ τῆς προτεραίας οἱ Γερμανοὶ ἤρξαντο διαβαίνοντες τὸν Δούναβιν δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων, καὶ ὅτι κατόπιν τούτου ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισεν ὅπως αἱ δυνάμεις τῆς Ἀν. Μακεδονίας παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των, καὶ ὁ Γερμανικὸς Στρατὸς ν' ἀντιμετωπισθῇ ἐπὶ ὠχυρωμένης γραμμῆς τῶν συνόρων ἀπὸ τοῦ τριεθνοῦς μέχρι τοῦ Νέστου.» (Ἔκθεσις Στεργιοπούλου).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ Συνταγματάρχης Στεργιόπουλος προσπαθῶν νὰ διασώσῃ τὴν βάσιν τοῦ ζητήματος, δηλ. τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλονίκης, προτείνει ἵνα αἱ ὑποχωροῦσαι δυνάμεις συσπειρωθῶσι περὶ αὐτήν. Εἰς τοῦτο ὅμως ὁ τέως Ἀρχιστράτη-

γος ἀντέταξε μίαν ἐπίμονον ἄρνησιν, τὴν ὁποίαν μόνον ἐχθρικὸς ἐγκέφαλος, ἐπιθυμῶν νὰ παραμείνῃ ἡ Θεσσαλονίκη ἀπροστάτευτα θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν συλλάβῃ καὶ νὰ τὴν ἐπιχειρήσῃ.

Ἐκ παραλλήλου, ἐνῶ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἤχθη πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν λῆψιν μιᾶς γενναίας ἀποφάσεως, τελικῶς κατέληξεν, ὡς ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς ὀργανισμοί, νὰ ἀφίσουν τὰ τάγματα ὡς ἔχουν, ἐμπιστευόμενον τὴν κάλυψιν τοῦ ἀπειλουμένου κορμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο ἀρτισυστάτους Μεραρχίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν περιμαζεύματα τέως Συνοριακῶν Τομέων, ἀντὶ τῶν 20 σιδηρῶν Μεραρχιῶν Ἀλβανικοῦ Μετώπου αἱ ὁποῖαι προορίζονται εἰς ἀναπόφευκτον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωσίαν.

Τοῦτο δὲ εἰς περίοδον διαβάσεως τοῦ Δουνάβεως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀφορμὴ ἀστραπιαίας συμπτύξεως πάσης πλεονάζούσης ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεως!!!

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐκλυδωνίζετο διὰ τὴν προτίμησιν δύο ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἄφιξις τῶν Ἄγγλων θὰ ἦτο λίαν βραδεῖα, τὸ φυσικώτερον θὰ ἦτο νὰ γίνωμεν ἡμεῖς ἰσχυρότεροι προβαίνοντες οὕτω εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεώςμας. Ἡ γνώμη δὲ περὶ συμπληρώσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως δὲν τίθεται ἐν τῇ παρούσῃ ὡς ἀσφαλὴς ἐκ τῶν ὑστέρων κριτικὴ ἀλλὰ ἐτέθη τότε αὐτὴ ὑπ'ὄψει τοῦ Γεν. Στρατηγείου, διὰ τῆς ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου προσωπικῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀντιστρατήγου Μπακοπούλου ὅστις κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς παραμονῆς τῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς Ὠχυρωμένης Τοποθεσίας ἠτήσατο ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἐνίσχυσίν του διὰ τῶν ἀπαραιτήτων δυνάμεων προτείνας τὰ κάτωθι:

«Γεννᾶται ἤδη ζήτημα τίνι τρόπῳ θὰ ἐξευρεθῶσιν αἱ ἐπὶ πλέον ἀπαιτούμεναι δυνάμεις ἀπὸ τὰς ἤδη διατιθεμένας ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Α.Μ.

»Δὲν δύναμαι νὰ γνωρίζω ἂν ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας τοῦ Ἀλβανικοῦ Μετώπου εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξεύρεσις τῶν δυνάμεων τούτων. Νομίζω ὅμως ὅτι θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἡ λῆψις οἱωνδήποτε μέτρων ἔστω καὶ ριζικῶν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

«Ὡς πρὸς τὸ ἔμψυχον ὑλικόν, Ἐπέκτασις τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ ἰδία εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα.

Ὁπλισμόν. Ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο δυνατὸν ἐκ λαφύρων ἢ προμηθείας ἐκ τῶν συμμάχων Ἄγγλων καὶ ἐξ Ἀμερικῆς, ἐὰν ὁ χρόνος τὸ ἐπιτρέψῃ.

Στελέχη. Ἔστω ἐξ ἐφέδρων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν μελλόντων νὰ ἀποφοιτήσωσι μετὰ ἕνα περίπου μῆνα ἐκ τῶν ἐνταῦθα λειτουργούντων Οὐλαμῶν τῶν ἐφέδρων ἀνερχομένων εἰς 2000 περίπου ὅλων τῶν ὅπλων προκειμένου περὶ κατωτέρων. Τοῦτο δὲν θὰ ἐπέδρα σοβαρῶς ἐπὶ τῆς μαχητικῆς ἀξίας τῶν τμημάτων, δεδομένου ὅτι ἡ ἀποστολή των κυρίως θὰ εἶναι ἄμυνα, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν κύριον ρόλον θὰ

παίξῃ τὸ ἠθικόν, ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μαχητῶν..

«Δυνάμεις θὰ ἦτο ἐπίσης δυνατὸν νὰ ἐξοικονομηθοῦν καὶ ἐκ τῆς Δυτικῆς Θράκης. Αἱ ἐκεῖ ὑπάρχουσαι δυνάμεις ὑπολογίζονται εἰς 13 Τάγματα μὲ δύναμιν πολυβόλων περὶ τὰ 180, δύο Πυρ)χίαι, Ὅλμοι, Μηχανικὸν καὶ λοιποὶ σχηματισμοί.

»Ὅσον ἀφορᾷ τῶν ἐκ τριῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Πυροβολαρχίας δύναμιν ἣν ὑποχρεούμεθα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὸ προγεφύρωμα Πυθίου, θιγέντος τοῦ ζητήματος τούτου πρὸ τριμήνου μετὰ τουρκικῆς ἐπιτροπῆς, τὰ μέλη της ἐφάνησαν μὴ ἀποκρούοντες τὴν ἄποψιν ἵνα ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη δύναμις ἢ τοὐλάχιστον τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπωφελέστερον ἀλλαχοῦ.

»Τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας ἤρχισεν ἡ ἀποστολὴ ἐξ Ἀθηνῶν ὄχι μόνον αὐτομάτων ὅπλων καὶ ὅλμων προερχομένων ἐκ λαφύρων ἀλλὰ καὶ ἀριθμοῦ τινὸς πυροβόλων καὶ ἰδίως πεδινῶν προοριζομένων ὡς ἀντιαρματικῶν» (Ἔκθεσις Μπακοπούλου).

Καὶ τὰ μὲν Ἰταλικὰ λάφυρα περισυλλεγέντα ἕνα πρὸς ἕνα μέσα στὴς χαράδρες, τὰ εὑρῆκαν οἱ ἐπανερχόμενοι Ἰταλοὶ χάρις εἰς τὴν ἀνικανότητα τοῦ ἰδικοῦ μας Στρατηγείου εἰς σωροὺς ὅπλων συγκεντρωμένων καὶ ἐναποθηκευμένων εἰς περιοχὴν Σούκας (Β΄ Σ. Στρατοῦ, καὶ χωρίον ΦΛΟΚΙ (Γ΄ Σ. Στρατοῦ).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἐπιστρατεύσεως αὕτη εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περίοδον ἠδύνατο νὰ ἐξετασθῇ μὲ μεγαλείτερον ἐνδιαφέρον παρ' ὅσον τώρα.

Πράγματι ἡ Ἑλλὰς μαχομένη ἀπὸ τετραμήνου πρὸς μίαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, πρόκειται νὰ ἐμπλακῇ εἰς ἀγῶνα καὶ πρὸς δευτέραν πανίσχυρον τοιαύτην καὶ ἐν τούτοις τὸ Ἐπιτελεῖον της κατώρθωσε νὰ τὴν ἔχῃ ἐπιστρατευμένην κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ μόνον. Καὶ ἐνῷ οἱ ἀκρῖται τοῦ Σώματος Στρατοῦ Καβάλλας ἔχουν προσφέρει 23 τὸ ὅλον ἡλικίας (1917—1940), ἐν τούτοις τὸ Σῶμα Στρατοῦ Ἀθηνῶν καὶ Πελοποννήσου ἔχει προσφέρει εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα 14 καὶ μόνον τοιαύτας (1925—1939). Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ αἱ ἐπίλοιποι περιοχαὶ ἔχουν ἐπιστρατεύσει μόνον τὰς κλάσεις 23—40, ὑπὲρ τοὺς 150,000 ἐφέδρους σήπονται καὶ μαραζώνουν στὰ σπίτια των, διερωτώμενοι εἰς ποίαν ἄραγε ἀτιμωτικὴν πρᾶξιν νὰ ὑπέπεσαν διὰ νὰ εἶναι ἄξιοι τοιαύτης περιφρονήσεως.

Μὲ τοιαύτας ὀλεθρίας ἐπιτελικὰς ἀντιλήψεις κατωρθώσαμεν ὥστε ἐνῷ ἠδυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ὑπὲρ τὰ 100 νέα τάγματα, δοθέντος ὅτι οἱ Βρεττανοὶ θὰ παρεχώρουν εὐχαρίστως ὁπλισμόν, ἐὰν ἀπηλλάσσοντο τοῦ βάρους νὰ ἀποστέλλουν Μονάδας, κατήντησε, λέγομεν, νὰ διαπληκτιζώμεθα τὸ ποῦ πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν τὰ 12 πτωχὰ τάγματα τῆς λεγομένης Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας,

τῶν διαφόρων γνωμῶν διϊσταμένων μεταξὺ Ὠχυρωμένης τοποθεσίας ἢ γραμμῆς Στρυμῶνος ἢ γραμμῆς Ἀξιοῦ ἢ γραμμῆς Βερμίου.

ΜΑΤΑΙΩΘΕΙΣΑ ΕΚΚΕΝΩΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὁ ἀντιστράτηγος Μπακόπουλος κατόπιν ἐκτεταμένων ἀναφορῶν τὰς ὁποίας εἶχεν ὑποβάλει εἰς τὸ Γεν. Στρατηγεῖον, ἐζήτησε τηλεφωνικῶς τὴν μετάβασιν εἰς Θεσ)νίκην τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου (Μελισσινοῦ) ἢ τοῦ Δ)τοῦ τοῦ ΙΙΙου Γραφείου (Κιτριλάκη) πρὸς προσωπικὴν ἀντίληψιν τῆς Καταστάσεως. Ἀντ' αὐτῶν ἀπεστάλη ὁ ἀντ)χης Δόβας φθάσας εἰς Θεσσαλονίκην τὸ ἑσπέρας τῆς 25ης Μαρτίου συγχρόνως μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐπίσης ἀφιχθέντων Ἄγγλου Στρατηγοῦ Χάριγκτον Διοικητοῦ Τεθωρακισμένης Ταξ)χίας εὑρισκομένης Δυτ. Ἀξιοῦ, καὶ τοῦ Δ)τοῦ ΙΙΙου Γραφ. τῆς Στρατιᾶς Κεντρ. Μακεδονίας.

Εἰς λαβοῦσαν χώραν σύσκεψιν τῶν τριῶν τούτων καὶ τοῦ Δ)τοῦ καὶ Ἐπιτελάρχου τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. ὁ Ἀντ)γος Μπακόπουλος προέκρινε τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν ΜΠΕΛΕΣ—ΝΕΣΤΟΣ εἰς τοῦτο δὲ ἀντέτεινεν ὁ Ἄγγλος Στρατηγὸς Χάριγκτον ὑποστηρίζων τὴν μεταφορὰν τῶν δυνάμεων τοῦ ΤΣΑΜ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Βερμίου.

Πάντως ὅμως οἱ παρεστῶτες συνεφώνουν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συγκεντρώσεως ὅλων τῶν δυνάμεων ἐπὶ μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης τοποθεσίας, ἐκτὸς τοῦ ἀντ)χου Δόβα ὅστις ἀπέκρουσεν ὁπωσδήποτε τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω μεταφορὰν τοῦ ΤΣΑΜ ὡς παρακεκινδυνευμένην.

Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἀντ)χης Δόβας ἐδήλωσεν ὅτι «πᾶσα μετακίνησις πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν θὰ ἦτο δυνατή, ὡς μὴ ὑπάρχοντος πλέον τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου, καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος νὰ ἐπωφελεῖτο ὁ ἔναντι ἡμῶν συγκεντρωμένος ἐχθρός, μιᾶς τοιαύτης κινήσεως καὶ νὰ μᾶς ἐπετίθετο κατ' αὐτὴν ὅτε θὰ εὑρισκόμεθα εἰς πολὺ μειονεκτικὴν θέσιν, καὶ ὅτι ἡ τιμὴ τῶν ὅπλων ἐπέβαλλεν ὅπως τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀμυνθῇ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἐφ' ἧς εὑρίσκετο: Μπέλες—Νέστος».

Βλέπων ὅτι αἱ ἀπόψεις τῶν Ἄγγλων καὶ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὡς πρὸς τὴν καταληπτέαν γραμμὴν ἐξηκολούθουν νὰ διΐστανται ριζικῶς καὶ συνεπῶς θὰ παρέμενεν ὡς εἶχεν καὶ ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων, στραφεὶς (Ἀντ)γος Μπακόπουλος) πρὸς τὸν Ἄγγλον Στρατηγὸν Χάριγκτον εἶπεν:

Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ καταλογίσῃ ὡς στρατηγικὸν σφάλμα τὴν τοιαύτην κατανομὴν τῶν δυνάμεων.» Οὗτος ἀπήντησεν «ΑΣΦΑΛΩΣ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΑ ΚΑΤΑΛΟΓΙΤΗ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ ΣΦΑΛΜΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗΝ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟΥ Τ.Σ.Δ.Μ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΛΕΣ—ΝΕΣΤΟΥ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ ΤΟΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ,

ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΒΡΕΤΤΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ» ("Έκθεσις Τ.Σ.Δ.Μ.).

«Ἡ κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου ἀναγγελία τῆς ἐπισήμου προσχωρήσεως τῆς Γιουγκοσλαυΐας εἰς τὸν ἄξονα ἐπαναθέτει τὸ ζήτημα τῆς διανηρήσεως ἢ μὴ τῶν δυνάμεων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπί τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας.

«Πρὸς στιγμὴν κατόπιν καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βρεττανικῶν δυνάμεων προσωρινῆς διαθέσεως ἀριθμοῦ τινος αὐτοκινήτων, ὥστε νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ μεταφορά, ἀπεφασίσθη ἡ ἐκκένωσις τῆς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς τὴν τοποθεσίαν Βερμίου, πλὴν ὅμωςκατόπιν τῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ ἀνεστάλη ἡ ἀπόφασις αὕτη. Πράγματι τὴν πρωΐαν τῆς 27ης Μαρτίου ἀγγέλλεται ἡ ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ μεταπολίτευσις.» ("Εκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

«Οὕτω τὴν 26ην Μαρτίου κατόπιν τηλ)κῆς προσκλήσεως μετέβησαν ἀεροπορικῶς εἰς 'Αθήνας μετὰ τοῦ 'Αντ)χου Δόβα οἱ Διοικηταὶ τοῦ Τ.Σ.Α.Μ. (Μπακόπουλος) καὶ Τ.Σ.Κ.Μ. (Κωτούλας) ἀφιχθέντες τὴν 17,20 ὥραν. Αὐτοστιγμεὶ ἐπηκολούθησε σύσκεψις τούτων μετὰ τοῦ 'Αρχιστρατήγου παρισταμένου καὶ τοῦ Δ)τοῦ τοῦ ΙΙΙου Γραφείου Συντ)χου Κιτριλάκη μετὰ τοῦ 'Αντ)χου Δόβα.

Κατὰ ταύτην συνεζητήθη ἡ μεταφορὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Τ.Σ. Α.Μ. εἰς τὴν γραμμὴν Βερμίου, ἣν ὑπεστήριξεν ἐπιμόνως ὁ Αν)γος Κωτούλας πρὸς τὸν ὁποῖον συνεφώνησεν καὶ ὁ ἀντ)γος Μπακόπουλος καθὼς λέγει εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατή, λόγῳ τῶν ἀντιρρήσεων τῶν "Αγγλων, ἡ συνένωσις ὅλων τῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν συνόρων καὶ διότι κατόπιν τῆς προσχωρήσεως τῆς Σερβίας εἰς τὸν ἄξονα, ἐξέλιπεν ὁ πολιτικὸς λόγος καὶ ὁ σπουδαιότερος τῆς διατηρήσεως τῆς γραμμῆς τῶν συνόρων.

«'Επειδὴ ὁ 'Αρχιστράτηγος εἶχεν ἀκόμη σοβαρὰς ἀντιρρήσεις, ὡς ἐκ τῆς πιθανότητος νὰ συμπέσῃ μὲ τὴν μετακίνησιν τῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις, ὁ 'Αντ)γος Μπακόπουλος ὑπέμνησεν ὅτι ἡ παραμονὴ τῶν δυνάμεων εἰς τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων **κατεδίκαζεν ὅλας τὰς δυνάμεις** τοῦ ΤΣΑΜ εἰς αἰχμαλωσίαν, ἐνῷ **ἂν ἤρχιζεν ἀμέσως ἡ κίνησις** πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ μεταφορὰ ἥτις θὰ ἐπετυγχάνετο ὁλοκλήρου ἢ μέρους τῶν δυνάμεων θὰ ἀπέβαινεν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς γραμμῆς τοῦ Βερμίου.

»Στραφεὶς ὁ 'Αρχιστράτηγος πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ ΤΣΑΜ εἶπεν ὅτι ἀνεγνώριζε τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν δυνάμεών του καὶ ὅτι δι' αὐτὸ δὲν ἀνέμενεν ἀπὸ τὸ ΤΣΑΜ παρὰ νὰ γράψῃ μίαν σελίδα δόξης καὶ ὅτι ἐθεώρει τὴν τύχην τοῦ ΤΣΑΜ προδεδικασμένην, ΕΝΝΟΩΝ ΤΗΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΝ ΤΟΥ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῶν ὅπλων καὶ τῆς πατρίδος μας» ! ! ("Εκθεσις Μπακοπούλου).

Τὴν ἑπομένην 27 Μαρτίου, καθ' ἣν ἀνηγγέλθη ἡ ἐπισυμβᾶσα

εἰς τὴν Σερβίαν ἀνατροπὴ τῆς Γερμανοφίλου Κυβερνήσεως Τὸ Τ. Σ. Α. Μ. ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν 'Αρχιστράτηγον ὅπως ἐνισχυθῆ ἡ γραμμὴ ΜΠΕΛΕΣ—ΝΕΣΤΟΣ διὰ τῆς μεταφορᾶς ἐπ' αὐτῆς τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΒΕΡΜΙΟΥ 'Αγγλοελληνικῶν δυνάμεων, ἢ τοὐλάχιστον τῶν Ἑλληνικῶν, ἂν οἱ "Αγγλοι δὲν συνεφώνουν διὰ τὰς ἰδικάς των.

Καὶ ὁ 'Αρχιστράτηγος ἀποδεχθεὶς τὴν αἴτησιν διὰ μὲν τὰς 'Αγγλικὰς δυνάμεις ὑπεσχέθη νὰ συνεννοηθῆ σχετικῶς, ὡς πρώτην δὲ ἐνίσχυσιν τοῦ ΤΣΑΜ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του διὰ τῆς 1172)27)3)41 διαταγῆς τὴν τὴν πολυτιμωτέραν Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν ἤτοι τὴν μοναδικὴν Μηχανοκίνητον τοιαύτην ἵνα συμμερισθῆ καὶ αὐτη τὴν τύχην τῶν ὑπαρχουσῶν δυνάμεων τὸ ΤΣΑΜ δηλαδὴ τὴν βεβαίαν αἰχμαλωσίαν.

Οὕτως εὑρέθη καὶ τὴν ὑστάτην στιγμὴν ἡ κατάλληλος ἀφορμὴ καὶ πρόφασις διὰ νὰ μὴ μεταβάλῃ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον τὰς ἀπὸ μακροῦ προειλημένας ἀποφάσεις του.

Τοιαύτη ἦτο ἡ παράταξις τῶν Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων ὅτε τὴν 6ην 'Απριλίου ἤρχισεν ἡ Γερμανικὴ ἐπίθεσις, ἡ ὁποία διὰ μὲν τριῶν Μεραρχιῶν κατηυθύνθη ἐναντίον τοῦ 'Ωχυρωμένου Μετώπου, διὰ δὲ μιᾶς ἄλλης τεθωρακισμένης εἰσεχώρησε διὰ τοῦ προδοτικοῦ διαδρόμου τοῦ 'Αξιοῦ, ἡ ὁποία ἀνατρέψασα τὴν Ἑλληνικὴν μηχανοκίνητον Μεραρχίαν ἐκύκλωσε τὸ ἀμυντικὸν μέτωπον παραδοθὲν τὴν 9ην 'Απριλίου.

Καὶ ὁ μὲν ἡρωϊσμὸς τῶν Ἑλληνικῶν Μονάδων τῶν 'Οχυρῶν ὑπῆρξεν ἀκλόνητος καὶ ἀπερίγραπτος, τόσον ποὺ θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μειωθῆ ἐὰν ἐγίνετο ἀπὸ μίαν ξηρὰν γραφίδα, τὴν ὁποίαν κατέστησεν ἔτι ξηροτέραν ἡ ἐπιτελικὴ λογική. Γι' αὐτὸ ὅποιος θέλει νὰ μεταρσιωθῆ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν Ἡρωϊσμὸν ἂς πάρῃ τὸ Ροῦπελ τοῦ Ζαλοκώστα καὶ ἂς τὸ μελετήσῃ, ὅλα ὅσα γράφει εἶναι ἀληθινά.

Τοιουτοτρόπως ἱκανοποιήθη ἐν τῇ ὁλότητί της ἡ τιμὴ τῶν ὅπλων διὰ τῆς ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεως τῶν 'Οχυρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη καὶ ἡ ἀνόητος θυσία ἀρκετῶν μονάδων ἐκστρατείας (περὶ τὰς δύο Μεραρχίας), ἡ τύχη τῶν ὁποίων θὰ ἦτο περισσότερον ἐπωφελὴς ἐὰν ἠγωνίζοντο εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ 'Αξιοῦ.

'Εν τούτοις τὸ Γεν. Στρατηγεῖον προὐτίμησε νὰ παραδώσῃ τὰ πάντα ἀπαλλασσόμενον ὀχληρῶν δυνάμεων, καίτοι τὸ Τ. Σ. Δ. Μ. ἐκτὸς τῶν προγενεστέρων διαμαρτυριῶν του, ἤδη διὰ τῆς ἀπὸ 23 Μαρτίου ἀναφορᾶς του περιέγραφε τὴν ἐπικειμένην συμφοράν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐλαμβάνοντο τὰ ἀνάλογα διοικητικὰ μέτρα ὡς ἑξῆς :

Ὁποῖον ἀντίκτυπον θὰ ἔχῃ ἡ αἰχμαλωσία 16 Ἑλλήνων Στρατηγῶν μετ' ἀντιστοίχων ἐπιτελείων 3110 'Αξ)κῶν, 62,000 ὁπλιτῶν, 300 περίπου πυρ)λων, 1100 πολ)λων, 1670 ὁπλοπολυβόλων καὶ ἀφθόνου ἄλλου ὑλικοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τ.Σ.Α.Μ., τόσον ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἀντιπάλου ὅσον ἀντιθέτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ

τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ λαοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ. Πάντως ἐκ τῶν ἀναφερομένων δυνάμεων μόνον περὶ τὰς 30 χιλ. ἦσαν μάχιμος δύναμις, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἀνῆκεν εἰς ὑπηρεσίας μετόπισθεν καὶ ἰδίως ἐν Θεσσαλονίκῃ (Κέντρον ἐφοδιασμοῦ, Ἐφορίαι, Νοσοκομεῖα, Στρατιωτικαὶ διοικήσεις, Ἔμπεδα, Φρουραρχεῖα κλπ. (Ἔκθεσις ΤΣΑΜ Μπακοπούλου).

Κατὰ τὸν σκληρὸν τοῦτον ἀγῶνα ὁ ὁποῖος ἐστοίχισεν εἰς μὲν τοὺς Ἕλληνας 1000 ἄνδρας ἐκτὸς μάχης, εἰς δὲ τοὺς Γερμανοὺς 20,000 ἀνδρῶν, 10 ἀεροπλάνα καὶ 300 αἰχμαλώτους, παρεδόθησαν 19 Τάγματα Πεζικοῦ, Τέσσαρα Τάγματα προκαλύψεως καὶ 34 Πυροβολαρχίαι διαφόρων διαμετρημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήρχετο ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ δύναμις τῆς Στρατιᾶς Ἀνατολ. Μακεδονίας.

Πλὴν λοιπὸν τῶν Ταγμάτων προκαλύψεως τὰ ὁποῖα θὰ συνεπτύσσοντο εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ὀχυρῶν, 14τοὐλάχιστον Τάγματα ἐκτῶν 19 τοιούτων ἠδύναντο νὰ περισωθοῦν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας εἴτε σῶα καὶ ἀβλαβῆ, ἐὰν διετάσσετο ἡ ἔγκαιρος νυκτερινὴ ὑποχώρησίς των, εἴτε καὶ ὀλίγον ματωμένα ἐὰν ἔφευγον ἔστω καὶ ἐν ἡμέρᾳ.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἀπετέλεσεν τὴν φροντίδα τοῦ Γενικοῦ κοῦ Στρατηγείου, τὸ ὁποῖον προφανῶς θὰ ἤθελεν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ὀχληρὰς μονάδας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ θυσιασθοῦν εἰς πεῖσμα τῶν ἀποφάσεων τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Τὸ τοιοῦτον ἄλλωστε θὰ ἴδωμεν ἐπικυρούμενον καὶ περαιτέρω.

ΣΥΜΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Ἡ ἴδια Διοικητικὴ ἀδιαφορία ἡ ὁποία ἐβασίλευσε διὰ τὴν ἀκινησίαν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας 1 1)2 Μεραρχίαι παρεδόθησαν ἀσκόπως εἰς τὸν ἐχθρόν, ἡ αὐτὴ καὶ ἔτι μεγαλυτέρα ἴσχυσε καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς συμπτύξεως τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ δυνάμεων. Ἐξετάζοντες προηγουμένως τὸ ζήτημα τοῦτο, εἴδομεν ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀρχιστράτηγος, περιφερόμενος ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς διοικήσεις διεκήρυττε μεταξὺ αὐτῶν ὅτι ὀψέποτε θὰ εὑρίσκοντο βραδύτερον μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος ὁ ἐνδεδειγμένος ρόλος αὐτῶν θὰ ἦτο τὸ νὰ παραμείνωσιν αὗται ἀκλόνητοι εἰς τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ θέσεις των.

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν ἐφαίνετο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπολύτως ἄτρωτος, ἐν τούτοις ἤλπιζε κανεὶς βραδύτερον ὅτι ἡ παρουσία αὐτουσίου τοῦ κινδύνου θὰ μᾶς ἠνάγκαζε νὰ τὴν τροποποιήσωμεν.

Μὲ τοιαύτας σκέψεις ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐν Γιουγκοσλαυΐᾳ

μεταπολίτευσιν τῆς 27 Μαρτίου διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις περιήρχετο εἰς τὸν Στρατηγὸν Σίμοβιτς, ὁ ὁποῖος καίτοι μέχρι τῆς στιγμῆς, αἱ διὰ τὴν ἔξοδον τῆς Σερβίας διαπραγματεύσεις ἐγίνοντο διὰ τῶν Ἄγγλων, ἀπεφάσισεν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀποστείλας εἰς τὸ παρὰ τὸ Μοναστῆρι χωρίον Κέναλι, τὸν Στρατηγὸν Γιάγκοβιτς, ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης του καὶ μόλις διορισθέντα ὑπαρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην τῶν τριῶν Στρατηγῶν, Παπάγου, Οὐΐλσων καὶ Γιάγκοβιτς ἐλέχθησαν τὰ ἑξῆς:

«Τὴν νύκτα τῆς 3ης πρὸς τὴν 4ην Ἀπριλίου συνηντήθη παρὰ τὸ Κέναλι εἰς τὰ Ἑλληνογιουγκοσλαυικὰ σύνορα ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος καὶ ὁ Ἄγγλος Ἀρχιστράτηγος Οὐΐλσων μετὰ τοῦ Ὑποστρατήγου Γιάγκοβιτς, ἀντιπροσώπου τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ Ἐπιτελείου. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην διεπιστώθη πρόθεσις τῶν Γιουγκοσλαύων:

—Καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν μέτωπον, ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν παραμεθόριον περιοχὴν καὶ τὴν ἀπόφραξιν τῆς κοιλάδος Στρώμνιτσα ποταμοῦ.

»Καθ' ὅσον ἀαορᾷ τὸ πρὸς Ἀλβανίαν μέτωπον, ὅπως ἅμα ἤρχιζεν ἡ μετὰ τῶν Γερμανῶν ρῆξις των ἐνεργήσωσι ταχέως κατὰ τῆς Ἀλβανίας συγκεντρώνοντες ἤδη πρὸς ἐκεῖ τέσσαρας Μεραρχίας (δύο εἰς τὴν περιοχὴν Πογδορίτσα Κετίγνη, μίαν εἰς περιοχὴν Πρισρὲν καὶ μίαν εἰς περιοχὴν Ντεμπὰρ—Στραιοῦγκα). Αἱ Μεραρχίαι αὗ- ἐπεράτωνον τὴν συγκέντρωσίν των τὴν 12ην Ἀπριλίου. Ἐν τούτοις ὅμως θὰ ἠδύναντν νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐνέργειάν των ἐνωρίτερον τῆς 12ης Ἀπριλίου, ἐὰν ἤρχιζεν ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ρῆξις.

»Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησιν εἰδικῶς ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐπανειλημμένως ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ Ὑποστρατήγου Γιάγκοβιτς, ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ γίνῃ σοβαρὰ συγκέντρωσις Γιουγκοσλαυϊκῶν δυνάμεων εἰς τὴν νότιον Σερβίαν, καθ' ὅσον μία Γερμανικὴ ἐνέργεια πρὸς Σκόπια καὶ Βελέσσα, ὄχι μόνον θὰ ἀπέκοπτε τὰς Γιουγκοσλαυικὰς ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις ἀλλὰ θὰ ἠπείλει καὶ τὰ νῶτα τῶν τελευταίων τούτων.

«Ὁ ὑποστράτηγος Γιάγκοβιτς ἀπήντησεν ὅτι θὰ διεβίβαζε ταῦτα εἰς τὸ Γιουγκοσλαυϊκὸν Ἐπιτελεῖον. Ὡς ὅμως ἐκ τῶν ὑστέρων ἐδείχθη ὄχι μόνον δὲν ἐγένετο ἡ συγκέντρωσις τοῦ ὄγκου τῶν Γιουγκοσλαυϊκῶν δυνάμεων Νοτίως τοῦ Σαύου καὶ ἰδίως εἰς τὴν Νότιον Σερβίαν, ἀλλὰ διετέθησαν αἱ δυνάμεις ἐγγὺς καὶ κατὰ μῆκος ὅλων τῶν συνόρων». (Ἔκθεσις Γεν. Στρατ.).

Πάντως τὴν συνάντησιν ταύτην καθ' ἣν οἱ Σέρβοι ἐξωμολογήθησαν τὴν ἀδυναμίαν των, παρηκολούθησαν δύο σύμμαχοι Στρατηγοί.

Καὶ ὁ μὲν Ἕλλην δὲν διαμαρτύρεται οὔτε ξεσχίζει τὰ ρούχα

του διότι ἐκ τῶν ἐπιστρατευμένων ἤδη 800.000 ἀνδρῶν μᾶς δίδουν μιὰ καὶ μόνον Μεραρχίαν, ἀλλὰ πελαγοδρομῶν εἰς στρατιωτικοδιπλωματικὰ ἐδάφη συγκεντρώσεως περὶ τὸν Σαῦον καὶ Δούναβιν, διετύπωσεν ἐγκληματικὰς ἐπιπολαιότητας ἐπιχειρῶν ν'ἀλλάξῃ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὸ Σχέδιον συγκεντρώσεως τοῦ μέλλοντας νὰ σχηματισθῇ ἐξ ἐπιστρατεύσεως Γιουγκοσλαυϊκοῦ Στρατοῦ, πρᾶγμα ἀπολύτως ἀδύνατον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄγγλος ἐκ τῶν ὀλίγων ποὺ γνωρίζομεν ἐτήρησε σιγὴν ἰχθύος καὶ μὴ διαμαρτυρηθεὶς ποσῶς διὰ τὰ κατὰ τῆς Ἀλβανίας δῆθεν ἐπικείμενα Σχέδια, δὲν εἰδοποιεῖ περὶ τούτου τὸν Οὐέϊβελ, ὥστε νὰ μὴν ἔρχεται σήμερον ὁ τελευταῖος νὰ διαμαρτύρεται ὅτι ἐπερίμενε νὰ εὕρῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν πέντε ἀκμαίας Ἑλληνικὰς κατὰ τὰ συμφωνηθέντα, ἀνθ' ὧν ὑπῆρχον μόνον δύο ράκη Μεραρχιῶν περιμαζεύματα Συν)των προκαλύψεως κλπ.

Καὶ ὅμως ἡ συνάντησις τοῦ Κέναλι γενομένη εἰς τὰς 12 παρὰ πέντε, παρεῖχεν ἀκόμη τὸν καιρὸν ἐπανορθώσεως τοῦ σφάλματος, διότι ἡ ἔναρξις ἀποχωρήσεως ἀπὸ τοῦ Πόγραδετς—Κορυτσᾶ ἐγένετο μετὰ Ὀκταήμερον ὁλόκληρον, δηλαδὴ τὴν 12ην Ἀπριλίου.

Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὰ φαντασιόπληκτα ἐναντίον τῶν Ἀλβανοϊταλῶν ἐπιθετικὰ Σχέδια ταῦτα ἦσαν τὰ ἀκόλουθα.

«α) Διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Γιουγκοσλαυΐα ἤθελεν ἐξέλθῃ εἰς τὸν πόλεμον θὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ κοινῆς ἰσχυρᾶς ἐνεργείας ἡ ταχυτέρα δυνατὴ ἐκκαθάρισις τῆς Ἀλβανίας.

β) Διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν ἡ Γιουγκοσλαυικὴ ἐνέργεια θὰ εἶναι.

Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἰσχυρὰ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ βορειανατολῶν πρὸς Δυρράχιον, Τύραννα(Κατεύθυνσις Ποδγορίτσα—Σκόδρα—Μιλὶτ πρὸς Τύραννα—Δυρράχιον, κατεύθυνσις Περσὲν— Κοῦλες—Κοιλὰς Φάνι Βόγκελ πρὸς Τύραννα—Δυρράχιον), ἀφ'ἑτέρου δὲ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς συνδετικαὶ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν τοιούτων (κατευθύνσεις ἐκ τῆς περιοχῆς Ντεμπάρ—Στροῦγκα πρὸς Τύρανα—Ἐλβασάν).

(Τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα ἐπὶ τῆς Γιουγκοσλαυϊκῆς ἐνεργείας ἀνεγράφησαν ἀφ' ἑνὸς μὲν βάσει τῶν ἀνωτέρω δοθεισῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπ)γου Γιάγκοβιτς στοιχείων διατάξεως τῶν Γιουγκοσλαυϊκῶν ἔναντι Ἀλβανίας δυνάμεων ἀφ' ἑτέρου δέ, κατ' ἐπέκτασιν, ἐκ τῶν στοιχείων τῶν κατὰ τὸ Βαλκανικὸν σύμφωνον συμφωνηθέντων).

γ) Ἡ Ἑλληνικὴ ἐνέργεια θὰ ἐγίνετο:

—ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς Αὐλῶνα καὶ πρὸς Βεράτιον διὰ τὴν κατάληψιν τούτων καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς Νοτίως ποταμοῦ Σεμμένι περιοχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς Δυρράχιον— Τύρανα διὰ τὴν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Γιουγκοσλαυϊκῶν δυνάμεων κατάληψιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῶν περιοχῶν τούτων.

Ἡ πρώτη φάσις τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν θὰ περιελάμβανε τὴν

κατάληψιν πάσης τῆς Νοτίως Σεμένη καὶ Δεβόλη ποταμοῦ 'Αλβανίας ὡς ἐπίσης καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου 'Ελβασάν. Διὰ τὴν περαιτέρω πρὸς Δυρράχιον ἐνέργειαν θὰ ἐδίδοντο ἐν καιρῷ ὁδηγίαι βάσει τῆς προόδου τῶν Γιουγκοσλαύων.

Κατεύθυνσις τοῦ Τ. Σ. Η. ὡρίζετο: 'Ιωάννινα —Αὐλὼν—Δυρράχιον, τοῦ δὲ Τ. Σ. Δ. Μ. Κορυτσὰ 'Ελβασὰν Δυρράχιον.

δ) Διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς πρώτης ὡς ἄνω φάσεως δίδονται αἱ ἑξῆς ὁδηγίαι.

«Τὸ Τ. Σ. Η. θὰ ἐνεργήσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σιούτιστα ποταμοῦ πρὸς ΑΥΛΩΝΑ (ἐνέργεια ἰσχυρὰ καὶ ἀποφασιστική), ὥστε ταχέως νὰ ἀχθῇ εἰς τέρμα. 'Απασχόλησις ἐν τῷ λοιπῷ μετώπῳ νοτίως τοῦ ΑΩΟΥ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ—ΒΕΡΑΤΙΟΝ, (ἡ ἐνέργεια αὕτη ἀνεξάρτητος κατ' ἀρχάς, θὰ συνδυασθῇ σὺν τῇ προόδῳ της μὲ τοιαύτην ἐκ τῆς κοιλάδος ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ διὰ τοῦ αὐχένος ΝΤΑΡΔΑΣ).

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς ΓΚΛΑΒΑΣ—ΤΣΟΡΟΚΙΑΦΙ, θὰ ὠθηθῶσι δυνάμεις πρὸς ΦΙΕΡΙ ἐπὶ σκοπῷ διευκολύνσεως, ἐνδεχομένως τῆς κατ' Αὐλῶνος ἐνεργείας καὶ ἐνάρξεως δημιουργίας συνθηκῶν διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς νοτίως Σεμένη περιοχῆς.

»Τὸ ΤΣΔΜ θὰ ἐνεργήσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Κορυτσᾶ—Λιμπάρδοι—'Ελβασὰν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατευθύνσεως ἐνεργουσῶν Γιουγκοσλαυϊκῶν δυνάμεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν Κοιλάδα τοῦ Τομορίτσα (διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Γράμσι καὶ τοῦ αὐχένος Ντάρδας πρὸς ἐνάσκησιν ἀπειλῆς κατὰ τοῦ Βερμίου) καὶ εἶτα τοῦ Δεβόλι ποταμοῦ πρὸς ΕΛΒΑΣΑΝ.

»ε) Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ προώθησιν τῶν ἐνεργειῶν, τὰ ΤΣΗ καὶ ΤΣΔΜ, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐμπλέξωσιν εἰς βάθος εἰμὴ τὰς ἀπαραιτήτους μόνον δυνάμεις διὰ τὴν βάσει τῆς τότε καταστάσεως τοῦ ἐχθροῦ συνέχισιν τῆς ἐνεργείας.

»Αἱ πλεονάζουσαι δυνάμεις θὰ ἀποσυρθῶσι προοδευτικῶς ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν εἰς τὸ Γερμανικὸν μέτωπον.

στ) ἔναρξις τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων θὰ διαταχθῇ διὰ νεωτέρας διαταγῆς, οὐδεμία σαφὴς ἔνδειξις περὶ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης δύναται νὰ δοθῇ, ὡς ἐξαρτωμένης ἐκ παραγόντων πολιτικῆς φύσεως.

»Μία πρώτη ἔνδειξις δίδεται ὅτι αἱ Γιουγκοσλαυϊκαὶ δυνάμεις περατοῦσι τὴν διὰ τὰς κατ' 'Αλβανίας 'Επιχειρήσεις συγκέντρωσίν των τὴν 12ην 'Απριλίου.

»Αἱ ἀνωτέρω ὁδηγίαι ἐκδοθεῖσαι ἀργὰ τὴν νύκτα τῆς 5ης 'Απριλίου (ἐπιβεβαιοῦσαι προφορικὸν προσανατολισμὸν τῶν ΤΣΗ καὶ ΤΣΔΜ) ἐστάλησαν τὴν πρωΐαν τῆς ἑπομένης (6ην 'Απριλίου) ἀεροπορικῶς εἰς τὸ ΤΣΗ καὶ ΤΣΔΜ, ληφθεῖσαι ὑπὸ τούτων αὐθημερόν,

»Αἱ προβλέψεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ ΤΣΗ καὶ ΤΣΔΜ δοθέντων στοιχείων ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν Μονάδων του, ἦσαν ὅτι τὸ μὲν ΤΣΔΜ ἠδύνατο νὰ ἀρχίσῃ ταχέως ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, τοὐναντίον ὅμως τὸ ΤΣΗ θὰ εἶχεν ἀνάγκην ἑνὸς 15θημέρου τοὐλάχιστον πρὸς ἀνάπαυσιν κλπ. τῶν Μονάδων του ἤδη κουρασμένων ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε προσπαθειῶν των (Ι. ΧΙ ΧΥ Μεραρχίαι μόλις εἶχον ἀποσυρθεῖ τοῦ μετώπου).

Πληροφορίαι Βρεττανικῆς πηγῆς φέρουσιν ὅτι πιθανώτατα ἡ Γερμανικὴ ἐπίθεσις θὰ ἤρχιζε τὴν ἐπομένην 6ην Ἀπριλίου, (τοιαῦται πληροφορίαι εἶχον δοθεῖ καὶ τὰς δύο προηγουμένας ἡμέρας, τὴν φορὰν ὅμως ταύτην ἐθεωροῦντο ἀσφαλέστεραι), τοῦτο προὐκάλεσε τὰς ὑπ'ἀριθ.1315)5)4)41 καὶ 1313)5)4)41 διαταγὰς πρὸς τὸ ΤΣΑΜ καὶ πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν ΕΒΡΟΥ περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῶν ὀχυρῶν προβλεπομένων καταστροφῶν. ("Εκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Αἱ ἀνωτέρω 'Οδηγίαι θὰ ἀπετέλουν ἕνα φαιδρὸν μυθιστόρημα, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ πλέον τραγικοῦ γεγονότος τὸ ὁποῖον κατεδίκασεν εἰς ἄδοξον διάλυσιν τὴν πλέον ἡρωϊκὴν Στρατιὰν τὴν ὁποίαν παρέταξεν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τοὺς πολέμους τῆς τελευταίας τριακονταετίας.

Καὶ ἡ ἀνακρίβεια αὐτὴ περιλαμβάνεται εἰς τὴν παράγραφον 2 εἰς τὴν ὁποίαν διατυπώνεται ὅτι αἱ πλεονάζουσαι δυνάμεις θὰ ἀπεσύροντο διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωσι τὸ Γερμανικὸν μέτωπον.

Ἀλλὰ ποῖαι ἠδύναντο νὰ εἶναι αἱ πλεονάζουσαι αὐταὶ δυνάμεις ὅταν ὁλόκληρος ὁ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατός μας ἦτο ἀκριβῶς τὸ 1)3 τοῦ Ἰταλικοῦ τοιούτου, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῖαι ἠδύναντο νὰ εἶναι αἱ πλεονάζουσαι δυνάμεις ; ! !

Παραλειπομένης λοιπὸν τῆς παραγράφου ε' δηλαδὴ μὴ λαμβανομένης οὐδεμιᾶς προνοίας διὰ τὸν ἐπερχόμενον Γερμανικὸν κίνδυνον, ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ δὲν ἀφορᾷ παρὰ μόνον τὴν προώθησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας πρὸς σαφῆ καὶ βεβαίαν αὐτοκτονίαν.

—Νὰ ποῦμε ὅτι μᾶς ἐγέλασαν οἱ Σέρβοι εἰς τὸ Κέναλι ὅπου αἱ δηλώσεις τοῦ Γιάγκοβιτς δὲν ἐσήμαινον τίποτε ἄλλο, παρ' ὅτι ἀπὸ ἓν ἑκατομμύριον περίπου ἐπιστρατευμένου Γιουγκοσλαυϊκοῦ Στρατοῦ μᾶς ἔδιδον τὴν βοήθειαν μιᾶς Μεραρχίας καὶ μόνον, καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀπόφασίν μας τὴν ὁποίαν ἐγνώριζον καὶ νὰ μᾶς παρασύρουν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀλβανίας, τὸ τοιοῦτον ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο θὰ ἐσήμαινε κλασικὴν ἀποτυχίαν τῆς περιφήμου διπλωματικῆς μας ὀξυδερκείας.

Τὸ πολὺ πολὺ αἱ δηλώσεις αὐται ἐνίσχυσαν τὴν φλογερὰν ἀπόφασιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τοῦ νὰ πέσῃ ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ

ἐδάφους, θέτων εἰς τὸν ἡρωϊκὸν ἐκεῖνον Στρατὸν τὸ δίλημμα : «προχωρεῖ, καὶ ὅσον βαθύτερον χωθεῖτε εἰς τὴν 'Αλβανίαν, τόσον ταχύτερον θὰ τερματισθοῦν αἱ στρατιωτικαί σας περιπέτειαι».

Καὶ ἐνῷ οἱ κεροὶ ἔχουν ἀλλάξει βασικῶς τὸ τροπάρι μένει τὸ ἴδιο : Κατάληψις τῆς Αὐλῶνος καὶ Βερατίου.

'Εν τούτοις οὐδὲ αὐτοὶ οἱ δολιώτεροι φίλοι τῆς 'Ελλάδος δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ὡς συνεργασίαν τοῦ 'Ελληνικοῦ μὲ τὸν Γιουγκοσλαυϊκὸν Στρατόν, ἐνῷ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βασισθοῦμε παρὰ εἰς τὴν βοήθειαν μιᾶς καὶ μόνον Γιουγκοσλαυϊκῆς Μεραρχίας τῆς Δίβρης, ἡ ὁποία καὶ δὲν ἐδόθη ἄλλωστε, διότι αἱ ἀπὸ Κετίγνης καὶ Μαυροβουνίου ὁρμώμεναι δύο Μεραρχίαι, λόγῳ τῆς μεγάλης των ἀποστάσεως ἦτο ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ συμμεθέξουν εἰς τὴν κοινὴν ταύτην ἐπιχείρησιν.

Καὶ μὲ ποίας ἄλλας δυνάμεις θὰ ἐπεδιώκετο ἡ πραγματοποίησις τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ ;

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αὐτοῦ εἴδομεν ὅτι αἱ Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο εἰς 60 περίπου Τάγματα, αἱ ὁποῖαι αὐξηθεῖσαι καὶ συμπληρωθεῖσαι ἐν τῷ μεταξὺ ἀνῆλθον εἰς 130 τάγματα Μελανοχιτώνων, 34 Τάγματα ἀλπινιστῶν, 14 'Αλβανικὰ Τάγματα κλπ. δηλαδὴ 260 περίπου Τάγματα, ἔναντι τῶν συνεχῶς διαλυομένων 'Ελληνικῶν Μονάδων πρὸς κάλυψιν ἀνεπανορθώτων κενῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μένουν παρὰ 12 'Ελληνικαὶ Μεραρχίαι ἤτοι 100 περίπου Τάγματα. Δηλαδὴ ἐνῷ αἱ 'Ιταλικαὶ δυνάμεις εἶχον πενταπλασιασθῆ σχεδόν, αἱ ἰδικαί μας δὲν εἶχον αὔξησιν παρὰ 20 ο)ο τὸ πολύ.

Καὶ μὲ ποίους ἆραγε Σωματάρχας θὰ ἐγίνετο ἡ προχώρησις αὐτή ; Θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀναφέρω τὰ δεδοκιμασμένα πλέον καὶ ἐνδοξότερα ὀνόματα τῶν 'Ελλήνων Διοικητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀδυνατοῦντες πλέον νὰ προχωρήσουν λόγῳ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐχθροῦ, παρέμενον θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ μόνον.

Τέλος ἡ δραματικὴ ἄποψις τῶν ἀπὸ πολλοῦ μαγειρευομένων φαντασιοπλήκτων αὐτῶν ὁδηγιῶν, ἔγκειται εἰς τὴν σατανικὴν σύμπτωσιν τοῦ νὰ ἀποσταλοῦν 'Αεροπορικῶς τὴν πρωΐαν τῆς 6 'Απριλίου, ἡμέραν καθ' ἣν λίαν ἐνωρὶς ὁ Γερμανικὸς Στρατὸς ἤρξατο διερχόμενος τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα, ἀγκιστρώνων τὰς ἐν Μακεδονίᾳ δυνάμεις μας.

Τὴν αὐτὴν δηλ. ἡμέραν καθ' ἣν ἡ παρέμβασις τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ ἐξησφάλιζε τὴν ἀγκίστρωσιν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ἐν 'Ανατολικῇ Μακεδονίᾳ Μεραρχιῶν μας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπεζητεῖτο ἡ βαθυτέρα εἰσχώρησις τῶν 'Ελληνικῶν δυνάμεων ἐντὸς τοῦ 'Αλβανικοῦ ἐδάφους, ἡ μελλοντικὴ ἀγκίστρωσις καὶ ἡ ἀσφαλεστέρα αἰχμαλωσία τοῦ μεγαλειτέρου τμήματος τοῦ 'Ελληνικοῦ Στρατοῦ.

Καὶ ἐνῷ τὰ μέτρα ταῦτα ἐλαμβάνοντο διὰ τὸν στρατὸν ἐκστρατείας, ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον τῶν 'Αθηνῶν ἐκάλει

δι' ἐγγράφου τὴν διοίκησιν τοῦ 'Εμπέδου 'Επιτελείου ἵνα προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῶν Μονάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ. Κατόπιν ὅμως διαμαρτυρίας τοῦ τελευταίου τούτου ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο τῆς δικαιοδοσίας, ἐζητήθη ἀπὸ τὸν 'Υπουργὸν νὰ προβῇ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀποσυμφόρησιν, τὴν ὁποίαν ἀντελήφθη τυχαίως ὁ Βασιλεὺς ὅταν εἶδε τοὺς ἀπέναντί του εὐζώνους, νὰ πέρνουν τὰ μπογαλάκια τους καὶ νὰ φεύγουν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐζήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν.

Αἰχμαλωτιζομένου οὕτω τοῦ στρατεύματος τῆς 'Ανατ. Μακεδονίας, διαλυομένου τοῦ Στρατοῦ τῆς 'Αλβανίας, ἀποσυντιθεμένου παντὸς μαχίμου ὀργανισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ διὰ τῆς ἐσπευσμένης ἀποσυμφορήσεώς του, ὡς ἐχαρακτηρίσθη ἡ ἀποστράτευσις, ἡ 'Ελλὰς θὰ παρέμενε τελείως ἄοπλος καὶ εἰς τὰς χεῖρας παντὸς κακοποιοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἀντιμετώπιζε παρὰ τὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις τῆς χωροφυλακῆς καὶ μόνον.

Πάντως κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ Πατρὶς δὲν ἐξυπηρετήθη εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀναγκῶν της ! ! !

Καὶ ἐὰν μὲν αἱ ἄνω ὁδηγίαι παρέμενον γράμμα νεκρὸν ἴσως νὰ εἶχον τὴν ἐπιεικῆ ἐξήγησιν ὅτι ἀπετέλεσαν τὸ κύκνειον ᾆσμα ἑνὸς καταρρέοντος ὀνείρου καὶ τοῦτο ἐν τῇ ἐπιδιώξει ἑνὸς ὁράματος, τὸ ὁποῖον ἡ κολοσσιαία διαφορὰ δυνάμεων κατέστησεν ἀσύλληπτον καὶ ἀπραγματοποίητον.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ ὁδηγίαι αὗται ἔλαβον ἔναρξιν ἐφαρμογῆς καὶ δὴ ἀπὸ ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν πτέρυγα δηλαδὴ τὴν δεξιάν, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ καμφθῇ τὸ ταχύτερον ὁλοταχῶς πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀντὶ τοῦ ν' ἀνοιχθῇ πρὸς τὰ ἐμπρός. 'Ιδοὺ τέλος πῶς περιγράφει ἡ"Εκθεσις τοῦ Γεν. Στρατηγείου τὸ πραγματοποιηθὲν τμῆμα τῶν ὁδηγιῶν αὐτῶν.

«Εἰς τὸ 'Αλβανικὸν μέτωπον τὴν πρωΐαν τῆς 7ης 'Απριλίου ἡ XIII Μεραρχία ἐπιτίθεται εἰς τὸν Τομέα ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ σημειώσασα ἀξιόλογον τοπικὴν ἐπιτυχίαν καὶ συλλαβοῦσα περὶ τοὺς 500 αἰχμαλώτους. 'Η Γιουγκοσλαυϊκὴ ὅμως Μεραρχία Δίβρης, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις της, δὲν συμμετέσχε τῆς ἐπιχειρήσεως, διότι φαίνεται ὅτι ἦτο ἀνέτοιμος εἰσέτι. 'Αργὰ τὴν νύκτα περιῆλθε πληροφορία τῆς Γιουγκοσλαυϊκῆς ταύτης Μεραρχίας, ὅτι θὰ ἐπετίθετο τὴν ἐπομένην κατὰ τοῦ Λὶν καὶ ἐζήτει τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἡμετέρας 'Αεροπορίας βομβαρδισμοῦ διότι ἐστερεῖτο τοιαύτης.

Τὴν πρωΐαν τῆς 8ης 'Απριλίου τὸ ΤΣΔΜ ἐπανέλαβεν, ἐν περιωρισμένῳ βαθμῷ, τὰς ἐπιθετικάς του ἐνεργείας, ἀεροπλάνα δέτινα ἡμέτερα ἐβομβάρδισαν τοὺς ὑποδειχθέντας ὑπὸ τῶν Γιουγκοσλαύων στόχους. Οἱ Γιουγκοσλαῦοι φαίνεται ὅτι ἐνήργησαν καὶ αὐτοὶ ἐπιθετικῶς εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, περιωρισμένως ὅμως καὶ χωρὶς νὰ σημειώσουν ἀποτελέσματα». ("Εκθεσις Γεν. Στρατ.)

Οὕτω τὸ Γεν. Στρα.ηγεῖον ἄφινε τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐπιτεθῇ εἰς ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ τὴν ἡμέραν ὄχι μόνον τῆς 7ης ἀλλὰ καὶ τῆς 8ης ἀκόμη Ἀπριλίου ἐνῷ ἤδη ἀπὸ τῆς προηγουμένης 6ης Ἀπριλίου ἀνεξαρτήτως τῶν ἀορίστων πληροφοριῶν τῶν Ἄγγλων, αὐτὸς οὗτος ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Γεν. Στρατηγείου Συντ)χης Πετζόπουλος τὸ ἐπληροφόρει ὅτι ὁ Γιουγκοσλαυϊκὸς στρατὸς εἶχε διαλυθεῖ καὶ συνεπῶς τὰ παρὰ τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου αἰτηθέντα κατὰ τὴν σύσκεψιν τοῦ ΚΕΝΑΛΙ ἦτο ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθοῦν.

Πράγματι ὁ τέως ἐπιτελάρχης Α'. Σ.Σ. Συν)ρχης Πετζόπουλος τὴν ἐπιτυχῆ δραστηριότητα τοῦ ὁποίου πλειστάκις ἐπεσημάναμεν προηγουμένως, τὴν 5ην πρωϊνὴν τῆς 7ης Ἀπριλίου παρουσιάσθη εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τῆς Ἐμπέδου Μεραρχίας Μοναστηρίου, τοῦ ἐδήλωσε τὴν ἰδιότητά του καὶ ἐζήτησεν ἕνα ἀξιωματικὸν διὰ νὰ τὸν συνοδεύσῃ μέχρι Σκοπίων.

Τούτου γενομένου ἀνεχώρησεν ἀμέσως εἰς Περλεπὲ εὑρισκόμενον ὑπὸ τρομοκρατίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν στενωπὸν ΜΠΟΣ καὶ ἐκεῖθεν εἰς ΒΕΛΕΣΣΑ πυρπολούμενα ἀπὸ ἀεροπορικὸν Βομβαρδισμόν.

Ἐζήτησε οὗτος νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν ἵνα μεταβῇ εἰς Σκόπια παρημποδίσθη ὑπὸ τῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν ὁπότε.

«Ἔσπευσα εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον ἐκάλεσα ΑΘΗΝΑΣ καὶ ὡμίλησα ἀπὸ τηλεφώνου μετὰ τοῦ Συν)χου Κιτριλάκη καὶ ἐν συνεχείᾳ μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Εἰς τούτους ἀνέφερα τὴν κατάστασιν ἤτοι ὅτι ἡ Μεραρχία ΜΠΡΕΓΚΑΛΝΙΤΣΑ διελύθη τελείως καὶ ἐπομένως ἡ κατεύθυνσις ΒΕΣΕΣΣΑ—ΠΕΡΛΕΠΕΣ — ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ—ΦΛΩΡΙΝΑ μένει τελείως ἀκάλυπτος. Εἰς τὴν ἀναφοράν μου ταύτην κατάπληκτοι δὲν ἤθελον νὰ δώσουν πίστιν. Μάλιστα ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Στρατηγὸς Μελισσινὸς μεταβιβάζων καὶ Διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου μὲ διέτασσε νὰ τὰ ἀναφέρω ἀπὸ τηλεφώνου ἐγγράφως. Πράγματι ὑπέβαλα τὴν ἑξῆς περίπου τηλεφωνικὴν ἀναφοράν.

Γενικὸν Στρατηγεῖον Ἀθήνας. 7 Ἀπριλίου.

Ἀναφέρω ὑπευθύνως ὅτι ἡ Μεραρχία ΜΠΡΕΓΚΑΛΝΙΤΣΑ διελύθη τελείως ὡς προσωπικῶς διαπιστώνω συμπτυχθεῖσα ἐν ἀταξίᾳ Δ. Ἀξιοῦ. Τὴν αὐτὴν τύχην ὡς πληροφοροῦμαι ὑπέστησαν καὶ αἱ Ν. ταύτης δρῶσαι Σερβικαὶ Δυνάμεις. ΣΤΟΠ. Κατόπιν τούτου ἡ κατεύθυνσις ΒΕΛΕΣΣΑ — ΠΕΡΛΕΠΕΣ—ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ—ΦΛΩΡΙΝΑ μένει τελείως ἀκάλυπτος. ΣΤΟΠ. Μοὶ ἀπηγορεύθη ἡ διάβασις Γεφύρας Ἀξιοῦ. Ἐπιστρέφω Μονάστηριον ἵνα ἐκεῖθεν μεταβῶ Σκόπια μέσῳ ΓΚΟΣΤΙΒΑΡ μόνης ὁδοῦ ἐλευθέρας ΣΤΟΠ. Μετ' ὀλίγον ἐσημειώθη συναγερμὸς καὶ ἐστάθη πλέον ἀδύνατον νὰ συναντήσω Ἀξιωματικόν τινα τῆς διαλυθείσης Μεραρχίας. Ἠκούοντο μόνον αἱ

οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι τραυματισμένων ὑπὸ τῆς ἀεροπορικῆς ἐπιδρομῆς τοίκων δι' οὓς οὐδεὶς ἐνδιεφέρετο. Τὰ πέριξ τοῦ Σταθμοῦ καὶ ἅπαν τὸ τροχαῖον ὑλικὸν μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια καπνίζοντα».

Πεντζόπουλος

Ἐπέστρεψα εἰς ΠΕΡΛΕΠΕ. Ὁ πανικὸς εἶχε πλέον μεταδοθῆ. Ἔσπευσα καὶ πάλιν εἰς τηλεγραφεῖον καὶ ἐπεκοινώνησα καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου εἰς Ἀθήνας εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέφερα ἐκ νέου τὴν κατάστασιν. Ἐπίσης μετὰ τοῦ ἐν Σκοπείοις Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος ὅστις μοὶ ἐπληροφόρει ὅτι ἡ Πόλις ἐβομβαρδίσθη τετράκις. Μετὰ τοῦ Προξένου διεκόπη αἰφνιδίως ἡ τηλεφωνικὴ συνομιλία μὲ τελευταίαν αὐτοῦ λέξιν «μᾶς κτυποῦν».

Ὁ Πολιτικὸς καὶ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Πόλεως ΠΕΡΛΕΠΕ ἐπηρεασθέντες ἀπὸ τὰ γεγονότα ἐξέφρασαν ζωηροὺς φόβους διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, τοῦ Βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πόλεως ἀρχίσαντος νὰ ἐκδηλώνῃ διαθέσεις ταραχῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Μοναστήριον ἐπαρουσιάσθην καὶ πάλιν εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τῆς Ἐμπέδου Μεραρχίας, τοῦ ἀνέφερα τὴν κατάστασιν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοὶ διαθέσῃ 2 χωροφύλακας συνοδοὺς προκειμένου νὰ μεταβῶ εἰς Σκόπια μέσῳ ΓΚΟΣΤΙΒΑΡ τὴν 6ην ὥραν τῆς ἑπομένης. Μοὶ ὑπεσχέθη τὴν διάθεσιν.

Ἀκολούθως μετέβην εἰς τὸ τηλεγραφεῖον καὶ ἐπεκοινώνησα καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Περιγράφων δὲ τὴν κατάπληξίν μου διὰ τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ Στρατοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἰδική μου πατρὶς πολεμοῦσα ἐπὶ ἓν ἑξάμηνον ἐδέχετο καὶ τὸ τελευταῖον πλῆγμα αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ ἀναφωνήσω : «Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι ὁ Συν)χης Πεντζόπουλος ἀναφέρει ὅτι τὴν 7ην Ἀπριλίου ὁ Σερβικὸς Στρατὸς ἦτο διαλελυμένος, ἐν τούτοις οἱ ἰδικοί μας κατέβαλλον μίαν ἔνοχον πλέον προσπάθειαν νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ τὴν 8ην Ἀπριλίου.

Τέλος ἡ ἐξέλιξις τῶν ὑπολοίπων γεγονότων ἐγένετο ὡς ἑξῆς κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Ἡ ἐν τῷ μεταξὺ (8-11 Ἀπριλίου) ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἀπὸ ἀπόψεως ἐχθροῦ παρουσιάζεται ὡς ἑξῆς :

«Ἀπὸ τῆς 9ης Ἀπριλίου λαμβάνει ἐπαφὴν πρὸς τὰ ἔμπεδα τμήματα ΠΙΣΣΟΔΕΡΙΟΥ, ἐπειδὴ αἱ πληροφορίαι ἔφερον ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Ἄλωνας ἀποβιβάζονται τμήματα ἐξ αὐτοκινήτων κλπ. ἐζητήθη ἀπὸ τὸ συγκρότημα ὅπως ἐπέμβωσιν ἀπὸ ΚΙΡΛΙ-ΔΕΡΒΕΝ δυνάμεις τῆς τεθωρακισμένης Ταξιαρχίας κατὰ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ.

«Ἡ ἐπέμβασις αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀλλ' ἐξ ἄλλου καὶ ἡ κατὰ ΠΙΣΣΟΔΕΡΙΟΥ ἐχθρικὴ πίεσις δὲν ἐξεδηλώθη σοβαρά, ὑφίστατο ὅμως πάντοτε ἡ ἐκεῖθεν ἀπειλή.

«Ἀπὸ τῆς 10 Ἀπριλίου ὁ ἐχθρὸς λαμβάνει ἐπαφὴν πρὸς τὰς

εἰς τὴν Τοποθεσίαν ΚΙΡΛΙ-ΔΕΡΒΕΝ δυνάμεις, τὴν δὲ 11ην καταλαμβάνει τὸ ΚΛΕΙΔΙ.

«Προκειμένου περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ ΒΕΡΜΙΟΥ αἱ κατ' αὐτῆς ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ περιορίζονται, κατὰ τὰς τότε πληροφορίας, εἰς χαλαρὰς τοιαύτας ἐπαφῆς».

«Βορείως εἰς τὴν περιοχὴν ΑΧΡΙΔΟΣ-ΔΙΒΡΗΣ πραγματοποιεῖται (10—11 'Απριλίου) ἡ ἕνωσις μεταξὺ 'Ιταλικῶν καὶ Γερμανικῶν στρατευμάτων, περὶ τὰ 200 δὲ Γερμανικὰ ἅρματα, κατὰ τὰς τότε πληροφορίας, σημειοῦνται εἰς περιοχὴν ΑΧΡΙΔΟΣ.

«Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνωτέρω μεταφορὰν τῆς τοποθεσίας ἀπὸ τῆς Γραμμῆς ΚΙΡΛΙ— ΔΕΡΒΕΝ — ΒΕΡΜΙΟΥ εἰς τὴν τοιαύτην ΣΙΝΙΑΤΣΙΚΟ—ΒΟΥΡΙΝΟΣ—ΣΕΡΒΙΑ, ἀντιμετωπίσθη ἀπὸ τῆς 8ης 'Απριλίου ἡ σύμπτυξις τῶν δυνάμεων τοῦ 'Αλβανικοῦ θεάτρου ἥτις καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, θὰ ἐξικνεῖτο μέχρι τῆς γραμμῆς τοῦ Βενέτικου ποταμοῦ, ἐν προεκτάσει πλέον πρὸς ἀνατολὰς τῆς ὁποίας θὰ κατελαμβάνετο ἡ γραμμὴ καμπὴ τοῦ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ—ΣΤΕΝΑ ΠΟΡΤΑΣ—ΣΤΕΝΑ ΓΕΤΡΑΣ—ΠΛΑΤΑΜΩΝ.

Ἡ 'Επιχείρησις αὔτη τῆς συμπτύξεως παρουσίαζε βεβαίως τὰ μειονεκτήματα ὅσα ἀναφέρονται ἀνωτέρω. 'Απὸ ἀπόψεως πολιτικῆς εἴμεθα νῦν ἐλεύθεροι νὰ τὴν πραγματοποιήσωμεν διότι οἱ λόγοι οἵτινες ἀντετίθεντο εἰς ταύτην (ἔξοδος τῆς Γιουγκοσλαυΐας) ἐξέλιπον ἤδη.

«'Επὶ πλέον δὲ τὸ ζήτημα παρουσιάζει ἤδη ἄλλην πλευράν· **τότε δὲν ἀντιμετωπίζετο ἡ πιθανότης ἀπειλῆς** ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Μοναστηρίου. Ἤδη ἡ ἐπικρεμομένη αὐτη ἀπειλὴ καθιστᾶ πλέον τὴν σύμπτυξιν ὡς λύσιν ἀναγκαστικήν.

Ἡ γενικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος κατεδείκνυε ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὔτη ἐντελῶς ἐλαχίστας ἐλπίδας ἐπιτυχίας εἶχε ἐν τούτοις δὲν ὑπελείπετο ἄλλη λύσις. Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐλαχίστων τούτων ἐλπίδωνἐπιτυχίας, ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ ὑπάρχῃ ἀσφάλειά τις τοῦ 'Ανατολικοῦ πλευροῦ τῆς κατευθύνσεως συμπτύξεως. Ἡ ἐξασφάλισις συνεπῶς τῶν διαβάσεων **τῆς γραμμῆς** Βαρνοῦς—Βέρνον— Σινιάτσικο —Βούρινος ἔδει νὰ ἦτο βεβαία.

«Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς συμπτύξεως ταύτης καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυνάμεις (τρεῖς μεραρχίαι πρὸς Καστοριὰν τῆς XVIης Μεραρχίας στρεφομένης ἐκ ΤΟΜΟΡΙΤΣΑ εἰς Κιαφε-Κιάριτ, καὶ εἶτα πρὸς νότον) τοῦ ΤΣΔΜ, ἀντιμετωπίζετο μία πρώτη φάσις μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Δυτικοῦ κλάδου τοῦ 'Αλιάκμονος διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ὁποίας θὰ ἀπητοῦντο (ὑπὸ συνθήκας ἐσπευσμένης ἐκτελέσεως τῆς κινήσεως καὶ ἄνευ ἐκκενώσεως ἀξίων λόγου ποσοτήτων ὑλικῶν) ἑπτὰ ἡμέραι, ὡς ἀνέφερε τὸ ΤΣΔΜ θὰ ἀπητοῦντο δὲ ἕτεραι 6—7 ἡμέραι διὰ τὴν μέχρι Βενέτικου περάτωσιν τῆς ὅλης κινήσεως.

«Ἤδη ἀπὸ τῆς 9ης 'Απριλίου ἡ κατὰ Πισσοδερίου ἀπειλὴ εἶ-

ναι ἄμεσος ἡ ἀναμενομένη ἐξ ἄλλου ἐπέμβασις ἐκ Κιρλὶ—Δερβὲν τῆς τεθωρακισμένης Ταξιαρχίας πρὸς ἐνδεχομένην ἀνακούφισιν τοῦ Πισσοδερίου καὶ ἡ ἀντοχὴ τῆς τοποθεσίας ΚΙΡΛΙ—ΔΕΡΒΕΝ εἶναι ἐντελῶς ἀβεβαία, ἐξ ἄλλου διὰ τὴν περίπτωσιν ἐκκενώσεως τῆς τοποθεσίας Κιρλὶ—Δερβέν, παρουσιάζεται κενὸν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Σινιάτσικο— Βούρινος. Πάντως ἐν ὄψει ἐνδεχομένης συμπτύξεως ἀπὸ τῆς 9ης Ἀπριλίου ἐξουσιοδοτήθη προφορικῶς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως ἐκκενώσῃ τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς ἐκ τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν βαρέων σχηματισμῶν (ἥτις ἐκκένωσις ἤρξατο πράγματι), τὸ δὲ Τ.Σ.Η. ἐξουσιοδοτήθη κατόπιν αἰτήσεώς του ὅπως μεταφέρῃ εἰς Ζυγὸν τὴν ΧΙην Μεραρχίαν δι' αὐτοκινήτων πρὸς ἀσφάλειάν του.

«Κατόπιν τῆς συμφωνίας τῆς Βρεττανικῆς Διοικήσεως τὴν νύκτα 10 πρὸς τὴν 11ην Ἀπριλίου) ὅπως αἱ δύο Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι διατεθῶσιν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς τοποθεσίας Σινιάτσικο — Βούρινος, τίθεται τὴν 11ην Ἀπριλίου εἰς τὰ ΤΣΗ καὶ ΤΣΔΜ, τὸ ἐρώτημα ἐὰν εἶναι κατὰ τὴν γνώμην των δυνατὴ ἡ σύμπτυξις, ἡ ἀπάντησις ἦτο ἀρνητική.

«Τὴν ἑπομένην 12ην Ἀπριλίου, πρωΐαν, ἠρωτήθησαν ἐκ νέου τὰ ΤΣΔΜ καὶ ΤΣΗ (οἱ ἐπιτελάρχαι των ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἀπὸ τηλεφώνου) ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ σύμπτυξις (σημειωτέον ὅτι ὁ καιρὸς ἦτο εὐνοϊκός, διότι ἦτο ὀμίχλη καὶ ἔπιπτε χιών).Κατόπιν καταφατικῆς ἀπαντήσεως τούτων διετάχθη (ἀριθ. πρωτ. ἀπορ. 1445)12)4)41) ἡ ἔναρξις τῆς συμπτύξεως.

Ἡ διαταγὴ αὕτη καθώριζεν ὡς πρώτην καταληπτέαν γραμμὴν τὴν τοιαύτην (ἀπὸ νότου πρὸς Βορρᾶν) ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ—ΣΕΒΡΑΝΙΝ—ΜΑΛΙ ΚΕΛΚΕΣ—ΚΙΑΦΕ ΚΙΑΡΙΤ δυτικὸς κλάδος ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ ΣΤΕΝΑ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ."Εδει νὰ κατεβάλλετο προσπάθεια ὅπως ὁ ὄγκος τοῦ ΤΣΔΜ κατευθυνθῇ εἰς τὴν κοιλάδα Ἀλιάκμονος μία δὲ Μεραρχία κατευθυνθῇ πρὸς ΕΡΣΕΚΑΝ, τὸ δὲ ΤΣΗ θὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ μέσων του τὴν κατεύθυνσιν ΚΟΡΥΤΣΑΣ-ΕΡΣΕΚΑΣ ἵνα ὑποδεχθῇ τὰς συμπτυχθησομένας δυνάμεις τοῦ ΤΣΔΜ καὶ χρησιμοποιήσῃ ταύτας περαιτέρω. ("Εκθεσις Γεν. Στρατηγείου).

Δηλαδὴ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων εὗρε τὴν ὀρθὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς συμπτύξεως, ἀντὶ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐπιπολαιοτήτων τὰς ὁποίας διέδωσε καὶ ἐπροπαγάνδισε, σχετικῶς μὲ τὴν σύμπτυξιν πρὸς Ἀμφιλοχίαν καὶ Τσουμέρκα.

Διὰ νὰ εἶναι ὅμως πρακτικὴ ὠφέλιμος ἡ λύσις αὕτη ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ βραδύτερον τὴν 4ην Ἀπριλίου δηλαδὴ πρὸ 8 ἡμερῶν καὶ μετὰ τὴν συνάντησιν μὲ τὸν στρατηγὸν Γιάγκοβιτς καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Οὐΐλσωνος ὁπότε πλέον ἡ γενικὴ κατάστασις εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ ἐντελῶς.

Ἀντιθέτως τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ γνώριμόν του σύστημα τοῦ νὰ ζητᾷ δηλαδὴ συνευθύνους διὰ τὴν

σύμπτυξιν μεταξὺ τῶν ὑποδεεστέρων του, εἰς τὰς ὁποίας ὑπέβαλε τὰς ἀποφάσεις του πρὸς ἔγκρισίν των.
Τὸ τοιοῦτον ὅμως ὡς ἦτο ἐπόμενον ἐξηκολούθησε νὰ ὑποθάλπῃ τὰς πολιτικὰς ἀντιγνωμίας καὶ ἀσχημίας τῶν ὑποδεεστέρων, ἡ περιγραφὴ τῶν ὁποίων ἐμφαινομένη ἄλλως τε εἰς τὰς ὑποβληθείσας ἐκθέσεις δὲν ἔχει οὐδεμίαν θέσιν ἐνταῦθα,

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

Η ΑΡΜΑΤΟΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΔΥΣΠΗΛΙΟΥ

Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς διαβάσεως ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ τῆς διαλύσεως τῶν ἐκεῖ μονάδων τῆς XX Μεραρχίας, οἱ Γερμανοὶ εἶχον πλέον τὴν ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ καὶ τὰ Νῶτα τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σττατοῦ 'Αλβανίας ἤτοι τὸ Γ' Σ.Σ., ὅπερ ἐπληροφορήθη τὴν τοιαύτην ἀπειλὴν περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 13-4-41, ἤτοι εἰς στιγμὰς καθ' ἃ ὁ μὲν ὄγκος τῶν Μαχίμων Μονάδων του εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψος ΜΠΙΓΛΙΣΤΗΣ, ἡ δὲ ἀπὸ ταύτης πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ ἁμαξιτὴ εἶχε κατακλυσθῆ διὰ τῶν παντοειδῶν φαλάγγων τῶν Σχηματισμῶν τοῦ Σώματος.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ παρὰ τὰς τελευταίας προσπαθείας καὶ προσωπικὰς ἐπεμβάσεις τοῦ Διοικητοῦ XIIIης Μερ)χίας Στρατηγοῦ ΜΟΥΤΟΥΣΗ, μόλις περὶ τὸ μεσονύκτιον 13)14 'Απριλίου ἐπετεύχθη ἡ ἄφιξις ἐλαχίστων τμημάτων τῆς Μερ)χίας εἰς τὰ ὑψώματα ΔΥΣΠΗΛΙΟΥ ἅτινα τεθέντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)χου ΛΙΩΣΗ ἔλαβον τὴν πρωΐαν τῆς 14ης τὴν ἑξῆς διάταξιν:

— Διμοιρία Βαρέων πολ)λων ΜΑΝΩΛΕΣΟΝ ἑκατέρωθεν τῆς ἁμαξιτῆς καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς διχαλώσεως πρὸς ΑΡΓΟΣ ΟΡΣΤΙΚΟΝ —ΔΙΣΠΗΓΛΙΟ καὶ ΑΡΓΟΣ ΚΡΕΠΕΝΗ (600 μ. ἀπὸ ΛΙΜΕΝΑΚΙΑ) ὑψ. 680.

—Διλοχία ΔΗΜΟΥ ἀπὸ ὑψ. 800 (ΒΔ ΔΙΣΠΗΛΙΟΥ) μέχρι τῆς διακλαδώσεως δημοσίας ΔΙΣΠΗΛΙΟ—ΑΡΓΟΣ ἐν συνδέσμῳ μὲ τμῆμα ΜΑΝΩΛΕΣΟΝ.

— XIII 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ἀπὸ ΝΔ ΛΙΜΕΝΑΚΙΑ μέχρι χωρίου ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ συμπεριλαμβανομένου.

— Πυρ)χία 'Υπολ)γοῦ ΤΟΥΣΑ εἰς ΒΑ παρυφὴν ΑΡΓΟΥΣ μὲ παρατηρητήριον τὸ τοῦ Λοχαγοῦ ΜΑΝΩΛΕΣΟΥ εἰς τὸ ὑπάρχον ἐκεῖ λατομεῖον.

— Πεδινὴ Πυρ)χία ὡς ἀντιαρματικὴ ὑπὸ μοίραρχον ΒΑΛΛΑΔΗΝ καὶ 'Υπολ)γὸν ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΝ καὶ 4 βαρεῖαι Πυρ)χίαι τῆς ὁμάδος ΚΟΜΠΟΚΗ εἰς 'Ανατολ. παρυφὴν ΑΡΓΟΥΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ.
Σ.—Δ. Σ)ρχου ΛΙΩΣΗ εἰς 'Ανατολ. παρυφὴν ΑΡΓΟΥΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ.

Διὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς ταύτης διατάξεως ἀφέθη ἀνεπιτήρητον

τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἀπὸ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ μέχρι ΜΗΛΙΤΣΗΣ (Μικρὸ Βουνὸ) διὸ καὶ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ ΜΟΥΤΟΥΣΗ τὴν 4ην πρωϊνὴν ὥραν ἡ ἀπόφραξις τοῦ χώρου τούτου διὰ προωθήσεως τῆς XIII Ο. Α.

—Ὁ ἐχθρὸς διὰ μοτοσυκλετιστῶν του ἐκινήθη τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς 13ης πρὸς ΔΙΣΠΗΛΙΟ πρὸ τοῦ ὁποίου οὗτοι ἀνέκοψαν τὴν προχώρησίν των βληθέντες ὑπὸ τῶν Βαρέων Πο)λων ΜΑΝΩΛΕΣΟΥ. Ὑπὸ τὴν κάλυψιν ὅμως τούτων καὶ τῶν καταφθασάντων ἀραιῶν τμημάτων Πεζικοῦ περὶ τὰ 15 ἐχθρικὰ ἅρματα διῆλθον κατὰ τὴν νύκτα τὴν ἐπισκευασθεῖσαν γέφυραν ΔΙΣΠΗΛΙΟΥ καὶ ἀπὸ τῆς 6ης ὥρας τὰ ἅρματα ταῦτα μετὰ Πεζικοῦ δυνάμεως περίπου Τάγματος ἤρξαντο ἐπιτιθέμενα κατὰ τῆς ὡς ἄνω γραμμῆς ἐν ᾧ ἐχθρικαὶ Πυρ)χίαι καὶ μηχανοκίνητοι φάλαγγες κατήρχοντο ἐκ ΚΟΡΗΣΣΟΥ διαδοχικῶς καὶ ἐνίσχυον συνεχῶς τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν.

Πρὸ τῶν δραστικῶν ὅμως πυρῶν τῆς ἡμετέρας γραμμῆς καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πυρ)κοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν εἰς τὸ αὐτὸ παρατηρητήριον εὑρισκομένων ἀπὸ τῆς ἕω Μοιράρχου Λοχαγοῦ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ὁμαδάρχου -Αντ)χου ΚΟΜΠΟΚΗ καὶ Δ)τοῦ Πυρ)κοῦ τῆς XIII Μεραρχίας Συν)χου ΜΟΥΚΑΝΑΚΗ καθηλώνει μέχρι τῆς 8.15 ὥρας τὸ ἐχθρικὸν Πεζικὸν καὶ ἀναγκάζει νὰ ἀποσυρθῶσι τὰ ἐχθρικὰ ἅρματα καὶ αὐτοκίνητα, ἐξ ὧν περὶ τὰ 25—30 ἐν συνόλῳ κατεστράφησαν ἢ ἐγκατελείφθησαν ἐπὶ τόπου λόγῳ βλάβης.

Ἡ πρώτη αὕτη ἀποτυχία κατεθορύβησε τὸν ἐχθρὸν διότι ἐνόμισεν ὅτι εὑρίσκετο πρὸ ὑπερτέρων δυνάμεων.

Νέαι ὅμως μηχανοκίνητοι φάλαγγες κατέρχονται ἐκ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ καὶ ἀποβιβάζουσιν εἰς τὸ ὕψος ΚΕΡΠΕΝΗΣ τὰ μεταφερόμενα τμήματα Πεζικοῦ, ἐνῷ βαρεῖαι Πυρ)χίαι αὐτοῦ περὶ τὰς 10 καταλαμβάνουσι θέσεις ἀπὸ Δ. ΚΟΡΗΣΣΟΥ μέχρι τῆς Λίμνης.

Ἐκ τῶν τμημάτων τούτων Πεζικοῦ καὶ μὲ σχηματισμοὺς προσπελάσεως ἄλλα μέν, δυνάμεως διλοχίας κινοῦνται πρὸς Δισπήλιο, ἄλλα δὲ δυνάμεως Τάγματος κινοῦνται πρὸς ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΥΣ καὶ Ἀνατολικώτερον πρὸς ΜΗΛΙΤΣΑΝ.

Οὕτως ἐνισχυομένη ἡ ἐπιτιθεμένη γραμμὴ τοῦ ἐχθροῦ ἐκδηλώνει νέαν προσπάθειαν τὴν 11ην ὥραν μετὰ δραστικὴν προπαρασκευὴν τοῦ πυρ)κοῦ του ὅπερ κυριολεκτικῶς μαίνεται πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Τὸ εὔστοχον ἴσως πῦρ τοῦ ἡμετέρου Πεζικοῦ καὶ Πυρ)κοῦ καθηλώνουν τὸ ἐχθρικὸν Πεζικὸν καὶ ἀναγκάζουν καὶ πάλιν τὰ ἐχθρικὰ ἅρματα νὰ σταματήσουν καὶ νὰ ἀναζητήσουν χώρους κεκαλυμμένους τὰς δὲ παρὰ τὴν λίμνην ταχθείσας Πυρ)χίας τοῦ ἐχθροῦ νὰ ἀλλάζουσι διαρκῶς θέσιν. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ ὅμως ταύτῃ ἡ μόλις καταφθάσασα καὶ ἐν σπουδῇ ταχθεῖσα πρώτη Ὀρειβ. Πυρ)χία Ταγ)χου ΠΑΠΑΡΡΟΔΟΥ καταστρέφεται καὶ ὁ γενναῖος Δ)τής της πίπτει ἐπὶ τῶν Πυροβόλων του.

Τὴν 4ην ὥραν νέα προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτυγχάνει τὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ καὶ τῶν Νοτίων αὐτοῦ θέσεων ἐφ' ὧν πίπτει ἡρωϊκῶς ὁ Δ)τὴς τῆς ἐκεῖ ἀμυνομένης ἴλης Ἴλαρχος ΧΑΤΖΗΛΙΑΔΗΣ ἐν ᾧ ἡ ἴλη του διατηροῦσα τὰς θέσεις της ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τόπου.

Οὕτως ἡ ὁδὸς πρὸς ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ μένει ἐλευθέρα εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ ἀδέσποτοι ἄνδρες, ἡμιονηγοὶ τυφεκιοφόροι, Διμοιρία Μηχανικοῦ Λόχοι Μηχανημάτων 22 καὶ 23 Σ. Π. διερχόμενοι τῆς πόλεως ἐκείνην τὴν στιγμὴν διατίθενται ἐσπευσμένως εἰς τοὺς γηλόφους Α. καὶ Ν. ΑΡΓΟΥΣ καὶ ἐπιβραδύνουσι διὰ τοῦ πυρός των τὸν ἀπειλοῦντα ἐχθρόν, ὅστις ἔθεσεν ὑπὸ τὰ πυρά του τὴν δημοσίαν ὁδὸν πρὸς ΒΟΓΑΤΣΙΚΟΝ εἰς τὸ ὑψ, χιλμ. Ν. Δ. ΜΗΛΙΤΣΗΣ.

Ὁ εἰς γέφυραν ΜΑΝΙΑΚΗ ἀποσταλεὶς Ἐπιτελάρχης τῆς Μερ)χίας Ἀντ)χης ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ πρὸς συνάντησιν τῶν ὑπερβαλλόντως βραδυνόντων Συνταγμάτων Πεζικοῦ τῆς Μερ)χίας, ὠθεῖ πρὸς ΑΡΓΟΣ τὸ 22 Σ. Π., ὁ δὲ ἐπίσης πρὸς τὰ ἐκεῖ σπεύσας Δ)τὴς τῆς Μερ)χίας ΜΟΥΤΟΥΣΗΣ τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ προπορευομένου Τάγματος ΔΕΤΣΗ καὶ ὠθεῖ τοῦτο εἰς ἐπίθεσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Βορ. ΣΠΑΊΛΙΚΙΑ πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων τούτων πρὶν ἐγκατασταθῇ καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ ἐχθρός.

Τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο Τάγμα παρὰ τὸν κάματον τὸν θίξαντα τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς ἐκ τῆς συνεχοῦς νυχθημερὸν πορείας, βλέπον τὸν Στρατηγόν του ἐπὶ κεφαλῆς ἐνθουσιᾷ, λησμονεῖ τοὺς κόπους καὶ ἀντλοῦν νέας δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἀθάνατον Ἑλληνικὴν ψυχὴν ὁρμᾷ πρὸς τὰ ὑψώματα καὶ περὶ τὴν 16.30 ὥρ. ἀνέρχεται καὶ ἐγκαθίσταται ἐπ' αὐτῶν πρὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀλλὰ τὸ δραματικὸν τέλος ἐγγίζει. Τὴν 27 ὥραν νέα σοβαρὰ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ ἐκδηλοῦται διὰ συνδυασμένης τὴν φορὰν ταύτην ἐπιθέσεως πεζικοῦ—ἁρμάτων—πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας.

Τὸ Ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν παρασκευάζει καὶ συνοδεύει τὴν ἐπίθεσιν διὰ συνεχῶν καταιγιστικῶν πυρῶν ἐφ' ὅλου τοῦ βάθους τῆς ἀμύνης καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν θέσεων τοῦ Τάγματος ΔΗΜΟΥ, τὸ ἡμέτερον ὅμως Πεζικὸν παρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἔντασιν καὶ πυκνότητα τοῦ βομβαρδισμοῦ ἀνθίστανται ἡρωϊκῶς καὶ διατηροῦσι τὰς θέσεις των.

Σμῆνος ὅμως 40 περίπου ἐχθρικῶν βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων ἀνενόχλητον ἀπὸ φιλίαν Ἀεροπορίαν, βομβαρδίζει ταυτοχρόνως ἀπὸ μικροῦ ὕψους 50—100 μ. τὰς βαρείας ἡμῶν Πυρ)χίας. Ὁ βομβαρδισμὸς διήρκεσε περὶ τὰ 20′ λεπτὰ διὰ μεγάλων βομβῶν κατὰ τοῦ προσωπικοῦ καθ' οὗ ἐπηκολούθησε καὶ μακρὸς Πολυβολισμὸς — τὰ βλητοφόρα ἀνατινάσσονται εἰς τὸν ἀέρα, τὰ πολυβόλα καταστρέφονται καὶ τὸ σύνολον τῶν Πυρ)χιῶν μας ἐξουδετεροῦται.

Ἐλεύθερα καὶ ἀνενόχλητα πλέον τὰ ἐχθρικὰ ἅρματα ὁρμοῦσι πρὸς τὰς ἀμυνομένας θέσεις, καταλαμβάνουσιν ἐπὶ τούτων τὰ ἡρωϊ-

κὰ πολυβόλα καὶ πυροβόλα τοῦ Λοχαγοῦ ΜΑΝΩΛΕΣΟΥ καὶ ὑπ)γοῦ ΤΟΥΣΑ οἵτινες αἰχμαλωτίζονται ἐπ' αὐτῶν καὶ τέλος τὰ ἐχθρικὰ ἅρματα περικυκλοῦσι τὸ ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ, ἐν ᾧ ἄλλα ἐχθρικὰ τμήματα ἐκμηδενίζουσι τὸ τάγμα ΔΗΜΟΥ καὶ τὸ καλύπτον τὴν πρὸς ΚΑΣΤΟΡΙΑΝ ὁδὸν τάγμα πολ)λων ΜΑΝΙΤΑΚΗ,

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης διατάσσεται διὰ τῆς 8115)15)4)41 ὥρα 18 Δ)γῆς ἡ ἀνατίναξις τῆς γεφύρας ΜΑΜΑΚΗ καὶ ἡ πρὸς Δυσμὰς σύμπτυξις τῶν Μονάδων διὰ τῶν Β. Δ. τοῦ ΑΡΓΟΥΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ ξυλίνων γεφυρῶν δι' ὧν καὶ ἐπραγματοποιήθη ἡ σύμπτυξις τῶν ὑπολειμμάτων τῆς Μερ)χίας πρὸς ΣΚΑΛΙΧΩΡΙΟΝ διότι οἱ Γερμανοὶ καταλαβόντες τὸ Ἄργος τὴν 19ην ὥραν καὶ ἀσχοληθέντες μὲ τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ δὲν ἐκινήθησαν πρὸς τὰς ξυλίνας γεφύρας, τὸ δὲ ἐπελθὸν ἐν τῷ μεταξὺ σκότος καὶ ἐλαφρὰ βροχὴ ἐσταμάτησαν περαιτέρω ἐχθρικὴν ἐνέργειαν.

Ἂν καὶ ἡ μάχη αὕτη δὲν ἤλλαξε τὴν ὅλην γενικὴν κατάστασιν οὐχ ἧττον αὕτη προσέθεσεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα νέας δάφνας καὶ τρανωτάτη ἀπόδειξις τούτου ἡ ὁμολογία διὰ τὴν μάχην ταύτην καὶ τὰ συγχαρητήρια τοῦ Δ)τοῦ τῆς διεξαγαγούσης τὴν ἐπίθεσιν ταύτην Γερμανικῆς Ταξιαρχίας πρὸς τὸν Συν)χην ΛΙΩΣΗΝ ἐν Ἀθήναις.

Παρ' ὅλον δὲ ὅτι τὴν μάχην ταύτην διηύθυναν δύο σιδηροῖ ἄνδρες ὡς ὁ Στρατηγὸς ΜΟΥΝΤΑΚΗΣ καὶ ὁ τότε Συν)χης ΛΙΩΣΗΣ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος μετὰ τοῦ σωτῆρος τῆς ΗΠΕΙΡΟΥ Στρατηγοῦ ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ εὑρίσκονται ἀπὸ διετίας εἰς τὰς φυλακὰς διὰ προδοσίαν τῆς Πατρίδος, πάντως καὶ ἀναμφιβόλως ὁμοία θὰ ἦτο ἡ στάσις καὶ τῶν ἐπιλοίπων διοικήσεων ἐν δεδομένῃ ὁμοίᾳ καταστάσει διότι πᾶσαι αἱ διοικήσεις εἶχον δοκιμασθῆ ἐν τῷ ἀμέσῳ παρελθόντι καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἦτο ἐπίσης Ἑλληνική. Συνεπῶς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Γεν. Στρατηγείου ὅτι ἀνέβαλε νὰ διατάξῃ τὴν σύμπτυξιν διότι ἐφοβεῖτο μήπως καμφθῇ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν δὲν ἀποδεικνύει ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησις ἠγνόει τὴν κατάστασιν τῶν ὑπ' αὐτὸ Στρατευμάτων καὶ ἐπὶ ποίων Μονάδων ἐστηρίζετο.

Περαιτέρω ἡ Μάχη αὐτή, μετὰ τὴν δοκιμασίαν εἰς τὴν μάχην Καλπακίου τῶν Ἰταλικῶν Ἁρμάτων—τενεκέδων, ἀπέδειξε τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν κέκτηνται καὶ τὰ ἰσχυρότερα μηχανοκίνητα μέσα εἰς τὰ ἰδικά μας, ὀρεινὰ ἐδάφη. Ἀπέδειξεν ἡ μάχη αὕτη ὅτι ἀποφασισμένοι γενναῖοι πυροβοληταὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ ὀλίγον Πεζικὸν εἶναι εἰς θέσιν νὰ σταματήσωσιν ἰσχυροτάτην τεθωρακισμένην Μονάδα ἀκόμη καὶ μὲ τελείως πρόχειρον ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπὶ προπαρεσκευασμένης καὶ ὠργανωμένης ἀμυντικῆς τοποθεσίας.

Ἀποδεικνύονται οὕτως ὑπερβολικαὶ αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκστρατείας φροντίδες τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἔναντι τῶν ἐχθρικῶν ἁρμάτων καὶ ὅλως ἄσκοπος ἡ ἐκ τοῦ φόβου τῶν ἁρμάτων,

τετραήμερος ἀναβολὴ τῆς καταλήψεως τοῦ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ, ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ πυρπόλησις τῶν ἀποθηκῶν ΕΡΣΕΚΑΣ καὶ τὸ ἐξαντλητικὸν μέχρι θανάτου ἀνεβοκατέβασμα τῶν Μονάδων ἐπὶ τῶν ἀπροσίτων ὀρέων τῶν περιβαλλόντων τὰς κοιλάδας εἰσβολῆς τοῦ Στρατοῦ μας ἐν 'Αλβανίᾳ.

Τέλος ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίστασις τῶν τμημάτων τῆς XIII Μεραρχίας ἐμπλακέντων ἐκ τοῦ προχείρου κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμὴν μᾶς δίδει τὸ μέτρον τῆς ἐνδεχομένης ἀντοχῆς τῶν στρατευμάτων ἐὰν εἰς ταῦτα ἐδίδετο ὁ χρόνος νὰ καταλάβωσι καὶ ὀργανώσωσι ἀνέτως τὰ βαθύτατα χαραδρωμένα ἐδάφη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Δι' ἡμᾶς δὲ δὲν ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι αἱ διαδοχικαὶ στενωποὶ τοῦ "Ανω καὶ Κάτω 'Αλιάκμονος ἐγκαίρως καταλαμβανόμεναι καὶ ὀργανούμεναι θὰ παρεῖχον ἀνυπερβλήτους δυσχερείας εἰς τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν παραβίασίν των καί, ἐκτὸς τῆς συμπληρώσεως τῆς 'Ιταλικῆς, νίκης μὲ μίαν μακροχρόνιον "Αμυναν ἐναντίον τῶν Γερμανῶν, θὰ ἔδιδον διὰ τῆς τελευταίας ταύτης εἰς τὸν κορμὸν τῆς 'Ελλάδος ἀρκετὴν πίστωσιν χρόνου διὰ νὰ ὀργανωθῇ ἔναντι τῆς ἀπειλουμένης συμφορᾶς τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς.

'Υπὸ τοιούτους ὅρους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀμφισβητήσῃ τις ἐὰν ἡ παράλειψις καθήκοντος διὰ τὴν τελικὴν παράδοσιν τοῦ Στρατοῦ εὑρίσκηται εἰς αὐτὸν τοῦτον ἢ εἰς τὰς κεφαλὰς ἐκείνας αἵτινες ὁραματιζόμεναι δῆθεν μίαν τελευταίαν νίκην πρὸς τοὺς 'Ιταλούς, προπαρεσκεύασαν καὶ ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν ἓν τελείως σαθρὸν σανίδωμα ὑπολογισμένον μετ' ἀκριβείας εἰς τὸ νὰ μὴ ἀνθέξῃ εἰς τὸ βάρος τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ δεχθῇ καὶ προωρισμένον νὰ συνεπιφέρῃ τὴν κύκλωσιν καὶ ἄδοξον διάλυσιν καὶ τοῦ δαφνοστεφοῦς Στρατοῦ 'Αλβανίας.

Πράγματι μετὰ τὴν προεκτεθεῖσαν ἀποκοπὴν τῶν ὁδῶν ὑποχωρήσεως τοῦ Γ' Σ.Σ. διὰ τῆς κοιλάδος ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ ὁ ὄγκος τῶν δυνάμεων τούτου καὶ τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ, ὡς καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς 21ης Ταξιαρχίας ἐξετράπησαν πρὸς ΠΙΝΔΟΝ καὶ κινηθεῖσαι πρὸς ΜΕΤΣΟΒΟΝ ἄνευ συνοχῆς καὶ στερούμεναι παντὸς ἐφοδιασμοῦ ἔπαυσαν πλέον νὰ θεωρῶνται καὶ νὰ ὦσιν ἀξιόμαχοι.

Νοτιώτερον οἱ Γερμανοὶ ἐντὸς τοῦ ἀπογεύματος τῆς 14)4)41 παρεβίασαν εὐχερῶς τὴν στενωπὸν ΣΙΑΤΙΣΤΗΣ, ἀνεπαρκῶς φρασσομένην ὑπὸ τμημάτων τῆς XII Μεραρχίας, ἅτινα καὶ τὴν ἑπομένην δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προβάλωσιν σοβαρὰν ἀντίστασιν ἐπὶ τῶν γεφυρῶν τοῦ 'Αλιάκμονος καὶ οὕτως αἱ Γερμανικαὶ φάλαγγες ἐντὸς μὲν τῆς 15)4)41 κατέκλυσαν τὴν κοιλάδα τῶν Γρεβενῶν καταδιώκουσαι τὴν Βρεττανικὴν τεθωρακισμένην Ταξιαρχίαν καὶ ἐντὸς τῆς 16)4)41 τὰ πρῶτα Γερμανικὰ στοιχεῖα εἰσήρχοντο εἰς Καλαμπάκαν Θεσσαλίας ἀποκόπτοντα οὕτω καὶ πᾶσαν πρὸς τὸν Κορμὸν τῆς 'Ελλάδος σύμπτυξιν τοῦ Στρατοῦ ΑΛΒΑΝΙΑΣ.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας δὲν ἐπαύσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν πλειστάκις τὸ πόσον ἐζημίωσεν τὰς ἐπιχειρήσεις ἡ μεγάλη ἀπόστασις τοῦ 'Αρχηγοῦ εὑρισκομένου εἰς 'Αθήνας, ἀπὸ τὰς ἐν τῷ μετώπῳ ἐπιχειρήσεις.

Κάθε φορὰ ποὺ παρουσιάζετο ἄμεσος ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἀποφασίσῃ ὁ 'Αρχηγός, κάθε φορὰ ποὺ ἐδυσκολεύοντο τὰ πράγματα τὸ μάτι τοῦ 'Αρχηγοῦ ἦτο μακρὰν τοῦ προορισμοῦ του, καὶ ὄχι ὅπως ὑπεγράμμιζεν ὁ Κεμὰλ λέγων, «θὰ εὑρίσκωμαι ὄπισθεν ὑμῶν.»

Πλειστάκις ἐπεσημάναμεν ὀρθοτάτας διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, αἱ ὁποῖαι ἀνετρέποντο καὶ ἐξεφυλίζοντο ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν, ἐνῷ ἄλλαι ἐλάμβανον τελείως ἄλλην ἐκδοχήν. Πάντως αἱ μεγάλαι αὗται ἀποστάσεις ὑπεβοήθουν τὰ μέγιστα τὴν συνεχῆ ἀνάμιξιν τῶν ἐπιτελῶν εἰς τὰ ἐν τῷ μετώπῳ διατρέχοντα, ἐὰν δὲν ἐπροκαλεῖτο αὔτη παρ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο ὡς κολακεύουσαν τελείως τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας.

'Αλλὰ καὶ διὰ τὰς μετὰ τῶν συμμάχων διαπραγματεύσεις δὲν θὰ ἦτο χιλιάκις προτιμότερον ἵνα οἱ προσερχόμενοι ἀρκοῦνται εἰς ὀλιγοχρονίους συναντήσεις μετὰ τοῦ 'Αρχηγοῦ, ἐὰν οὗτοι δὲν ἔσπευδον εἰς τὸ πτωχὸν καταφύγιόν του, ἀντὶ νὰ βλέπωμεν τοῦτον νὰ ἐρωτᾷ διαρκῶς τὸν "Αγγλον σύνδεσμον ἐὰν ἔλαβεν ἐπὶ τέλους τὴν ἀναμενομένην ἀπὸ τὸ Βελιγράδι—ἀπάντησιν περὶ τῆς ἐπικειμένης στάσεως τῆς Γιουγκοσλαυίας. Πάντως ὅσον ἀφορᾷ τὰς 'Αθήνας μόνον μία 'Ανωτάτη στρατιωτικὴ θέσις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ὄχι ἡ τοῦ 'Αρχιστρατήγου, ἀλλὰ ἡ τοῦ 'Αρχηγοῦ εἰδικοῦ 'Επιτελείου τοῦ καὶ Συμβούλου τῆς Κυβερνήσεως, περιοριζομένου ὄχι εἰς ἡμερησίας ἀνταποκρίσεις, ἀλλ' εἰς γενικωτάτας ἐντολὰς πρὸς τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ ἡγήτορας καὶ μόνον.

Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἔλαβε τραγικὴν σχεδὸν ἐκδήλωσιν ὅταν ἐδυσκολεύθησαν τὰ πράγματα κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον.

Διότι παρ' ὅλον ὅτι ὁ 'Αρχηγὸς ἀπέστειλε ἐπανειλημμένα τηλεγραφήματα προσκαλῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τοὺς ἀμφιταλαντευομένους ἡγήτορας, ποίαν βαρύτητα ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν αἱ τηλεγραφικαὶ αὗται διαταγαὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλαι μὲν ἐλήθησαν, ἄλλαι δὲ ὄχι, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτο μακρὰν τῆς θέσεώς του καὶ δὲν ἐπεκυροῦσε τὰς διαταγάς του διὰ προσωπικῆς του ἐπεμβάσεως, διότι ἀντὶ τοῦ νὰ εὑρίσκεται εἰς ΜΕΤΣΟΒΟΝ ἢ Καλαμπάκαν παρέμεινεν εἰς 'Αθήνας.

'Εκτὸς λοιπὸν τοῦ ὅτι ἡ παράλειψις τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς εἰς μίαν τόσον κρίσιμον στιγμήν, εἶχεν ὀδυνηρὰ καὶ θλιβερὰ ἀποτε-

λέσματα διὰ τὴν βαρύτητα τῶν ἐξ 'Αθηνῶν διαταγῶν, ἐν τούτοις καὶ ἄλλαι πληροφορίαι ἐπισήμων ἀπεσταλμένων ὡς τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Γ'. Σ. Στρατοῦ, διεξέφυγον λέγει τῆς ἐπιτηρήσεως τοῦ Γεν. Στρατηγ., ἐφ' ὧ καὶ σήμερον ἀκόμη διαμφισβητοῦνται.

Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἡ θέσις τοῦ 'Αρχιστρατήγου εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι ὄπισθεν τῆς πτέρυγος ἥτις ἔχει τὴν κυρίαν προσπάθειαν εἴτε ἐπιθετικὴν εἴτε ἀμυντικήν.

Βεβαίως παρ' ἡμῖν ὁ 'Αρχιστράτηγος διοικοῦσε δύο μέτωπα, τὰς 'Αθήνας καὶ Θεσσαλονίκην, ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἦτο νεκρὸν ἀλλὰ δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι ἔπρεπεν νὰ εἶναι εἰς τὸ μέσον, ἢ νὰ μὴν εἶναι πουθενά, διότι καὶ ὁ ΖΟΦΡ διοικοῦσε 'Αθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην τοῦ Σαρράϋγ, ἀλλ' οὐδέποτε ἔλειψε ἀπὸ τὸ μέτωπον τῆς Κυρίας προσπαθείας του.

'Ομοίως κατὰ τὸν Μεγάλον Πόλεμον ἡ ἀντίθετος 'Ανωτάτη Γερμανικὴ Διοίκησις παρέμενεν καθ' ὅλον τὸν πρῶτον μῆνα τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Κόμπλεντζ ἤτοι εἰς ἀπόστασιν 150—300 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν Στρατιῶν της. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ὅτι ὁ ἐν ὀνόματι τοῦ Αὐτοκράτορος διοικῶν Στρατηγὸς ΜΟΛΤΚΕ ὁ νεώτερος, ἔπαυσεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ πολέμου νὰ διοικῇ πραγματικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις. Αἱ ἐκδιδόμεναι ἐντολαὶ οὖσαι ἀσαφεῖς καὶ ἀνεκτέλεστοι συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀπολεσθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν Διοικητῶν τῶν Στρατιῶν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς 'Ανωτάτης Διοικήσεως, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ἐνεργοῦν ἕκαστος αὐτοβούλως.

'Η 'Ανωτάτη διοίκησις ὅθεν περιωρίσθη νὰ ἐγκρίνῃ κατὰ κανόνα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων τετελεσμένα γεγονότα καὶ οὕτω ὡδηγήθη ὁ Γερμανικὸς Στρατὸς εἰς τὴν ἧτταν.

'Αντιθέτως, ὁ Γάλλος 'Αρχιστράτηγος, ἐγγύτατα τῶν Στρατιῶν του εὑρισκόμενος, ἐτηρεῖτο ἐνήμερος συνεχῶς τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Προσωπικῶς, συχνότατα μετὰ τῶν Διοικητῶν τῶν Στρατιῶν του συσκεπτόμενος καὶ μὴ ἐπιτρέπων συζητήσεις καὶ ἀντιρρήσεις ἐπὶ τῶν ἀποφάσεών του, ἀντικαθιστῶν τοὺς ἀκαταλλήλους Διοικητάς, κατώρθωσε νὰ διεξαγάγῃ ἐν σχετικῇ τάξει τὴν μέχρι τοῦ Μάρνη ὑποχώρησιν, ν' ἀνασυγκροτήσῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ μεταφέρῃ ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ κέντρον δυνάμεις καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν καταλήξασαν εἰς τὴν νίκην τοῦ Μάρνη.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην μάχην ὁ Γάλλος 'Αρχιστράτηγος ἐξέδοσεν τὴν γνωστὴν ἐκείνην συντομωτάτην διαταγὴν ἡ ὁποία κατέληγε λέγουσα: «'Υπὸ τὰς σημερινὰς περιστάσεις καμμιὰ λιποψυχία δὲν θὰ γίνῃ ἀνεκτή».

Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ Γάλλος 'Αρχιστράτηγος εὑρίσκετο κυριολεκτικῶς ὄπισθεν τῶν στρατευμάτων του καὶ μὴ περιμένων νὰ γίνῃ ἀκουστὸς ἐξ ἀποστάσεως 500 χιλιομέτρων.

Κατὰ τὴν μάχην τοῦ 'Αφιὸν Καραχισσὰρ ἡ μὲν 'Ανωτάτη 'Ελ-

ληνική Διοίκησις ἀντὶ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ Οὐσάκ παρέμενεν εἰς ΣΜΥΡΝΗΝ ἀπέχουσαν 420 χιλιόμετρα, ὁ δὲ Τοῦρκος Ἀρχιστράτηγος εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ΚΟΤΖΑ ΤΕΠΕ ἀπέχοντος ἔλαττον τῶν 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμῶν.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος μὴ εὑρισκόμενος εἰς τὸ ΟΥΣΑΚ, ἐξέδιδεν διαταγὰς αἱ ὁποῖαι ἔφθαναν ὡς γνωστὸν τελείως παράκαιρα εἰς τὸν προορισμόν των, μὲ γνωστὸν τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὑπέροχον ἄλλωστε τὸ παράδειγμα τὸ ὁποῖον ἔδοσε ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς ὅταν ἐξῆλθεν τῆς Θεσσαλονίκης μεταβὰς εἰς ΔΡΙΜΙΓΚΛΑΒΑΝ ἀπέχουσαν ἐλάχιστα χιλιόμετρα τοῦ μετώπου ὥστε νὰ ἔχῃ ἄμεσον ἀντίληψιν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀπουσία τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἀπὸ τὸ μέτωπον προυκάλεσεν δριμυτάτας παρατηρήσεις ἐναντίον του καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο καιρός.

Τοιουτοτρόπως φαίνεται ὅτι εἷς ἐκ τῶν ὑποψηφίων Πρωθυπουργῶν συναντηθεὶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὸν ἐπέπληξε δριμύτατα διότι δὲν εὑρίσκετο πρὸ πολλοῦ μεταξὺ τῶν στρατευμάτων του, ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ τιμὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Δοθέντος ὅμως ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος παρουσίασεν διαφόρους δυσχερείας διὰ τὴν μετάβασίν του, τότε ὁ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν αναλαβὼν τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ΣτρατηγὸςΠαναγάκος,ἐδήλωσεν ὅτι θὰ τὸν συνώδευε καὶ ὁ ἴδιος ἐὰν ἀπεφάσιζεν νὰ ἀναχωρήσῃ ὁρισθείσης μάλιστα καὶ τῆς ὥρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ὥραν ἀφικνεῖται ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐπισείων τηλεγράφημα ἐκ τοῦ μετώπου ὅτι τὰ πάντα εἶχον τελειώσει, ἡ συνθηκολόγησις εἶχεν ὑπογραφῆ καὶ οὕτω τὸ ἀναμενόμενον τέλος εἶχεν πραγματοποιηθεῖ ἤδη.

Οὕτω πράττων ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέφυγεν μὲν τὴν εἰς τὸ μέτωπον μετάβασίν του, ἐπέσυρεν ὅμως κολοσσιαίας εὐθύνας τόσον διὰ τὸ συμφέρον τῆς χώρας, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τιμήν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ὅταν οἱ Διοικηταὶ τῶν Α', Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ πιστεύοντες εἰς τὸ ἄσκοπον τῆς περαιτέρω συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος, προέβησαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, εἰς συνθηκολόγησιν μετὰ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν 18ην ὥραν τῆς 20ῆς Ἀπριλίου.

Πάντως ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν γεγονότων τούτων ἀνάγεται εἰς ἔργον ἄλλης δικαιοδοσίας, καὶ δὲν παρεμβάλλεται οὔτε ἐμπίπτει εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς παρούσης Μελέτης.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ στρατιωτικὴ Ἱστορία δὲν περιορίζεται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸν φάρον τοῦ μέλλοντος.. Τὸ τοιοῦτον εἶναι τόσον ἀληθές, ὥστε δι' ἡμᾶς παλαιμάχους τῆς δράσεως, ὅλα τὰ προηγούμενα τοῦ κειμένου τούτου θὰ ἐθωροῦντο ὡς στρατιωτικὲς παρλόττες καὶ φλυναφήματα ἐὰν δὲν κατελήγομεν ἐκεῖ ὅπου πτερυγίζει ὁ νοῦς μας διαρκῶς δηλαδὴ εἰς τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς Ἑλλάδας, τὰ ὁποῖα μᾶς βασανίζουν ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἑσπέρας καὶ ἀπὸ τὸ βράδυ ὡς τὸ πρωΐ. Ἴσως τὸ τοιοῦτον νὰ θεωρηθῇ ὑπό τινων ὡς παραφωνία καὶ ὡς ἔξω τοῦ θέματος, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ οὐσία, εἶναι τὸ πᾶν.

Διὰ τοῦτο θὰ προσθέσωμεν ὀλίγας λέξεις.

α) Διὰ τὴν σύγχρονον ὀργάνωσιν τοῦ στρατεύματος.

β) Διὰ τὴν παραμέλησιν τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν τὴν στρατιωτικήν μας ὀργάνωσιν αὕτη ἔχει ὑπαχθῇ ὑπὸ Βρεττανοὺς ἀξιωματικούς, ὄχι τόσον λόγῳ θλιβερῶν πολεμικῶν γεγονότων, διότι ταῦτα ἦσαν τελείως εἰς τὸ ἐνεργητικόν μας, ἀλλ' ἰδίως λόγῳ τῶν διαιρέσεων τῶν ἀξιωματικῶν μας, ἡ ὁποία ἀπαιτοῦσε φιλικὴν παρεμβολὴν τῶν συμμάχων διὰ νὰ μᾶς ξεχωρίσουν.

Πολλάκις ἄλλωστε μέχρι τοῦδε εἴχαμεν ξένους ὀργανωτὰς οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν ἀνελάμβανον ποτὲ τὴν εὐθύνην τῆς ἀναμίξεως εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον, ἐκτὸς ἐὰν ἐκαλοῦντο νὰ γνωματεύσουν ἐπὶ ὡρισμένου τινὸς ζητήματος.

Τὰ ὑπὸ τῶν ὀργανωτῶν ἄλλως τε τούτων θιγόμενα ζητήματα ἀνάγονται εἰς,

—Μεθόδους μάχης,

—Συγκρότησιν Στρατοῦ ἐκστρατείας,

—Προσωπικὰ ζητήματα.

Α.'

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς μεθόδους μάχης τὸ πρακτικὸν Ἐγγλέζικο πνεῦμα εὗρεν τὰς προσφορωτέρας λύσεις εἰς ὅλας του τὰς ἀπόψεις.

α) Τοιουτοτρόπως ἡ Διοίκησις τοῦ Ἀγῶνος διεξάγεται παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἡγήτορος βοηθουμένου ἀπὸ ἕνα ἢ δύο βοηθούς του, ἀπομακρυνομένου τοῦ ἐπιλοίπου ἐπιτελείου καὶ ἀγομένου ἐμπρὸς πρὸς τὸν ἐχθρὸν διὰ νὰ λαμβάνῃ ἄμεσον ἐκτίμησιν τῶν γενομένων.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ λύσις ἀποτελεῖ κανόνα ἀπαράβατον διὰ τοὺς Ἄγγλους καὶ συμπίπτει ἐντελῶς μὲ τὰ συμπεράσματα τοῦ ἰδικοῦ μας πολέμου.

Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἀνατρέξῃ τις εἰς τὰ προηγούμενα καὶ νὰ διατρέξῃ τὰς τρεῖς συνεχεῖς διαταγὰς τὰς ὁποίας ἐξέδοσεν ὁ Στρατηγὸς Κοσμᾶς πρὸς τοὺς Μεράρχους του, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔμειναν πίσω ἀπὸ ἔλλειψιν θάρρους, ἀλλὰ διότι ἦσαν δέσμιοι τοῦ σύρματος καὶ τῶν διαβιβάσεων.

Τώρα τοῦ λέει πάρε ὅσο σύρμα καὶ ἀσυρμάτους θέλεις, ἀλλὰ τραβήξου ἐμπρός, διότι ἡ τιμὴ τοῦ ἡγήτορος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ ἔχῃς ἄμεσον ἀντίληψιν τῆς μάχης.

β) Ἐπίσης τὸ ζήτημα τῆς παραδοχῆς τῆς Ταξιαρχίας πεζικοῦ θέτει ἕνα τέρμα εἰς μίαν ἀπεραντολογίαν τὴν ὁποίαν παρελαμβάναμεν ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ συγγράμματα σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα προκειμένου διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ Πυροβολικοῦ εἰς τὰς Μεραρχίας ἡ ἀπόφασις τοῦ ἡγήτορος ἔφθανεν ἕως ἐκεῖ, διὰ νὰ ἔλθῃ ὕστερα ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς εὐρυτέρας χρήσεως τοῦ Πυροβολικοῦ μικρῶν μονάδων,

Σήμερα μὲ τὸ Ἐγγλέζικο σύστημα Πεζικὸν καὶ Πυροβολικὸν τῶν μικρῶν μονάδων σχηματίζουν μίαν ἑνιαίαν Διοίκησιν, τὴν Ταξιαρχίαν, ἀποτελοῦσαν τὸ πλαίσιον τῆς Μάχης, ἐνισχυόμενον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πυροβολικὰ ποὺ διαθέτουν αἱ ἀνώτεραι Μονάδες.

γ) Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἀτομικὴν βασικὴν ἐκπαίδευσιν αὕτη ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ ἐλαστικωτέρα καὶ νὰ μὴ θέλουμε νὰ τοὺς περνᾶμε ὅλα ἀπὸ τὸ Κ.Β.Ε., διότι οὕτω καὶ μόνον θὰἐξεπαιδεύαμε τὰς ἕξ καθυστερούσας κλάσεις ἐντὸς 4—4 1)2 μηνῶν μὲ πρόσκλησιν κατὰ τὸ θέρος, ὁπότε ὁ ἐκγυμνασμὸς εἶναι εὐθηνότερος κλπ.

δ) Σχετικῶς μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν συνόλου, αὕτη ἐξασφαλίζεται πληρέστερον μὲ τὴν ἐν εἰρήνῃ ὕπαρξιν Μονάδων πλήρους συνθέσεως, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μ κρὰ καὶ ἐγκατεσπαρμένα Στρατόπεδα ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὰ ὁποῖα ὡς γίνεται ἀλλοῦ ἐκπαιδεύονται ὑπέροχα.

Ἡ μόνη μὴ συγχρονισθεῖσα ἐκπαίδευσις εἶναι ἡ τῆς ΣχολῆςΕὐελπίδων, ἡ ὁποία τοὺς τρεῖς καλοκαιρινοὺς μῆνας ἔπρεπε νὰ βάζῃ πόδια στὴ Σιβιτ ανίδειο Σχολή, διότι εἶναι ἀπολύτως ἐπάναγκες ἵνα οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ εἶναι πρακτικοὶ Μηχανολόγοι, ἄποψιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑστεροῦμεν σχετικῶς ἀπὸ τὰ ξένα Κράτη.

Δοθέντος λοιπὸν ὅτι οἱ νέοι ἀξιωματικοὶ πρέπει νὰ ξέρουν νὰ λύνουν τὰ ἅρματα μάχης, τὰ αὐτοκίνητα μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, πρὸς ἔλεγχον τῶν ὑποδεεστέρων των, πρέπει νὰ ἀρχίζουν τὴν ἐκπαίδευσίν ἀπὸ τὴν ποδιὰ τῆς Σιβιτανιδείου Σχολῆς καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ δικά μας Σχολεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι συνήθως γεμάτα θεωρίας.

Β.΄

Ἐὰν ἐμείναμεν σύμφωνοι διὰ τὰς μεθόδους μάχης, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν συγκρότησιν τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας τὸ πρᾶγμα εἶναι τελείως διάφορον, πρῶτον διότι οἱ Ἄγγλοι ἀποτελοῦν ἐθελοντικὸν στρατὸν καὶ δεύτερον διὰ ριζικὰς διαφορὰς εἰς τὴν χρησιμοποίησίν των.

Πράγματι δοθέντος ὅτι οἱ Ἄγγλοι εἶναι συνειθισμένοι νὰ ἀποτείνωνται εἰς ἄνδρας ἀγυμνάστους, διαπνέονται ἀπὸ μίαν βαθεῖαν, βαθυτάτην περιφρόνησιν πρὸς τὰ ἐκ ταχείας ἐπιστρατεύσεως σχηματιζόμενα σώματα, μὴ ἐμπιστευόμενοι οὐδεμίαν ἀποστολὴν εἰς αὐτά, ἐὰν δὲν ὑποστοῦν μίαν ἀρκετὰ μακρὰν στρατιωτικὴν προπόνησιν.

Παρ' ὅλον λοιπὸν ὅτι πρόκειται περὶ τελείως ἀγυμνάστων ἀνδρῶν, ἡ ἕξις αὕτη ἔχει γίνει μία δευτέρα φύσις εἰς τοὺς Ἄγγλους στρατιωτικούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ταχύτητα τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς προκαλύψεως.

Καὶ ἐνῷ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα χερσαῖα Κράτη ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς ταχύτητος ταύτης ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν φροντίδα τοῦ ἐν εἰρήνῃ στρατοῦ, εἰς τὴν νησιωτικὴν Ἀγγλίαν τὸ ζήτημα τῆς προκαλύψεως δὲν ἀφορᾷ τὸν Στρατὸν ἀλλὰ τὸν Στόλον.

Ἡ περιφρόνησις αὕτη εἶναι τελείως ἀδικαιολόγητος, διότι μ' αὐτὰ τὰ Συντάγματα τὰ σχηματιζόμενα μετὰ μίαν ἑβδομάδα ἐπιστρατεύσεως μ' αὐτὰ ἐμεγαλούργησαν ἡ Γερμανία, Γαλλία, καὶ ἡ Ρωσσία, καὶ σ' αὐτὰ ἄλλωστε ἐβασιζόμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ παρελθόν.

Σήμερον ὅμως ἀφιεμένης τῆς ταχύτητος τῆς προκαλύψεως εἰς τὴν ἑκάστοτε πρωτοβουλίαν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, αἱ ἐν εἰρήνῃ μονάδες ἀποτελοῦν ἕνα ξεχωριστὸ πρᾶγμα, τὸν Στρατὸν τῆς Εἰρήνης, ἐπηρεαζόμενον πρωτίστως ἀπὸ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς χώρας καὶ ἄσχετον μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῆς περιοχῆς εἰς ἣν ταῦτα εἶναι ἐγκατεστημένα.

Ἐνῷ σὲ μᾶς τὰ χερσαῖα Κράτη ἐπιζητεῖται ἵνα εἰς κάθε περιοχὴν νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε μία Μονὰς ὑποδοχῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ μέλλοντος Στρατοῦ ἐκστρατείας.

Καὶ ἐδῶ ἄρχεται ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν χερσαίων δυνάμεων, καὶ τῆς Ἀγγλικῆς νοοτροπίας, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἔχει γίνει δευτέρα φύσις καὶ δὴ τυραννικὴ τοιαύτη.

Ἐρχόμενοι τέλος εἰς τὰς διαφορὰς τακτικῶν ἀντιλήψεων παρατηροῦμεν ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπεσημάναμεν εἰς τὸ Κεφάλαιον «Κατάπτωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς συγκεκαλυμμένον καὶ ἀκαθόριστον εἰκοσαετὲς παραστράτημα τῆς Γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως», ἐνταῦθα προκειμένου περὶ Ἀγγλικῆς τοιαύτης λαμβάνουν βασικὴν καὶ ἄτεγκτον μορφήν.

Διότι οἱ Ἄγγλοι καὶ τὴν προκάλυψιν δὲν σπεύδουν νὰ θεραπεύσουν, καὶ τὴν ὕπαρξιν θεωρείων μάχης τὴν ἔχουν συστηματοποιήση, καὶ τοῦτο διὰ τὴν ταχίστην δῆθεν ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν τῆς πρώτης γραμμῆς ὑπὸ τῆς δευτέρας.

Γενικῶς ὁ Ἀγγλικὸς Στρατὸς δὲν ἐμφορεῖται ἀπὸ τό πνεῦμα τῆς ταχύτητος τῆς ἐκτελέσεως, διότι κατανεμόμενος εἰς τὰς πέντε Ἠπείρους εἰς ἕνα μόνον ἀποβλέπει εἰς τὸ πῶς νὰ μὴν νικηθῇ καὶ συνεπῶς δὲν ἐπιδιώκει οὔτε τοπικὰ τρόπαια ἢ ἀτομικὰς φιλοδοξίας, ἀλλ' ἀντιθέτως τὸ πῶς νὰ κρατήσῃ τὸ ἰσοζύγιον μεταξὺ τῶν κατανεμημένων του δυνάμεων.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης αἱ Ἀγγλικαὶ ἐπιχειρήσεις διευθύνονται ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἐν Λονδίνῳ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ καὶ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν Ὑπέροχον Ὑπηρεσίαν Πληροφοριῶν ὅπως τὸ γνωρίζουν πολὺ καλὰ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπηρετήσαντες ἀξιωματικοί μας, ἡ ὁποία γνωρίζει ἐπακριβῶς τὸ τί συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, κατ' ἐξαίρεσιν ἴσως τῆς Ἑλλάδος.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ὑπέροχος Στρατηγὸς Οὐέιβελ ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν πρώτην νίκην τῆς Λιβύης ἐδημοσίευσε μίαν εὐσπευσμένην σειρὰν ἄρθρων, μετετέθη ἀμέσως εἰς τὴν σπουδαίαν καὶ ἐπικερδεστάτην θέσιν τοῦ Ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν, διότι δὲν ἔδειξε τὴν δέουσαν πειθὼ εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν τῶν Πληροφοριῶν.

Τὸ μέγα λοιπὸν καὶ ἀκατάληπτον δι' ἡμᾶς ζήτημα τῆς Ἀγγλικῆς νοοτροπίας δὲν εἶναι τὸ πῶς θὰ κερδίσῃ τὸ ταχύτερον τὰς μάχας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύουσι οἱ μεγαλείτεροι Στρατηγοί των ἀναβάλλοντες τὴν σύγκρουσιν μέχρι σχολαστικῆς συμπληρώσεως τῶν ἐλλείψεών των, ἀλλὰ τὸ πῶς δὲν θὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ εὑρίσκονται, καὶ τὸ πῶς δὲν θὰ ἀφίσῃ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἀπὸ ἐκείνην ποὺ κατέχει.

Τὸ τοιοῦτον ἄλλωστε ἔχει γίνει εἰδικὴ παράδοσις, ὥστε οὐδεὶς ὑποχωρῶν σπεύδει νὰ κρυφθῇ, παράδοσιν τὴν ὁποίαν ἐγαλούχησε τὸ Ἀγγλικὸ πεῖσμα, τὸ ὁποῖον μεταδίδεται ἀπὸ θρανίου εἰς θρανίον διὰ τοῦ γνωστοῦ ποιήματος τοῦ Κήπλιγκ, τὸ «πῶς θὰ εἶμαι ἄνδρας.»

Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἄγγλου εἶναι ὅτι γεννιέται στρατιώτης τῆς Ἀμύνης. Τὸ περίφημον λοιπὸν Ἀγγλικὸν μπάϊ—μπάϊ δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλὰ μία θεωρία ὁλόκληρος, τὴν ὁποίαν ἐσυστηματοποίησε ὁ ὑπέροχος Ἄγγλος στρατιωτικὸς Λίντελ Χάρτ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ Βιβλίον του «αἱ Μεγάλαι Νίκαι τῆς Ἱστορίας», προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὅλοι οἱ Μεγάλοι ἡγήτορες τῆς ἱστορίας, δὲν ἦσαν ἐπιθετικοὶ ἀλλὰ σαφῶς ἀμυντικοί, πρᾶγμα ἄλλωστε διαμφισβητούμενον κατὰ πολύ.

Τοιαῦται ὅμως ἕξεις, αἱ ὁποῖαι προφανῶς γίνονται δεύτερα

φύσις, ἀντίκεινται τελείως εἰς τὰς ἀνάγκας μας καὶ τὸ συμφέρον μας, διότι δὲν ζητοῦμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ πῶς θὰ σπεύσωμεν νὰ καλύψωμεν τὸ ταχύτερον τὰ πρὸς τοὺς γείτονας σύνορά μας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς στρατιωτικῆς μας προπαρασκευῆς.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ Στρατὸς τῆς Ἑλλάδος δέον νὰ διαθέτῃ μέγαν ὁπλισμὸν διὰ νὰ ἐπιστρατεύεται ταχέως, καὶ διὰ τὴν ἐν εἰρήνῃ ἐκπαίδευσιν μιᾶς ἢ δύο κλάσεων ἀναλόγως τῆς γενικωτέρας ἀποφάσεως διὰ τὸ ζήτημα τῆς θητείας.

Ἀντ' αὐτοῦ, ὡς ἐπανειλημμένως ἐλέχθη καὶ ἐγράφη, κατελήξαμεν εἰς ἕνα Στρατὸν 100,000 ἀνδρῶν, ὑπερφορτωμένων ἀπὸ Ὑπηρεσίας δηλ. εἰς 80.000 τυφέκια, ἀριθμὸν ἀνεπαρκέστατον ἐὰν πρόκειται νὰ συνυπηρετοῦν δύο κλάσεις.

Καὶ τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς μένει μὲ τὰ Βόρεια σύνορά της ἐκτάσεως 1500 χιλιομέτρων, διπλάσια σχεδὸν τῶν Γαλλικῶν καὶ ἰσοδύναμα μὲ τὰ Ρωσσικὰ τοιαῦτα, καὶ μὲ 80.000 τυφέκια πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν, διότι καὶ τὰ κυνηγετικὰ ὅπλα κατεσχέθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἐνῷ προπολεμικῶς διεθέτομεν 450.000 τοιαῦτα.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀνατριχιαστικὸν φαινόμενον τὸ ὁποῖον μᾶς παρουσιάζει ἡ ὑπερδιετὴς μεταπολεμικὴ ὀργάνωσις.

Ἡ χαρακτηριστικὴ ὅμως ἔλλειψις ὁπλισμοῦ ἀπεκάλυψε τὴν γυμνότητά μας ὄχι μόνον ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐσωτερικῆς ἀπόψεως καὶ δὴ κατὰ τὸ ἐφετεινὸ ἀνταρτικὸ κίνημα.

Τοῦτο λοιπὸν παρουσίασε δύο φαινόμενα πρῶτον μὲν τὴν διασποράν τῶν ἀνδρῶν ἐντὸς τῶν δασῶν, ὅπου ἦτο ἀδύνατον νὰ καταδιωχθῶσι καὶ δεύτερον τὰς συσσωματωμένας ἐπιθέσεις αὐτῶν ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν μας καθ' ἃς κατέστρεψαν πλείστας ὅσας γεφύρας.

Αὐτὰ εἶναι ἀπίστευτα τὸ νὰ μὴ μποροῦμε νὰ διαθέσωμε ἀπὸ ἕνα λόχο σὲ κάθε σημαίνουσαν σχετικῶς γέφυραν. Καὶ ὅμως δὲν ἔχομεν διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν στρατευσίμων διατίθεται διὰ τὰς Ὑπηρεσίας.

Ἔστιν δὲ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν Ὑπηρεσιῶν ἡ φανερὴ παράταξις ἀτομικῶν συλλογῶν, ὅπως στὰ Ἐμπορικά, ἀντὶ νὰ τοὺς ἔχουν στηβαγμένους σὲ ράφια, εἰς τρόπον ὥστε κάθε διερχόμενος ἁπλώνει τὸ χέρι του καὶ κλέβει ἀπὸ μίαν Συλλογή. Ἔτσι ὅμως αἱ πέντε Ἤπειροι τοῦ Κόσμου εἶναι γιομάτοι ἀπὸ κλεμμένα Ἐγγλέζικα εἴδη. Καὶ ὅμως τὸ γουδὶ τὸ γουδοχέρι. Οἱ Ἐγγλέζοι δὲν ἀλλάζουν εὔκολα.

Καλὰ νὰ μὴν μποροῦμε νὰ καταδιώξουμε τοὺς ἀντάρτας ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ μποροῦμε νὰ τοὺς περιμένουμε κάπου. Αὐτὸ ἔχει κάμη τόσον θλιβερὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν κόσμον ὥστε σὲ καλλιτέρας ἐποχὰς θὰ μποροῦσε νὰ πέσῃ καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀκόμη, ἀπὸ τὸν ἐπιθετικὸ ἔλεγχο τῶν ἀντιπάλων της.

Ποίου εἴδους ὅμως ἐπίθεσις νὰ γίνῃ ἐναντίον 'Αρχῆς ἡ ὁποία δὲν κατέχεται ἀπὸ Ἕλληνα ὑπεύθυνο;

Καὶ ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ εὐθύνη τῆς 'Αγγλικῆς ἀποστολῆς, διότι ἔβαλε τὸ χέρι της ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ τὸ ἀκουμπήσῃ δηλ. στὸ 'Επιτελεῖο πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε γίνη ποτὲ ἕως τώρα ἀπὸ τὰς διαφόρους ξένας ἀποστολάς.

'Επιτελεῖον ὅμως ἐστὶ ἀρχὴ λογοδοτοῦσα ἐν 'Ελλάδι, ὄχι μόνον διὰ τέτοια μεγάλα ζητήματα ὅπως ἡ καταστροφὴ τῶν γεφυρῶν μας ἀλλὰ καὶ διὰ πολὺ μικρότερα ἀκόμη π.χ. διατὶ καθυστερεῖ ἡ ἄδεια τῶν τάδε ἀνδρῶν, γιατὶ ἀργεῖ ἡ ἀπόλυσις τῶν τάδε ἐφέδρων ἀξιωματικῶν κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα παρακάμπτονται σήμερον. Καὶ ξέρετε διατί; Διότι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ρίχνουν σιωπηλῶς τὰς εὐθύνας στοὺς 'Εγγλέζους.

Θάλασσα λοιπὸν στὰ ἀναμέτρητα Συμβούλια τῶν ἀξιωματικῶν, θάλασσα στὰ ζητήματα τοῦ 'Επιτελείου καὶ νὰ δοῦμε ποὺ θὰ βγοῦμε.

Μὰ ὅταν ἤμεθα στὴν 'Αλβανία ἐλέγατε πὼς εἴμεθα ὁ καλλίτερος Στρατὸς τοῦ κόσμου, τώρα βαλθήκατε, ἐνῶ δὲν ἔχουμε τὸν ἴδιο χαρακτῆρα νὰ μᾶς ἀφομοιώσετε ἐν παντὶ ἀπὸ τὶς στολὲς καὶ τὸ χαιρετισμὸ ἕως τὰ τηλέφωνα καὶ τὰ Ἅρματα. Μὰ ἀφίστε ἐπὶ τέλους νὰ εἴμεθα καὶ λίγο Ἕλληνες.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ὅμως ὑπερβαίνουν τὸν κύκλο τοῦ στρατιωκοῦ ἐνδιαφέροντος. Γι' αὐτὸ θὰ ἀποταθοῦμε στὸν 'Υπουργὸ τῶν 'Εξωτερικῶν τῆς 'Αγγλίας καὶ θὰ τοῦ ποῦμε μὲ μεγάλη μας λύπη καὶ μὲ σπαραγμὸ ψυχῆς, ὅτι οὔτε τὴν Πίνδο νὰ ξαναπεριμένει, οὔτε ὅτι θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναμένῃ στρατιώτας ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα.

Καὶ τοῦ τὸ λέμε ἀπὸ τώρα ποὺ εἶναι καιρὸς καὶ θὰ ἔχουμε ἐπὶ μακρὸν χρόνο ἀκόμα τὸν εὐγενῆ 'Αγγλικὸ Στρατὸ μαζί μας.

Καὶ ἐνῶ εὑρισκόμεθα εἰς τὸ στρα τόπεδον τῶν νικητῶν οἱ ὁποῖοι καταστρέφουν ἑκατομμύρια ὅπλα τῶν νικημένων, ἡμεῖς ἐπνίξαμεν καὶ τὰ ὀλίγα τοιαῦτα τὰ ὁποῖα μᾶς ἄφισαν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Καὶ οὕτω πως οἱ ὑπέροχοι αὐτοὶ σύμμαχοι μᾶς κυθυστεροῦν καὶ τὸ ἱερώτερον τῶν λαφύρων μας δηλ. 400.000 ὅπλα ἐχθρικὰ καὶ οἱουδήποτε διαμετρήματος καὶ πάντως ὄχι ἐγγλέζικα. Διότι τὰ μὲν ἐκτεταμένα σύνορά μας ἐπιτρέπουν χρησιμοποίησιν διαφόρων διαμετρημάτων, ἐὰν δὲ ζητήσωμεν ἐγγλέζικα ὅπλα τότε θὰ περιέλθωμεν εἰς τὸ ἀδιέξοδον διαφόρων 'Υπουργείων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τελειωμό.

—Μὰ νὰ μὴν ἔχωμεν οὔτε ἕνα Σουγιὰ πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πανόπλου Κομμουνισμοῦ!!!

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἔμπρακτος ἀπόδειξις τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐνδια-

φέροντος τῶν ἰσχυρῶν μας συμμάχων, διότι τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν εἶναι ζήτημα στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, ἀλλά διανομῆς ἐχθρικῶν λαφύρων, τὰ ὁποῖα μᾶς εἶναι πολὺ χρησιμώτερα διά τὴν ζωήν μας καὶ ἀπὸ αὐτὸ τό σιτάρι ποὺ μᾶς στέλνουν.

Καὶ οὕτω πως εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα θὰ ἀρχίσωμεν νὰ φωνάζωμεν ὅτι δὲν ἔχομεν ὅπλα ὅπως ἐλέγομεν καὶ ἐπὶ Βενιζέλου, καθ' ὃν χρόνον οἱ Λυσσαλέοι πρὸς Βορρᾶν γείτονές μας εἶναι ὡπλισμένοι σἄν ἀστακοί.

Δόξα καὶ τιμὴ λοιπὸν εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ Κράτη τὰ ὁποῖα μᾶς προστατεύουν, διότι μᾶς παρέχουν ὅλα τὰ μέσα πρὸς βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ αὐτοκτονίαν.

'Εὰν δὲ τὸ σφᾶλμα προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους ὀργανωτάς μας καὶ τὴν σκανδαλώδη περιφρόνησιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἐκ ταχείας ἐπιστρατεύσεως σχηματιζομένας μονάδας, ὅπως ἰσχύει δι' ὅλα τὰ χερσαῖα Κράτη, τότε θὰ ἐλέγαμεν, δὲν μᾶς δίδεις μητέρα 'Αγγλία, ἕνα Ἄγγλο Ναύαρχο 'Αρχηγὸ τῆς Στρατιωτικῆς μας ἀποστολῆς, ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μὲ ἕνα Κότερο δὲν διστάζουν ποσῶς νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον ἑνὸς ἐχθρικοῦ Ντρέντνωτ, ὁπότε θὰ μᾶς ὁδηγοῦσεν τουλάχιστον τὸ πνεῦμα τοῦ Νέλσωνος.

—1500 χιλμ. σύνορα πρὸς κάλυψιν μὲ 80.000 ὅπλα!!!

Ἄλλοτε ἡ πτωχὴ καὶ ἄνευ ὀργανωτῶν χώρα μας εἶχεν προετοιμάσει διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ μετώπου τούτου 16 'Ελληνικάς Μεραρχίας, 18 δὲ τοιαῦται καὶ 7 Ταξιαρχίαι μὲ τὸ ἰδικόν μου σχέδιον ἐπιστρατεύσεώς του 34 τὸ ὁποῖον μετὰ 1 1)2 χρόνον ἐφαρμογήν, ὅπως εἴπαμεν στὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀνέτρεψεν ἕνας πεισματάρης γέρων καὶ οἱ διάδοχοί του χωρὶς νὰ καταφύγωσιν ποσῶς εἰς τὴν γνωμάτευσιν τοῦ 'Ανωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ καταγγείλω μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δικτατορίας, ἀλλὰ ποὺ νὰ ξέρω ποὺ θὰ ἐκαταντούσαμεν ! !

Οὔτε παρηγορούμεθα ἀπὸ τὰ λόγια διαφόρων ἐνδόξων περαστικῶν οἱ ὁποῖοι μᾶς διδάσκουν ὅτι σήμερα πρέπει νὰ εἴμεθα μὲ τὴν βόμβαν τοῦ ἀτόμου εὐέλπιδες διὰ τὸ μέλλον, διότι ἡμεῖς πέραν ἀπὸ τὰ λεγόμενά των στηριζόμεθα εἰς τὰ πραττόμενά τους τὰ ὁποῖα λέγουσι ὅτι καὶ ἑπταπλάσιοι ἀκόμη ἂν εἶναι ζητοῦν νὰ γίνουν δεκαπλάσιοι διὰ νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπιθέσεως.

Πάντως τὴν εὐθύνην τῶν πραττομένων τὴν φέρουν οἱ Ἕλληνες ὀργανωταί, διότι ἐνῷ τοὺς βλέπομεν διαπληκτιζομένους ποῖος θὰ γίνῃ 'Αρχηγὸς τοῦ 'Επιτελείου, δὲν εἴδομεν κανένα ἐξ αὐτῶν παραιτηθέντα διότι ἡ ὀργάνωσις τῆς 'Ελλάδος δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας μας.

Γ.'

Ἡ Ἀγγλικὴ Ὀργάνωσις διέπεται ἀπὸ μίαν κατάχρησιν Συμβουλίων. Ὅλα τὰ ζητήματα ἀποφασίζονται ἀπὸ κοινοῦ καὶ ὁ μισὸς καιρὸς τῶν ἐπιτελῶν δεκαπλασιασθέντων ἀκριβῶς ἐν τῷ μεταξὺ καταναλίσκεται σὲ Συμβούλια, προκαλοῦντα τὴν γνωμάτευσιν τῶν διαφόρων παραγόντων τοῦ αὐτοῦ κλάδου.

Τὰ πολυπληθῆ ὅμως ταῦτα Συμβούλια δὲν ἀποτελοῦσιν καμμίαν ἀνωτέραν καὶ μόνιμον ἀρχήν, ἀλλ' εἶναι Συμβούλια ἐνημερώσεως καὶ πληροφοριῶν. Τὸ αὐτὸ λοιπὸν πνεῦμα ἔχει εἰσχωρήσει καὶ εἰς τὰ προσωπικὰ ζητήματα, ὅπου διάφοροι στρατιωτικοὶ παράγοντες κατέχοντες ὡρισμένας θέσεις συνέρχονται διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοποθετήσεων καὶ προβιβασμῶν.

Μὲ τοιαύτην ὅμως ὀργάνωσιν ἐξέλιπεν τὸ παλαιὸν γνωστόν μας σύστημα δηλαδὴ τὸ Ἀνώτατον Στρατιωτικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὴν Ἀνωτάτην Στρατιωτικὴν Ἱεραρχίαν, τὸ ὁποῖον ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ ἐπιλύῃ ὡρισμένα Ὀργανωτικὰ καὶ προσωπικὰ ζητήματα ἢ καὶ ἄλλα τὰ ὁποῖα ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ διαβίβαζεν αὐτοπροαιρέτως.

Ἡ κατανομὴ ὅμως αὐτὴ τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου εἰς περισσοτέρας ὑποδιαιρέσεις, ἐπέφερε τὴν εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸ πολὺ νεωτέρων ἀξ)κῶν, οἱ ὁποῖοι στεροῦνται τοῦ κύρους καὶ λόγῳ τοῦ βαθμοῦ ἀλλὰ καὶ λόγῳ ἡλικίας, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν ζητημάτων.

Τοιουτοτρόπως ἀντιθέτως ἀπὸ ὅτι νομίζομεν ἡ δυσχέρεια δὲν ἔγκειται εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν Στρατηγῶν οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀλίγοι καὶ πασίγνωστοι καὶ ὁ καθένας ἔχει σχηματίσει σχεδὸν τὴν γνώμην του περὶ τῆς ἱκανότητός του.

Τοὐναντίον ἡ δυσχέρεια ἔγκειται εἰς τὰς προαγωγὰς τῶν Ταγματαρχῶν εἰς Ἀντισυνταγματάρχας ἀποφασιζομένας ἀπὸ ἓν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ πέντε ἀξιωματικοὺς ξένους πρὸς τὸ ὅπλον των, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε μὴ λαβόντων οὐσιαστικῶς μέρος εἰς τὸν πόλεμον, καὶ οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ κρίνουν ἄνδρας ἔχοντας οἱ περισσότεροι εἰς τὸ ἐνεργητικόν τους περισσότερες ἀπὸ εἴκοσιν πολεμικὲς ἐξορμήσεις.

Ἡ ἀπώλεια αὐτὴ τοῦ κύρους τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου εἶχεν ἐσχάτως ὀδυνηροτάτας συνεπείας διὰ τὸ Στράτευμα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματισθῇ μία ὁμὰς 5—6 ἀξιωματικῶν πάντως κάτω ἀπὸ δέκα, οἱ ὁποῖοι παρημελήθησαν ἀσπλάχνως γενόμενοι θύματα τῆς ἀνοήτου πατρίδος, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανεὶς εἰς ποῖον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία αὐτὴ μέσα εἰς τὰ τόσα πολύπληθῆ καὶ ἀγνώστου

προελεύσεως νεόφανή Συμβούλια, τὰ ὁποῖα γίνονται κατὰ πιστὴν καὶ ἐπιπολαίαν ἀντιγραφὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ Ὀργανισμοῦ.

Δὲν θὰ ἀναφέρωμεν λοιπὸν παρὰ ἓν καὶ μόνον ὄνομα.

—Ποῖος ἐτόλμησεν νὰ ἀφίσῃ στάσιμον τὸν Στρατηγὸν Δημάρατον τὸν καλλίτερον ἐπαναλαμβάνομεν τὸν καλλίτερον Μέραρχον τῆς Ἀλβανίας, τὸ καύχημα τῆς ἡρωϊκῆς Πίνδου;

Αὐτὸ ὅμως ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρῃ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, προκειμένου περὶ ἀνωτάτου Βαθμοφόρου καὶ νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ στρατιωτική του ψυχή. Ἐκτὸς ἐὰν ἦλθεν μὲ εἰδικὸν πρόγραμμα νὰ ὑποσκάψῃ καὶ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν Ἑλληνοαγγλικὴν φιλίαν, ὁπότε δὲν ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν κρίσιν προσωπικῶν ζητημάτων, διότι ὑποβοηθούσης καὶ τῆς πασιγνώστου Ἑλληνικῆς πονηρίας, οἱ μὲν τὰ ρίχνουν στὸν ἐγγλέζο ὁ δὲ τελευταῖος οὗτος δὲν ὁμιλεῖ.

Πάντως εἰς τὰ προσωπικὰ ζητήματα ἔχει γίνει μία τοιαύτη ἀναστάτωσις ἐσχάτως ὥστε θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ ἐπιμένωμεν ἐπ' αὐτῆς.

Καὶ τὰ μὲν ἐγγλέζικα Κεφάλια εἶναι ἀδύνατον ν' ἀλλάξουν ὅπως λέγει καὶ ὁ Κίπλιγκ; καὶ θὰ ἐπιμένουν ν' ἀντιγράφουν κατὰ γράμμα τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχύοντα.

Ἀλλὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι δὲν πηγαίνομε καλὰ Στρατιωτικῶς δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ προκαλέσωμεν τὴν γνωμάτευσιν ἀτόμων φιλτάτων πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν ἀποστολήν, δηλαδὴ τῶν 4 ἀρίστων Ἀντιστρατήγων τοὺς ὁποίους οὗτοι παρέλαβον Συν)χας καὶ σὲ 8 μῆνας τοὺς ἔκαμαν ἀντιστρατήγους. οἱ ὁποῖοι νὰ συγκεντρωθοῦν περὶ τὴν κλίνην τοῦ 5ου ἀρρώστου Λιώση καὶ νὰ μᾶς ποῦν πᾶμε ἢ δὲν πᾶμε καλά.

Ἂς γίνῃ λοιπὸν μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς ἀρίστους αὐτοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι οὕτω θὰ ἐξαναγκασθοῦν νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸ γενικὸν στρατιωτικόν μας πρόγραμμα, καὶ οὕτω πως ἡ εὐθύνη θὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς οὐσιαστικῶς ὑπευθύνους, ὥστε νὰ πιεσθῇ ὁ καθένας νὰ πῇ ἐκεῖνο ποὺ αἰσθάνεται, διότι αὐτοὺς βαρύνει τὸ Ἑλληνικὸ ἀδιέξοδον.

Πάντως μὲ τὴν σημερινήν μας κατάστασιν ἐκεῖνο ποὺ εἶδαν οἱ Ἐγγλέζοι στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1940, τοῦ νὰ τρέχουν καὶ νὰ συνωθοῦνται 20 Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι πρὸς ἐνίσχυσίν των δὲν θὰ τὸ ξαναδοῦν ἄλλη φορά, καὶ τοῦτο ἂν ὄχι ἀπὸ λάθος μας, ὁπωσδήποτε θὰ εἶναι πρὸς ζημίαν καὶ τῶν δυό μας.

Η ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εἰς τὰ προηγούμενα τοῦ παρόντος κειμένου καὶ εἰς τὸ Κεφάλαιον Πεντάμηνος ἀδυναμία διὰ τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλονίκης ἐξε-

θέσαμεν τὸ πῶς σαφέσταται διαταγαὶ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὴν σπουδαιότητα τῶν ὁποίων ἐξεθέσαμε τότε δεόντως, ἀφορῶσαι τὴν ὀχύρωσιν τοῦ διαδρόμου τοῦ 'Αξιοῦ, ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ μακρὰν εὑρισκομένου τότε Γενικοῦ Στρατηγείου, καὶ οὕτω ἡ Θεσσαλονίκη ἔμεινεν τότε ἀνοχύρωτος.

Χειριζόμενος τὸ ζήτημα τοῦτο πρὸ τετραετίας εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου Φυλλαδίου τοῦ 'Ιστορικοῦ τῶν Πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἔγραφα τότε τὰ ἑξῆς.

Πάντως αἱ ἐσπευσμέναι αὗται ἐγκαταστάσεις προϋποθέτουν προσωπικὴν ἐπαγρύπνησιν, τὴν ὁποίαν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ συνεισφέρουν πρῶτον τὸ ἁρμόδιον τμῆμα τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὸ ὁποῖον ἐλεύθερον πάσης ἄλλης ἀπασχολήσεως ἐν 'Αθήναις, ἠδύνατο νὰ ἐγκατασταθῇ προσωρινῶς εἰς ΚΙΛΚΙΣ, καὶ δεύτερον τὸ ἐπὶ τόπου εὑρισκόμενον 'Επιτελεῖον τοῦ Τ.Σ.Α.Μ. ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπήγετο ὁ διάδρομος τοῦ 'Αξιοῦ.

Πράγματι εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Πολέμου, καθὼς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπεσημάνθη ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἡ ἀνάγκη τῆς καλύψεως τῆς Θεσσαλονίκης, τόσον ἀπὸ Δυσμῶν ὅσον ἀπὸ τοῦ πρὸς Βορρᾶν αὐτῆς διαδρόμου καὶ δὴ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 13233)14.11.40 ὁδηγιῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου πρὸς τὸ Τ.Σ.Α.Μ.

Παρ' ὅλον τοῦτο ὅμως οὐδὲν μέτρον ἐλήφθη καὶ δὲν ἐγένετο τίποτε διὰ τὴν ἐσπευσμένην ἀπόφραξιν τῆς πόρτας τοῦ σπιτιοῦ μας, καίτοι ὑπῆρχον ἄφθονα τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα μέσα.

Τῷ ὄντι τόσον τὸ ὀχυρωματικὸν ὑλικὸν δὲν ἀπέλειπεν ἀπὸ τὸ Φρούριον Θεσσαλονίκης, ὅσον καὶ αἱ χρηματικαὶ πιστώσεις, διότι τὸ ἥμισυ τῶν δαπανηθεισῶν πιστώσεων διὰ τὴν ὀχύρωσιν, διετέθησαν τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, τὴν περίοδον δηλαδὴ καθ' ἣν ἔχει βεβαιωθῇ πλέον ἡ ἐλάττωσις τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀπὸ Βουλγαρίας ἀπειλῆς, ἐν συγκρίσει τῆς ἀπὸ ἄλλων κατευθύνσεων τοιαύτης.

"Οσον ἀφορᾷ τὸν διατιθέμενον χρόνον. τὸ μεσολαβῆσαν πεντάμηνον ἦτο πλέον ἢ ἐπαρκές, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπρόκειτο πλέον διὰ τὰς πολυδαπάνους ἐκείνας ὑπογείους κατακόμβας μὲ τὰς ὁποίας εἴμεθα συνειθισμένοι μέχρι τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ δι' ἁπλᾶ ἐπιφανειακὰ πολυβολεῖα τῆς αὐτῆς ἐν τούτοις ἀντοχῆς μὲ τὰ ὑπόγεια τοιαῦτα.

Τοιουτοτρόπως βλέπομεν ὅτι τὰ μὲν 'Επιτελεῖα τῶν Β'. καὶ Γ'. Σ. Στρατοῦ κατώρθωσαν νὰ ἐγκαταστήσωσιν ἐντὸς 2 1)2 μηνῶν 50 ὁλόκληρα παρόμοια ἔργα χρησιμοποιοῦντα δύο πτωχοὺς λόχους μηχανικοῦ δυνάμεως 150 ἀνδρῶν ἕκαστος, τὸ δὲ δραστηριώτατον ἐπιτελεῖον τῆς 'Ομάδος Μεραρχιῶν Στρυμῶνος κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐπροίκισε τὴν ἀμυντικὴν ἐπικαμπὴν Κρουσίων μὲ 60 νέα Μπετοναρισμένα πολυβολεῖα.

'Εφ' ὅσον λοιπὸν κάθε πολυβολεῖον τῆς Κοζάνης, μᾶς ἐστοί-

χισεν 300.000 δραχμὲς ἀκριβῶς, τὸ ἕνα, ὁ διάδρομος τοῦ 'Αξιοῦ καὶ συνεπῶς ἡ Θεσσαλονίκη θὰ ἦτο τὸ εὐκολώτερον πρᾶγμα νὰ καλυφθῇ ἀπὸ ἕνα δάσος ὁλόκληρον τσιμεντένιων θόλων πάχους ἑνάμισυ μέτρου, εὑρισκομένων εἰς διαδοχικὰς γραμμὰς καὶ πεσσοειδῶς διατεταγμένων μὲ ἐνδιάμεσα διαστήματα ἐπιτρέποντα τὴν πλήρη διασταύρωσιν πυρῶν ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους.

Τοιαύτη ὅμως μίαν ὀργάνωσις θὰ ἦτο σήμερον μὲν ἀδιάβατος εἰς τὰ τάνκς καὶ ἄτρωτος ἀπὸ τὰ στούκας, εἰς αἰῶνα δὲ τὸν ἅπαντα ἀδιαπέραστος ἀπὸ τεθωρακισμένας ἁμαξοστοιχίας, τὰς ὁποίας ἐσκέφθη νὰ θέση εἰς ἐνέργειαν ἀνόητος γείτων χοιροβοσκός.

Τοιαύτη ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ κυριωτέρα ἐνέργεια τῆς προπολεμικῆς περιόδου, ἰδιαίτατα δὲ ὁ Μοναδικὸς σκοπὸς τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐκείνου πενταμήνου, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησεν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς 'Ιταλικῆς ἐπιθέσεως, μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης.

Τούτων μὴ γενομένων καὶ εἰς πόρισμα ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι ἡ διὰ τῶν Σχεδίων ΙΒ καὶ ΙΒα καθοριζομένη γραμμὴ ἀντιστάσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Θεάτρου, κἄθε ἄλλο ἦτο παρὰ ἡ ὀφθαλμοφανῶς ἐνδεδειγμένη, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἐκάλυπτε τὴν Θεσσαλονίκην κυρίως καὶ πρωτίστως.

Καὶ οὕτω ἡ Θεσ)νίκη ἡ καρδιὰ τῆς 'Ελλάδος καὶ ἡ πρώτη πρωτεύουσα αὐτῆς ἔμεινεν ἀνοικτὴ καὶ ἀπροστάτευτος, ἀποδεικνυομένου δυστυχῶς διὰ χιλιοστὴν φορὰν ὅτι, ὄχι μόνον εἰς τὴν νάρκην τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πολεμικὴν ὑπερδιέγερσιν, τὸ περιβάλλον τῶν 'Αθηνῶν δὲν εἶναι ἱκανὸν ν' ἀντιληφθῇ τὰς πάσης φύσεως ἀπαιτήσεις τῶν συνεχῶς πληττομένων Βορείων ἐπαρχιῶν.

Κατόπιν τούτων ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ φρονοῦμεν ὅτι αἱ 'Αθῆναι δὲν εἶναι πλέον τὸ ἐνδεδειγμένον κέντρον τῶν 'Εθνικῶν ἀποφάσεων, καὶ δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ παραμένουν ὡς ἡ μοναδικὴ πρωτεύουσα τῆς 'Ελλάδος, καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον αὕτη μαστίζεται διαρκῶς ἀπὸ ἀνιάτους πολιτικὰς διχονοίας, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθησαν ἐσχάτως καὶ αἱματοβαφῆ πάθη.

«Καὶ ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ καὶ πάλιν νὰ φρονοῦμεν, ὅτι ὡς πρώτη ἔνδειξις μιᾶς τοιαύτης μεταστροφῆς θὰ ἦτο ἵνα τόσον τὸ 'Υφυπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὑπαγόμενον ὑπὸ ἓν Κεντρικὸν 'Υπουργεῖον 'Εθνικῆς 'Αμύνης, ὅσον καὶ τὸ Γενικὸν 'Επιτελεῖον Στρατοῦ, ἐγκαταλείψουν τὰς ὁδοὺς τῶν 'Αθηνῶν καὶ νὰ πάρουν τὸν δρόμον τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου τὰ στελέχη μας θὰ δύνανται νὰ ἐργασθοῦν ἀπερίσπαστα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ κόμματα καὶ καθεστῶτα».

Τὸ ὅτι ἡ φροντὶς διὰ τὴν Θεσσαλονίκην θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ κάποιαν ἰδιαιτέραν μορφὴν ἄρχισε πλέον νὰ γίνεται κοινὴ συνείδησις, παρ' ὅλην τὴν λυσσαλέαν ἀντίδρασιν τῆς πενομένης ὑπαλληλοκρατίας τοῦ κέντρου, ἡ ὁποία θέλει νὰ τὰ κρατάῃ ὅλα στὰ χέρια της.

Πρὸς τοῦτο ἄρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται ὄχι μόνον οἱ ἐπίλοιποι

Έλληνες. άλλά καί οί ΐδιοι αύτής κάτοικοι, οί όποΐοι ώργάνωσαν, έν 'Αθήναις όμως πάντοτε, τόν σύνδεσμον τών Βορειοελλαδιτών εύρισκόμενον ύπό τήν Προεδρίαν άρίστου Καθηγητοΰ τοΰ Πανεπιστημίου, ό όποΐος κατά τό θέρος τοΰτο συνήλθε είς άρκετάς συνεδριάσεις καί κατά τάς όποίας ώμίλησαν, ώμίλησαν, ώμίλησαν.

Τά λόγια όμως αύτά τά όποΐα είναι ίκανά νά σπάσουν καί πέτρες, είναι τελείως άνίσχυρα νά συγκινήσουν τίς καρδιές τής παμπτώχου ύπαλληλίας, καί συνεπώς τό ζήτημα τοΰτο πολλάκις θιχθέν κατά τό παρελθόν, δέν ύπάρχει ούδεμία έλπίς νά σχηματίση ούδέ τήν παραμικράν πρόοδον, ύπό τήν άνωτέρω μορφήν.

Τό σημερινόν όμως πρόβλημα τής Θεσσαλονίκης παρουσιάζεται ύπό πολύ διάφορον μορφήν, ύπό τήν πίεσιν τοΰ έκ Βορρά κατερχομένου κομμουνισμοΰ.

'Η Θεσσαλονίκη δέν μπορεΐ νά όμιλή καί νά λαλή είς 'Αθήνας διά νά έλκύση τήν προσοχήν τής παλαιάς πρωτευούσης τής 'Ελλάδος, ή όποία είναι συνειθισμένη άπό λόγια.

Διότι όπωσδήποτε ό κάτοικος αύτής άφοΰ χύσει αύθωρεί τά είλικρινέστερα τών δακρύων διά τήν τύχην τής συμπρωτευούσης, είναι έτοιμος νά ξενυχτήση ώς τίς 3 τό πρωΐ, συζητώντας διά διάφορα δευτερεύοντα καί εύτράπελα ζητήματα.

'Η καταραμένη αύτή πόλις είναι ή μόνη· άφορμή πού έδώ καί τρεΐς χιλιάδες χρόνια έχομεν μείνη οί ΐδιοι.

Λοιπόν δέν πρέπει νά έρχεται έδώ ή Θεσσαλονίκη διά νά ύποστηρίξη τά δίκαιά της, άλλά πρέπει ήμεΐς νά πηγαίνωμε στήν Θεσσαλονίκη, ή όποία δέν έχει άλλωστε τό ΐδιο κλΐμα μέ τάς 'Αθήνας, όπου θά καλούμεθα νά συζητήσωμεν τήν πρόοδον τών έργασιών αί όποΐαι τήν άπασχολοΰν.

Βεβαίως δέν πρόκειται νά χωρισθώμεν σέ δυό κομμάτια, άλλά οίονδήποτε τίτλον καί άν δώσωμεν δέν πρέπει ποτέ νά ύποχωρήσωμεν, έφ' όσον κατωρθώσαμεν νά άποτύχοιμε καί είς αύτά άκόμη τά ίερώτερα τών αίσθημάτων, άφοΰ έν καιρώ μέν πολέμου έξεχάσαμεν τήν όχύρωσίν της, έν καιρώ δέ είρήνης τής έτοιμάζομεν 80.000 τυφέκια διά νά καλυφθή.

Πηγαίνοντες όμως στήν Θεσσαλονίκην δέν θά πή ότι μποροΰμε νά μεταφέρωμεν τά μισά 'Υπουργεΐα έκεΐ, διότι τοΰτο θά είναι ζήτημα μακράς καί έκτεταμένης μελέτης, δύναται όμως ή 'Ελληνική Βουλή νά συνεδριάζη τούς τρεΐς φθινοπωρινούς μήνας έν Θεσσαλονίκη καί μάλιστα μέ τάς άπείρους εύκολίας τάς όποίας θά τής έτοιμάσωμεν.

'Ασχοληθέντες άπό μακροΰ χρόνου μέ τό ζήτημα αύτό, καί ίδίως κατά τήν μακράν περίοδον τής δουλείας, έπείσθην ότι τίποτε δέν μπορεΐ νά προέλθη άπό τήν άμυαλο καί έπιπολαίαν 'Αθήνα,

ἀλλά θὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἀρχαιολογικοῦ κέντρου τῆς Ἑλλάδος.

Βεβαίως μία τοιαύτη ὀργάνωσις θὰ ἔχῃ ἀνάγκην χρημάτων ἀλλ' ἐὰν πέσωμεν εἰς τὸν κοινὸν προϋπολογισμὸν εἴμεθα χαμένοι. Εἶναι ἄλλως τε τόσον μεγάλαι αἱ ἀνάγκαι τοῦ πτωχοῦ αὐτοῦ κράτους!

Ἀντὶ λοιπὸν νὰ ἐκλιπαροῦμεν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ἀπὸ τὸ Κέντρον, τὸ καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ ἐπεβάλαμεν ἀφ' ἑαυτῶν μίαν μικρὰν πρόσθετον φορολογίαν εἰς τὰ πλούσια προϊόντα τῶν νέων χωρῶν διαχειριζόμενα ὑπὸ εὐρυτάτης ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὸν ἐξωκοινοβουλευτικὸν Δεσπότη τῆς Θεσ)νίκης, καὶ ἀποτελουμένην ἀπὸ ὅλα τὰ Προεδρεῖα τῶν ἐκεῖ συλλόγων καὶ εὑρισκομένην ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου, παραμένοντος μονίμως ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἂν δὲν τὸ κάμωμεν αὐτό, τίποτε ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ. Τούτου ὅμως γινομένου τὰ πάντα θὰ ἀρχίσουν νὰ κινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν.

α) Ἐξασφάλισις τῆς ἀνεκτῆς ἐγκαταστάσεως καὶ φιλοξενίας ἐπὶ τρίμηνον τῶν παρεπιδημούντων ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς.

β) Σοβαρὰ ἐνίσχυσις τῆς ἀναξιοπαθούσης ὑπαλληλίας, ἡ ὁποία θὰ μεταναστεύσῃ.

γ) Θὰ συμπληρώσωμεν ἀκόμη καὶ ἐκείνας τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας ἡ ἐπίσημος Κεντρικὴ ὑπηρεσία πιεζομένη ἀπὸ διάφορα ἐλατήρια ἔχει παραμελήσῃ, διαθέτοντες ὄχι τυχὸν λιροτραφῆ στελέχη τῆς χρυσῆς ἀντιστάσεως, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦντες ὅλους, ἐπαναλαμβάνομεν ὅλους, τοὺς ἔσω καὶ ἔξω τοῦ στρατεύματος ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνειθισμένοι νὰ ἐργάζωνται γιὰ τὴν πατρίδα μὲ ἕνα κομμάτι ψωμί!!

Καὶ οὕτω πὼς χωρὶς νὰ διαθέτουμε οὔτε ἕνα ὅπλο οὔτε ἕνα τουφέκι θὰ ἐφροντίζαμε καὶ γιὰ τὴν ὀχύρωσιν τῶν ἀπεράντων συνόρων μας ἀκόμη, ἀνεγείροντες εἰς τὰς καταλλήλους θέσεις ἰδιωτικοὺς φούρνους—περιπόλια (Μπλόκ-χάουζ) τὰ ὁποῖα θὰ τὰ ἐδείχναμεν εἰς τοὺς γείτονας χειροβοσκοὺς λέγοντες, βλέπετε ἐκείνη τὴν τρύπα ποὺ πέρνωμε ἀέρα σήμερα, ἀπὸ ἐκεῖ ἐν ὥρᾳ πολέμου θὰ βγαίνῃ ἕνα πολυβόλο ποὺ δὲν θὰ μπορῆτε νὰ τοῦ κάμετε τίποτε γιατὶ ἔχουμε τῆς πλάτες στριμένες πρὸς σᾶς.

Βεβαίως οἱ τέως σύντροφοί μας ζητοῦν νὰ πάρουν τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ὁ Δούναβις εἰς τὸν ὁποῖον μποροῦν νὰ εὑρεθοῦν ἐκεῖνοι.

Οὕτω πως μεταφερομένου τοῦ ἀνεξαρτήτου σήμερον ἐπιτελείου ἐκεῖ μὲ τοὺς 600 φεῦ ἀξιωματικούς του καὶ ὄχι μὲ τοὺς 60 ποὺ εἶχεν ἄλλοτε, θὰ ἀραιώσῃ τὸ στρατιωτικὸν περιβάλλον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ μείνουν παρὰ μόνον δύο στρατηγοὶ δημιουργου-

μένης Ναυτικῆς καὶ ὄχι Στρατιωτικῆς Διοικήσεως, τῶν ἐπιλοίπων Στρατηγῶν μεταφερομένων στὴν Θεσσαλονίκην τὴν ὁποίαν θὰ ὀργώνουν δέκα στρατηγικὰ αὐτοκίνητα.

Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος αἱ πρὸς τὰς Ἀθήνας αἰτήσεις πρέπει ν' ἀλλάξουν μορφή. Ὄχι πλέον παρακλήσεις τοῦ κινδυνεύοντος κομματιοῦ πρὸς ἀγουροκοιμώμενον κέντρον, ἀλλὰ ἀπαιτήσεις καὶ τελικὰ συμπεράσματα τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἐνοχλήσουν οὐδένα, ἐφ' ὅσον τὰ δι' αὐτῶν ἀπαιτούμενα χρήματα θὰ εὑρεθοῦν ἔξω τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Πρὸ πέρυσι κατὰ τὰς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου τῶν Εὐελπίδων ἐνῷ εἶχε προκηρυχθῆ διαγωνισμὸς δι' 150 θέσεις μαθητῶν, οἱ 300 γονεῖς τῶν ἐπιλαχόντων, οἱ περισσότεροι στρατιωτικοὶ ἄλλωστε, ἐξεβίασαν σχεδὸν τὴν Κυβέρνησιν γιὰ νὰ μποῦν ὅλοι μέσα. Καὶ ὅλαι αἱ παρακλήσεις τῶν Μακεδόνων ἐπῆγαν χαμέναι διότι δὲν ὑπῆρξεν ἕνας ὁ ὁποῖος νὰ διαμαρτυρηθῆ δυνατὰ μὰ πολὺ δυνατά, καὶ νὰ πῆ, βρὲ τέρατα δὲν θὰ βάλετε οὔτε 100 Μακεδόνας στὸ Στρατό, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος ἐν Ἀλβανίᾳ πόλεμος ἦτο σχεδὸν πόλεμος τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θεσσαλῶν;

Δηλαδὴ οἱ Βόρειαι ἐπαρχίαι μὲ τοὺς θετικοὺς καὶ ψυχραίμους ἄνδρας της, τὸ ὑπέροχον αὐτὸ κάλυμμα τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἀρκεῖ ὅτι εἶναι Ἕλληνες, ἀλλὰ πρέπει νὰ μάθουν καὶ νὰ σκέπτωνται Ἑλληνιστί, νὰ προστατεύουν δηλαδὴ τὰ συμφέροντά τους μόνοι τους, εἰδ' ἄλλως εἴμεθα χαμένοι.

Ἔτσι μόνον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προστατευθῆ ἡ πατρὶς τοῦ Μεγάλου Φιλίππου.

Θ. Καδάκης

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΕΛΟΣ